FÖRSÖK
TIL ET
BIOGRAPHISKT LEXICON

öfver

Nämnkunnige och Lärde

SVENSKE MÄN,

af

GEORG GEZELIUS,

Kyrkoh. vid Lillkyrka och Öby Församl. i Nerike.

FÖRSTA DELEN

A ——— H

STOCKHOLM, UPSALA OCH ÅBO
Hos MAGNUS SWEDERUS
Kongl. Acad. Bokhandlare.
1778.

ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Inför Eders Kongl. Maj:ts Thron dristar jag i djupaste underdånighet frambära detta Historiska Försök, som är ämnadt, at på en gång förnya Minnet af flere berömlige och til efterwerldens ihågkomst berättigade Svenske Män.

De äro alla döde: Men de lika som återfå lif, om Eders Majestets uplysta och förtjensten efterforskande ögon på deras gärningar och lefnads omständigheter täckes kasta nådiga blickar.

När

När en framtid, ofelbart med bättre framgång än detta Försök, företager sig at skildra de Personer och samla deras Åreminnen, hwilka under närwarande lyckliga Tidehwarf dels fått sig utmärka dels bildade blifwit; så lärer den aldraminst kunna förgäta den Sol, som lånat alla dessa sin klarhet, och oss allom sin uplifwande wärma.

Med undersåtelig wördnad framhärdar til dödsstunden,

Allernådigste Konung
EDER KONGL. MAJESTETS

Allerunderdånigste och tropliktigste
Undersåte
GEORG GEZELIUS.

— *Quia valet apud nos clarorum Hominum, et bene de Republica meritorum memoria, etiam mortuorum.*

CICERON. Orat. pro P. Sextio Cap. IX.

Svenska Folket, eftergifver i sanning intet samfund, uti den heder, at kunna upte et stort antal af sådane Medborgare, hvilka genom stora bedrifter, lysande hjeltedater, vidsträckta insigter, höga förstånds och snilles egenskaper, samt en drifftig skicklighet, utmärkt sig sjelfve, gagnat andre och prydt sina tidehvarf. De flästa folkslag, hafva dock förekommit oss uti det lofvärda bemödande, at åt efterverldens kundskap och ihågkomst, öfverlämna sina berömliga Landsmäns namn och gärningar. Ja, vi hafva värkeligen af Utlänningars äreminnen, först lärt känna många våra egna Förfäders stora förtjenster och minnesvärda dater. Änteligen har andras efterfyn, egen heder, skyldighet och tacksamhet, muntrat oss, at utur förgätenhetens mörker, framdraga våra afledna Landsmäns prisvärda namn, och gifva en ny glants åt deras ädla bedrifter. Början härtil har blifvit gjord, genom gemenligen torra, så kallade Personalier, *eller ock onödigt utkrusade latinska* Parentationer *öfver döde. Men dessa, ofta tröttande at läsa, genom tiden svåre at öfverkomma, och därtil icke altid med nog urskillning sam-*

man-

omfattade, hafva dock icke gjordt fylleſt, at ibland almänheten utbreda en tilbörlig kundſkap om de nyttige Medborgare, hvilkas åminnelſe förtjente, at dem öfverlefva. Ifrån den tiden, då Kongl. Vetenſkaps Academien företog ſig, at med Åminnelſe-Tal hedra ſina afledna medlemmar, har ibland oſs rätta ſmaken blifvit väckt och ſtadgad, at med en nätt, en behagelig ſkrifart, med interreſſante upteckter och utredda Hiſtoriſka efterrättelſer, måla de perſoner med deras lefnads ſeder, ſom under en ärofull vandel, ſjelfve grundat ſin rättighet til efterkommandes högaktning. Så har i ſenare dagar, hos oſs blifvit vera allmänt, at ſamla och läſa Svenſka Biographier. Vi äga numera tilgång, på et vackert antal tryckta Biographiſke ſtycken, ifrån flera arbetſamma händer. Och hvilken kännare kan väl i denna Hiſtoriſka delen miſskänna Herr von STIERNMANS, Herr LOENBOMS, Herr EKHOLMS, Herr GJÖRWELLS ſtora förtjenſter? De tala för ſig ſjelfva, och tarfva icke mit loford. Men alla deſſa ſtycken, nåſtan öfveralt upfylte af märkvärdige och upplyſande Anecdoter, äro ſå kringſtrödde, ſå med andra ämnen ſammanblandade, at den mångkunnige ofta icke utan möda och omgångar, kan igenfinna hvad han önſkar veta, och den til läsning mindre hugfälte, ſom altid får räknas til ſtörſta hopen, ändock går okunnig om Förfäders vackra bedrifter. Minſta delen har deſsutom förmögenhet at ſkaffa ſig en ſnart ſagt oräknelig mängd Periodiſka ſkrifter, och kan hända, vilja de fläſte ännu ſvårligare gifva ſig tålamod, at öfvervandra ſå vidſträkta

fält,

fält, för at upsöka det blott Historiska, som uti dem förekommer. Intil närvarande stund, saknas hos oss et ordenteligit utdrag, et sammanhängande Värk, af berömlige Svenske Mäns Lefvernes-beskrifningar. Och för at i någor mö to afhjelpa denna brist, vågar man utgifva detta Försök.

I sin början, var det väl aldraminst ämnadt, at någon tid komma uti allmänhetens händer. Utan någon förklädd egenkärlek, kan jag i sanning aflägga denna af Auctorer mycket vedertagna bekännelse. Men af en händelse, kom Bokhandlaren Herr M. SWEDERUS, at se min samling. Han fant behag uti detta mit oskyldiga tidsfördrif, upmuntrade mig at härmed fortfara, och ärböd sig, at framdeles blifva Förläggare til dess tryckning. Jag kan icke neka, at detta anbud smickrade mig. Och som Herr SWEDERUS hade hurtighet nog, at vilja äfventyra denna kostnad; så beslöt jag, at med fördubblad flit öka min samling, och så långt för mig möjeligit var, göra den värdig at komma i dagsljuset. Måtte Herr Förläggaren icke ångra et steg, som i den renaste välmening gjordt, åtminstone förtjenar beröm, om han ej därföre kan vinna fullt skadestånd.

De Lärde, och med Fäderneslandets häfder förut bekante, finna uti detta Försök *föga, och må hända ingen ting nytt. De igenkänna snart, hvadan altsammans är tagit. Men så är det icke eller för deras uplysning ämnat. Mit, så väl som Herr Förläggarens syfte, är egentel-*

 li-

ligen, at underrätta, gagna och roa dem, hvilka i Vetenskaper mindre bevandrade, och af senare tiders utkomne många skrifter kanske föga kännare, icke hafva nog tilfälle, at lära högakta fordna Landsmän. Hos desse hafva vi velat väcka smak, på en både förnöjande och upbyggande Lecture. Vi tänke ock, at hos nu lefvande Medborgare, måtte kunna uplifvas den ande, som fordom hvilat öfver deras Förfäder, och som gjordt dem, til oförfärade Hjeltar i krig, spakfärdige undersåtare i frid, rådige Åmbetsmän i borgeliga sysslor, upbyggelige Lärare i Kyrkan, grundelige i lärdom, skicklige uti idrotter, driftige uti förrättningar, och välgörande uti gärningar; med et ord: Nyttige medlemmar på sin tid i Samfundet; Värde at tagas til föresyn i det goda, det dygdiga; men också tjenlige at med sina exempel gifva varningar, då de hafva felat, och månskeligheten blifvit funnen, på en eller annan afväg.

För at vinna hufvudändamålet, har blifvit en nödvändighet, at mycket inskränka detta Lexicon. Allmänheten bör känna sina fordna berömliga Landsmän, men utan alt för dryg kostnad. Dyrheten och vidlyftigheten af Boken må ej minska läsares antal. Men förfäras snart öfver en skrift, som kostar mycket penningar, och fordrar ännu mera tid at genomläsa. Jag blir således sjelf den förste, som öfver detta arbete fäller den välgrundade dom, at det i sit slag är ganska ofullständigt. Men också täcktes den tänkande Läsaren befinna, at til utarbetande af fullständigare Biogra-

graphica, tarfvas de vidſträcktaſte kundſkaper, de ſtörſta ſamlingar, de rikaſte tilgångar, och jag törs ſäga, oräkneliga böckers och handlingars genomfarande. Omöjeligheter at på en gång träffa, och om de än ſkulle tilſamman finnas, ſå tviflar jag, om någon hade den hurtighet, at giſva ſig ut, på et ſå bottnlöſt haf. En ofullkomlig början, et välment Forſök, kan dock bereda väg, för något framdeles bättre. Det blifver altid lätt at förbättra och öka, hvad ſom förſt är felaktigt, litet och ringa. Årfarenheten har viſat, at dylika ſammandrager ſom detta, ifrån ſin obetydeliga början, ofta fulle af briſter, hafva med tiden utvidgat ſina gräntſor, och ikládt ſig de egenſkaper, ſom kommit hart nära til fullkomlighet.

Detta Biographiſka Lexicon är ämnat, at uti tre lika Delar, innefatta omkring 600 Lefvernes-beſkrifningar öfver Namnkunnige, Lärde och Minnesvärde Svenſke Män ifrån Konung GUSTAF I:s tid 1521 til Hans Kongl. Maj:ts Konung GUSTAF III:s regerings början 1771. Så mycket möjeligit varit, har man bemödat ſig, at här gifva de perſoner ſit rum, hvilka innom detta tidehvarf lyſt af beſynnerliga förtjenſter, eller uti några ſärdeles hänſeenden, fram för många andre, äga förmåns-rätten, at vara uti Nationens minne förvarade. Men, om rätt månge af denna halt, ändock uti denna förſta ſamling ſaknas; (Och hvilken ſaknar icke här, en EVERT *HORN, en AXEL LILJE, en JAC. HASTFER, en NILS BJELKE, en DAN. v. HÖPKEN, med flere af*

r Gustaf Evertss.

af förſta rangen uti de Lärdas ſamfund?) ſå ſlute icke den ſkarpſynte Läſaren af denna ſaknad, til en ſlätare urſkillning hos utgifvaren; utan tänke han hvad ſannaſt är, at briſt på tilräckelige och tilförlåtelige kundſkaper, til et ſådant förbigåen-de varit enda orſaken.

Af helt annat ſkäl, äro uti detta Biographiſka Värk, de perſoner ſparſamt införde, hvilka ſåſom den Svenſka Kyrkans värdige Styresmän, af en efterverld icke böra glömmas. Här kan jag icke klaga öfver felande omſtändeliga efterrättelſer; Men juſt därföre har jag undvikit en onödig vidlyftighet. Den ſom med deſſe vördige Fäders Lefvernes-märkvärdigheter, vil göra ſig närmare bekant, finner dem på et ſtälle förut ſamlade, uti den berömlige Biſkopen Dr. A. RYZELII allmänt kända Epiſcopoſcop. Svio-Goth. *— För öfrigt, at i någon måtto framdeles erſätta, hvad ſom nu uti denna Uplaga briſter, är upſätet, at ſiſt utgifva et ſå kallat* Suplement *uti en eller flere Volumer, och ſom kommer at innehålla, dels nya Biographier, öfver de nu ſaknade märkvärdigaſte Perſoner, dels ytterligare tilläggningar eller rättelſer, vid de redan författade. Detta upſät grunder ſig på hoppet, om et gynnande biträde af deras upgifter och meddelande uplyſningar, ſom äga Biographiſka och ſärdeles ſå kallade Anecdotiſka ſamlingar, och hvilka ſeduare äro i ſynnerhet tjenlige, at mildra en torr Hiſtoriſk ſtyl. Uti vårt vittra tidehvarf äro ſäkerligen många, ſom hafva ſlika förråder, och tilfällen ännu flera, at uti de dageligen utkommande ſkrifter, med gagnande upgifter tjena den lärgirige. Ut-*

Utlänningar, hvilka under et längre eller kortare vistande innom vårt Fädernesland, gjort sig härstädes minnesvärde, äro ifrån detta Lexicon uteslutne. Man träffar icke här, HUGO GROTIUS, en DES CARTES, en BOURDELOT, BOECKLER, FREINSHEMIUS, GÖERTZ, m. fl. Sjelfva Titulen på Boken, rättfärdigar deras förbigående. Det torde väl kunna falla någon in, at uti en särskilt samling, framdeles utgifva sådana Utlänningars Lefnads-märkvärdigheter, förnämligast i afseende på dessas förtjenster eller upförande, den tid de här tilbringat.

De vid slutet af hvarje Artikel utsatte Citationer, visa de källor, utur hvilka alla omständigheter blifvit hämtade. Så ovärdigt jag aktat, at inför en mindre boksynt allmänhet, vilja lysa med lånta prydnader, eller tilvålla mig beröm af andras möda och arbetsamhet; så myeket räknar jag för min plikt, at med högaktning och vördnad, nämna de Herrar och Män, hvilkas utgifne Arbeten, större eller mindre samlingar, åtgjärd, råd eller uplysningar, jag har at tacka för de hufvudsakeligaste hjelpredor. Jag har ofvanföre redan namngifvit vår tids flitigaste häfdatecknare, och en hvar Läsare ser, huru mycket jag af deras utgifne skrifter mig gagnat. Nu får jag tillägga: Herr Biskopen och Pro-Cancelleren Dr. CELSIUS, hvars ynnest icke vägrat mig många åstundade uplysningar utur dess rika Historiska förråder; Herr Kammarherren C. H. UGGLA på Ekeberg, hvilken icke allenast lemnat mig öppen tilgång til sina stora och med särdeles smak

gjor-

gjorda samlingar uti Fäderneslandets Historia; utan äfven räknat för et nöje, at sjelf utarbeta rätt många Biographier; Herr Professor J. LIDéN; Herr Secreteraren SIGFRID GAHM PERSSON, och slutteligen Amanuensen vid Kgl. Bibl. i Upsala *Herr* Magister *ERIC M. FANT, hvilka, sedan de blifvit underrättade om Herr SWEDERI välmenta beslut at trycka detta Lexicon, hvar för sig haft den godheten, at vilja genomse denna Första Delen, öka dess värde och minska dess brister.*

Ehuru understödd af så många händer, och ofta blott afskrifvare efter andra, må jag dock säga, at jag icke utan mycket eget arbete, kunnat sammanfatta en del af desse Lefvernes-beskrifningar, och sammanbinda det hittils så mycket kringströdda. Et flere-årigt vistande på Landsbygden, långt ifrån de ställen, där alla slags kundskaper hafva sit rätta hemvist, och där flit kan alt med lätthet utröna, har fördubblat mödan, och bör hos hvar och en mildt dömmande Läsare, gälla til grundad ursägt för Värkets ofullkomlighet. Om ock någon, mindre älskare af et godt upsåt, än fordrare af fullkomnade Mästerstycken, onögd med detta Försök, *vill emot mig invända, at jag, för at slippa anföra så många ursäkter, kunnat spara hela min möda, eller at jag åtminstone bordt behålla en så omogen frukt däraf för mig sjelf; så torde den utlåtelsen, som jag någorstädes efter en vördad Man läst, icke vara otjenlig til svar:* Den förtjenar altid en slags bevågenhet, som visar at han gjordt något, då han utan klander, hade kunnat göra intet.

Alpha-

Alphabetisk Förteckning,

På

Herrar Prænumeranter å Kyrkoh. G. GEZELII Biographiska Lexicon.

A,

Adelborg, J. A. *Lagman.*
Adde, A. *Prost.*
Adlermark, Baron, *Lagman.*
Adlerwald, C. *Bergs-Råd.*
Adolphsson, D. *Prost.*
Agerberg, A. *Adj. Minist.*
Ahlbom, C. G. *Ryttmästare.*
Alanus, E. *Advocat-Fiskal.*
Allién, E. J. *Post-Inspector.*
Allenius, G. *Prost.* 2 ex.
Almgren, C. *Handlande.*
Almqvist, O. *Handlande.*
Amnell, J. *Th. Doct. o. Prof.*
Angerstein, J. F. *Bruks Patr.*
Appelgren, J. *Stud.*
Arbin, E. *Kongl. Secret.*
Argillander, A. *Saltp. sjud. Directeur.*
Arvidsson, C. F. *Br. Insp.*
Asp, C. *Professor.*
Augustin, M. *Handlande.*

B

Backman, D. *Prost.*
Bagge, J. *Kgl. Camerer.*
Barchäus, A. *Bruks-Patron*
Bedoire, J. *Bruks-Patron.*
Bengtsson, A. *Bergs-Sexm.*
Berg, J. *Kr. Befallningsm.*
Bergenskiöld, E. *Bergmäst.*
Bergergren, S. *Stads-Bokh.*
Bergius, B. *Banco-Commiss.*
— P. *Med. Doct. o. Prof.*
Berglind, S. D. *Handlande.*
Bergstedt, E. *Stud.*
Bergström, C. G. *Professor.*
— N. P. *Borgmäst.*
— L. J. *Bergmäst.*
Bergöö, J. *Handlande.*
Berzelius, S. *Coll. Sch.*
Bibliothek, *Gymn. i Link.*
Bjelke, Bar. Thure.
Bilang, J. J. v. *Capit. R. S. O.*
Bilmark, J. *Professor.*
Bistedt, J. *Notarie.*
Bijstedt, E. *Kypare.*
Block, C. J. v. *Kammarherre.*
Blom, G. *Kr. Bef. M.* 2 ex.
Boman, A. *Kr. Bef. M.* 2 ex.
Boström, P. *Post-Inspector.*
Brandt, G. *Phil. Mag.*
Breding, J. *Prost.*
Broman, L. *Phil. Mag.*
Busch, C. *Handlande.*
Busser, J. *Lector.*
Butth, J. *Amir. Casseur.*
Båga, C. G. Sergeant.
— A. F. *Corporal.*
Båld, A. *Th. Doct. o. Kyrkoh.*
Båth, C. M. Handlande.
Bäck, C. H. *Ingenieur.*

C.

Calonius, M. *Professor.*
Carleborg, H. *Stads-Secret.*

Carl-

)( )(

Carlström, J. F. *Coll. Sch.*
Cederhiehn, Bar. G. C. *Lagman.*
Cederström, Bar. Br. *Gen. Major, Landsh. R. S. O.*
Christiernin, J. *Hof-Camer. R. W. O.*
— P. N. *Jur. Doct.* och *Professor.*
Collin, J. *Coll. Sch.*
Cronhielm, P. S. Fendrich.
Cygnæus, Z. *Kyrkoherde.*
— G. *Auditeur.*

D

Danquardt Liljeström, J. N. *Kammarherre.*
De Geer, Bar. Ch. *Kam. H.*
De Jounge, C. *Comminist.*
Delwig, P. G. v. *Fendrich.*
Diedrichsson, G. F. *Grossh.*

E.

Edbom, A. *Landt R. Mäst.*
Egelström, P. *Krono-Bef.*
Ehrenmalm, S. *Hof-R. Råd.*
Ehrengranat, C. A. *Öfverste-Lieut. R. S. O.*
Ekerman, C. F. *Rådman* i Stockholm.
— O. F. Rådman.
Ekman, M. *Advocat-Fiskal.*
— N. M. *Con-Rector.*
Ekmark, P. *Stads-Cassеur.*
Eld, C. *Lieutenant.*
Elfving, J. *Handlande.*
Elfvenberg, E. *Med. Doct.* och *Prov. Med.*
Engmark, B. *Nådåårs-Pred.*
Ennes, G. F. *Capitaine.*
Enström, P. C. *Bruks-Insp.*
Envallsson, J. *Kongl. Hof-Pred.* och *Kyrkoherde.*
Erichsson, E. *Bergs-Sexm.*
Ervast, J. *Kyrkoherde.*
Essen, L. F. von *Capitaine.*
Essin, J. *KronoBefalln. M.*

F

Fabritius, N. *Landt-R. M.*
Falkenberg, Bar. G. *Major, R. S. O.*
— J. E. *Lieutenant.*
Faxe, A. *Assessor.*
— A. *Med. Doct.* och *Amiral. Med.*
Festing, J. J. *Fendrich.*
Filenius, P. *Theol. Doct* o. *Biskop.*
Floor, *Contoirs-skrifvare*
Florin, J. *Commiss. Landtm.*
Fogelstrand, *Domk. Syssl.m.*
Forssenius, A. C. *Stud.*
Frankenberg, O. F. *Comminister.* 2 exempl.
— J. *Expedit. Bef. M.*
Frietzcky, C. *Directeur*
Frykman, E. *Kyrkoherde*
Funck, E. *Fångh. Pred.*
Furumark, C. H. *Öfverste-Lieut. R. S. O.*
Fågermark, M. *Coll. Sch.*

G

Ganander, H. *Kr. Befall. M.*
Gerdten, J. von. *Öfverste-L. R. S. O.*
Gerss, J. E. *Hof-R. Notar.*

Gere

Gete, A. E. *Cap. R. S. O.*
— B. M. *Lieutenant.*
Gudenius, J. *Prost.*
Govenius, C. *Handlande.*
Granberg, S. *Grosshandl.*
Gren, P. *Källarmästare.*
Grönberger, A. N. *Rector.*
Grönborg, J. *Lands-Canc.*
Grönlund, A. *Comminist.*
Gutman, J L v. *Coll. Sch.*
Götlin, E. *Aman. Bibl.*

H

Haak, J. L. *Handlande.*
Hahn, E. *Handlande.*
Hallberg, A *Phil. Mag.*
Hammarbeck, F. *Post-Inspector.* 3 exempl.
Hammarstrand, *Lands-Fisc.*
— J. *Rådman.*
Harlingsson, S G. Biblioth. Gymn.
Hasselblatt, J. R. *Landt-M.*
Hast, B. R. *Assessor.* 3 ex.
Hebbe, S. B. *Grosshandl.*
Hejkenskôld, *Fändrick.*
Hellberg, L. *Krono-Bokh.*
Hellman, J. O. *Stads-Fisc.*
Hellvik, J. *Slott-Fogde.*
Herdman, G. T. *Secret.*
Hjelman, C. *Vårfs- o. Art. Commiss.*
Hjelmerus, S. *Stud.*
Holmberg, O. *Phil. Mag.*
— J. C. *Bokhandl.* 15 ex.
Holmbrinck, P. *Secret.*
Holmqvist, A. *Prost.*
Hollsten, O. *Stud.*
Hollström, C. *Proviant-M.*
Hornborg, J. v. *Häradsh.*
Hörning, Carl,
Hülphers, A. A. *Directeur.*
Huldtin, J. *Lector.*
— P. *Lector.*
Högström, P. *Th. Doctor* och *Prost.*

I

Jerlström, B. D. *Håf-Junkare* och *Lands-Secret.*
Iggström, A F. *Lands-Cam.*
Ihre, J *Canc. Råd. R. N. O.*
Isæus, M. *Reg. Pastor.*
Jullén, F. *Hof-R. Secret.*

K

Kalling, Fru Grefvinnan och *Riks Rådinnan*, född Grefvinna Posse.
Kallstenius, G. *Adj. Minist.*
Kennel J. *Hof-R. Actuar.*
Kerckström, E. *Adj. Minist.*
Key, J. *Häradshöfd.*
Kjellin, A. F. *Consistorii-Not.* 11 exempl.
Kjerrulf, L. G. *Landtr. M.*
Kihlberg, A. A. *Bokhåll.*
Kihlman, D. *Postmåstare.*
Kinnander, L. M. *Adj. M.*
Klaëson, H. *Vaktmåstare.*
Klingfelt, C. J. *Öfverste R. S. O.*
Klint, P. *Banco-Commiss.*
Knorring, C. R. von, *Major, R. S. O.*
Kock, J. H. *Banco-Comiss.*
Kock, (Fru) Anna Marg.
Koskull, Bar. F. *Ryttmåstare, R. S. O.*

Krabbe, C. F. *Assessor.*
Kreander, S. *Extra-ordin. Phil. Adj.*
Kråka, E. *Handlande.*
Kumblin, O. *Notar.* i K. Bergs-Coll.
Kuick, A.F. *Presid. R.N.O.*

L

Lagerhielm, P. *Ryttmäst.*
Lagus, J. *Prost.*
Lampa, P. *Th. Doct. o. Prost.*
Lange, J. J. *Reg. Fältsk.*
Lannerstierna, J.W. *Justitiarius.*
Laurell, A. *Häradshöfd.*
Lechlin, J. H. *Auditeur.*
Lejonhufvud, Bar. Knut, *Kammarherre.*
— Baron S. *Major.*
Lenæus, K.A. *Bergsl. Med.*
Levander, G. *Lands-Cam.*
Levenhaupt, Fröken, B. E.
Lidén, J. H. *Professor.*
Liedgren, L. H. *Auditeur.*
Liljestråle, Fru Cath. Chr.
Lilius, G. *Comminister.*
Lind, J. *Prost.*
Lindahl, J. N. *Studios.*
Linde, N. *Rådman.* 3 ex.
Lindelius, J. *Bruks-Patron*
Lindstedt, J. H. *Fabriqeur*
— J. Fr.
Lindroth, C. *Öfv. R. S. O.*
— F. A. *Capit. R. S. O.*
— J. G. *Fendrich.*
Ljungman, C. F. *Hof-Cam.*
Lode, G. W. *Assessor.*
Lohman, D. J. *Philos. Mag.*
Lotscher, J. G. *B:o Comis.*
Lundström, A. A. *Bergm.*
Lyckou, E. *Amir. Inform.*
Långhjelm, C. F. *Commin.*

M

Malleen, C. W. *Häradsh.*
Mannerstråle, J. *Öfver-Directeur.* 3 Ex.
Masalin, E. *Fendrich.*
Mellen, von, *Comminister*
Mejerberg, O. C. *Expedit. Befallnings-M.* 2 ex.
— N *Carduansmakare*
Molin, J. *Kyrkoherde.*
Moman, J. *Kyrkoherde.*
Morath, A. W. P. *Lands-Secreterare.*
Morell, J. C. *Phil. Cand.*
— A. *Stud.*
Mosberg, H. S. *Sluss-Insp.*
Muncktell, J. *Studios.*
Murbeck, C. F. *Am. Past.*
Möller, S *Conducteur.* 2 ex.

N

Nethervood, W. *B:o. Com.*
Netzel, J. J. *Borgmästare.*
— C. G. *Bruks-Insp.*
Nüman, J. *Härads-skrifv.*
Nordenstolpe, A. G. *Kammar-Råd.*
Nordstéen, F. *Handl.*
Nordvall, E. *Auscultant i Bergs-Collegio.*
Norberg, A. *Notarius vid Hof-Consistorium.*
Nybelin, S. *Not. Consist.*

O

Odencrantz, M. *Kam. H.*
Omn-

Omnberg, O. M. *Studiof.*
Orrfköld, *S. Major R. S. O.*

P

Palén, E. af. *Affeffor.*
Palm, A. *Kyrkoherde.*
Pehrsfon, O. *Bergs-Sexm.*
— Pehr. *Bergs-Sexman.*
Pihlman, J. *Proft.*
Pilgren, C. *Tull-Infp.*
Planander, L. *Coll. Sch.*

R

Rancken, E. v. *Hof-R. Not.*
— G. *Comminifter.*
Reenftierna, Grefve F. *Landsh. R. N. O.*
Rehaufen, F. A. v. *Landtm.*
Rehbinder, Bar. J. Fr.
Renftröm, C. G. *Kyrkoh.*
Risberg, *Rådman*, i Stockh.
Rodin, J. P. *Comminifter.*
Rogier, H. G. de, *Ph. Mag.*
Roos, J. C. *Handlande.*
Rofen, Grefve F. U. *Öfv. Stallm.* o. *Landsh. R. S. O.*
Rofenadler, C. A. *Prefident R. N. O.*
Rothof, C. G. *Bruks-Infp.*
Rothftén, *Comminifter.*
Rubin, *Informator vid Amir. Sch.*
Ruda, G. *Acad. Camer.*
Rudberg, D. *Med. Doct.*
Rudolphi, J. D. B. *Kyrkoherde.* 2 ex.
Ruth, G. M. *Comminift.*
Rydingfvärd, F. *Major, R. S. O.*
Ryftedt, J. *Hof-Qv. M.*

S

Sandberg, J. P. *Apotekare*
Salfvärd, J. *Öfverfte-Lieutenant, R. S. O.*
Saltza, Baron C. F. v. *Kammarherre, R. S. O.*
Schalin, O. *Handlande.*
Scheele, C. B. von. *Affeffor.*
Schenfing, *Landt-Fifkal.*
Schlüter, H. *Tull-Fifkal.*
Schmiedeberg, J. C. *Banco-Commiffarie.*
Schultzenheim, D. v. *Prof.*
Schverin, V. *Kammarherre.*
— Gr. A. v. *Lieutenant.*
Silfverftolpe, F. *Banco-Commiffarie.* 2 Ex.
Skottsberg, J. L. *K. Bef. M.*
Sommar, A. *Bruks-Patr.*
Spaldencreutz, J. A. *Lagm.*
Sparrman, N. E. *Comminift.*
Sprengtporten, G. M. *Öfverfte, R. S. O.* 2. ex.
Stafhell, O. *Kyrkoherde.*
Stechau, J. A. *Aman. B. R.*
Stenbeck, F. *Amir. Paftor*
Stener, H. J. *Directeur.*
Stenhagen, F. *Handlande.*
Stenius, C. *Bat. Pred.*
Stjernflycht, N. *Ryttmäftare*
Strandberg, J. *Comminifter*
Stricker, J. C. *Th. Doctor och Proft.*
Strålin, G. *Comminifter*
Ström, J. *Organift*
Strömbom, *Affeffor*
Sundbeck, E. *Handlande*
Sundberg, A. *Camererare*
Sundeman, J. *Regem. Skr.*
Sundius, P. O. *Kyrkoherde*

Sund-

Sundſten, P. *Corporal*
Sundin, J. D. *Secret. vid K. Amir. Öfver-Rätten.*
Suther, P. N. *Studerande*
Svartz, E. *Kr. Bef. Man*
Svedenheim, A. *Ryttmäſt.*
Sydovs, C. F. von. *Reviſor*
Sylvander, A. *Kgl. Hofpr.*
Synnerberg, S. F. *Borgm.*

T

Taimelin, A. G. *Handlande*
Tavaſt, T. *Lieutenant*
Tengſtröm, J. *Ph. Mag.*
Timander, L. *Rådman*
Timm, G. *Bruks-Patron*
Tolpo, M. *Kyrkoherde*
Törner, J. *Bruks-Inſpector*

U

Uggla, C. H. *Kammarherre*
— P. *Th. Doct. o. Proſt*
Ulfſtröm, J. *Directeur*, 2ex.
Ulricæhamns Schola.
Unnerus, D. *Tull-Inſpector*

V W

Valtinsſon, L. *Fält-Cam.*
Wadman, A. *Conducteur*
Wahlſtierna, A. J. *Studioſ.*
Wåhlbeck, S. *Landtr. M.*
Waldius, E. *Hus-Pred.*
Walleen, C. J. *Capit. R. S. O.*
Wallerian, H. H. *Hofr. Not.*
Wallman, Z. *Bat. Pred.*
— A *Amir. Chirurgus*
Wallqviſt, O. *Phil. Cand.*
Wahrendorf, J. D. *Bruks P.*
— Carl
— Anders

Warholm, O. *Kyrkoh.* 6ex.
Waſell, J. J. *Häradshöfd.*
Waſſerman, F. *Rådman*
Wattrang, F. *Ryttm. R. S. O.*
Wegelius, M. *Notarius*
Wennberg, E. S. *B:ö. Com.*
Weſtberg, D. *Directeur*
— E. J. *Poſtmäſtare*
Weſtén, A. *Kgl. Hof-Pred.*
— E. *Bruks-Patron*
Weſterberg, A. E. *Poſtmäſtare* 2 exemplar
Weſtling, M. *Schol-Mäſt.*
Weſtrell, L. *Bruks-Inſpector*
Widenius, E. *extr. Eſq. Pr.*
Wiberg, N. E. *Bruks-Inſp.*
Wikander, G. *Studioſus*
Wimmermark, S. *Phil. Magiſter*
Wittſtock, C. A. *Lieutenant*
Wolff, J. B. *Kyrkoherde*
Wongborg, H. *Lector*
Wurſter, G. *Chirurgus*

Y

Yckenberg, P. *Auditeur*

Z

Zegollſtröm, J. G. *Lector*

Å

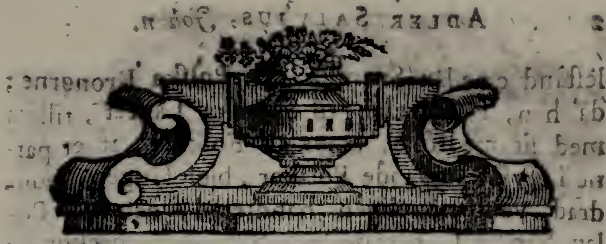
Åkerfeldt, M. *Paſtor*
Åkerhielm, Bar. *Sam.*

A

Aimilæus, H. *Häradshöfd.*
Alf, S. *Th. Doct.* och *Prof.*
— P. *Studioſus*
— A. *Stud.*

ADLER

A.

ADLER SALVIUS, JOHAN, Friherre til Örneholm, Herre til Adlersburg, Harsfefeldt m. m. *Svea Rikes Råd* och Cancellie-Råd. Han föddes i Strengnås 1590, af Fadren, Syndicus dårstådes, *Peder Hansson*, och Modren *Anna Peders-dotter*. Med Kongl. Stipendium försedd, reste han utrikes, blef Magister i Helmstad 1613, studerade Medicinen och Chymien i Marpurg, med särdeles framgång, och, under en vidsträcktare resetour, promoverades 1619 til J. U. Doctor i Montpellier. Efter hemkomsten, blef han af den store Konung Gustaf Adolph, för sin skicklighet, på det fördelaktigaste kånd, och förordnades 1620 til Assessor i Kongl. Svea Hof-Rått, sedan han nyss förut, på sin Konungs befallning, varit til Götheborg, at dår om Stadens afdelning och fundation besörja. Såndes 1622 såsom Legat til Kurfursten af Saxen, och år 1623 i samma vårdighet til Dannemark. År 1624, gjorde Konungen honom til sin Stats-Secreterare, hvarvid han uti adeligt stånd uphöjdes. Året efter följde han Konungen til Lifland, då han förestod Cancellie-årenden. Följde ocklå sin Konung, når han med Arméen 1627 geck til Preussen, ock försåndes dårifrån emot de Polske Subdelegater, at stifta stil-

leſtånd emellan Svenſka och Polſka Kronorne; då han, i återreſan til Svenſka Lägret, tillika med ſit medfölje, emot all Folkrätt, af et partie i förſåt liggande Polakar, blef fången, plundrad, våldſammeligen handterad, och inåt Polen bortförd, där de alle uti några veckor, i största fara, under ſjukdom och elände fångslige hôllos. År 1630 gjorde Konungen honom til General-Fält-Commiſſarius, året efter til Hof-Råd och Reſident i Hamburg. År 1634 vardt han af Regeringen hemkallad, då honom Hof-Cancellers-åmbetet anförtroddes. När Riks-Cancelleren A. Oxenſtjerna 1636 hemkallades, feck Hof-Cancelleren Adler Salvius Regeringens befallning, at reſa öfver til Tyſkland, för at, med Rikſens Kurfurſtar, om en efterlångtad fred öfverlägga. Vid denna tiden lärde han ſig, på lediga ſtunder, Grekiſkan i Hamburg, af Joh. Conr. Dietericus; troligen, för at äfven behåga ſin Drottning, genom detta hennes favorit-ſtudium. Sedan han, i flere års utrikes viſtande, hade planerat och afhandlat præliminaria til den Tyſka Univerſal-Freden, med de i Hamburg förſamlade Kejſerlige, Konglige, Kur- och Furſtelige Legater och Deputerade, beordrades han år 1643 af Drottning Chriſtina, ſåſom Miniſtre Plenipotentiaire til Weſtphaliſke Fred-verket. Efter ådagalagd beſynnerlig ſkicklighet och klokhet, vid detta granlaga ärende, kallade Drottningen honom 1648 til Riks-Råds åmbetet, och gjorde honom därjämte til Cancellie-Råd. 1650 ökades hans förra heder med Fri-

Friherre-stånd och förmåner. 1651 vardt han Caput Legationis vid Fredsvärket emellan Sverige och Polen, ifrån hvilken förrättning han til Sverige 1652 återkom. Han var i begrep s. å. at, på hög befallning, göra en ny resa åt Tyskland, når han af en hessig sjukdom blef angripen, som den 24 Aug. 1652 i Stockholm ändade dess dagar.

Riks-Rådet Adler Salvius ägde mycken lärdom, et stådadt och djupt förstånd. Var en stor Statsman. Han stod i utmärkt nåd hos Drotning Christina, som kallade honom sin trognaste tjenare. Han var den, på hvilken Drotningen i synnerhet satte all sin lit til utförandet af en henne högst om hjertat liggande fred. Och som denna freden icke lika väl behagade alle; så gjorde R. R. Adler Salvius jämt parti emot Ambassadeuren och R. R. Joh. Oxenstjerna, hvilken i denna sak följde sin Faders Riks-Cancellerens tänkesätt. Af denna söndring kom, at Adler Salvius icke ägde hos Rådet, och de myndigaste Herrar i Sverige, samma förtroende, som Drotningen för honom visade. *Kosta hvad det kosta ville, så skulle fred slutas,* skref Drotningen til denne sin gunstling. Och om man får sätta tro til hvad som finnes anteknadt uti *Felleri Otio Hanoverano* pag. 421; så tyckes at Riks-Rådet Adler Salvius, uti all sin vidd tagit detta Drotningens yttrande. —Författtren til *Memoires de la Reine Christine*, då han, Tom I. p. 138, tecknar Riks-

Rådet Adler Salvii caractere, yttrar ſig ockſå: "En verité, quand on épluche un peu les Me-"moires qui nous reſtent des Negociations de "Salvius, ſa conduite, reglée ſur une fineſſe ou "circomſpection trop grande, ne ſauroit être "tout à fait exemte de critique.

Den pråktiga och mycket koſtbara Altartaflan, ſom ſes uti Stockkolms Storkyrka, låt Riks-Rådet Adler Salvius på egen bekoſtnad i Augsburg förfärdiga, och ſkänktes den ſedan hit af deſs Fru. Uti ſamma Kyrka ligger han begrafven, och har på ſödra väggen et Marmor-Epitaphium öfver ſig upſatt, på hvilket deſs lefverne uti en latinſk ſkrift låſes.

Han gifte ſig 1620 med *Margaretha Skute*, en förmögen Guldſmeds-Änka, men lemnade efter ſig inga barn. Uti koppar år han i fol. och i 4:o graverad, och öfver honom ſlogs en ſkådepenning, hvars beſkrifning finnes uti *Veſtners* utgifna Tractat om Miniſtrarne vid Weſtphaliſke freden.

Deſs af trycket utgifne Skrifter åro: *Carmen gratulatorium novi anni ad Carolum Chriſtophore.* — Holmiæ 1611. 4. *Oratio de Eloquentia ejusque dignitate.* — Roſt. 16[illegible] 4. *Schiagraphia univerſi Juris feudalis, breviter et perſpicue delineata* — Luc. Par. 16[illegible]. 4. *Cauſæ ob quas Sereniſſimus ac Potentiſs. Princeps ac Dom. Dom. Guſtavus Adolphus, Svec. Goth. et Vand. m. m. tandem coactus eſt cum exercitu in Ger-*

Germaniam movere, editæ A. 1630 in 4:to — *Oratio ad Electorem Saxoniæ, in Legatione sua habita.* — *Epistolæ variæ.* —

(Se Likpr. med Personalierne tr. Stockh. 1652. — *Stjernm.* om Hrr. Hof-Cancellererne pag. 111. — Ejusd. Bibl. Sv. Goth. T. 2. p. 192. — *Arkenholtz*, Memoires de la Reine Christine, 1 Tom. — — *Berchs* Svenska Herrars och Fruars Skådepenningar. — *Wittenii* Mem. Phil. Renov. Dec. 8. p. 483.)

ADLERFELT GUSTAF, Kongl. Kammarherre: Son af Hof-Kammereraren *Carl Adlerfelt* och *Anna Catharina Schmeer*, född 1671. Ifrån spädare åren visade han mycken qvickhet och disputerade i Upsala 1696, *de Ordinibus Equestribus*. Gjorde en utrikes resa genom Tyskland, Holland, Frankrike och England, ifrån hvilken han til Sverige 1700 återkom. Blef samma år Hof-Junkare, och kom til Svenska Arméen i Curland 1701, då han på Kongl. befallning började en Journal öfver Konung Carl XII:tes krig, hvartil ej allenast Conseillen, utan ock alle Generaler och Chefer fingo befallning, at meddela årforderliga underrättelser. Denne Journalen blef således med mycken noggranhet författad, och fortsattes ända til aftonen före Pultava Slaget. Adlerfelt ägde Konung Carls stora nåd, och blef såsom dess Kammarherre uti bataillen vid Pultava af en kanonkula skuten, bredevid Konungens hästbår.

Som han ifrån ungdomen i synnerhet lagt sig på Politique och Historien, vardt han nyttjad ej allenast vid Rysvikska Congressen af Svenska Ambassadeuren Gref Liljeroth, utan man har ock funnit efter honom en artig Journal öfver dess utländska resa, jämte många anmärkningar öfver *Messenii Theatrum Nobilitatis Suecanæ* i M:sr.

Förenämnde Krigs-Journal, tillika med Adlerfelts saker, hvilka åtföljde Prins Maximilian Emanuels af Würtenberg Bagage, kommo i Ryssarnes händer efter slaget vid Pultava, där Prinsen sjelf, såsom General-Major vid Svenska Arméen, blef fången. När Prins Maximilian sedermera af Czaren sattes på fri fot, igenfants Manuscriptet, hvilket troddes vara förloradt, ibland Prinsens papper. Efter dess död, skickades det ifrån Stutgardt til Hofmarskalken Carl Adlerfelt, Broder til den skutne Kammarherren Gustaf Adlerfelt. Vid den förenämndes död år 1722, föll Manuscriptet dess Son, Carl Maximilian, Kammar-Junkare hos Hertigen af Hollsten, i händer. Han lät utgifva det på Fransyska år 1740, uti 4 Tomer i 8:o under Titul: *Histoire militaire de Charles XII, Roy de Suede.*

Gustaf Adlerfelt gifte sig 1704 med *An. Christina von Stéebe*, Regerings-Rådet von Stéebes dotter i Wismar; et Fruntimmer af mycket vett och kunnig i flere språk. Hon öfversatte på Tyska sin Mans Journal ifrån Krigets början,

til

til Konungens ankomst til Saxen. Denna öfversättning trycktes i Wismar 1707. De flästa Exemplaren skulle öfverföras til Sverige, men förgingos på sjön; således är denna bok ganska rar.

(Se Præfat. d'Hist. milit. de Charles XII, p. *Adlerfelt.*

ADLERFELT PEHR, Friherre och *Sveriges Rikes Råd.* Broder til förenämde Gustaf Adlerfelt, och född 1680 i Stockholm. Var Konung Carl XII följaktig i flere Campagner. Blef 1712 Öfverste för Nerike och Wermelands Regemente, sedan han nyss biwistat slaget vid Gadebusch, och genom sit mannamod märkeligen bidragit til segren. Efter Konung Carl XII:tes död 1719, afsändes han såsom Minister til Dannemark, uti hvilken beskickning han där vistades til år 1726, sedan han ock 1719 erhållit General-Majors fullmagt. Uphöjdes i Friherre-Stånd år 1720. Blef sedermera Commendant i Malmö, och Chef för et värfvadt Regemente. Därifrån år 1739 kallad til Riks-Råds åmbetet, och samma år utnämd til Cancellie-Råd. År 1743 d. 22 Junii, vardt han under Dalkarls-uproret, på Norrmalms torg med en lodbössa i ryggbastet skuten, och afled få dagar därefter. Var gift med Fru *Charlotta Juliana von Bautzen.*

Öfver Riks-Rådet Adlerfelts graf i Södertelje Stadskyrka, ses detta Epitaphium, hvars

påskrift är författad af Hof-Cancelleren von Dalin: "Den. Högvälborne. Herre. och. Fri-"herre. Petter. Adlerfelt. Sveriges. Rikes. Råd. "Född. den. 4. Julii. 1680. Död. den. 27. Ju-"nii. 1743. Då. Han. Tappert. Sökte. Värja. "Det. Ädlaste. Af. Sverige. Från. Träldom. Och. "Evig. Vanheder. Himlen. Drar. Til. Sig. Dyg-"den. Igenom. Underliga. Öden. Et. Lif. Som. "Blifvit. Vördat. Af. Tusende. Dödar. I. Fält. "Dödas. I. Purpuren. Af. En. Föraktelig. Re-"bellisk. Kula. På. Det. Äran. Må. Blifva. Dess. "Mera. Af. Sällsamheten. Odödelig."

(G. *Adlerfelts* Histoire militaire de Charles XII Préfacen. — *Norbergs* Konung Carl XII:s Historia. — *Von Stjernmans* Matrikel. — Baron *Hårlemans* Dagbok.)

ADLERFELT CARL, Friherre, *General-Major*, Landshöfdinge, Öfver-Commendant i Malmö och Riddare af Kongl. Svärds Orden, föddes i Stockholm 1719. Fadren var Riks-Rådet Friherre *Pehr Adlerfelt*, hvilken, som nyss berättadt är, uti det så kallade Dalkarls-uproret 1743, ändade sin ärefulla vandel. Modren var Friherrinnan *Charlotta Juliana von Bautzen*. Han trädde 1734 såsom Volontaire i Krigstjenst vid sin Faders Regemente, som då låg i Malmö. Förordnades til Fendrik 1736, och kort efter til Lieutenant vid samma Regemente. Reste öfver til Finland vid Krigets början 1739, och antogs af General-Lieutenanten Friherre Bousquet til dess Stabs-Adjutant. När Hamil-

ton

fonska regementet kort efter uprättades, avancerade han til Capitaine dervid. Efter Finska krigets slut, reste Frih. Adlerfelt 1745, efter nådigt tilstånd, utrikes, och antog tjenst i Frankrike, under den store Feltherren Comte de Saxe. Bivistade flere blodiga fältslag och lyckliga eröfringar, och feck tilfälle at under K. Ludvig XV's egna ögon, visa prof af sit hjeltemod. Återkom til Sverige 1750, sedan han under sin frånvaro af K. Fredric I. blifvit ihogkommen 1749 med Öfverste Caracter, och år 1748 blifvit til Ridd. af K Sv. Ord. utnämd. Kort efter hemkomsten General-Adjutant, 1755, Öfverste för Kron-Prinsens regemente. Commenderades til Pomern, når fält-tåget börjades 1757. Bivistade där alla årens campagner, och förordnades emedlertid til General-Major i Armeen. Efter freden, upfördes han, såsom en förtjent Man, uppå flere Landshöfdinge-förslag, och utnämdes 1764 til Landshöfdinge öfver Malmöhus Lån, hvarmed Öfver-Commendantskapet öfver alla i Lånet varande Slott och Fästningar förknippades. I detta åmbete, fant han et särdeles nöje, at sig helt och hållit upoffra til fosterlandets tjenst. Landthushållningen, handelen, skogarnes vård, trädplanteringen, vägarnes i stånd sättjande, Lagarnes helgd; alt detta blef förgmål för hans nit och vaksamma omtanka. Han var således en stor Landshöfdinge, en stor ordningsman. Et särskilt Landtmäteri Contoir uprättade han i sit Lån, vårdade Scholar; Hofpitaler och andra nyt

tige inrättningar med yttersta sorgfällighet. Såsom Broder, och sist Ordinaire Ålderman af det urgamla Knutsgillet i Malmö, gjorde han de första anstalterne til en betydelig reparation för detta Gillets tilhörige rum. Denne förtjente Herren afsomnade i Malmö d. 20. Jan. 1768, och blef där i St Pehrs Kyrka begrafven, hvarvid dess Friherre-vapn sönderslogs, sedan åtten på mans-linien med honom var utgången.

Gift, 1. gång. i Strasburg, med Fröken *N. Falkenhayn.* 2. g. m. Hof-Fröken Grefvinnan *Agneta Strömfelt*, en dotter af R. R. Grefve Carl Joh. Strömfelt. 3. g. m. Fröken *Ulrika Sparre*, en dotter af Öfv. Ståth. och C. af Kongl. S. O. Grefve Axel Wrede Sparre. 4. g. med Landshöfdingens i Christianstads Län m. m. Friherre Carl Axel Hugo Hamiltons Enkefru, Fru *Betty Jennings*, en dotter af Comm. Rådet Frantz Jennings.

(Se Å. Talet, hållit på Knuts-Salen i Malmö af *J. A. Borgh.* 1770. tr. i Lund.)

AGRICOLA MICHAEL, *Biskop* i Åbo. Var född i Nyland och Pernå Sokn i början af 16:de Sec. Han reste år 1529 til Wittenberg, och återkom därifrån med Doct. Mart. Lutheri recommendations-bref til K. Gustaf, uti hvilket Luther om honom fäller detta omdöme, at han var "juvenis eruditione, ingenio & mori-"bus excellens, qui in regno plurimo usui esse "poterit —. År 1539 vardt han Rector Scholæ

i Åbo. Af Konung Gustaf I. skall han blifvit til Lapland sånd, at där arbeta på det hedniska folkets undervisning och omvändelse. År 1548, förordnades han, såsom en skickelig, lärd och drifvande Man, at vid förefallande trägna åmbetssysslor, biträda den åldersstegne Biskopen i Åbo Mart. Skytte. År 1554 kallade Konungen honom til Stockholm, jämte Mag. Paulus Justen, som var blefven Rector Scholæ i Åbo, och delade det vidtsträckta Åbo Stift dem emellan, på det sätt, at Agricola blef Biskop i Åbo, och Paulus Justen Biskop i Viborg. Agricola icke nögd med denna delning, reste hem til Åbo, och hölt med helt Pavilske Ceremonier, såsom Biskop, sin första måssa i Åbo Domkyrka. Konungen vardt häröfver högeligen förtörnad, och lät honom därföre skarpt tiltalas. På andra året af sit Biskops-åmbete, vardt han tillika med Årke-Biskopen Laurentius Petri, Kongl. Rådet Sten Ericsson, Bengt Gylte, Knut Claesson och Secret. Olof Larsson, uti angelägna Rikets ärender, til Muscov sänd. På hemvägen sjuknade han, afsomnade och vardt 1557 i Wiborgs Domkyrka begrafven. Lemnade efter sig en Son *Christian Agricola*, Biskop i Revel, hvilken af Konung Johan III med adelskap benådades, och hvars efterkommande kallade sig *Lejonmark.*

Agricola öfversatte på finska språket och lät af trycket utgå *Nya Testamentet*, *Davids Psaltare* och några *Kyrko-Psalmer.* Öfversatte

af-

äfven år 1549 på Svenska *Wisby Sjörätt*, hvilken bok sedermera, genom Secr. Joh. Hadorphs förforg, i Stockholm 1689 trycktes.

(Se *Rhyz.* Epitc. Sv. Goth. p. 344 — *Spegels* Kyrko-Hist p. 403. — *Nettelblads* Schwed. Bibl. I Styck. p. 86. — *Hadorphs* Företal til Wisby Sjö-Rätt.)

ALSTROMER JONAS, *Commerce-Råd* och Riddare af K. N. O. f. 1685 i Alingsås, dår Fadren *Thore Axelsson* var Borgare. I unga åren, nödfakades han för fattigdom skull, antaga tjenst såsom uppassare. Gaf sig sedan til betjent hos en liten Kramhandlare i Ekesjö och blef dårifrån renskrifvare hos Stads Secreteraren i Wennersborg. For på vinst och förlust til Stockholm 1706, och steg året efter på et Ångelskt Fartyg, afseglande til London. Han återkom innom kort tid til Sverige, men reste tilbaka til London, och blef dår, i anseende til sina påbegynta handelsrörelser, genom et öpet Patent naturaliserad Ångelsman. Kärleken til Fåderneslandet drog honom åter til Sverige 1715, sedan han förut i Ångland, noga gjordt sig underråttad om detta Landets manufacturer, jordbruk, boskaps-skötsel och Schäfferier. At förbättra Schäfferierne i Sverige, förde han med sig trettjo stycken afvelsfår, hvilka blifvit första stammen af Sveriges nu så kallade Ångelska Fårahjordar. Alström reste omkring i Rikets provincier, och utsåg ställen, dår Manufacturer en gång med fördel skulle kunna anlåg-

låggas. Alingsås blef i fynnerhet den ort, fom hårtil fants beqvåmligaft. År 1717, begaf fig Alftröm ifrån Sverige för tredje gången, och tog vågen åt Holland, Flandern och Hertigdömet Berg. Befåg desfe orters Järn-och Stål-Fabriquer, famt upmuntrade et vackert antal Gevårs-och andre fkickelige Smeder, at gå öfver til Sverige. Tog dårifrån vågen åt London 1719, upbar dår och öfverftyrde til Sverige de Subfidie-medel, hvilka Ångeland den tiden til Svenfka Kronan betalte Återkom til Stockholm 1723, för at nu verkftålla fin förra plan med Manufacturers inråttning. Feck 1724 nådigt Privilegium på en Svånfk Våfveri-tilverkning i Alingsås, och gjorde hårmed ftraxt en början, få at denna Staden, ifrån famma tid, kan råkna fin mårkeliga förbåttring och upkomft. Et Bolag inråttades, hvarigenom Alftröm feck utvåg at fortfåtta hvad redan påbegynt var, och fom tarfvade dryga utgifter. Konung Fredric fjelf förfakade icke, at åfven deltaga uti detta bolag, och de betydeligafte Mån i Riket fkyndade fig at följa et få högt efterdöme. Rikfens Stånder anflogo åfven hårtil visfa almånna medel, under namn af Landshjelp. Ifrån Spanien, Ångeland och Eiderftedt, fkaffade Alftröm dugeliga fårflag, och inråttade et Stam-Schåfferi vid Höjentorps Kongsgård, hvilken Rikfens Stånder honom och hans barn, til evårdeliga tider, under arrende updragit. Angorifka getter låt han ock i Sverige inkomma, af hvilka det få kallade Kamelhåret famlas.

Gjor-

Gjorde försök med allehanda färgegräs, jord-päron och Tobak, uphjelpte ägg-järns-smidet, skaffade utifrån nödiga uplysningar til garfvariernes förbättring, inläckade skickelige skieps-byggmästare, och upgaf första förslaget til fredsslut emellan Sverige och Republiquen Algier, hvarigenom vägen blef banad til en fri handelsfart åt Levanten. Med et ord, Alström hade all omtanka och möda ospard, at såsom Patriot gagna sit Fädernesland. År 1722, medan han ännu var i London, utnämdes han til Svensk Consul. År 1738, förordnades han til Commerce-Råd, med säte och stämma i Kongl. Collegio, så ofta hans göromål i Alingsås lemnade honom frihet, at vistas i Stockholm. År 1748 vardt han Riddare af K. Nordst. Orden, och adlades 1751, hvarvid hans namn förändrades til *Alströmer*. Han var ibland de Svenska Män, som 1739 lade första grundvalen til K. Vettenskaps-Academien. Afsomnade år 1761, uti en ålder af 76 år.

Gift, första gången med Jungfru *Margareta Classon*. Andra gången med Jungfru *Hedvig Elisabeth Paulin*.

Com. R. Alströmer har utgifvit: 1727 *Den Svenska Fåraherdens trogne undervisare*. 1733, *Fåraherdens hemliga konster*, som är en tilökning til den förra Skriften. *Rön* och *Beskrifningar* i allmänna Hushållningen, som finnas uti *Kongl. Vetenskaps Academiens Handlingar*. Tal, *om Sveriges välstånd, om det vill*, 1745, *Om Schäfferiernas nytta* 1759.

Rik-

Rikſens Stånder beſlöto vid Riksdagen 1760, at Com. Råd. Alſtrömers Bröſtbild ſkulle af metall förfärdigas, och til evärdelig åminnelſe af en ſå nyttig Medborgares tjenſter, upreſas på Beurſen i Stockholm. Likaſå har Kongl. Vett. Academien velat hedra denne ſin värde Ledamots minne, med en Skådepenning.

Comm. R. Alſtrömer är ock i koppar graverad af H. Akrel.

(*J. Fr. Krygers* Åmin. Tal öfver Com. Råd. Alſtrömer. Stockh. 1761.)

ANDREÆ ABRAHAMUS ANGERMANNUS, eller ſom han oftaſt nämnes, Magiſter Abraham, *Ärke-Biſkop* i Upſala. I yngre åren reſte han mycket, och använde ſin tid på Vettenſkaper. Blef år 1576 Rector Scholæ i Stockholm, men ådrog ſig K. Johans utmärkta onåd, genom den nit han viſade för den Evangeliſka Lårans framgång. Konungen, för at ſkaffa Mag. Abraham utur vägen, förordnade honom til Kyrkoherde uti Öregrund, med bibehållande af ſin Rectors lön; men Magiſt. Abraham förfogade ſig til Åland; feck där en Kyrkoherde lägenhet, och ſkref därifrån en eftertryckelig förmanings-ſkrift til hela Rikets Prärſterſkap, at de måtte vakta ſig för den förföriſke Måſſeboken, hvarmed han förſtod Liturgien. Detta Herdabref vardt ej ſå ſnart Konungen bekant, ſom Han gaf befallning, at M:r Abraham, ſåſom en uprors-ſtiftare, ſkulle gripas och fångslig til

Stock-

Stockholm föras. M:r Abraham, varnad emot detta oblida öde, feck rådrum at flykta öfver til Tyskland, där han, i synnerhet i Lybeck och Hamburg, hela 13 åren sig uppehölt, och hade at tacka, så väl sjelfva Hertig Carl som månge både högre och lägre Svenske Män, för et rundeligit understöd under detta sit främlingsskap. Vid det namkunniga Religions mötet i Upsala, vardt Mag:r Abrahamus 1593 enhälligen af Prästerskapet vald och kallad til Ärke-Biskop. Han begrof året därpå K. Johan. Såsom Ärke-Biskop, feck han likväl icke kröna K. Sigismund, utan blef denna ceremonie af Biskopen i Wästerås M. Olaus Stephani förrättad. Efter Sigismunds afresa til Polen, ville Hertig Carl, som länge burit för Ärke-Bisk. Abrahamus kärlek ock förtroende, nyttja hans tjenst at arbeta på den Svenska Evangeliska Kyrkans tilväxt och stadga. Hertigen hade til den ändan anbefalt en allmän visitation öfver hela Svea och Göthi Riken, hvarvid Ärke-Biskopen skulle vara biträdd af hvarje Stifts Biskop, med ortens Lagman och Kronobetjening. Men vår Ärke-Biskop dref sin myndighet nog vidt, och missbrukade den i många mål, hvarföre Hertigen nödsakade gifva honom de skarpaste förmaningar. Til denna oförsigtighet kom ock den förgripelsen, at Ärke-Biskopen befants hafva underhållit hemlig brefväxling med K. Sigismund, uti hvilken han brukat om Hert. Carl missfirmade utlåteller. Hertigen, retad af en sådan trolöshet, anklagade Ärke-

ke-Biskopen för Riksens Stånder, hvilka dömde den om flere brott öfvertygade Prælaten ifrån åmbete, heder och åra. Detta skedde 1599. Den affatte Årke-Biskopen blef en usel fånge på Gripsholms Slott, dår han efter en nioårig fångenskap, i största elånde 1607 slutade sina dagar. Kroppen jordades i den nåra til belågne Kernbo Kyrka. Han var gift med Ark-Bisk. *Laurent. Petri Nericii* dotter *Magdalena*.

Schefferus uti sin Svec. Lit. p. 32, uppråknar de skrifter, som ifrån Abrahami Andreæ hand utkommit. Af dem åro mårkvårdigast: *Scriptum contra Liturgiam*. A. 1579. — *Forum Adiaphororum*, *Wittenb*. 1587 in 8:o. — *Apologia pro fuga sua ex Regno Sveciæ*, *Hamb*. 1588 in 8:o. — *Liber de Sacerdotio Christi*, *Hamb*. in 8:o — *Historia Liturgica*, *Hamb*. 1588 in 8:o — *Explicatio Prophet. Danielis*, verterad på Svenska.

(Se *Spegels* Sv. Kyrko-Hist. *Rhyzelii* Episcop. Svio-Goth.)

ANDREAE LAURENTIUS, *S. R. Råd* och *Cancelier*. Han nåmnes uti Historien, först såsom Magister och Presbyter Strengnensis, sedan såsom Archi-Diaconus Upsaliensis, och sist såsom Riksens Råd, och K. Gustaf I:s Canceller ifrån år 1524, i hvilket åmbete han vid Riksdagen i Westerås 1527 på Konungens vågnar, förde talet til Riksens församlade Stånder. Uti Örebro Mötes beslut, angående Christna Religionens förbåttrande, af år 1529, kallas han

på Årke-Bifkops Såtets vågnar Præfidens, och Högmäcktig Furftes Konung Guftafs fullmyndige Såndebud. 1531 förde han ordet bland Sveriges Prafterfkap, då det Midfommarsdagen i Stockholms Storkyrka var förfamladt, at vålja Årke-Bifkop. Han upfattes åfven af dem på förflager; men då Laurentius Petri bekommit de flåfta, eller 150 röfter, lade Laur. Andr. åfven til dem de 13, fom han hade fått. År 1540 blef han jåmte flere anklagade perfoner ifrån lifvet dömd, för det han icke gaf tilkånna et emot Konung Guftaf anftäldt förråderi. Han feck likvål nåd, fedan han, med en vifs penninge-fumma, löft fit lif. Dårefter refte han til Strengnås, och lefde dår utan någon beftållning til år 1552, då han uti en ålder af 72 år flöt fina dagar.

Sifta Catholfka Årke-Bifk. Johannis Magni omdöme om denna Mannen, uti defs Hift. Svio-G. L. 15. c. 1. måfte vara lika få partifkt och ofannfårdigt, fom bittert. Han yttrar fig fåledes: "Erat Romæ inter verfutos homines in "adolefcentia fua educatus, nihilque ex eo lo- "co præter ignaviam cum fingulari malitia con- "junctum retulit, atque in ea ignavia confenuit, "donec poft LXX annum fuæ ætatis factus erat "difcipulus cujusdam improbisfimi adolefcentis "Olavi Petri Nericiani Diaconi, &c."

Det år åtminftone vift, at han ågde efter den tidfens lågenhet mycken kundfkap och lårdom. Det var han, fom år 1523 på Svenfka öfverfatte hela *Nya Teftamentet*, hvilket af

tryc-

trycket i Stockholm in Folio år 1526 utkom. Flere Scribenter hafva orätt tilägnat Olof Petri detta hedrande arbete. Största delen, som änteligen medgifvit, at Laurentius Andreæ i detta mål bar tyngsta bördan, hafvå ändå minskat dels heder och förtjenster, därmed at de beskylt honom, hafva ord ifrån ord följt Lutheri Tyska öfversättning. Sannast läret vara, at Laurentius Andreæ i detta angelägna ärendet ensam brutit isen, haft mödan ospard, och kanske i et eller annat mål gagnat sig af Olai Petri råd och dåd; hvarföre man ock finner, at Laurentius Andreæ, uti sit Försök, ej talar om mer än en tolk, som med detta arbetet haft at göra. För öfrigt, och vid jämförandet emellan Lutheri Version och denna nämde Laurentius Andreæ, kan slutas: At Lutheri öfversättning varit Laurent. Andreæ til mycken nytta och handledning: men at denne senare likväl ofrast vikit därifrån, och det med en försigtighet som förtjenar beröm: at han torde hafva haft för sig grekiska Original-Texten: ehuru de flästa ställen, där han afviker ifrån Luther, endast synas bevisa, at han rådfrågat Versio Vulgata: At han tillika förmodeligen haft til hands några andra Tyska Versioner, som voro äldre än Lutheri, såsom han ock i sjelfva Företalet om sig sjelf berättar, at han flere Böcker och flere Lärares Lecturer sedt hafver: Och änteligen at denna Laur. Andreæ Version, i många hänseenden, bör föredragas den Svenska Bibel-Edition, som år 1541 i Stockholm utgafs. Utom denna

Öfverſättning har Laur. Andr. icke ſkrifvit mer, än: *En kort undervisning om troona och godha gerningar*, Stockh. 1528, 8:o.

(Se *v. Stiernm.* Förteckning på Sv. R. Cancellerer.
— *J. G. Hallmans* Oluf och Lars Petri Lefverne.
— Nytt Förråd af Handl. rörande Nord. Hiſt. 2 och 3 ſtycket.)

ANDERSSON CHRISTOPHER til Skelleryd och Hedåker, *Riddare* och *Sveriges Rikes Råd.* Son af Befallningsmannen på Vadſtena *Anders Ericsſon* til Hedåker, med Fru *Anna Gumſehufvud.* Uti ſit vapn förde Han tre gyldene Ekelöf i rödt fält. Kallas uti flere Skrifter Artium liberalium Magiſter. Blef Riddare, och år 1532 Riks-Råd. Samma år ſkickades han ſåſom ſändebud til Handelsdagen med Holländarne i Köpenhamn. 1535 förſänd jämte Riks-Råd. Gyllenhorn til Konungen i Dannemark, at begära någon ort i underpant för den förſträckning K. Guſtaf gjordt Dannemarks Rike. 1536 förſänd på nytt til Dannemark. 1537 affärdad med Riks-Råd. Holger Gera til Elbingen, at bilägga den ovilja, ſom upkommit emellan Konungen och ſtaden Danzig. Samma år åter ſkickad til Köpenhamn, med 3 Rikſens Råd, at ſvara uppå K. Guſtafs vägnar, til de Lybſkes tiltal, ſamt ſedan med 5 Rikſens Råd til mötet i Halmſtad, at därſtädes med Dannemarks Rikes Råd afgöra den emellan bägge Rikens underſåtare upkomne tviſt om hvarderas jordegods och egendom. 1538 närvarande vid mötet i

Op-

Opſlo. Blef 1542 Canceller, och ſamma år igen afſånd til Dannemark, jämte Riks-Råd. Jöran Norman, med ſvar om förſlag och utvägar til bägge Rikens inbördes vårn och förſvar. Under den tiden, han i Dannemark våntade på ſvar, låt han förleda ſig, at öfvergifva ſin Konung och Fådernesland; gjorde ſig ſjuk på grånſen, och blef dår ſå långe liggande til deſs han ſjelf feck ſin Fru, Barn och löſa egendom til ſig, då han ſkref til Konung Guſtaf, och begårte tilſtånd, at för ſin ſvaga hålſas ſkull, få reſa til Tyſkland. Begaf ſig altſå til Lybeck, dår han år 1548 dog, ſåſom en menedig och trolös underſåte. På hans grafſten i Lybecks Domkyrka ſtår denna ſkrift:

"Anno Domini 1548 d. XXV. Martii, obiit "Nobilis ac ſtrenuus Vir Dom. Chriſtophorus "Andreæ Vesgothus, artium liberalium Magi-"ſter, Eques auratus, Regni Sveciæ Senator.

Gift ~~med Fru~~ *Brita Jönsdotter Roos* til Ervalla.

(Se *Nigri* Veſt. B. Hiſt. med v. Stjernm. Förteckn. på R. Canc.)

Ankarcrantz Hans, *Amiral*, och Com. af K. Sv. O. Son af Holm-Majoren i Stockholm och Schoutbynachten *N. Ankarcrantz*, ſom år 1688 adlades. Tidigt blef han underviſt och inöfvad uti de vettenſkaper, ſom tilhöra en Sjöman, och hvartil han i ſynnerhet hugfåltes. Trådde 1703 i Rikets tjenſt. Geck Under-

Officers graderne igenom vid Amiralitetet, och vardt 1712 Under-Lieutenant. 1716 Öfver-Lieutenant. 1718 Capitaine vid et nyligen inrättadt Sluproddare-Regemente, 1737 Commendeur-Capitaine vid Flottan. 1743 Commendeur. 1753 Schoutbynacht. 1754 Vice-Amiral och Chef för Amiralitetet i Stockholm. 1755 Directeur uti Convoy-Commisfariatet, och 1756, vid affkedstagandet, benådad med Amirals Caracter och rang, hvartil åfven kom 1760 den hedren, at han utnämdes til Commendeur af Kongl. Svärds-Orden.

I yngre åren bivistade han många Sjöslag. Måste en gång med simmande rädda lifvet. Efter freden 1720, gjorde han åfven flere sjöresor på sin Konungs befallning. Af dessa äro i synnerhet märkeliga de, som åren 1729, 30, och 31 förehades, då han ifrån Vismar hemförde til Sverige, öfver 100 Lådor med Silfver, hvaraf alla de 6 och 12 styfvers styckena blifvit slagne, som i senare tider varit gångbare. Dess lyckliga förrättningar i detta ämne medförde för honom den förtjenta verkan, at han flere gångor med belöningar i penningar blef ihogkommen. Ensam af alla vid Amiralitetet, har han således njutit den hedren, at, jämte dess Fosterlands förfvarande emot utrikes våld, bidraga til dess penninge-ståcks ökande under fredslugnet. Rikfens Ständer aktade honom ockfå vårdig, at upföras på förslag til Riks-Råds åmbetet. Han dödde 1768.

Gift

Gift med Jungfr. *Lisa Kammecker* i Stockholm 1720. Öfverlefde twånne Söner, hvilka ifrån sin kåcke Fader icke vanslägtades. Den äldre blef borta med Skeppet Sverige, som 1739 strandade vid Cadix, och den andre var redan Capitaine-Lieutenant vid Amiralitetet, når han samma år dog på Ängelska Flottan. Således år Familien med Amiral Ankarcrantz utgången.

(Minnet af Amiral m. m. H. Ankarcrantz teknadt, nar vapnet sönderslogs. Stockh. 1768. 8:o)

ANKARCRONA THEODOR, *Amiral*, Landshöfdinge och Commendeur af K. Swårds Ord. född i Carlscrona 1687. Af Rådmannen därstädes *Theodor Christophers*, och dess hustrus *Cæcilia v. Schotings* tolf barn, var han den äldste. År 1693 försändes han til Amsterdam, där farbrodren Jacob Christophers inrättat et stort och vida bekant Handels-Contoir. Denne Farbrodren hölt sin Brorson i 8 år vid Universiteterne, och tog honom sedan 1707, på sit Contoir. 5 år betjente han här sin Farbroder, och gjorde äfven under denna tiden några sjöresor til Frankrike, för at få öfning i Sjömans-konsten. Mer och mer hugfält at resa til sjös, trädde han i tjenst hos det Holländska Vest-Indiska Compagniet såsom Super-Cargo. På bortresan skötte han Compassen, och vid återresan feck han bivista et skarpt fäktande emellan Franske Kapare och det Hollänske skepp, hvarpå han var. Vid återkomsten til Holland,

geck han i tjenst hos den bekante Sjöhjelten, Riddaren Forbiu, och följde såsom Volontaire hans flotta. Här feck den oförfärade Christophersson öfvervara flere sådane förrättningar och dristiga tiltag, hvilkas like nåppeligen kunna framvisas uti några tideböcker. Än gjordes försök til Landstigning hos fienderna: Än öfvervunnos stora Köpmansflottor: Än blefvo deras Convojare alle tagne eller upbrände och förskingrade; Än gjordes resor til Ishafvet, til at upsnappa fiendens fartyg och förstöra dess handel. År 1708 gaf han sig i Ångelsk tjenst, som Volontaire och Extra-Midskepman, vid den flottan som Mylord Durtly anförde i Canalen och vid Spanska kusterna. Blef med Örlogsskepp commenderad til America, at convojera en Köpmansflotta til nya Ångland. Lieutenant i Ångelsk tjenst. Återkom til CarlsCrona år 1711, för at tilbjuda Fädernéslandet sin tjenst, efter förvärfvade stora kundskaper och mycken årfarenhet. Blef först Lieutenant, sedan Capitaine vid Amiralitetet i Carlscrona. År 1712 anförtroddes honom den hederliga förrättning, at ifrån Sverige til Stralsund öfverföra den Polske Konungen Stanislaus. Denne store Konung betygade emot den skickelige Styresmannen sit nådiga vålbehag, och skänkte honom, utom mycket annat, sit eget mynt och afmålning. Efter flere förrättade Sjö-commenderingar och lycklige attaquer emot Sveriges fiender, öfverförde han K. Carl XII. til Sverige, under en den åfventyrligaste Sjöresa

rela år 1715. Utnämdes därefter af sin Konung til Commendant vid Hufvudflottan i Carlscrona. 1717 benådad med Adelig sköld, med namn af *Ankarcrona*. 1720 General-Adjutant. 1729 Schoutbynacht vid Stockholmska Escadern, med Commando däröfver 1736. Samma år Vice-Amiral. 1742 Amiral och Amiralitets-Råd. 1743 utnämd til Landshöfdinge öfver Stockholms Län, och år 1748 Commendeur af Kongl. Svärds-Orden. Stor Landshöfdinge, stor Patriot, stor befordrare af Handel, Landtbruk och Handaslögder. År 1742 Ledamot af K. Vett. Academien i Stockholm. Dödde år 1750.

Gift med Fru *Catharina Beata v. Schoting.* Barnlös, men feck tilstånd at transportera sit namn och adelskap på värdige slägtingar.

Uti Kongl. Vett. Academiens Handlingar, finnes efter honom *Tal* och *flere ingifne nyttige R:n*, i allmänna hushållningen.

(Cancelli-Råd. *Edv. Carlssons* Å. Tal. öfver Amiral. och Landshöfd. Ankarcrona. Stockh. 1750.)

Aredius Jonas, *Kyrkoherde* i Vestergöthland. Af Bondeföräldrar, var han 1640 född, i Södermanland och Runtuna Socken. Hemma hos Fadren hölts han vid Bonde-arbetet til dess han var 10 år gammal. Men som han, under denna tiden, visade en ogemen lust til läsning och skrifning, och därtil använde hvar ledig stund; så beslöt Fadren, at försända honom til

Strengnäs Schola. Innom 3 år, geck han alla Classerne igenom, och flyttades 1662 på Gymnasium. Känd för sin stora flit, qvickhet och vackra insigter, särdeles uti de Theologiske Vetenskaper, blef han i synnerhet gynnad af Biskopen Dr. Emporagrius. Biskopen giorde honom ifrån Gymnasist til Präst 1674, befordrade honom til Scholemästare i Södertelje och därpå til Vice-Pastor uti Sorunda i Södermanland. *Aredius* feck ytterligare prästelyssla uti Landshöfdingens i Mariæstad Baron Gabr. Kurks hus, och årholt sist Kongl. Fullmagt på Ottersta Pastorat i Skara Stift 1683. Om honom berättas, at han ägt förträffeliga åmbets-gåfvor, varit nitfull, alfvarsam i sysslan, vänlig och medlidande emot fattige. Jämt öfvade han sig uti bokvett och var en flitig Bibel-läsare. Det besynnerligaste om denne mannen är, at han var född allenast med en hand, varandes den vänstra borta efter handleden. Likväl hade han, i den stympade armen, fullkomlig god styrka och färdighet, så at han, med ena handen och den andra armens tilhjelp, kunde förrätta nästan alt, hvad andre människjor med 2 händer göra. Under nattvardsens utdelande, betjente han sig af en svart handske med järnspilor i hvarje finger, som sträckte sig up åt armstumpen, och blefvo där med et band ombundne, på hvilken, såsom på en hand, han bar Patenet. Samma handske bar han ock altid då han var klädd och skulle förrätta åmbetet eller gå i sällskap. Kort för sin död, skall honom något besynnerligit vara veder-

derfarit, såsom en slags uppenbarelse. Han dödde 1715, uti en ålder af 75 år, allmänt saknad af sin församling, hvars utmärkta kärlek han ägde.

Gifte sig 1683 med *Christina Boman*.

(Se Nya Sv. Bibliotheket 2 Band. p. 247.)

ARVIDSSON TRULS, *Svensk Kopparstickare*, född midt uti förra Sec. i Vestervik, blef Student i Upsala 1680, och sedan Antiquitets-Collegii Kopparstickare. På Kongl. Stipendium gjorde han en utrikes resa, och förde vid återkomsten med sig en Nunna ifrån Nederländerna, med hvilken han gifte sig i Stockholm, men som kort derefter dödde. *Truls Arvidsson* hade väl läst sin Bok, och var hemma, så väl i de Europeiska som Orientaliska språken, särdeles Hebreiskan. Måstadels geck han klädd uti en fårskins-päls, men bar under armen Leusdenii Biblia Hebr. sine punctis. Han berömmes såsom snäll Kopparstickare, uti Nils Hufvedson Dahls Specimen Biographic. de Antiqq. Svec. in vita Hadorphii. År 1705 utgaf han et verk, som tilförde honom liten heder; Titeln var: *Psalmi Davidis idiomate originali Hebræo, adscripta ad latus literis Italicis vocum lectura &c.* Han ville häruti, i grundspråket förestålla de förste 7 Konung Davids Psalmer genom Noter, efter den Judiska composition; men blottstålte sig för de svåraste critiquer. Också var hans upsåt, at på samma sätt utgifva hela Psaltaren, då döden

den år 1705 tog honom undan de lefvandes antal, ſedan han råknat en ålder af inemot 60 år.

(*Sivers* Beſkr. ôfv. Veſtervik.)

ARRHENIUS JACOB, *Hiſtoriarum Profeſſor* i Upſala. Han føddes i Lindkôping 1642, och hade til Fader *Arvid Clasſon*, Handlande, hvars Farfader *Johan Capfelman* var Tyſk Adelsman, och giorde Ryttmåſtare-tjenſt under Hertig Carls commando, vid Stångebro ſlag 1598. Den unge *Arrhenius* kom til Upſala 1653, blef fôrſt Amanuenſis och ſedan Notarius i Collegio Antiquitatum, ſom dår 1667 inråttades. Diſputerade under ſin Brors, Profeſſorens Claudii Arrhenii, (ſedan Ôrnhielm) præſidio, vardt ſedermera år 1677 Academiæ Secreterare, och dårjåmte Adjunctus Facult. Philoſ. Blef vidare 1680 Academiæ Råntmåſtare, och ånteligen år 1687, Hiſtoriarum Profeſſor. Med Kongl. tilſtånd, updrog han 1716 Profeſſionen åt ſin åldſta Son, och lefde ſedan ſåſom Honorarius ſamt Senior Conſiſtorii Academici. Såſom Råntmåſtare, har han märkeligen riktat Kongl. Academiens Archivum; framſkaffat Academiens åldſte Privilegier in Originali; fôrbåttrat Academiens hus och qvarnar; upråttat deſs Råntekammare; utredt Academiens gamla proceſſer; Indrifvit Balancer fôre ſin tid, återſkaffat 30 Kongl. Stipendier, ſom varit indragne, jämte 30 Hemman, ſom ifrån Academien, under åtſkillige Titlar, tid efter annan varit reducerade, inlôſt flere Præbende-

Hem-

Hemman af Statens besparings medel, och varit första uphofvet til Academiens nya Bibliotheques rum, hvartil han sjelf låtit updraga och förfärdiga den södra delen. Han dödde uti en ålder af 83 år d. 13. Apr. 1725, och ligger begrafven i gamla Upsala Kyrka.

Gifte sig 1677 med Professor L. Fornelii dotter J. *Anna Fornelia.*

Såsom Professor, har Arrhenius utgifvit flere *Disputationer* — Tract. *Patria & ejus amor ex Cicer. de Leg. Libr. II.* Ups. in 4:o. — *En Sångbok* kallad *Psalm-profver*, tr. Ups. 1689. — Åfvenså har han, uti vår Psalmbok, sammansatt N:o 43, 44, 84, 105, 106, 245, 274, 291, och öfversatt N:o 17, 22, 27, 117, 144, 246, 258, 267, 297, 394, 396 och 408.

(Se *Högmarks* Psalmopoeo-graph. p. 17. — *Scheff.* Svec. Lit. p. 254. — *Lönboms* Sv. Anecdoter.)

ASCHENBERG RUTGER, Grefve til Söfdeborg, och *Kongl. Råd.* Föddes 1621 uti Curland, där dess Föråldrar *Vilhelm v. Aschenberg* och *Margareta v. der Osten* voro bofaste År 1634, började han sin Krigstjenst vid Hertigen af Weimars Armée, och bivistade flere fältslagtningar. 1638 blef han Page hos Landtgrefven af Hessen, men ledsen vid Hof-lefvernet, gaf han sig 1641 til Fältmarskalken Baners Armée, tiente där som gemen Ryttare och öfvervar några blodiga actioner. Vardt Cornet 1644, och

där-

därpå Ryttmästare. Landtgrefven af Hessen förordnade honom år 1651 til Drost eller Öfver-Amtman uti Herrskapet Itter och Vehl, hvilket fredeliga Ämbete han i 4 år innehade, til dess K. Carl Gustaf ärböd honom, at såsom Öfverste-Lieutenant vid Cavalleriet, återträda i Svensk tjenst. Aschenberg upsatte då en Corps, hvarmed han togade til Polen, och slog vid Marienburg et partie Polackar, tog fångar och gjorde et rikt byte. Åren 1656 och 1657, biviſtade han de förefallande actioner, ådagaläggandes därvid mycken krigsförfarenhet och tapperhet, hvarigenom han vant Konung Carl Gustafs utmärkta nåd, samt blef med Öfverste-fullmagt 1656 hugnad, sedan han förut, vid Marienburg, af Konungen blifvit med 200 Ducater, vid Raudom med et gods i Preussen, värdt 30000 Riksdaler, och vid Kaunitz med Konungens egen värja och käpp, samt en guldked af 2000 Riksdalers värde begåfvad. 1657 var han på värfning i Bremen, vid hvilket tilfälle han, med en ganska liten trouppe, försvarade Landet, emot en vida öfverlägsen Dansk krigsmagt, som oförmodeligen där inföll. År 1658 feck han befallning at marchera til Hollsten, där han ockſå visade styrkan af de Svenske vapnen. Vid slutet af samma år, blef han brukad i belägringen för Köpenhamn, och därvid illa blesserad. Genom Konungens död, förlorade Öfverste Aschenberg bägge sina Rege-[redacted]r. Regeringen, högst bekymrad öfver Rikets belägenhet i anseende til financerne, gjor-

gjorde denna indragning, men tillade honom i pension 500 Dal. Silf:mt och i Hemmans räntor 400 Dal. i samma mynt. En så ringa belöning tyktes ej svara emot Öfverste Ascherbergs många och trogna tjenster; men han, såsom god medborgare, såg mera på det Rikets bästa som han tjente, än på egen vinst, hvarföre han ock med dessa knappa vilkor åtnöjdes, och satte sig i stillhet på et litet Landtgods i Bohus Län. År 1664, blef han General-Major, och commenderades til Tyskland, uti den bekanta Expedition emot Staden Bremen; men som detta krig snart slöts ty hemförde han år 1668 alt det Svenska manskap, som hittils legat i de Tyske Provincier. 1670 General-Lieutnant af Cavalleriet. 1673 Friherre. Han upsatte 1674 genom Capitulation Drottningens Lif-Regemente til häst, samt utnämdes til General af Cavalleriet samma år. Efter det för Sverige olyckliga slaget vid Fehrbellin, liknade det sig til fredsbrott ifrån Danska sidan. General Aschenberg updrogs altså 1675 befälet öfver Regementerne i Vestergöthland. Han inrättade då, inom kort tid, Magaziner uti Götheborg, Mårstrand och Vennersborg, sammandrog 2700 man, med hvilka Bohus Län besattes, och de Norske Partier, som ryckte in öfver gränsen, fördrefvos. År 1676 följde han Konung Carl XI med Armeen til Skåne, och blef vid drabbningen ej långt ifrån Halmstad, af 2 kulor uti vänstra armen illa blesserad. Detta oaktat bivistade han samma år

det

det namnkunniga ſlaget vid Lund, hvareſt Danſka armeens förluſt räknades til 9000 man, jämte hela Lägret. Uti ſlaget vid Lands-Krona, fäktade han på högra flyglen under Konungens Commando, och blef honom häſten undanſkuten. Innan actionen här började, var han på Runeberga högar, och recognoſcerade på det nogaſte Danſka armeens ſtällning, hvadan ock ſedermera, uti et fält af deſs Grefveliga vapn, en kulle blef införd. Efter ſlaget, förordnades han til General-Fältmarſkalk-Lieutenant, och commenderade armeen under Konungens viſtande vid Riksdagen i Halmſtad, då Chriſtianſtad af honom inſperrades. Samma år General-Fältmarſkalk öfver hela Svenſka armeen, och, vid Konungens afreſa ifrån Skåne 1679, begåfvad med deſs af Demanter rikt beſatte hattring. Äfven ſamma år förordnad til General-Gouverneur öfver Götheborgs och Bohus Län, jämte Dahl. 1680 General-Gouverneur öfver Skåne, Halland, Götheborg och Bohus Län. At Skåne, under 3 års krig, råkat uti et utmattadt tilſtånd, är nog begripeligit; men at ordning och ſkick där ſnart återvants, bör tilſkrifvas Fältmarſkalken Gr. Aſchenbergs egenſkaper, lika ſtora och lyſande uti fredeliga förrättningar, ſom vid en ſegrande krigshär. Genom denne Herrens bemödande, blefvo altſå bägge Skånſke Cavallerie-Regementerne indelte, ſtuterier anlagde, och måſt alla de Hushålls-inrättningar började och til en del ſtadgade, ſom ännu uti denna provincen finnas. Lunds Academie, ſom

ock

under kriget råkat i fullkomligt ödesmål; blef ej heller förgäten, utan årbjöll, genom General-Gouverneurens försorg, flera redbara fördelar. Han kallades år 1681 til Konglig Råd, och uphögdes 1687 uti Grefveligt stånd, hvarmedelst han altså åtnjöt den största åra, som Svensk man kunnat tilfalla. Ehuru Kongl. Rådet Gref Aschenberg var utrikes född, har han dock med lika nit, som en infödd Svensk, förtsvärdet emot Rikets fiender, och vid alla tilfällen visat prof af en Officerares mannamod och en Generals årfarenhet; altid tjent sin Konung med lika trohet, och ehuru ej altid lika väl belönt, dock ansedt Sverige för det Land, til hvars tjenst hvarken lif eller välfärd borde sparas. Det blifver i Historien en sällsynt händelse at finna en utländsk Adelsman träda såsom ryttare i Svensk tjenst, och oaktat en trågare lycka, jämt fortfara i denna tjensten, i en tid, då hela Europa var i krig inveckladt, hvarvid förfarne Officerare altid upsöktes, och kunde räkna på en snar och lysande befordran. Men så far ock sägas, at Gref Aschenberg, ehuru vid en tiltagande ålderdom, vunnit i Sverige högden af all den åra, som hans förtjenst sig kunde vänta. Han afled 1693 i Götheborg, och begrofs dårstädes följande året i Konungens egen höga närvaro uti den prägtiga graf, som han sjelf i Tyska kyrkan för sig låtit tilreda.

Gift 1650, med *Maria Eleonora v. Busseck genannt Minck*, af et adeligt hus i Hessen.

Gref Aſchenbergs Portrait finnes graveradt i folio, med Tyſk Inſcription och verſer.

(Se *Brings* Gr. Aſchenbergs Lefverne. *Burchardi* Tyſka Likpred. med perſonalier).

ASP MATTHIAS, *Th. D.* och *Domproſt* i Upſala. Var född 1696 i Norrköping, hvareſt hans Fader *Petrus Aſp*, Superintendent i Hernöſand, då var Kyrkoherde. Modren het *Eliſabeth Steuch*, dotter af Årke-Biſkopen Dr. *Matth. Steuchius*. Vål underbygd, kom han 1706 til Lund, hvareſt hans Morfader då var Biſkop. Reſte dårifrån 1713 til Upſala, och giorde ſig, genom de vanliga profven, vårdig til Magiſter-Bref, ſom honom 1716 frånvarande gafs. S. å. började han ſin förſta utlåndſka reſa. Från Götheborg geck han ſjoledes til Holland, och dårifrån til Ängland. I Oxfort nyttjade han en Hudſons inſigt i grekiſka Lårdomen, och hörde i Paris en Fourmont och en Longuerue i Arabiſkan låſa, gjorde ock hår bekantſkap med den bekånte Antiquarien och Benedictiner Munken Montfaucon, åfven ſom han ock för Homeri ſkull blef Fru Daciers vån, ſom var ſå aldeles kår i grekiſkan. Ifrån Frankrike togs vågen til Tyſkland, och uppehölt han ſig mot halftannat år i Altdorff; hvareſt han icke allenaſt fortſatte ſina Talmudiſka Studier, utan ock i ſlutet af år 1717 utgaf vid Jubelfeſten *Theſes Lutheri*, dem han under en högtidelig Act och i 9 timar, emot

år-

åtskillige sig då inställande Munkar och Jesuiter tappert försvarade. Academien giorde honom, för sit omak, til Docens och Candidatus Theologiæ. Följande året giorde han en resa, genom åtskillige delar af Tyskland, och kom öfver Holland tilbaka. I Upsala blef han genast Docens, så i Hebreiska och Grekiska Philologien, som den Theoretiska Philosophien. 1719 updrogs honom förrättandet af Vice-Bibliothecariatet, hvarpå han 1722 fick fullmagt. Med en ung Grefe Cronhjelm, gjorde han 1723 en resa til Tyskland, och uppehöll sig å nyo en tid i Altdorff. Återkom 1724 til Upsala, där han efter mycken bevisad skickelighet i Lårdoms-Historien och Talmudisk kundskap, blef år 1729 Poëseos, och 1732 Eloquentiæ Professor. År 1735 låt han pråstviga sig, blef 1737 Theol. Professor, 1752 Theol. Doct. och 1756 prim. Theol. Profess. och Domprost. Han var ock Ledamot af Kongl. Vet. Societeten i Upsala. Brukades ofta, i Academiens namn til Orator, och talte ibland på grekiska. Til slut var han dess äldste Lårare, och dödde i Upsala d. 8 Jul. 1763 Han var stark i de lårda, sårdeles Österländska språken. Præsiderade såsom Professor för många Disputationer. Nitisk i Låran och upbyggelig i sin lefnad. Gift med Fru *Margareta Cath. Waldia.* Likpredikan öfver honom hölts af Årke-Bisk. Dr. Sam. Troilius, och Parentationer, af Prof. J. Amnell, och Mag. Docens Jac. Hultin; hvilka finnas uti et verk tilhopa tryckte, och utgåfvos i Upsala år 1765.

Dess tryckta arbeten äro: *Disputationer, Programmer, Lik-predikningar* öfver Domprost. Ol. Celsius 1756. öfver Ärke-Bisk. Henr. Benzelius, 1758.

(Se Sv. Mercurius för år 1763, Maji Månad p. 380 och följande.)

AURIVILLIUS MAGNUS, *Theol. Doct.* och *Superintendens* i Carlstad. Föddes i Upsala 1673, af Fadren Professor *Petrus Aurivillius* och Modren *Margareta Blix.* Disputerade i Upsala och vardt Magister 1700. Året efter prästvigdes han, och uppehölt sig någon tid i Stockholm. Reste år 1703 ut til Kongl. fältlägret i Polen, där han blef förordnad, at såsom Legations-Präst, åtfölja den ansenliga Beskickningen til Polska Republiquen. Vid denna beställning hände honom den svårigheten, at han år 1704, uti Aug. Månad, i Warschau af Saxerne blef til fånga tagen och in i Saxen bortförd. När han efter några månader lösgafs, kom han til Svenska Armeen igen och vardt 1705 Notarius Consistorii Aulico-Castrensis. Benådades därefter 1707 med Kongl. Fullmagt at vara Hof-och Drabante-Präst, uti hvilket åmbete han följde sin Konung utur Saxen genom Polen in uti Ukrain: Därifrån, efter det olyckliga Pultaviska slaget, öfver de mödosammaste och farligaste vägar, til Bender, och efter den bekanta Calabaliquen därstädes, til Demirtesch längre in i Turket, ej långt ifrån Adrianopel. Under denna tiden vant han, genom sit vår-

vårdiga upförande, Konungens synnerliga nåd, och utnämdes ej allenast til Primarius vid det Kongl. Hofvet, utan ock til Konungens Confessionarius och Fält-Consistorii Præses, efter Biskopen Dr. Petr. Malmberg. År 1712 erhölt han St. Mariæ Församlings i Stockholm kallelse til Kyrkoherde-Ämbetet, hvarpå äfven s. å. Kongl. Fullmagt utföll. Konungen anbefalte honom likvål, at blifva qvar vid dess förra hedrande och vigtiga beställningar, til dess Hans Majestät sjelf måtte komma til sina Riken och Arf-Länder. Detta gjorde han ännu tu år, och följde om hösten 1714 det Kongl. Hofvet til Stralsund. Här drögde han til våren 1715, då han lyckligen kom til Stockholm, och emottog själavården vid St. Mariæ Församling. Uti detta ämbete lefde han älskad och hedrad tils år 1730, då han, efter århållen kallelse och Kongl. Fullmagt, flyttades til Superintendents Ämbetet i Carlstad. År 1732 blef han Theol. Doctor i Upsala. Denne förtjente och vårde Mannen slutade i Carlstad sin jordiska vandring d. 3 Junii 1740.

Ingeck ägtenskap 1715 med Fru *Margaretha Christina von Nummers.*

De efter honom tryckte predikningar äro följande: *Likpr. öfver Comminister Carl Kellin* Stockh. 1728. — *D:o öfver Brita Brätt.* — *D:o öfver Maria Erld:r Faxell*, 1733.

(Se *Rhyzelii* Episcop. Sv. Goth. — *Strickers* Hom. Bibl.)

Ausius Henric, *Græcæ Lingu. Professor* i Upsala. I Småland föddes han 1603. Fadren *Magnus Henrici* var Pastor i Ås och Källerstad. Modren het *Cecilia Håkansdotter.* 162 kom han til Upsala Academie. Flyttades 1629 til Collegium Stockholmiense, men reste åter til Upsala 1630, at där fortsätta sina Studier, läggandes sig i synnerhet på Grekiskan och Juridiquen. Med tvänne unge Svenske Herrar (Bondar) gjorde han 1638 en utländsk resa, hvarefter han 1640 til Græcæ Ling. Professor i Upsala utnämdes. Han berömmes såsom stor Græcus, och Acta Acad. Upf. säga: at Ausius var den, som hos oss kommit Græcæ Lingv. Studium först på fötter. Han præsiderade för 5 Disputationer, som voro skrefne och äfven försvarades på grekiska. Flere af hans Elever orerade på samma språk: och på Carmina græca, som under hans tid utgåfvos, är snart sagt ingen räkning. År 1646 vardt han tillika Juris Romani och Svecani Professor Extra-Ord. samt förestod bägge sysslorna til sin död, som d. 23 Apr. 1659 inföll. Vid Academien lefde han i mycket anseende, så at utlänningar som ditkommo, altid voro därom sorgfällige, at vinna hans närmare bekantskap.

Gift med *Margaretha Brenner.*

Af dess Academiska Arbeten, uppräknas des grekiska *Epigrammer* och *Dissertationer,* uti *Er. Mich. Fants Historiola Litteraturæ græcæ in Svec. Spec. 2. p.* 80. *Ups.* 1776.

(Se Upsala Tidning. N:o 30 för år 1776.

Axe-

AXEHJELM JOHAN, til Vårdsättra och Harmitula, Svensk *Antiquarius*. Son af *Johan Hindric de Gebern* Borgare i Norrköping, hvarest han ock föddes år 1608 d. 3. Aug. I Upsala studerade han flitigt Antiquiteterne under Riks-Archivarien Burei handledande. År 1630 tillades honom Antiquarii Fullmagt med befallning, at, under en resa igenom Sveriges Provincier, upsöka de hittils förgåtne Ålderdoms minnesmärken och dem affatta. Såsom äfven kunnog i Lagfarenheten, so ordnades han år 1633 til Advocat-Fiscal och år 1637 til Assessor i Åbo Hof. Rätt; hvarjämte Bergmästare-syslan uti Finland, Nyland och Tavastehus Lån honom updrogs. Adlades år 1651. Blef Antiquarius Regni år 1652, ~~med Titul af~~ Asses-sor ~~i Kongl. Antiquitets Collegio~~. Axehielm ägde stora kundskaper, och förenade med dem en outtröttelig nit at gagna sit Fädernesland. Hans råd, hans förtroende söktes uti de benigaste mål och de måst invicklade råttegångssaker. Dess redlighet var så väl känd, at hvar och en räknade för en lycka, at få underkasta sin välfärd hans omdöme. Allmänt älskad, allmänt saknad afled Axehielm uti en hög ålder år 1692 d. 10 Nov. och begrofs uti Upsala Bond-Kyrka.

War twänne gångor gift: första gången år 1629, med *Catharina Burea*, den förenämde Riks-Antiquariens dotter, et lärdt fruentimmer.

Andra gången år 1679 med *Christina Cecilia Transche von Roseneck.*

Dess Lärda Arbeten, som han i Handskrifter efter sig lemnade, äro följande: *Leges Vestrogothiæ & Vestmanniæ. Monumenta Runica. Wilkina Saga försvenskad. Om den rätta Sveogothiska Skrift. Varia Collectanea ad concinnandum absolutum Lexicon Svio Gothicum. Tractat om tre Kronor. Dictionarium ex Legibus Islandicis. Barclaji Lefverne.*

(*v. Stiernmans* Geneal. Matrikel, och Bibl. Sviogoth. *Obrechts* Programma. *Thuns* vita Palmschöldiana).

BANCK LARS, *Juris Professor extraord.* i Franecker. Fadren var Köpmannen *Gunnar Banck*, af hvilken han i Norrköping år 1619 föddes, Studerade i Upsala. Efter vidlöftiga resor uti Frankrike, Italien och Spanien, vant han mycket anseende af Lärdom, särdeles uti Jurisprudentia, och stadnade sist såsom Professor i Franecker 1649. Herm. Conringius säger uti et af sina Bref, (se Rittmejeri Conringiana Epistolica) at denne Lars Banck varit en besynnerlig man, *miri commatis homo*, och at han äfven varit för häxeri och trulldom misstänkt. Banck var i Rom vid Påfvens Innocentii X:s Kröning, och det var öfver denna högtidelighet som han sammanskref sin *Roma triumphans*, Han dödde i Franecker 1662, ligger där i Stora Kyrkan begrafven och har på sin grafsten des-

dessa orden; *Laurentius Banck Norcopensis, Phil. et Jurium Doctor; per quater quindecim in hac Academia Extraordinarius Professor. Hoc sacro conditus beatam resurrectionem præstolatur. Denat. d. XIII Octobr. a. 1662.*

Hans i trycket utgifne Skrifter äro: *Roma triumphans, s. Actus inaugurationis & coronationis Innocentii X Pont. Max. Franeker.* 1645. 12:o *cum fig.* — *Editio auctior Franek.* 1656. 12:o — *De Tyrannide Papæ in Reges & Principes Christianos, cui in fine addita est Laurent. Vallii Declamatio ad Seren. & Potentiss. Suec. Gothor. Reginam. Franeker.* 1649. 12:o — *Bizarrie Politiche, overo Racolta della piu notabili prattiche di Stato nella Christianita, Franeker* 1658. 12:o — I denna samling finnas många curieusa Documenter, och ibland annat äfven *Dr. Christinas* så kallade *Manifest*, angående visse som voro missnögde med Hennes upförande i Rom. — Taxa S. Cancellariæ Apostolicæ, Franecker. 1651. 8:o. om hvilken kan läsas Bayles Dictionaire, Art. Banck, *Commentarius de privilegiis militum, Franeker.* 1649. — *De privilegiis Jurisconsultorum, mercatorum, Studiosorum, mulierum Fran.* 1651 — *De Jure & privilegiis Nobilium, Franek.* 1652. — *De Duellis,* 1658, — *Dissertationes. Oratio de gratitudine Ups.* 1638.

(*Se v. Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. IV. M:scpt.)

BANER STEN AXELSSON, til Hendelö och Bro, *Riddare* och *Riks-Råd*, Son af Riks-Råd.

 Axel

Axel Nilsson Baner til Diursholm, med Fru *Margaretha Bjelke*, och född 1546. Uti Konung Erics tid, tjente han i Danska fejden, och blef 1568 til fånga tagen vid Flishult i Småland. Efter hemkomsten blef han 1569 slagen til Riddare vid Kon. Johans Kröning, och kort därefter Riks-Råd. Af Kon. Johan III, hade han år 1585 blifvit förordnad til Lagman i Södermanland, hvilket Hertig Carl samma år igenom Bref til Konungen ej ville för godt årkänna, efter han förmente, den rättigheten höra honom til, at utnämna Lagman i sit Förstendöme. Sten Baner var sedan ibland de Herrar, som år 1589 följde Kon. Johan til Revel, och där afböjde Kon. Sigismunds tilärnade återresa med sin Herr Fader ifrån Polska Kronan, hvarföre han kom i Kon. Johans onåd, och på Riksdagen 1590 af Ständerne dömdes til fångelse och afsättes ifrån Råds-ämbetet. Men efter Johans död, feck han Hertig Carls nåd, och kom til sit förra ämbete igen 1592. Sedermera hade han icke nog försigtighet at skicka sig efter då varande slipriga tiders beskaffenhet, utan satte sig up mot Hertig Carl och handlade emot Ständernas beslut, reste ur Riket och stämplade åtskilligt til Rikets värsta. Kom så 1598 med Konung Sigismund tilbaka, då han var Amiral på den flottan, Konungen hade hyrt i Dantzig; men hade ej bättre öde härinne, än at han straxt, då Konungen i Stångebro slag varit olycklig, blef på Hertigens begäran utlefvererad, satt i fångelse, och änteligen ef-

efter Ståndernas dom med svärd afrättad i Lindköping d. 20 Maji 1600. Begrofs i Norrköping. Hans första Hustru var Fru *Margaretha Grip*. Den andra var Fru *Ingeborg Tott*.

(Se v. *Stiernm.* Höfd. Minne. — Hist. Uplysningar 1 Stycket. pag. 87.)

BANER PEHR, *Sv. Rikes Råd* och *Lagman* öfver Östergöthland. Föddes 1588 på Djursholm i Roslagen, af Riks-Råd. och Marskalken *Gustaf Baner* och Grefvinnan *Christina Svantes dotter Sture*. Blef 1611 Kammarherre hos K. Gustaf Adolph, hvilken han följde på alla dess tåg emot de Danske. År 1617 blef han Riks-Kammar-Råd och 1621 Krigs-Commissarius på tåget til Lifland. Blef 1622 brukad såsom Commissarius vid Freds-eller Stilleståndsverket emellan de Svenske och Polske. 1622 Landshöfdinge på Revel och öfver Estland. Efter hemkomsten ifrån Lifland, återtrådde han til sin Kammar-Råds tjenst; men blef straxt därpå 1623 sänd til Calmar, at där bivista de Actioner, som då kunde förefalla, samt at beförja Armeen. 1624 feck han fullmagt at vara Gouverneur öfver Revel och Estland. 1625 blef han Riks-Råd och året efter Cancellie-Råd, förestående sedermera Cancelliet uti samfälta 10 år, under Riks-Cancelleren Gr. Axel Oxenstjernas vistande i Preusen och Tyskland. År 1627 Lagman först på Öland och sedan öfver Östergöthland. Ibland annat lofvärdigt, hvarmed

han

han gjordt sig förtjent af efterverldens minne, är detta: då Konung Gustaf Adolph år 1612, under en retraite vid Vissiö, råkade med sin häst i strömmen, och så när blifvit borta för vattnets djuphet, språng Pehr Baner af sin häst och lade sig på isbrädden at uphjelpa Konungen. Konungen kom lyckligen up, men Baner foll sjelf i det samma ned i vatnet, och blef med största möda af sin Broder Nils Baner frälsad. För denna behjertade gerning blef Pehr Baner, vid Konung Gustaf Adolphs Kröning 1617, i Riksens Ständers närvaro, til Riddare slagen. Han dog i Stockholm 1644. Var gift m. Fru Hebla Flemming, Friherre Claes Flemmings dotter til Vik och Qvidie. Barnen blefvo 1651 baroniserade.

(Se v. *Stiernm.* Höfd. minne pag. 274.)

BANER JOHAN GUSTAFSSON til Mulhammar, Norrby och Verder m. m. *Sv. Rikes Råd* och *Riks-Fältmarskalk.* Var Broder til förenämde Pehr Baner och Son af den olycklige R. R. *Gustaf Baner*, som i Lindköpings blodbad 1600 måste sluta sina dagar. *Johan Baner* föddes på Diursholm i Roslagen år 1596. Man har en besynnerlig händelse, at om dess barndom berätta. Vid Hörningsholm, et hans Fader tilhörigt gods, skal han, under lek med sina syskon, fallit ut genom et fenster, utan at på minsta sätt skadas, ehuru fallet var ganska djupt. Gustaf Adolph, när han detta feck höra, skal hafva yt-

trat

trat sig, at denna ynglingen, genom et underverk blifvit vid lif, för at med tiden uträtta stora och sällsynta värf. Ännu en annan Anecdote har man om dess barndom. K. Carl IX satte vid et tilfälle den lilla Baner på sit knä, och frågade honom, om han ej ville komma til dess Hof at upfostras och tjena? På denna fråga skal gåssen hafva svarat: Hin Håle må tjena dig, du har slagit ihjäl min Far; hvarvid Konungen blifvit helt stum och förlagd. På sit 18:de år, geck den unge Baner in såsom Ryttare i sin Brors Öfverste Svante Baners Regemente, och följde 1615 med Arméen til Ryska fälttoget, där han vid belägringen för Plesschow redan visade utmärkta prof af hjeltemöd. Vardt 1617 af Konung Gustaf Adolph til dess Kammarherre antagen, jämte det han feck Cornets fullmagt vid Kongl. Lif-Regementet til häst. Han gjorde de vanlige steg inom militairen, och utmärkte sig vid många förefallande tilfällen genom en försigtighet och mandom, hvilka vunno honom allas aktning. År 1625 afsändes han af K. Gustaf Adolph til Lifland, at intaga Kåkenhusen, hvilket ock skedde; så at Konungen därigenom feck en öppen väg i Curland och Lithauen. Med sin Konung geck han 1626 til Preusen, öfvervar där de skarpaste träffningar, och i synnerhet rencontren vid Meva, där Konungen, på alla sidor af fienden omvärfd, på et nästan underbart sätt, lyckligen undankom. Vid Strasburgs belägring, commenderade Baner såsom General Major. När stille-ståndet emellan

lan de Svenſke och de Polſke år 1629 ſlöts, vardt han ſåſom Commiſſarius i detta ärendet brukad. Hemkallades til Sverige 1630, och vardt vid ſamma års Riksdag, för ſina ſtora förtjenſter, til Riddare ſlagen, til Rikſens Råd utnämd, ſamt tillika til General öfver Infanteriet förordnad. När Konungen år 1630 med ſin Krigsmagt geck åt Tyſkland, var R. R. Baner ~~Honom~~ följaktig, och halp icke litet til den framgång, ſom de ~~Svenſka vapnen på~~ Tyſk botten hade. Uti den blodiga ſlagtningen för Leipzig, anförde ~~han högra fly~~gelen af Svenſka Armeen, och beredde ſig med det hjeltemod, at Konung Guſtaf Adolph ſjelf offenteligen tilärkände honom, at näſt Gud, hafva verit ordſaken til den där erhållne ſegren. Därefter vardt han, med en detacherad corps, ſkickad för Magdeburg, at ſamma ſtad blocquera, hvilken förrättning ſå lyckligen aflopp, at han uti ſin Konungs händer öfverlemnade ſjelfva ſtaden, tillika med hela Ärke-Biſkopsdömet. Sin Konung följde han ytterligare til Bejern, och vardt därunder, til General-Major öfver hela Kongl. Majeſtäts Armée, utnämd. Här lärde han Donaverth, München, och flere orter, at vörda de Svenſka vapnen. Uti ſlaget för Nürnberg vardt han i armen ſå illa ſkadad, at fara var om hans lif. När Konung Guſtaf Adolph vid Lützen 1632 ändade ſina dagar, ſtod General Banér med ſin Armée i Bejern. Han conjungerade ſig ſtraxt därpå med Hufvudarméen, ſom efter Konungens död af Fältmarſkalken G. Horn anfördes. Vid det

det tillfälle, at det Kongl. Liket skulle til Sverige öfverföras, ville R. R. Baner äfven göra en resa hem til Fäderneslandet, men vardt då af Riks-Cancelleren Gr. Axel Oxenstjerna, som i Tyskland förde Directorium, på det högsta solliciterad, at qvarblifva vid Krigs-verket, hvarföre han slog sin tilämnade resa ur hågen, och begaf sig i det stället til Magdeburg. År 1634 förordnades han til Fältmarskalk öfver Svenska Krigshären, då Fältmarskalken Horn afreste til det uti Halberstadt År 1634 för de Evangeliske Bundsförvandter utsatta mötet. Efter det olyckliga slaget vid Nördlingen, samlade han sina troupper, drog sig först åt Erfurt och satte sig sedermera i full säkerhet, emot fiendernas flere anläggningar och försök, at honom aldeles fälla. Det blef i synnerhet ifrån denna tiden, som han, gång efter annan, århölt öfver de Kejserlige de härligaste och måst lysande segrar. Af dem må här nämnas: segren vid Dömitz 1635, där de Kejserliges Infanterie, som bestod af 5000 man, i grund förstördes: segren vid Goldtberg, segren vid Kiritz, Torgau, och för Wittstock s. å. vid hvilken sista, han ifrån de Saxiske och Kejserlige, som af Kejserlige Generalen Hatzfeldt anfördes, borttog alla stycken, all munition och Bagage, och hade säkerligen totaliter brutit hela fiendens styrka, därest icke natten infallit, som räddade de öfverblefne. Öfver Meissen spelte han mästare 1633, och försvarade sig s. å. emot hela den Kejserliga och Ligiska magten, som honom ifrån alla sidor påtrångde, görande lykliga re-

retraiter, när han, för en öfverlägsen styrka, icke vågade formeliga Batailler. Emellan Frankfurt och Kustrin, geck han öfver Oderströmmen med hela sin Armée, och bragte den lyckligen in salvo til Stettin, där han conjungerade sig med den del af Svenska hären, som stod under Fältmarskalken Herm. Wrangels öfverbefäl. Ytterligare angrepen af fienden i Pommern, slog han de Kejserlige på nytt vid Kemnitz, då han, utom många af de fornämste Officerare, tog 3000 man fångne, feck flera fältstycken, mycken munition och alt fiendens Bagage. Trångde sedermera in i Böhmen, geck för Meisen, och jagade fienden til Prag, då äfven många fångar gjordes. Han var i Mersburg, när han, midt under sina segrars lopp, af en svår och tärande siukdom vardt öfverfallen, och lät siuk föra sig til Halberstadt; där han år 1641 ändade sit ärefulla lif.

Ifrån ungdomen upammad i K. Gustaf Adolphs Krigs-Schola, var R. R. och Fältmarskalken J. Baner, hvad man kallar en stor Krigshjelte. Med ogemen förfarenhet i Krigskonsten, förenade han altid mycken försigtighet, och med mogenhet i råd, en besynnerlig färdighet i verkställandet. Man kallade honom *den andre Gustaf Adolph* i Norden. En Fransk Skribent har om honom sagt: "Toute "la science de la guerre est de ruiner les armées "ennemies et de conserver la sienne: Et c'est "en quoi le Marechal Banér a si bien reussi, "qu'il s'est pû vanter d'avoir fait perir plus de soixan-

"soixante mille Imperiaux & près de trente mil-
"le Saxons, & d'avoir maintenu ses troupes aux
"dépens de l'Empire, & obligé celles de L'Em-
"pereur d'aller loger tous les hivers dans les
"pays hereditaires d'Autriche, & bien souvent
"de lui abandonner la meilleure partie.

Fältmarskalken Banér hade redan i ungdomen intagit K. Gustaf Adolphs hjerta, och förblef beständigt dess gunstling. Han skal ock fullkomligen hafva liknat Konungen, så til utseende, som til hjertats inre egenskaper. Boklärd var han väl icke, men ägde likväl vidsträckta och muntra snillegåfvor. Man har velat påstå, at han dödde af förgift. Andre upgifva några ännu besynnerligare orsaker. När Drottning Christina feck spörja honom siuk, skref Hon til Prins Carl Gustaf: "Jag feck nu den be-
"dröfveliga och farliga tidningen om Banérs
"siukdom. Man säger mig med visshet, at
"han aldrig lär vederfås. Här oroar man sig
"icke öfver denna tidningen, ty man inbillar sig
"snart finna en dylik Man. Men sådane perso-
"ner äro sällsynte. Om Banér dör, lära saker-
"ne råka i lägervall."

R. R. och Fältmarsk. Banér gifte sig 1623 f. g. m. Fr. Catharina Elisabeth Phuel, af en förnäm slägt uti Mark-Brandenburg a. g. 1636 med Prinsessan Elisabeth Juliana til Löwenstein m. m. tr. g. 1640 med Furstinnan Johanna af Baden. Sonen Gustaf Adam Banér, som var Riks-Stallmästare och General-Gouverneur öfver

Ingermanland, uphöjdes 1651 uti Grefveligt stånd, i anseende til dess Herr Faders tappra och märkeliga tjenster. Men denne dödde utan barn, och slöt sjelf denna Grefveliga ätt.

Icke mindre än 10 särskilta gångor är R. R. och Fältmarskalken J. Banér in 4:o, 8:o, 12:o och 24:o graverad. Hans lik begrofs i Kongl. Ridderholms-kyrkan i Stockholm. Där hafva hans glömda ben, i senare tider, blifvit sökte och genom twänne Svenska Herrars, Hans Excell. Gr. And. Joh. v. Höpkens och Hans Excell. Gr. C. Fr. Scheffers kostnad och försorg, uti en Hjelten vårdig Minnesvård förvarade.

(Se Personalierne efter Likpr. tr 1641. — *Arkenholtz* Mem. de la Reine Christine I Tom. — La Combes Mem. de la Reine Christine — v. *Stjernm.* Geneal. Matr. — C. *Ingmans* Åreminne öfver R. R. J. Banér, Stockh. 1776. — Berchs Svensk. Herrars och Fruars Skådepenningar.)

BANER JOHAN, Friherre, Herre til Djursholm, Eknäs och Sturehof, *General-Lieutenant*, Geheime-Råd och Öfver-Hof-Marskalk vid Förstel. Hollsteinska Hofvet. Fadren var Riks-Jägmästaren Frih. *Claes Banér*, och Modren Frih. *Ebba Sparre*. På sit Mödernes gods Lidboholm föddes han 1659. Tidigt måste han sakna sina Föräldrars omvårdnad, men blef, under sina närmaste Anförvanters upsigt, anständigt handledd uti alla gagnande och prydande vetenskaper. Som hans mästa håg ifrån spådare

däre åren låg på krigsvälendet, så feck han år 1676 följa med Fältmarskalken Frih. Christer Horn til Riga, hvarest honom til en början en Fändriks beställning vid et Garnisons-Regemente vardt updragen. Det var kort efter hans ankomst til Riga, som denne Staden af mordbrännare ansattes, och vid samma olyckstilfälle frälste den unge Banér hela förrådet af krut och krigsförnödenheter, som icke stod i liten fara, och hvarpå Stadens välfärd berodde. År 1678 tågade han med Svenska Armeen til Preussen, och vardt där med Capitaines fullmagt hugnad, hvarefter han i en lika beställning flyttades til de i Bremen, under Fältmarskalken Henric Horns commando, stående troupper. Et feltes ännu, til at fullborda hans skicklighet. Det var at bese främmande Länder. Efter undfänget tilstånd företog han 1684 en resa til Frankrike och England, och återkom 1685 til Fäderneslandet. S. å. feck han ordres at förfoga sig til Stade, hvarifrån han s. å. tågade med Crayss-troupperne til Ungern, och feck där taga del uti den heder, som de Kejserlige, under då varande Churfurstens af Beyern Maximilian Emanuels och Hertigens af Lottringen Carl Leopolds anförande, sig förvärfvade, vid Neuheusels och Ofens eröfrande, men var äfven här et medlidande vittne af den hårdhet, som en segrande Soldat vid slika tilfällen öfvar. Efter detta fälttåg, inställte han sig åter i Bremen, och gjorde därifrån en resa hem til Fäderneslandet, vid den tiden, då 6000 man Svenske,

i förmågo af en med General-Staterne träffad förening, til dem öfverlåtas skulle. Med desse hjelp-troupper geck han 1690 til Holland, såsom Major vid Gr. Gust. Lejonhufvuds Regemente, och gjorde hår sin behjertenhet äf. en kånd af den tappre Konung Wilhelm. Då Mons af Konung Ludvic XIV i egen person belågrades, och man alla medel förgåfves försökt at den samma undsätta, årböd sig Major Banér, tillika med då varande Öfverste-Lieutenanten Baron Carl Sparre, at kasta sig in i berörde fästning, så vål til at gifva de belägrade nödig underrättelse om sakernas tilstånd, som at til deras försvar bidraga. De verkstålte sit beslut på det såttet, at de förklädde, och såsom de dår sålde förfriskning, i fiendens låger sig infunno, och sedan de noga gifvit akt på alla dess anstalter, afpassade et tilfälle, at hasta in i fästningen. Detta skedde med så mycket större åfventyr, som de både af den efterlåttande fiendens skott förföljdes, och jämväl af deras egne i början, såsom misstänkte, på lika sått bemöttes. De blefvo sedan med all glädje emottagne, och fingo hvardera sin andel uti förfvarsverket hvartil Major Banér i synnerhet gjorde sig förtjent, då han anförde et utfall, och återtog et verk, det fienden sig redan bemågtigat. Sedan han af K. Wilhelm anhållit om afsked, gjorde han 1692 andra gången en resa til Frankrike. Och som hans förnämsta ändamål var, at under de då för tiden måst berömde Generaler förvårfva sig fullkomlig årfaren-

renhet i krigsvåsendet; så instälte han sig hos den för sin tapperhet och kloka anförande så mycket berömde Fransyske Fältmarskalken Luxenburg, under hvars befäl han 1693, såsom Fältmarskalkens General-Adjutant, bivistade den namnkunniga slagtningen vid Lauden, och i öfrigt öfvervar hela detta fälttåg. Härifrån begaf han sig ytterligare, til då varande Churfursten af Saxen, sedermera Polska Konungen Fredric August, hvilken honom också straxt antog såsom sin General-Adjutant med Öfverste rang. I denna Caractere hade han den hedren at betjena högbemälte Konung, uti dess år 1696 uti Ungern utförde lofvärde fälttåg, och det med den nit och mandom, at honom det följ. året 1697 anförtroddes, at commendera det Utterodiske Infanterie-Regementet, med hvilket han jämväl emot Turkarne träffade vid Zeutha, och icke liten del hade uti den därstädes, til Prins Eugenii af Savoyen stora åra, vundne seger. Han utmärkte sig härvid af så mycket större tapperhet, som han af en svår siukdom var utmattad, och dock, hvarken af sine Förmåns befallning, eller sine vänners råd, kunde ifrån slagtningen afhållas. Också feck han til belöning för detta sit upförande et eget Regemente til häst, jämte K. Fredric Augusts fullmagt, såsom General-Major. På sådan fot förblef han uti Sachsisk tjenst, alt til dess år 1700 emellan Sverige och Sachsen krig upkom, och återkallellsebref, för alle uti främmande tjenst stående svenske undersåtare, utfärdades. Nu mera kunde

 hvar-

hvarken hotelser, hårdt förfarande eller fördelaktige tilbod, förmå honom at tjena utrikes antingen såsom Civil eller Militaire. Likväl nödgades han, af våld och omöjligheter, at i Landet til år 1704 qvarblifva. Det var då, som han på falskt angifvande, af Kongl. Svea Hof-Rätt vardt ansedd såsom den sin Konungs befallning intet åtlydt; men så inställte han sig sedermera sjelf, utförde sin sak inför samma Domstol och bevisade sin oskuld med den frimodighet, som et godt samvete allena kan ingifva. Ehuru gärna hän efter denna tid, til sit Fäderneslands tjenst, velat upoffra sin årfarenhet, kunde dock omständigheterne hårutinnan sig icke foga efter hans åstundan; däremot blef han af Hertiginnan af Hollsten, å dess Herr Sons vågnar, til Geheime-Råd 1707 antagen. Hår var det, som han med et ädelt och sit fäderneslands tilgifvit hjerta, vid många förefallande granlaga omständigheter, dess interesse vårdade och bevakade. År 1717, behagade K. Carl XII, i anseende på dess betygade nit och trogna tjenster, förordna honom til General-Lieutenant, och år 1719 undfeck han ytterligare Hertigens af Hollstens fullmagt, at vara dess Öfver-Hof-Marskalk. År 1723 begärte han, at blifva så därifrån, som Geheime-Råds ämbetet entledigad, på det han i ro och stillhet måtte kunna få tilbringa sina återstående dagar. Detta vardt honom förunnadt. Han reste hem til fäderneslandet, satte sig i önskad stillhet på sit

gods

gods Diursholm och afsomnade där d. 15 Dec. 1736, uti en ålder af 77 och et halft år.

Gifte sig f. g. 1705 m. Frih. *Margareta Charlotta Banér*, a. g. m. Grefvinnan *Ulrica Christina Wellingk*.

(Se Personalierne efter den år 1737 hållne och i Stockh. i fol. tryckte Likpredikan.)

Baner Johan Gabriel, *Friherre, Hertigl. Holstensk General-Lieutenant* m. m. var född i Stockholm 1662, af Riks-Rådet Baron *Svante Banér* och Friherrinnan *Margareta Sparre*. Redan år 1680 började han resa utomlands, och sedan han förvärfvat sig mycken både kundskap och skicklighet, geck han 1682 såsom militaire uti Konungens af Frankrike tjenst. Feck en Fändriks plats vid det Elsaska Regementet, hvars Öfverste Hertigen af Birkenfeldt var; bivistade belägringen af Staden Courtrai, men öfvergaf 1685 Fransyska tjensten, hvarefter han reste hem til Fäderneslandet. Et krig brann denna tiden i Ungern. Det upeldade hans håg at begifva sig dit. Han lemnade därföre snart Fäderneslandet och förfogade sig til den Kejserliga Arméen. Som den kort efter åtskildes, måste han resa tilbaka hem, utan at finna någon sig anständig befordran. Åter reste han ut 1686, och feck employ vid General-Fältmarskalk-Lieutenantens Baron de Steinaus Lif-Compagnie, då Staden Ofen belägrades. År 1687, reste han tredje gången ifrån Sverige, sedan dess Fru Mo-

 ders

ders död honom hemkallat, och inställte sig utan drögsmål vid Kejserliga Arméen, som vid dess ankomst började sammandragas ur winterqvarteren. I förstone gjorde särskilte Corpser vissa särskilta rörelser. Men sedan Bejerske trupparne, anförde af Churfursten af Bejern sjelf, efter någon tid stött til de Kejserlige under Hertigens af Lottringen commando; sattes hela den conjungerade Arméen i marche och geck emot Turkarne. Baron Banér feck då tillfälle öfvervara de Kejserligas stora seger öfver Turkiska Krigshären. År 1688 vardt honom årbuden Öfverste-Lieutenants beställningen vid det Regementet til fot, som General Bjelke antagit at för Kejsaren vårfva. Medan vårfningen ännu påstod, geck den stora Revolutionen i Ängland för sig. General-Staterne århöllo då af Konungen i Sverige 6000 man Infanterie Auxiliare-troupper. Dessas vårfning och afmarche blef til en del Generalen Gref Bielke anförtrodd, och denne hade nog vänskap för Baron Banér, at årbjuda honom commando öfver det Regementet af bemälte 6000 man, hvilket han hos sig formerade, endast med det vilkor, at Baron Banér för penningar skulle lefverera 200 man. I början af år 1689 marcherade han med det upråttade Regementet af til Holland. Efter flere posteringar och actioner, förlades det såsom garnison i Maastricht. En sådan hvila var icke uti B. Banérs smak. Han begärte och feck tillstånd, at skilja sig någon tid därifrån, först för at bivista belägringen vid Kejsersvert, och

se-

sedan at hos Fursten af Waldeck göra campagne såsom Volontaire. År 1690 biwistade han den ryktbara slagtningen vid Fleury, efter hvilken han, af sit Regemente, som före drabbningen bestod af 900 man, allenast hade 216 öfrige. De följande åren gjordes flere campagner. År 1694 blef han slagen til Riddare af Johanniter-Orden. S. å. utnämndes han af Konungen i Ångland til Brigadier af Infanteriet. Åter feck han deltaga uti nya och jämna krigsrörelser. 1697 skedde honom tilbud af Hertigen af Holsten, at som General-Major gå uti dess tjenst. Tilbudet vidtogs, sedan han, på det nådigaste sätt, blifvit af Konungen i Ångland dimitterad, hvilken hälst sedt, at han fådt behålla en så förfaren och behjertad Man som B. Banér var. Hertigen, som snart feck flera nöjaktige prof af General Major Banérs hjeltemod, gjorde honom til sin General-Lieutenant och Öfverste för sit Lif-Regemente til fot. Efter slutad fred med Dannemark, var han Hertigen följaktig på dess resor, först til Kiel, sedan til Tönningen, vidare til Gottorp, och sist öfver Sverige til Carlshamn, där B. Banér hade den nåden, at 1700 upvakta Konung Carl XII, som då var i begrep, at med sin lilla hop gå til sjös til Narvas undsättning. Efter detta reste han tilbaka til Hollsten, och blef benådad med Geheime-Råds ämbetet.

Åren 1701 och 1704, blef B. Banér af Republiquen Venedig tilbudit befälet öfver alla dess trouper, första gången med Caractere af

Ge-

General di Barquo, och senare gången med samma heder och förmåner, som Fältmarskalken Gref Königsmark haft; men hans tilgifvenhet för Hollsteniska huset förmådde honom båda gångorna, at afstå en så utmärkt hederlig kallelse: hvaremot han, då Hertigen hans Herre fallit i Actionen vid Clissow i Polen 1702, och han däruppå rest öfver til Sverige, at upvakta Hennes Kongl. Höghet Hertiginnan, blef af Henne utnämd til dess Öfver-Hofmästare. Därefter bivistade han år 1706, efter erhållit tilstånd, vid de Alliertas Armée fälttåget i Nederländerna, och när denna campagnen var slutad, begaf han sig öfver Hamburg til Saxen, at upvakta K. Carl XII, samt därifrån til Hamburg tilbaka. Men här skulle hans resor och hans arbete slutas. Honom åkom en hetsig feber, som i Schlesvig, dit han lät sig föras, ändade hans lefnad d. 19 Decembr. 1706, vid 44 års ålder. Hans lik öfverfördes sedan til Sverige, och vardt d. 11 Jun. 1707 uti Banerska grafven, i Danderyds Soknekyrka, ej långt ifrån Stockholm, nedsatt.

General-Lieut. Banér ägde i stort mått de mästa egenskaper, som förvärfva högaktning, vänskap, vördnad och tilgifvenhet. Han hade ingens tjenst, hvars förtroende och nåd han icke sedan beständigt ägde. Mycken vördnad bar han för Gud, och älskade människjor, alt efter som de, i sit lefverne och väsende, närmast följde det uppenbarade ordets föreskrifter. Som en rätt Christen dödde han, och var i-

bland

bland de slags månniskjor, hvilka alla berömma, men få likna.

(Se Nya Sv. Bibl. I D. pag. 183.)

BAZIUS JOHANNES Biskop i Vexiö, född 1581 i Småland, dår Fadren *Benedictus Johannis*, som underskref Upsala-Mötet 1593, var Pråst i Gårdsby Församling. Sonen drog sig med mycken fattigdom fram i yngre åren, och skal han, såsom ånnu vistande vid Vexiö Skola, under den år 1602 grasserande pesten, hvilken bortryckte större delen af Pråsterne i Kongahårad, i åtskilliga Kyrkor dår i orten, förråttat Gudstjensten. Understödd af Stiftets Stipendio, reste han ut til de Tyska Academier, kom hem 1613 och blef Rector Scholæ i Vexiö, 1622 Lector Theologiæ, och åndteligen 1624 kallad til Prost och Kyrkoherde i Jönköping. Medan han hår var, råkade han uti någon olågenhet för en så kallad *Admonitio*, eller Förmanings-skrift, som han sånde til Rikets i Stockholm år 1636 församlade Biskopar. Hvad denna Admonitio egenteligen innehölt, år ej til alla delar bekant; men at den varit nog skarp och dristig, slutes dåraf, at man var på vågen at stålla Bazius til laga ansvar dårföre. Men som Bazius sökte sit hågn hos Kongl. Majeståt, reste sielf til Stockholm godvilligt at sig förklara, årkånde sin förseelse och bad om eftergift; så stadnade alt lyckligt af, och Biskoparne gåfvo skrifteligen ifrån sig den försåkran, at de *in Fraternitatem* åter uptogo och anammade Mag. Johan. Bazium. Om-

Consisterio kallades han 1647 til Biskop i Vexiö. Sit åmbete förestod han här, lika som förut, med en visligen afpassad, både fromhet och alfvarsamhet. Dog 1649.

Biskop J. Bazius var gift 1. med Biskopens Petri Angermanni dotter. 2. med Brita Eriks-Dotter Kyrkoherde-Dotter i Myresiö. I dessa ägtenskap blef han Fader för 3 berömlige Söner, ibland hvilka *Johannes* vardt Arke-Biskop, *Eric* Öfverste och adlad med namnet *Lejonhjelm*; och *Bengt*, Informator för Hertig Carl Gustaf, ockſå adlad med namnet *Ekehjelm*.

Hans utgifne skrifter finnas upräknade uti v. Stjernm. Bibl. Sveogoth. 2. D. p 147. Äfven uti Scheff. Sv. Litt. p. 72. Ibland dem är han mäst känd för sin Kyrkohistoria, eller som den kallas *Inventarium Ecclesiæ* Sveo-Gothorum tr. i Lindköping 1642. 4:o.

(*Rhyz.* Episcop. 1 D. p. 309. Sv. Bibl. 2. D. p. 227. *Strick* Hom. Bibl. p. 6. v. *Stiernmans* Adel. Matr. p. 599.

BÆLTER *Sven*, Theol. Doctor och Domprost i Vexiö. Var född i Söderhamn 1713, af Råd- och Handelsmannen därstädes *Eric Bælter* och dess Hustru *Brita Berg*. Redan i yngre åren, röjde han en besynnerlig lust til bokvett och Predikoåmbetet. Reste 1730 til Upsala. Blef den förste vid Magister-promotionen 1740. Prästvigdes 1738, i tanka at blifva Medhjelpare vid Församlingen i Hudviksvald, men antogs

1739

1739 af Dom-Prosten Dr. Celsius til Adjunct vid Domkyrkan i Upsala. Kallades 1741, at göra prof vid St. Mariæ Församling i Stockholm, til den lediga Capellans-sysslan. Kallades s. å. at vara Pastor vid Danderö och Lidingö Församlingar. Lika prof af förtroende yttrades för honom, genom tilbud af Fasta och Esterna Pastorat. Men intetdera af dessa förslager kommo til verkställighet. Däremot öpnades för honom en annan väg til lycka. Han predikade år 1744 i Upsala Domkyrka, i då varande Hans Kongl. Höghet Adolph Friedrichs närvaro; och blef straxt antagen til Extr. Ord. Kongl. Hof-Predikant. S. å. Ord. Hof-Predikant. Ännu s. å. förordnades han, at som Legations-Predikant följa med Ambassadeuren och R. R. Grefve Cedercreutz til Ryssland. Efter återkomsten upvaktade vid Kongl. Hofvet, til dess han år 1750 förordnades til Dom-Prost i Vexiö. 1752 Theol. Doctor. Denne Mannens stora Predikegåfvor, ljufliga umgänges-sätt och välgörande sinnelag, förvärfvade honom allas högaktning. Men detta ljuset hade icke styrka at länge brinna. I flera år drogs han med ohälsa. Året förån han dog, hade han ibland andra anstöter den, at han uphostade stenar af olika figur, så stora som ärter. Afled d. 19 Nov. 1760, uti en ålder af 47 år. Hans vän Kyrkoh. Jon. Hielmerus höll öfver honom Lik-predikan, i anledning af Luc. 2. 29-32, som han sielf valdt til sin Lik-Text.

Gift 1747, med Friherrinnan Ulrica Althea Grun-

Grundel, en Dotter af General-Lieutenanten Bar Grundel.

Dr. Bålters utgifna lårda och upbyggeliga arbeten åro åfven så bekanta, som många: Dess Predikningar, fårskilt i dess lifstid utgifne, stigå til et antal af 44. hvilka Bokhandl. Swederus i Upsala hopsamlat och deraf gjordt en snygg upläga i 3 band st. 8. tr. i Stockholm 1774 — 78. Nåden i Christo JEsu, förestäld i Predikningar öfver de årliga Evangelier, utkom i Stockholm 1758. Christelig upmuntran til Fastelagstidens anståndiga begående, Vexiö 1756. — Dit. om inbördes frid och samdrägtighet 1758. — Ny-års-önskan til Vexiö Församling 1759. — Fastelags-Tankar — 1759. Några öfvertygande bevis, at ogifta personers köttliga beblandelse år en stor synd — Vexiö 1756. Hist. Berätt. om Kyrko-Ceremonierna tr. i Stockh. 1762. Synodal. Disput. de Religione Vex. 1753. Sist vil man nåmna det arbetet, som utan motsäjelse tager främsta rummet af dem, som utur Dr. Bålters penna flutit: Vår Frålsares JEsu Christi Historia. Arbetet år delt uti 6 Böcker. 1. Boken utkom i Vexiö 1755 och trycktes förbåttrad om i Stockholm 1762. 2 Boken Vexiö 1757. åfven som den 3:dje, bägge omtryckte 1762. 4 Boken Vexiö 1757. 5 B. Stockh. 1758. 6 Boken Stockh. 1760. Detta sin Förf. så hedrande verk omtrycktes slutel. Stockh. 1770 hos Hesselberg i et band i st. 4.

(Se Förtalet til D. Bålters Postilla. *Alnand.* Theolog. Bibl. 2. D. p. 247. *Strickers* Hom. Bibl. p. 24.)

BEYER

BEYER (von) *Johan* Svensk Öfver-Post-Directeur. Skref sig til Lisma och Vestberga. Föddes i Berlin 1600. Trädde 1633 uti Svensk tjenst och brukades af Riks-Cancelleren Grefve Axel Oxenstjerna vid åtskillige Cancellie-förrättningar i Tyskland. Kom til Sverige 1634 och blef Secreterare i Kongl. Commerce-Collegio. 1642 Riks Postmåstare. 1643 General-Postmåstare. 1662 Post-Directeur, 1668 Öfver-Post-Directeur och tillika Hof-Råd. Adlades 1654 och feck tvånne Posthorn uti vapnet. Han var den förste som inrättade ridande Posten i Sverige. Des manlige Descendenter århöllo rättighet til Öfver-Post-Directeurs sysslan, hvarföre han ocksa af sin Son Johan Gust. Beyer succederades. Var gift med *Margareta Weiler,* och dog i Stockholm 1669.

(Se v. *Stjernm.* Geneal. Matr. — *Gab. Wilskmans* Disp, de Regali Postarum—Ups. 1719.)

BELLMAN JOHAN ARNDT, Eloquentiæ Professor vid Kongl. Academien i Upsala. f. 1664 i Stockholm, där Fadren *Martin Bellman* var Rådman, och ägde til hustru *Barbara Klein.* Han visade redan i yngre åren en besynnerlig hug för kundskaper, och hölt på 12 året en Latinsk Oration i Stockholm, vid et högtideligt tilfälle. Afsändes til Upsala, där han med beröm disputerade och blef 1690 Magister. Philosophiæ Adjunct 1694. gjorde en lård utrikes resa med en ung Flemming, och vardt under sit vistande

de i Rom, 1699 til Eloquentiæ Profeſſor i Upſala utnämd. Hemkom 1700, och tilträdde ſin ſyſla. Var en vitter Man, och i ſynnerhet ſtor Linguiſt. "Abundabat ſcientiarum, diſciplinarum, "artium omnium, penitisſima cognitione: Linguarum non eruditarum modo, Ebrææ, Græcæque, "ea peritia, ut provinciam in ſingulis ſuſcipe-"re poſſet, & laudabiliter adminiſtrare; ſed earum "quoque, quæ apud politiores in Europa gentes "indies inclareſcunt, Gallicæ, Anglicæ, Italicæ, "Belgicæ, Germanicæ, ut nusquam ſermonem, "nusquam calamum ægrius molientem deprehen-"deres; erat præterea in illa ſua veluti con-"ſulari ſparta Latinæ Oratoriæ, ſumma oris gratia, "facundia, ubertate, ut non caſte modo & terſe, "ſed perſpicue etiam & dilucide & ornate in quo-"cunque argumento disſereret, nec ullum in publi-"cis acroateriis locum vacare paſsus eſt; circum-"fuſa ſemper & affluens auditorum unda; heter det uti Parentationen öfver honom. Han gifte ſig 1703 med *Eliſabeth Daurer*. Efter et 6 årigt ägtenſkap afſomnade hon. Denna ſaknaden var för *Prof. Bellman* ſå hjertrörande, at han helt kort efter 1709 dog i Stockholm, dit han på vänners tilſtyrkande hade reſt, för at ſkingra ſin innerliga ſorg.

Förutan flera Diſputationer, Orationer och Programmer, ſom han utgifvit, har han äfven ifrån Franſyſkan på Svenſka öfverſatt *Salomons Wishets Råd eller Sedolära.* Stockh. 1696 in 12:o.

[Se Prof. *Upmarks* Laudatio Funebr. Upſ. 1710— Holm. lit. p. 78.]

BEN-

Benzelius Eric, *Svea Rikes Årke-Biskop.* f. i Vesterbottn, Luleå Socken och Skattegården Bentseby år 1632. Fadren var Tolf-och Namdemannen *Henric Jacobsson.* Sonen kom med ringa medel til Upsala Academie, där han feck Gref Gustaf Adolph de la Gardie under sin information. Vardt 1661 Phil. Magister, och anträdde därefter en utrikes lärd resa. Efter hemkomsten år 1666 utnämdes han til Histor. och Philos. pract. och 1668 til Theologiæ Professor. Til Doctor Theologiæ vid K. Carl XI:s kröning 1675, och 1687 til Biskop öfver Strångnäs Stift. Han informerade Kronprinsen, sedermera K. Carl XII, uti Theologien och Historia Ecclesiastica, hvaraf han feck tilfälle at sammanskrifva och sedan af trycket utgifva sit *Breviarium Hist. Ecclesiasticæ.* Bestyrde äfven om Kyrkolagens, Handbokens och Psalmbokens förbättrande, jämte det inseende han hade öfver Kyrko-Bibelens uplåggning i Regal Folio, hvilken med hans Företal 1703 utkom, och til alla Rikets Kyrkor kringsändes. År 1700, blef han Årke-Biskop, hvilken vigtiga sysla han med all värdighet förestod, til dess han, år 1709, i en hög ålder afsomnade. Gifte sig första gången 1668, med *Margareta Odhelia*, Profess. Dr. Erici Odhelii dotter. Andra gången 1697 med *Anna Mackey.* Uti barnen af förra giftet och deras afkomma, lefver hans minne med mycken heder. Ibland Sönerna, blefvo *Olof, Lars, Nils* och *Gustaf,* 1719, i adeligt stånd försatte, med namn

af *Benzelstierna*. De tre öfrige, *Eric*, *Jacob* och *Henric*, blefvo efter hvarannan Årke-Biskopar, och skola särskilt nedanföre nämnas.

Dess Academiska Skrifter uppräknas uti Scheff. Sv. Litt. p. 221. — Utom dem, har man äfven efter honom tryckte: Likpr. öfver Öfv. Gustaf Kruus 1692. dito öfver Landsh. C. G. Båth 1698 —.

Årke-B. E. Benzelius är graverad en Medaillon af Geringius.

(Se *Spegels* Sv. Kyrko-Hist. *Rhyz.* Episc. Sv. Goth.)

BENZELIUS ERIC, den yngre, *Svea Rikes Årke-Biskop*. Föddes i Upsala 1675. och var Son af förenämde Å.-Biskop Dr. *E. Benzelius* den äldre. På 18 året framgaf han et Academiskt prof *de Siclo Ebræorum*, under Prof. Gust. Peringers anförsel. Understödd af Kongl. Stipendio, företog han sig år 1697 en utländsk resa, genom Tyskland, Ängeland och Frankrike, under hvilken han gjorde sig bekant med desse orters lärdaste män. Återkom 1700, och blef året efter af K. Carl XII til Bibliothecarius vid Kongl. Academien i Upsala förordnad. Denna tjensten förvaltade han, med icke mindre gagn och heder, än flit och möda, uti 22 fulla år, til dess han, år 1723, förordnades til Quartus Theologiæ Professor, sedan han ock förut, vid Drottning Ulricæ Eleonoræ Kröning 1719, blifvit Doctor Theologiæ. År 1726

Bi-

Biskop i Götheborg. 1731 Biskop öfver Lindköpings Stift. År 1742 Ärke-Biskop, hvilket sista ämbete döden hindrade honom at emottaga. Vid tvänne Riksdagar, näml. 1740 och 1742, var han sit Stånds Taleman. Ifrån den senare Riksdagen, reste han siuk hem til Lindköping, och affomnade där straxt efter hemkomsten år 1743, d. 23 Sept.

Denne Hedersmannen ägde en vidsträckt lärdom, var en stor kännare af Svenska Antiquiteter och Historien. Myntvettenskapen innehade han i fullkomlighet. I hans Skrifart, regerade det Attiska saltet, den Lacedemoniska kortheten, den gamla Romerska smaken, den Angelska styrkan, den Franska lifligheten och den Svenska renheten. Til den berömda *Societas Literaria* i Upsala var han förste instiftaren år 1720, och var i sin tid dess prydnad. Han ägde utmärkt högaktning hos de vittraste utlänningar, med hvilka han til sin död underhölt brefväxling. Efter sig lemnade han et dyrbart Bibliotheque, som efter dess död förvarades i Lindköpings Domkyrka, och köptes 1757 af K. Gymnasio därstädes för 4000 Dr. Silf:mt. Det bestod af ungefär 3000 volumer, rara Latinska och Svenska Manuscripter, samt en ansenlig samling af handskrefne saker, rörande Fäderneslandets så äldre som nyare Historia.

Ärk. Bisk. E. Benzelius var ifrån år 1703 gift med *Anna Svedenborg*, en dotter af Biskopen i Scara Dr. Jesper Svedberg, och genom

detta ljufva ägtenskap, en fader för 10 barn, af hvilka 6 honom efterlefde. Hans bild är i koppar graverad i 4:o af Geringius, och vid Riksdagen 1756 beflöto Rikfens Stånder, at dess bufte skulle förfärdigas och få sit rum uti Kongl. Bibliothequet i Stockholm.

Af flere dess lärda Skrifter, anmärkas: *Ejusd. Verfio Latina Ulphilæ. Philo illustratus. Nordiska Martyr-Historien* och *Wastena Klosters Dagbok. Academiske Dispp. Likpredikningar. Literæ ad Ministerium Evangel. ob redemtionem Captivorum Christ. in imperio Turcico* 1741.

(Se v. *Dalins* Åminnelse-Tal 1744. Stockh. — *Rhyzelii* Episcop. Sveogoth. — *Strickers* Hom. Bibl.-Sv. Mercurius för år 1757. Apr. m. p. 407. Sept. m. p. 385.)

BENZELIUS JACOB, *Sv. R. Årke-Biskop*, Sambroder med den förenämde Årke-Biskopen, och f. i Upsala år 1683. Efter vanliga lärdoms-prof blef han Phil. Magister 1703, och Theologiæ-Adjunct 1706. Frequenterade flere utländske Academier, under en vidlöftig resa, återkom til Upsala, och bestridde sin Adjunctur, til dess han år 1718 utnämdes til Theologiæ-Professor i Lund. Promoverades 1725 därstädes til Doctor Theologiæ. Efterträdde 1731 sin Broder såsom Biskop i Götheborg, och flyttades år 1745, ifrån Götheborg til Årke-Biskopsdömet i Upsala, sedan han året förut, såsom Årke Biskop, på Drottningholm samman-vigt

vigt Sveriges Arf-Furſte Adolph Fredric, med den Kongl. Prinſesſan Loviſa Ulrica. Han uträttade mycket godt, den lilla tiden han ſatt på Årke-Biſkops-ſtolen. Han beſökte flera Förſamlingar i Stiftet. Han fant på utvägar at å nyo upbygga Upſala Cathedral-Schola. Han förtog hvarjehanda inritade miſsbruk, och gjorde många hälſoſama anſtalter uti alla delar af ſit åmbete. Hans namn var altid kårt och vida beömdt i vår Nordiſka verld, och därföre vid alla tjenliga tilfällen ihogkommet. Til Stor-Kyrko Förſamlingen i Stockholm hade han ſtått på Kyrkoherde-förſlag. Strängnäs, Weſterås och Åbo Stift, hafva giſvit honom många röſter vid förefallande Biſkops-ledigheter; men i ſynnerhet var han på en gång upförd på Biſkops-förſlagen både til Wexiö och Calmar, ſamt 2 gångor til Skara och Lunds Stift. Under påſtående Riksdag, afled han i Stockholm 1747. Han var en grundlärd Theolog. Hans *Repetitio Theologica*, med deſs *Epitome*, vant vid Riksdagen 1734 den adprobation, at hon, efter Kongl. Befallning, läſes vid alla Academier, Gymnaſier och Scholar i hela Riket.

Årke-Biſkop Jacob Benzelius var gift med *Catharina Edenberg*, Legations-Secreteraren Mats Edenbergs dotter. Deſs barn adlades under ſine Farbröders numer och namn, Benzelſtjernor kallade.

Deſs Academiſke Skrifter upräknas uti v. Döbelns *Hiſt. Acad. Lundenſ.* ſenare Delen p. 15.

Han har desſutom på trycket utgifvit: *Predikan på Palmſöndagen*, Stockh. 1731. *Pr. på Andr. Sönd efter Påſk. Stockh.* 1731. *Likpredik. öfver Proſt. Humerus.* Lund 1727. — *Likpr. öfv. Proſt. Hindbeck.* L. 1729. — *Riksdags-predikan.* Stockh. 1734. — *Likpr. öfver Biſkop Swedberg* 1736 — *Likpr. öfv. Rebecca Walleria* 1737. *Likpr. öfv. Proſten Hummel* — 1739. — *Predik. på Dom. 20 p. Trinit.* 1742. *Tal vid Deras Kongl. Högheters Bilägers Act.* 1744. *Likpr. öfv. Proſt. Carlberg* 1744. *dito öfv. Proſten Grundell* 1744 — *Tal vid Prins Guſtafs Döpelſe-Act.* 1746.

Deſs portrait är i koppar ſtucket af Preisler och af Åkerman, bägge i Fol.

(Se *Rhyz.* Epiſc. Sv. Goth. *v. Döbelns* Hiſt. Acad. Lund. Perſonal. efter Likpr. hållen af S. Troilius Stockh. 1747. Lärda Tidn. för år 1747. N:o 37. — *Strickers* hom. Bibl. p. 12.)

BENZELIUS HENRIC, *Årke-Biſkop* i Upſala. Den tredje af gamla Årke-Biſkopens Dr. *E. Benzelii* Söner, ſom til denna heder hunnit, och f. i Strängnäs 1689. Efter aflagde bevis vid Upſala Läroſäte at mogen lärdom, beſlöt han at ſe främmande Länder, och i ſynnerhet de Orientaliſke. Reſte likväl förut omkring i ſit Fäderneſland, för at lära känna deſs märkvärdigheter. År 1712 företog han den längre reſan. För genom Preuſen, Sleſien, Ungern, Siebenburgen och Moldavien, til Svenſka Konungens

gens Carl den XII:tes Låger. Benzelius blef af sin Konung med mycken nåd emottagen, ty namnet var hos Monarken både bekant och kårt. Knapt var han kommen til detta stållet, innan han feck se och bivista den så kallade Bendersske Calabaliken, hvarunder Benzelius med hela Konungens medfölje var i yttersta lifsfara, blef åfven af Tartarerne fången och bortförd, men straxt på Konungens befallning eftersφanad, så at han feck följa sin Konung til Demotica, hvarest han hade den nåden at för Konungen predika. Konungen gaf honom understöd til sin tilårnade Orientaliska resa. Benzelius tog sit underdåniga afsked, och begaf sig i slutet af året 1714 til Constantinopel. Sedan han hår med upmårksamhet betraktat alt hvad mårkvårdigt honom förefoll, lemnade han 1715 i April den Ottomanniska Hufvudstaden, och for sjöledes til Hellesponten, dårifrån han kom ut i det Ægeiska hafvet eller Archipelagen. Han besökte nu ytterligare Tenedos, Phrygien, Mytilene Scio, Samos, Patmos, Rhodus och Cypern, kom öfver til Syrien och Damascus, och så in uti det förlofvade landet, dår han besåg Sidon, Tyrus, Nazaret, Cana i Galileen, Nain, Thabors och Carmels berg, Joppe, Jerusalem; med et ord: alla de stållen som i den heliga Skrift åro såsom minnesvårde nåmde. Öfveralt var vår wandringsman upmårksam. Allestådes gjorde han bekantskap med dessa orters lårde, och underråttade sig om Inbyggarenas Religioner, tånkesått, seder och handteringar. Efter et års

vistande i förlofvade Landet, for han i Jan. 1716 därifrån til Egypten, och anlände til Damiata. Här feck han et nytt fält för sin uppmärksamhet. Besåg Landets hufvudstad Cairo, de bekante Egyptiske Pyramiderne, de urgamla Catacomberne, eller de fordna Egyptiers begrafnings-platsar, den rara Nilometern; for til Arabien och betraktade de bägge af Skriften så bekanta bergen Sinai och Horeb. Nu blef tid at tänka på hemresan. Vägen togs til Livorno, därifrån til Marseille, och så til Paris. Efter et års vistande i denna folkrika Staden, reste han til Strasburg: från Strasburg, genom Nürenberg til Altdorff, där han utgaf en lärd Disputation under Dr. Bejers præsidio: "De gratia "Dei erga homines lapsos & Redemptione "Christi;" från Altdorff, genom Cassel til Holland; från Amsterdam sjövägen til Götheborg. Benzelius ämnade härifrån taga vägen til at uppvakta Konung Carl vid Fredrichshall, men feck emedlertid en bedröfvelig kundskap om Monarkens död, hvarföre han straxt begaf sig til Upsala. År 1719 blef han förordnad til Præpositus för Communitetet i Lund, och straxt därpå til Philosophiæ Professor Extraordinarius. 1729 Professor i Orientaliska språken. 1732 Theologiæ Professor. Året efter Theologiæ Doctor, sedan han i Lund utgifvit en Disputation, om den orientaliska Kyrkans Secter. Benådades år 1738 med Fullmagt på Domproste-ämbetet i Lund. 1740 Biskop i Lunds Stift. 1747 Arke-Biskop i Upsala, efter sin Broder

Dr.

Dr. Jacob Benzelius. Han var stor Lärare såsom Academicus, stor Biskop, och bar outtröttelig omsorg för den Svenska kyrkans beständiga våltrefnad. Ägde et utvaldt Bokförråd, och, oaktat all sin höga lärdom, satt han i sista stunden vid Boken, så tått hans många och vigtiga åmbets-sysslor det tilläto. Fem gångor bivistade han de allmänna Riksmöten, och var de twänne sista Taleman för sit stånd. Munter, ljuflig och aldeles intagande i sit väsende, ehuru med et alfvarsamt utseende. Hans seder liknade den gamla Verldens årbarhet. Han dödde år 1758 i en ålder af 69 år.

Gift 1725, med Fr. *Emerentia Rudenskóld*, en Dotter af den berömde Biskopen i Lindköping Dr. Torsten Ruden. Barnlös.

Denne vittre Mannens många Disputationer, utgifne i Lund, finnas recenserade uti v. Döbelns Hist. Acad. Lundensis 2 D. p. 22. seqq. De hafva hos utlänningar vunnit det tycke, at de blifvit hos dem samlade och til större delen omtryckte. Hans flere utgifna Predikningar och hållne Tal hafva ock sit värde. Igenfinnas uti Dr. Strickers Homil. Bibliotheque p. 11.

Årke-Bisk. Dr. H. Benzelius är i koppar graverad af Gillberg i 4:o

(*Rhyzelii* Episcoposcopia Sveogoth. *Edv. Carlss.* Å. Tal för Kongl. Vetensk. Academien. Stockh. 1758.)

BENZELSTIERNA Lars, *Landshöfdinge*, *Bergs-Råd* och R. af K. N. O. född 1680.

Dess Fader var den bekante Ärke-Biskopen och Stamfadren för Benzelianska slägten *Eric Benzelius* den äldre. Ibland 6 värdige Söner, var Lars den tredje i ordningen. Han visade tidigt en naturlig böjelse til naturens granskning. Öfvade sig med besynnerlig flit i Mathematiken, Physiken och Chemien, för at därmed lägga grunden til en fullkomlig insigt i Bergsvetenskapen. Konsten at skeda Metaller var den tiden icke så allmän som den sedan blifvit, och vid den i Upsala bekanta branden år 1702, visade han et artigt prof därpå, at han förstod det som ingen annan då kunde. En Guldsmed hade också haft den olyckan, at då dess hus brunnit, stycken af Silfver och Tenn smält tilhopa, hvilket ingen där, utom den unge Benzelius, kunde hjelpa honom frånskilja. Han hade då nyss förut, näml. 1700, blifvit Auscultant i Kongl. Bergs-Collegium. Aflade 1703 i Upsala, under Prof. Elvii anförande, et vackert Lärdoms-prof, som innehöll en kort Historia öfver Bergsväsendet i Svea Rike ifrån de äldsta tider. Han besökte därpå flitigt de förnämsta grufvor och bergvärk i Riket, anträdde s. å. en utrikes resa, och beság de Saxiske, Böhmiske och Mansfeldske Bergverken. Reste vidare til Ängland, och fäste sin upmärksamhet vid alt hvad som här hörde til hans ämne. Vid slutet af år 1709, återkom han til Sverige, försedd med de utvaldaste insigter, så väl i Bergs-vetenskapen, som i de Europeiske Rikens hushållning

och

och Stats-Interessen. Hans lycka var i början trög, och han blef nu först Vice-Notarius i Bergs-Coll. År 1712 blef han åndteligen Notarius med lön, och året dårpå Bergmästare uti Öster- och Vester-Bergslagen, hvilken sysla han i 9 år förestod. Tillika med sine Bröder, blef han 1719 til adeligt stånd uphöjd. År 1722 befordrades han til Assessor i Bergs-Collegio; hvarvid han, i många betydeliga förrättningar, blef brukad. Utnåmdes 1727 til Directeur öfver det bredevid Nora Stad belägna Hellefors Silfververk. Sedan han i 22 år varit Assessor, blef han 1744 Bergs-Råd, och belöntes 1747 med Titel af Landshöfdinge. När den Kongl. Nordstierne-Orden 1748 inråttades, var han ibland de förste som hårmed hedrades, och blef 1751 förordnad til Skattmästare af alla Kongl. Maj:ts Orden. År 1739 Ledamot af Kongl. Wet. Acad. vid dess första inråttning. Efter en lång berömlig lifstid af 75 år, lemnade han det jordiska år 1755. Med fullt skål, bör han råknas ibland de mån, som på en gång både hedrat och gagnat Fosterlandet, i detta århundradet.

Gifte sig f. g. 1714 med Fru *Hedvig Svedenborg*, och a. g. 1732, med Fru *Catharina Insenstjerna*.

(Se Åm. T. för K. W. O. af D. O. *Celsius*, Stockh. 1759 —. *Sv. Mercurius* för år 1759. Jul. M. p. 99.)

BER-

BERGENHIELM JOHAN, *Höf-Canceller.* Han föddes år 1629 i Berga By och Kuddby Sokn uti Östergöthland, och kallade sig däraf Berg. Uti Holm. Literata säges han hafva varit född i Upsala. Föräldrarne voro: Häradsfogden i Östergöthland, sedan Borgmästaren i Upsala, *Nils Svensson* och *Maria Jacobsdotter.* Blef år 1661 Historiarum Professor i Upsala. 1665 Protocolls-Secreterare i Kongl. Rådkammaren. 1668 adlad, sedermera Hof-Råd och därpå Cancellie-Råd. 1684 Stats-Secreterare vid Utrikes Expedition. 1693 Hof-Canceller, och förnämste Ombudsman. 1694 Friherre, och år 1699 Ambassadeur til Ryssland. Han var en lärd man, snäll Latinsk Poët, och äfven slug Statsman. Geck utur tiden 1704. Gift f. g. med J. *Catharina Liljemark.* A. g. med *Catharina Gyllenklo*, och tredje gången med *Anna de Besche.*

Han har skrifvit: Flera Latinska *Poëmata* och *Epigrammata. Dr. Ulricæ Eleonoræ Personalier* 1693. *Cento satyricus in hodiernos motus Septentrionis* 1700.

(Se *Wälbergs* Disp. de Poëtis in Sv. Latinis 1 P. pag. 19. v. *Stjernm.* Anonym. Cen. 2. p. 56 & 59. Adeliga Matrikeln, p. 134.)

BERGIUS NICOLAUS, *Th. Dr.* och *Gen. Super-Intendent* öfver Lifland. Var född i Revel. Vardt år 1687 den förste Pastor vid Fransyska Lutherska Församlingen i Stockholm. Flyt-

Flyttades dårifrån til Superintendentien i Narven 1700, famt årholt, året efter, fullmagt at vara General-Super-Intendent, öfver hela Lifland och Pro-Canceller vid Academien i Pernov. År 1705, vardt han i Upfala Doctor Theologiæ. Dödde 1706. Var en lård och arbetfam Man. Gift med Grefvinnan *Christina Juliana Oxenstjerna.*

Defs af trycket utgifne Skrifter äro: *Epist. grat. ad Doct. Er. Benzelium.* 1680. — *Disp. de existentia Philosophiæ ante-diluvianæ. Giesen* 1684. — *Om de höga Fontanger, öfversåttning fr. Tyskan, Stockh* 1690— *Sermon funebre de s. M. La Reine Ulrique Eleonore, Stockh.* 1694.— *Öfversåttning på Fransyska af Laurelii Cateches, Stockh.* 1694 — *L, infallible pierre de touche de la Religion Apoostolique, Lutherienne & Papistique Romaine. Stockh.* — *Augustini Epistola ad Bonifacium Comitem, de coërcendis Hæreticis, notis illustrata, Holm.* 1696. *Calovii Syntagma locorum Anti-Syncretisticorum. Holm.* 1698 —. 12:0, *Noter öfver Laurel.i Religions-Spegel.* — *Livre de Cantiques, Stockh.* 1701. *Lutheri lefverne på Svenska öfversatt. Stockh.* — *Lutheri Cateches på Svenska och Ryska, Narven* 1701. — *Disp. grad. de statu Ecclesiæ & Religionis Muscoviticæ, Ups. hab.* 1704, & *Holm. impr.* 1705. — *Beskrifning öfver den Högvdlborna Fru Christina Juliana Oxenstjernas lefverneslopp. Stockh.* 1704.

(V. *Stjernm.* Bibl. Sv. Goth. T. III M:fcpt.)

BERN-

BERNDES JOHAN, Herre til Strömsberg, Sollentunaholm, Nåsgård och Ökna, *Sv. R. Råd, Præsident och Öfverståthållare* i Stockholm. Var Son af Gouverneuren på Riga *Joachim Berndes*, och SoneSon af Landt-Rådet *Johan Berndes*, hvilken 1554 inkallades til Sverige, at vara de Kongl. Arf-Furstarnes Magni och Carls Præceptor, adlad 1571, och bekom stora förläningar af K. Johan, för de stora tjenster han gjordt Sverige, hvaribland hufvudsakeligen bör räknas, den förstråckning af 5000 mark guter Reinisch, som han 1569 lemnade Svenska krigsmagten til underhåll i Lifland. Denne Johan Berndes junior föddes 1603. Blef 1627 Capitaine-Lieutenant, år 1632 Rikskammar-Råd, och tillika Assessor i Bergs-Amptet. Sedermera Vice-Præsident i Bergs-Collegio, och år 1641 Landshöfdinge öfver Kopparberget, Salebergs och Nåsgårds Lån, hvarifrån han år 1651 kallades til Riks-Råd, samt Directeur öfver Riksens Bergverk och Præsident i Com. Colleg. Vardt sidst 1652 Öfver-Ståthållare i Stockholm. Under den tiden han var Landshöfdinge, inrättade han Falu Stad, så til byggnad som Politie. Lade grundvalen til Stads-Kyrkan och dref med yttersta flit på dess upbyggande. Förság Staden med tjenliga gator, låt bygga en ny Schola, Hospital, Våghus och flere nödiga hus. Icke mindre flit använde han vid Falu grufva, där han med stort besvär låt bränna igenom Grufve-taket et Schacht, som sedan kallades Regerings-Schachtet, och

lät

låt uptaga nya rum, hvarigenom Koppartilverkningen ſteg til dubbelt högre än förut. Denne förtjente mannen dödde 1652. Var gift f. g. med *Margareta Wildeman.* a. g. med *Ingebor Jönsdotter Kurk.* När dess Broder Fabian Berndes, hvilken dog ſåſom General-Major af Infanteriet, år 1654 uti Friherre-ſtånd uphöjdes, intogos RiksRådet och Öfv. Ståth. J. Berndes tvånne Döttrar uti ſamma värdighet. Men denna Friherrliga ätten utgeck på Svårdsſidan med förenämde Fab. Berndes år 1678.

(Se v *Stjernm.* Matr. — Ejusd. Höfdinga-Minner. —)

BEUREUS *Dionyſius,* til Wellinge och Finuna, *Sv. R. Råd.* Född i Frankrike, och inkallad til Sverige, at blifva Prins Erics (ſedermera K. Eric XIV:s) Informator, til hvilken betydeliga ſyſſla han ägde mycken ſkicklighet. Uti flera vigtiga förrättningar, vardt han tid efter annan brukad. Affändes 1560 ſåſom Legat til Ängland, och gjorde året efter en annan reſa dit, med den Legation, ſom af Riks-Cancelleren Gyllenſtjerna anfördes, at ſtifta giftermål emellan K. Eric och Drottning Eliſabeth. Vid K. Erics Kröning, blef han jämte flere Herrar til Riddare ſlagen. Var någon tid Öfverſte-Råntemäſtare uti Konungens Hof, och kallades år 1562 til Rikſens Råd. Samma år utnämd ſåſom Legat til Dannemark. Med ſit namns bibehållande, hade han redan 1559 blifvit adlad.

lad. Han prydde sit snille med mycken lärdom, och var af et rörigt sinne. Var en ifrig Calvinian. Til Årke-Biskopen Laurentius Petri bar han et utmärkt agg, och försummade intet tilfälle, at, genom de förklenligaste beskyllningar, göra honom hos allmänheren förhatelig. Särdeles sökte han vinna detta ändamål, genom en smädeskrift: *Libellus de Cerimoniis Ecclesiasticis, contra Dialogos Laurentii Petri Archi-Ep. Ups.* kallad, den han år 1560 utgaf. Beureus utmålade uti denna Skrift Årke-Biskopen såsom en egenyttig, skadelig och fördärfvelig Papistisk kättare; men blef af Årke-Biskopen grundeligen vederlagd. Under K. Erics förvirrade sinnes tilstånd, vardt Beureus af Konungens Drabanter, på dess befallning, år 1567, utanför Upsala Stad ihjälslagen, på et ställe där Dionysii källa ännu utvises. Man begrof liket uti Eckerö Kyrka.

Beureus var gift med *Ingebor Haraldsdotter Körning.*

(Se v. *Stjernm.* Geneal. Matr.—Dr. O. *Celsii* K. Eric XIV Hist. — *J. G. Hallmans* Olai och Laurent. Petri Neric. Lefverne.

BIELKE HOGENSKILD, Friherre til Läckö, Herre til Åkerö, Ulfåsa och Nynäs, *Sv R Råd.* Son af R. R. *Nils Persson Bjelke* til Åkerö, som drunknade i Bråviken 1555, och dess Fru *Anna Hogenskild.* Blef Riddare år 1561, Riks-Råd 1566 och s. å. Ståthållare i Warburg, 1567

Fält-

Fält-Öfverste, 1572 Hofmästare, 1576 Ståthållare öfver Östergöthland, 1582 Lagman i Upland och 1589 Ståthållare på Stockholms Slott. Vid Konung Johans kröning blef han Friherre 1569, och feck Tit. Friherreskap af K. Sigismund stadfästadt. Afsändes 1572 til Polen, at infordra det lån, som den nyss afledne K. Sigismund August af K. Johan njutit. Vid Riksdagen 1590, blef han, jämte flere Rikssens Råd, inför Ständerne anklagad af K. Johan, för stämplingar emot K. Gustafs Arf-förening, och flere försök, at underhålla osämja emellan Konungen och dess Broder Hertig Carl m. m.; men slapp med lifvet ifrån dessa tilförvitelser, på Sigismunds intercession. Blef åfven benådad, under Konungens sista sjukdom 1592, och insattes uti sitt förra ämbete, jämte det, at Hertig Carl åfven försäkrade honom om sin nåd. Klagomålen vid förenämde Riksdag härrörde hufvudsakeligast af et bref, som R. R. Bielke skrifvit til K. Johan, under dess vistande i Revel år 1689, uti hvilket han, som under Konungens frånvaro var liksom Vice-Regent i Sverige, beskylte H. Carl at vara uphofvet til en uti Riket yppad oenighet, hvilken beskyllning, vid Konungens återkomst, befants vara til alla delar ogrundad, och hvarföre Bielken, åfven som de öfrige af Rådet, blefvo såsom uprors-stiftare ansedde, och ifrån sina ämbeten dömde. H. B. kom åfven sent til Upsala Möte, hvarigenom han ytterligare ådrog sig Hertigens misstankar och Ständernas ovilja. Han underskref likväl sam-

ma Mötes beslut, och blef då 1593, igenom et Placat, jämte de andre Rådsherrarne, ifrån alla de förre beskyllningar frikänd. Vid K. Sigismunds kröning 1594, bar han spiran. Hatades och föraktades af K. Sigismund, för det han motstråfvat och vederlakat Påfviska läran. Ehuru han icke var ibland de Rikſens Råd, som flyktade utur Riket och foro til Polen, blef han likvål, tillika med sin broder R. R. Claes Bielke, genom et skarpt bref af d. 20 Apr. 1598 förebrådd, at han icke hållit Söderköpings beslut, hvarföre han ock råkade uti Hertig Carls ogunst. R. R. Bielke sökte väl igenom Gref Axel Lejonhufvud at återvinna Hertigens nåd; men vardt vid Lindköpings Riksdag 1600 andra gången anklagad, och af den tilförordnade Rikſens Ständers domstol pålagd, at med ed betyga sin oskuld, hvarförinnan han i fängelse insattes. Anklagades tredje gången 1605, för några anstöteliga skrifter han upsatt, utgifvit och sökt förſvara, rörande Arf-Furstarnes prerogativer uti deras Furstendömen, samt Adelens privilegier, och tillika innehållande försmädelser emot Konungahuset. m. m. Dödsdomen utföll; han blef i Stockholm på Stortorget d. 3 Junii s. å. halshuggen, hufvudet upspikadt på en påle, och kroppen i Riddareholms-kyrkan begrafven. Uti Peringskölds Monument. Upl. säges han hafva tjent fyra Konungar, ägt af naturens gåfvor högt förstånd och lärdom, och, för sin trohet emot K. Sigismund, blifvit efter Ständernes dom af daga tagen. Efter hans död, utgafs i form

af

af Påfven til Hogenskild Bielkes yttersta bekännelse uti hans fängelse och på rätteplatsen, then han uti Prästernas samt andras närvarelse gjorde. Actum Holmiæ die 3 Junii A. 1605, underteckenad af Olao Martini A. Ep. Upf. och Petro Kenicio Scarens. Episc. Uti Dr. Spegels Bevis til Biskops-Krönikan, finnas 2:ne Bref af Påfven Gregorius XIII til R. R. Hogenskild Bielke, det ena dat. 16 Julii 1578, och det andra af d. 15 Martii 1581. Det sista liknar til innehållet i det närmaste et åfven tryckt bref af samma Påfve til R. R. Nils Gyllenstierna. Man ser inga spår dertil, at H. Bielke varit den Catholska läran tilgifven, icke eller ser man någon sådan beskyllning på honom, uti den öfver honom utfärdade dödsdomen.

Gift med Grefvinnan *Anna Svantesdotter Sture*.

(Se *Girs* K. Johan III:s Hist. — *Wexvings* K. Sigismunds Hist. — v. *Stjernm.* Höfd. Minne. Ejusd. Bibl. Sviogoth. T. II. p. 115. —)

BIELKE STEN, Friherre til Kråkerum, *Sveriges Rikes Råd* och *General - Gouverneur* i Pomern. Son af R. R. och Cancelleren Friherre *Svante Bjelke* och Friherrinnan *Elisabeth Lejonhufvud*. Uti Peringskölds Monument. Upland. T. 2. kallas han den lärde och vältalande Herren, som var perpetuus Legatus in Germaniam. Han reste mycket i yngre åren, och besökte åfven det förlofvade Landet 1623. Konung Gustaf Adolph älskade honom mycket, och skal hafva utlåtit sig, at om Riks-Can-

celleren Oxenstierna skulle af honom saknas, kände Konungen ingen, utom Sten Bielke, som dess ställe närmast kunde upfylla. Han dödde ogift i Stettin d. 6. Apr. 1638, och med honom geck denna Friherre-gren ut.

De Skrifter, som efter honom finnas tryckte, upräknas uti v. Stjernm. Bibl. Sv. Gothica, 2 T. p. 339. (Se äfven *Loccenii* Hist. Svecana.)

Bielke Sten, junior, Friherre til Korpo, Herre til Gråsön, Gåddeholm m. m. *Sv. R. R.* och *Præsident*, samt *Riks-Skattmästare*. Föddes 1624 på Åbo Slott af R. R. Frih. *Nils Bielke* och Fru *Ingebor Oxenstjerna*. Började sin tjenst vid Skeppsflottan och befordrades til Capitaine 1649, til Major 1652 och til Vice-Amiral och Amiralitets-Råd 1654. Blef Riks-Råd och Amiral 1657. Cancellie-Råd 1658. Præsident i Reductions-Colleg. 1663. Riks-Skattmåstare 1667, och sedermera Canceller vid Academien i Pernau. Lagman i södra Finland. Också Lagman i Westmanland och Dalarne. Præsident i Bergs-Collegio 1675, och 1680 Præsident uti Kongl. Stats-Contoiret. Han säges hafva varit en lärd Herre. Blef flera resor brukad såsom Ministre, och äro af hans beskickningar, de i synnerhet märkelige, som skedde år 1655, til Kejsaren och Churfursten af Saxen, angående K. Carl Gustafs Declaration vid Polska kriget; 1656 til Elbingska Tractaten, 1660 til Köpenhamnska Freds-tractaten och 1672 til Defensiv-

Alli-

Alliancens förnyande emellan Sverige och Frankrike. Under K. Carl XIs krig med Dannemark, var han flera gångor hos Konungen i Skåne. Han ägde denne Monarkens synnerliga nåd, och vardt, vid den ryktbara Reductionen, vid större delen af dess förvårfvade gods bibehållen. Uti den politiska Systemen, var han ej vän af Kronan Frankrike, utan gjorde et med R. R. Johan Gyllenstjerna och Björneklou emot De la Gardiska Ligan. Han låt upsätta Gråsö Båk til de Sjöfarandes efterrättelse. Afled d. 8. Sept. 1684. Gift f. g. med Fru *Brita Rosladin*, a. g. m. Friherrinnan Fru *Margareta Sparre*. Wittenius, Mollerus och sjelfva Loccenius, hafva förblandat Friherre Sten Bjelke med den äldre af samma namn, som var R. R. och General Gouverneur i Pomern, och dog 1638. Sten Bjelke junior är i koppar graverad och står fram för Kejsers Bibel. Den lärde J. Peringer har öfver denne förtjente Herren utgifvit et tryckt Äreminne, i form af en Pyramid, på hvars ena sida finnes en Latinsk Inscription, på den andra en Runsten, och på ena sidan af foten följande vers:

Här ligger under sten, den sten som grodt och vuxit
I Svea kalla wall, i Karle-Kronan suttit;
Den Åre-Sten och skatt, den skatt som skatter gömt;
En liflig Himlabild, et klenod dyrt och skönt;
Hvis glants och tråffighet i Mannahem nog kunnigt,
Godt loford, nåd och gunst af krönte Hufvun vunnit.
En Bjelke trygg och stark, i Rikfens kammar flog;

Mång äre-ärnders tyngd och köpa' by dör drog;
Det svåra äre-kall med flit och omsorg drifvit;
För tro-osparдan tjenst thy märkligt älskad blifvit:
I Ätte-Salen högt vår Bjelke Jättes här;
Men Himla-Bjelken, fall! nu Jorde-Bjelken bär.

(Se v. *Stjernm.* Höfd-Minne — *Puffendorffs* Hist. Caroli Gust. —)

BJELKE STEN CARL, *Vice-Præsident* uti K. Åbo Hof-Rätt, och R. af K. N. O. Föddes i Stockholm 1709. Fadren *Thure Stensson Bjelke*, var Landshöfdinge öfver Stockholms Län. Modren var Fru *Ulrica Christina Törnstjerna.* I spädaste barndoman, måste han flera gångor flykta undan fienden; såsom år 1711, vid de Danskas infall i Bohus Län, och år 1716, vid Rysarnes tilärnade landstigning i Roslagen. Med åren gjorde han stora framsteg i Språk och Vetenskaper. Kom in uti Kongl. Cancelliet 1729. Företog sig derefter en vidlöftig utländsk resa; Återkom til Fäderneslandet 1731, och tilträdde en Amanuensis-sysla vid Kongl. Bibliothequet i Stockholm. Ifrån Bibliothequet kallade honom Öfverhetens nåd til Hofvet, och han förordnades 1737 til Kammarherre. Derefter til Assessor i Kongl. Åbo Hof-Rätt, 1740 til Hof-Rätts-Råd, och utnämdes 1746 til Vice-Præsident uti Åbo Hof-Rätt, Ledamot af K. W. Academien, vid dess första inrättning 1739, och Riddare af K. N. O. 1751. En af Vetenskaperna högst förtjent Man, särdeles hugfäld för Botaniquen, hvarutinnan han skaffade sig stora och sällsynta samlingar,

gar, åfven fom hon lämpade denna fin kundfkap egenteligaft til Oeconomien och Landtbruken. Hans död, fom infôll d. 13 Julii 1754, var en verkelig förluft för det allmänna.

Gift f. g. 1741, med Landshöfdingen Baron Brauners Dotter, Frih. *Hedvig Maria Brauner*. a. g. 1746, med Fr. *Eleonora Mentzer*, en Dotter af General-Majoren och Landshöfd. Mentzer.

Med fyra vackra Rön har han rikfat K. W. Ac. Handlingar för åren 1746 och 1750. Lemnade uti Mf:pt efter fig flere interesfante Afhandlingar, rörande den allmänna Landthushållningen.

(Se Åm-Talet för K. W. Ac. hållet af K. Secr. *C. A. Rofenadler*, Stockh. 1755.)

BIELKE Thure Gabriel, Grefve, *Sveriges Rikes Råd*, m. m. föddes i Stockholm 1684. Fadren var Kongl. Rådet, General-Gouverneuren öfver Pomern och Fältmarfkalken Gref *Nils Bjelke*, och Modren Grefvinnan *Eva Horn*, Fältherren Gref Guftaf Horns dotter. Han feck den båfta upfoftran. Följde fin Fader 4 år gammal til Pomern, och fkickades til de förnämfta Lärofäten i Europa. Hemkommen ifrån fina refor, upvaktade han Konung Carl XII i Ermland. Vid Armeens upbrytande derifrån, antog han en Ryttare mondering vid Lif-Regementet, och red för fin Herr Faders Rufthålld, Saltad i Ros-

lagen. Tjente ſom Ryttare hela det fälttoget, och biviſtade ej allenaſt flera hårda duſter på partier, utan ock ſtormningen vid Lemberg och förſta drabbningen vid Frauſtadt, under Generalen Gref Otto Wellingks befäl. Blef Corporal, geck alla Unders-Officers-graderne igenom, och gjorde vid Lovitz Adjutants-tjenſt. Feck Cornets fullmagt 1705, och gjorde ſnart ſkäl för ſin nya befordran. Han kom ſtraxt at biviſta drabbningen vid Grodno, hvareſt de Ryſke och Saxiſke Armeerne ſtodo. Fölgde ſedan General Creutz med et parti af 1400 håſtar, ſom i Litthauen ſlog en Corps af 10000 Ryſsar, då Gref Bjelke, med egen hand, tog en Fana af fienden. När Armeen geck därpå i Saxen, benådades han af Konungen med Lieutenants fullmagt. Var ſtädſe på partier, blottſtäld för de ſtörſta farligheter. Biviſtade derpå ſlaget vid Holofzin, der håſten blef honom undanſkuten. Under marchen til Ukraine, drabbade han måſt dageligen. Vid Fäſtningen Pultava, hade han förvakten. Blef i Slagtningen 2 gångor ſvårt bleſſerad, och håſten honom åter undanſkuten. Ändteligen Ryttmäſtare år 1711, då han ſkickades med Öfverſten Funk til Conſtantinopel. Fången i Benderſka Calabaliquen 1713. När Konungen derifrån fördes til Demotica, var Gref Bjelke ibland dem, ſom utgjorde deſs medfölje. Sändes åter til Conſtantinopel 1714, med General Grothuſen. Vid återkomſten derifrån General-Adjutant hos Konungen. Fölgde Hans Majeſtät til Stralſund, under hvilken reſa, han, på Ko-

Konungens befallning, brukade dess kläder, och
höll sig hela vägen på vits distance efter Konungen. Skickades ifrån Stralsund 1715 med depechen til Sverige. Kunde ej, för fiendens motstånd komma tilbaka; var dock sin Konung vid Ystad til mötes. Öfvervar Norrska Fälttogen 1716. Feck Öfverste Fullmagt vid gröna Dragonerne, och uthärdade i denna beställning skarpa träffningar. Efter K. Carls död, feck han befallning at följa Arf-Prinsen af HessenCassel til Stockholm. Förordnades vid Riksdagen i Stockholm 1719, til General-Major. Kort efter til Ministre Plenipotentiare vid Kejserliga Tyska Hofvet. 1727, erhölt kallelse-bref til Riks-Råds-ämbetet 1748 Riddare och Commendeur af Kongl. Majestäts Orden. Ocksa Ledamot af Kongl. Sv. Vet. Academien.

I krig och bardalekar var Gref T. Bjelke en hjelte. I Rådet omklädd med rättvisa, människjo-kärlek, oveldughet och en välmening, som sjelfva afvunden icke kunde honom bestrida. Någon tid var han ur Rådet entledigad; men intog åter sit rum, på Konungs och Stånders förnyade kallelse. Naturen hade begåfvat honom med en skapnad, et utvärtes anseende, som til alla delar svarade emot dess själs förträffeliga egenskaper. Affomnade i Stockholm, efter en ärefull lefnad, d. 11 Maji 1763.

Tvånne gångor hade R. R. Gref Bjelke ingådt ägta förbund, f. g. 1715 med Fröken *Charlotta Christina Piper*, Kongl. Råder Gref

 C. Pi-

C. Pipers dotter. 2. g. 1730. med Grefvinnan *Anna Margareta Oxenstjerna*, som i förra giftet ägde Öfversten Gref Torstenson.

(Personalierne vid H. Ex. Gr. T. G. Bjelkes jordfästning Stockh. 1763. — Præsid. m. m. Edv. Carlesons Åminnelse-Tal för Kongl. Wet. Acad. Stockh. 1763.)

BIELKE NILS, Grefve, *Senator af Rom*, och *Riddare af S. Jean de Jerusalem*, *S. Lazare* och *N. Dame du mont Carmel*. Han var född Svensk 1705, Son af Præsidenten i Kongl. Stats-Contoiret, Gref *Carl Gustaf Bjelke*. Kongl. Kammarherre i Svensk tjenst, när han i Strasburg 1735 antog den Catholska läran, reste til Rom, och råkade i synnerlig gunst hos Påfven Clemens XII. Denne gjorde Gref Bjelke til sin Kammarherre, hvarpå sedan följde en långt större värdighet, då Hans Helighet utnämde honom 1737 til Senator af Rom. Man vil här införa den ceremonie, hvarmed Gref Bjelke tog Senatörs-värdigheten i besittning, sådan som den uti Europ. Stats-Secretar. Del. 35, s. 992, finnes beskrifven. „S. d., heter det, begaf sig den nya Senatorn utur sit hus til Påfvens Palais, klädd i en underråck af Carmosin-Atlas och en Rådsmantel af gyllenduk, med en kostbar och konstigt arbetad Guldkedja på hallen. När han kom i Påfvens rum, aflade han inför honom trohets-eden, hvarpå Påfven öfverlemnade honom en Spira af Elfenben, med desse ord; *Accipe Sceptrum, & esto Senator Urbis in nomi-*

mine &c. och gaf honom välſignelſen. När han kom neder ifrån quirinalen, ſatte han ſig på en mågra utſtofferad häſt, och fant för ſig upſtäldte Sweitſer-vakten, och Stads-Milicen, indels efter Roms 14 qvarter. De emottogo honom med militariſke äreteckn och klingande ſpel, och beledſagade honom häruppå, i ſtor ſtåt, jämte et anſenligt följe af Deputerade, Stads-Officerare, Pager, Cardinals-vagnar, handhäſtar m. m. genom de förnämſta gatorne til Capitolium. Der emottogs han, under klockornas ringande, och med en general-ſalfva af canoner och handgevär, af Staden Roms Conſervatorer, ſom, genom Påfvelige Ceremonie-Mäſtaren, öfverlemnade honom Påfvens Breve, hvarmedelſt han blifvit utnämd til Senator. Häruppå beſvor Gref Bielke Staden Roms Statuter, och emottog lyckönſkningar af Cardinalerne, Miniſtrarne, Prinſarne och andre förnäme. Gatorne, genom hvilka tåget ſkedde, voro behängde med tapeter: Capitolium var denna och följande natten illumineradt, och utur de bägge Sten-Lejon, ſom ſtå vid det ſamma, rann beſtändigt vin, til Folkets tjenſt, ſom vid dylika tilfällen förſamlar ſig til mycken et. En Roms Senator ſkal föreſtälla det fordna Romerſka Rådet. Han bor på Capitolium, och har under ſig tvänne ſå kallade Civil-Lieutenanter, en Appellations-Domare och en Criminel-Lieutenant: Med deras tilhjelp dömer han i lifsſaker. Han kallas Excellence, och tager i Påfvens Capell rummet näſt efter Kejſerliga Ambasſadeuren. Han får föra lika ſtat med en Cardinal.

Hans

Hans högtidsdrägt är en vid råck af purpur; men vanligt vis bär han, om sommaren, en klädning af ſvart tafft, och om vintren af ſvart ſammet. På hufvudet har han en hög möſsa, efter gamla viſer gjord, och på bröſtet bär han en Guldked. Viſsa dagar har han företräde hos Påfven, för at gifva honom underrättelſe, om Stadens ſtyrelſe. Senatoren Gref Bjelke var ogement ålſkad af Folket i Rom, ſom, efter hans död, ſamlade ſig vid Capitolium, der han afled, och betygade med ångſliga åthörder ſin ſorg. Han viſade ock alla til Rom kommande Svenſkar ſärdeles höflighet. För ſin bortreſa ifrån Sverige, hade han gift ſig med Grefvinnan *Hedvig Sack*, ſom dog i Stockholm 1760. Han ſjelf afled d. 1 Junii 1765 af kallbrand, uti en ålder af 59 år, och 4 månader. Deſs portrait, uti Ceremonie-drägt, finnes graveradt i Fol. och i 4:o af Nolli.

(Se Sv. Magazinet Jan. 1766. pag. 30. Cancellie-Råd. och Ridd. *Berchs* Catalogue des Portraits Lit. B. —)

BILLBERG JOHAN, *Biſkop* i Strängnäs. Född i Marieſtad, der Fadren var Rector Scholæ, innan han blef Kyrkoherde i Förſamlingen Berg, belägen vid Skogen Billingen, hvaraf Sonen ſedermera tog ſig tilnamn. Efter aflagde vanliga lärdoms-prof i Upſala, gjorde han en utrikes reſa, med en ung Svenſk Herre. Blef 1679 Matheſeos Profeſsor i Upſala. Vardt ock ſedan 1689 benådad med Kongl. Fullmagt på en ledig biſ-

von

ven Theologiſk Profeſſion, ehuru mycket Theologiſka Faculteten, och i ſynnerhet Profeſſorerne Schütz och Micrander deremot ſtretade. Billberg hade gjordt ſig bekant i allmänheten, ſåſom ock förtjent af Academien, igenom ſin Carteſianſka Philoſophie, af hvilken han var en ſtor förſäktare; men tillika ådragit ſig dermed et äfventyrligt hat af Theologiſka Faculteten, ſom anſåg ſamma Philoſophie, ſåſom för Religionen anſtötelig, och mera tyckte om den gamla Scholaſtiſka. Detta verkade en ſträng ſkriftväxling emellan Präſte-ſtåndet vid 1686 års Riksdag och Philoſophiſka Faculteten i Upſala. K. Carl XI fann för godt, at låta ſaken underſökas af en Kongl. Commiſſion, efter hvars betänkande K. M:s Reſolution 1689 utföll til den nya Philoſophien och tanke-friheten fördel. Acterne härom kunna läſas på Tyſka uti Nettelblads Schwed. Bibl. Th. 2. p. 52 och på Svenſka uti Lagerbrings Handl. i Sv. Hiſtorien, D. 2. p. 31. Detta gjorde ock ſå mycket, at Billberg ingen trefnad hade uti ſamma Facultet. Konungen vardt ſåledes föranlåten, at år 1692 i nåder gifva honom transport til Örebro Paſtorat, hvarvid han i 9 år ſatt, til dess han, år 1701, på kallelſe, erhölt Fullmagt på Strängnäs Biſkopsdöme. Medan han ännu var i Örebro, befaltes han år 1695 tillika med Matheſ. Prof. i Upſala Andr. Spole, at företaga en reſa til Torneå, för at nogare obſervera och beſkrifva Solſtitium och Elevationes Poli, och hvad flera Mathematiſka Obſervationer der kunde vara at iagttaga, hvilket ſkedde i anledning af Konungens

gens resa til dessa orter året förut. År 1697 kallades han i en sammankomst, hvarest några lärde Män voro förordnade, under Hof-Cancelleren Bergenhjelms præsidium, at conferera med den mycket berömde Professoren Weigelius ifrån Jena, om några Mathematiska ärender. Anbefaltes ock år 1699 af K. Carl XII, at med Cancellie-Collegium öfverlägga, om det reformerade Calendarium. Vid den solenna Theol. Doctors promotion, som i Upsala 1705 skulle hållas, tilböd honom Theol. Faculteten Doctors-hatten, med vilkor, at han derföre skulle aflägga Academiska prof. Men Biskop Billberg tant detta, i flere affeenden, under sin värdighet, hvarföre han ock blef en af de få Rikfens Biskopar i senare tider, som icke varit Doctorer. Trött af arbete och mätt af ålder, afsomnade han i Strängnäs år 1717. Han var gift m. *Margareta Gartman*, Jur. Prof. i Upsala Joh. Gartmans dotter. Deras barn benådades 1712 med adelskap.

Billberg skal såsom Professor, efter sin egen berättelse, hafva præsiderat inemot 200 gånger. Har dessutom utgifvit: *Tract. de Cometis, Holm.* 1682. *Elementa Geometriæ, Ups.* 1687. *Computatio Cyclica Ups.* 1688 & *Holm.* 1692. *Elementa Geometriæ planæ, Holm.* 1691. *En Tractat: De refractione Solis inoccidui in Septentrionalibus oris. Holm.* 1696.— *Tr. Brevis & amica Consultatio de reformatione utriusque Calendarii, Juliani & Gregoriani, circa finem hujus & initium proxime venturi seculi ad Theologos & Mathe-*

thematicos orbis Christiani, *Holm.* 1699. — *Likpr. öfver Christina Cath. De La Gardie.* — 1705. *Likpr. öfv. Gouv. Gabr. Oxenstjerna* 1707. — Hans disputation de Theologia Christiana blef, uppå Theologiska Facultetens i Upsala föreställning, genom Kongl. Bref til Arke-Biskopen Svebelius af d. 13 Julii 1691, til Ventilation förbuden; äfven som en annan Disputation de concupiscentia Renatorum, hvilken vid Jubel-Festen 1693 skulle ventileras, af samma Facultet hindrades. Biskop Billberg var annars, jämte sina öfriga insigter, en af våra qvickaste Latinska Poëter.

(Se *Rhyz.* Episc, Sv. Goth. — Nytt Förråd af äldre och nyare Handl. i Nord. Hist. 1. och 3 st. — Holm. Lit. p. 110. — *Strickers* Hom. Bibl. p. 15. — v. *Stjernm*. Matr. — *Alnanders* Hist. Libr. in Svec. prohib. p. 32. *Wåhlbergs* Disp. de Poëtis in Svio-Gothia Latinis, p. 30.)

BIÖRNKLOU MATTHIAS, Herre til Vanstad, Umehoff, Tistinge m. m. *Sveriges Rikes Råd*. Han var född 1607 på Nyqvarn i Westmanland, der Fadren var Mölnare. Förut het han *Mylonius*, innan han 1646 adlades. Trappevis upsteg han til de ansenligaste åretjenster. Blef 1637 Eloquentiæ Professor i Upsala, och någon tid derefter Pfaltz-Grefven Carl Gustafs Informator. 1640 Protocolls-Secreterare. 1643 Legations-Secreterare til Vestphaliska Fredsverket. 1647 Resident i Münster. 1650, Abgesandt til Kejserliga Höfvet i Wien, och s. å. Regerings-Råd

Råd i Hertigdömerne Brehmen och Verden. 1653 Stats-Secreterare, Hof-Råd och Præsident i Bremiska Regeringen. År 1651, 1652 och 1657 Abgesandt til Kejserliga Hofvet, samt Ministre plenipotentiaire til Frankrike. År 1661 Hof-Canceller. 1664 Riks-Råd och Cancellie-Råd. Han var en lärd Herre och tillika stor Statsman. K. Carl Gustaf har uti et autentiquet Document yttrat sig om honom, at han intet kände någon större Statsman och tillika bättre Christen. Under K. Carl XI:s minderårighet, höll han altid parti i Rådet, emot då varande Riks-Cancelleren Gr. Magnus Gabr. De la Gardie, som var benägen til Alliance med Frankrike. Han afled i Stockholm år 1671, och ligger begrafven i Ösmo kyrka i Södermanland, der man ser hans Epitaphium.

Gift med *J. Margareta Wallenstedt*, Biskopens i Strångnäs Dr. Wallii Dotter. Björneklous Portrait är i koppar graveradt af J. Gole, med en Latinsk Inscription under.

Dess af trycket utgifne Skrifter finnas nämde uti v. *Stjernm.* Bibl. Sviogoth. 2 T. p. 722 — Han har ock lemnat efter sig flere handskrefne arbeten.

(Se v. *Stjernm.* Gen. Matrikel — Ejusd. Bibl-Sviogoth. — Nigri Historia om Vest. Bisk. Scheff. Sv. Litt. —)

Biörner Eric julius, *Assessor* i Antiquit. Archivo. F. 1696, af Fadren Häradshöfdingen *Mau-*

Mauritz Björner och Mođren *Anna Cathr. Teet.* Studerade i Upsala, där han åfven 1717 disputerade *de Svedia Boreali.* Translator för Isländska språket 1719, och Assesor i Antiq. Arch. 1738. Han ägde mycken insigt uti den äldre Nordiska Historien, samt i Göthiska och Isländska språken. Gjorde åfven en resa år 1724 genom Rikets norra del, för at upsöka och samla Antiquiteter. Dödde 1750.

Dess utgifna Skrifter äro: *De Svedia Boreali* Ups. 1717. *De Orthographia Sveeana, Runica & vulgari* 1742. 4:o — *Nordiske Kämpa-dater fol.* 1737 — *De Geographia Scandinaviæ,* 4:o — *De Stockholmiæ antiquæ Situ &c.* 4:o 1731. — *Om ysverborne Göthers Håfder fol.* 1738 — *De Varegis* 4:o 1743 — *Svea Rikes Håfda ålder* 4:o 1748 — *Epistola de Runerum explicatione* 4:o 1726 — *De Gotunheimia* 1721. *Veterum Hyperboreorum armillæ & annuli.* 1739. Med flere smärre arbeten inryckte i Journaler; hvarförutan han lemnade efter sig en myckenhet M:scpter.

(*Hylphers.* Beskrifn. om Medelpad.)

BIÖRKLUND Isac, *Theol. Professor* i Åbo. Var född i Österbotten och Lille-kyro Sokn 1686. Fadren, Dannemannen *Jöran Hejkildt,* ägde til hustru *Gunnila N:dr.* Sedan Sonen lagt grunden til kundskap i Vasa Trivial-Schola, reste han til Upsala 1705, läste med all flit, men

nödsakades af fattigdom, at begifva sig därifrån åt sin hemort. Han hade antagit Prostens i Paldamo barn til underwisning, när honom där den olyckan hände 1709, at oförmodeligen infallne Ryske gränse-röfvare, icke allenast plundrade hans lilla egendom, utan ock honom sjelf, då han tänkte flykta undan, med twå til halsen ämnade skarpa sabelhugg, uti axlen jämmerligen sårade, och med et spiut genom sidan rånde. Med dessa djupa och öpna sår, och nästan blott och bar kropp, sökte han dock under en skarp och owanlig köld och djup snö, at med undanspringande rädda lifvet. Af Guds skickelse mötte honom omsider en karl, som af medlidande swepte om honom sin skinpäls. På detta sätt, färdades han oförbunden 15 mils wäg til Uleå, och återfeck småningom, emot all mänskelig förmodan, sin hälsa. Denna swåra anstöt, jämte en tryckande fattigdom, kunde icke modfälla hans sinne, eller släcka lusten til Studier. Sommaren därpå, förfogade han sig åter til Upsala, men 1710 måste han, för den då grasserande pesten, åter begifva sig til Österbotten. Året därpå, besökte han å nyo Upsala, och fortsatte med en makalös flit sine Studier hela flyktetiden öfver, dels i Upsala, dels i Stockholm. Af den i Stockholm varande Åbo Philosophiska Facultet, blef han enhålligt kallad, och af Cancelleren R. R. Gr. Carl Gyllenstierna 1720 förordnad til Phil. Adjunct, hwarefter han 1725 af Capitlet i Borgo til Theol. Lector vid Gymnasium därstädes kallades. Ingendera af dessa beställningar

kom han (ſå tilträdt) emedan han i Stockholm var ſyſſelſatt med Gezelianſka Bibelverkets öfverſeende, hvilket arbete han ock fullkomnade. 1726 lät han prästviga ſig. Förordnades 1728 til O. Lingv. Profeſs. vid Kl. Acad. i Åbo, och var därhos Kyrkoherde i Pikis. Flyttades 1734 til andra Theol. Profeſſion, och bekom Paſtoratet vid Finſka Stads-Förſamlingen. Vid deſſa ſina ämbetens förrättande, använde han en oumbärlig flit. Vishet, och med allvarſamhet blandad vänlighet, beledſagade alla hans gärningar. Hans ſinne var afvändt ifrån egennytta och egen ära. Genom et ganſka ordenteligit lefverne, ſtärkte han ſin af de ſvåra ſår, och ſtändigt arbete förſvagade hälſa. Efter en exemplariſk beredelſe, afled han d. 30 Jan. 1740.

Trädde i ägta ſtånd 1726. m. Jungfr. *Sara Eliſabeth Bergman.*

(Se Lärda Tidningarne för år 1745. N:o 42.)

BLIXENCRON MÅRTEN, *Præſes* och *Commiſſarius* i Kongl. Kammar-Reviſion. *Peder Månsſon Blix*, Lands-Kammererare i Jemtland och Norrland, och deſs huſtru *Anna Jonsdotter*, voro de Föräldrar, af hvilka han 1596 uti Ångermanland föddes. Sedan han tjent ſåſom Copiſt och Kammarſkrifvare i Kongl. Kammar-Collegio, förordnades han år 1622 til Häradshöfdinge i Upland. 1623 den förſte Bokhållaren uti Kammaren af det namnet. 1626 General-Bokhållare uti Kammaren, ſedan han, tvänne år

förut, slutit den aldraförsta General-Bok, som någonsin i Sverige varit sluten, och den samma sjelf til Kongl. Majestät öfverlemnat. 1634 feck han en Häradshöfdinge-syssla i Östergöthland, och vardt 1637 tillika General-Kammererare. 1647 Assessor i Kongl. Kammar-Revision och sist 1652 Præses och Commissarius i Revisions-Collegio. Adlades 1646. Han var en arbetsam man, i sin tid mycket påräknad. Dog i Stockholm 1667. Hans hustru hette *Margareta von Wahlen.*

Han har utgifvit: Methode och Sätt, til at hålla Böcker och Räkningar —.

[Se Personal. vid Likpr. af *Nic. Rudbeck.* — Stockh. 1667.)

BLOCK (von) MAGNUS GABR. *M. Dr.* och *Translator Regni.* Af Fadren, Kyrkoherden i Riddarholmen *Mag. Martinus Blockius* och Modren *Ursula Jönsdotter*, föddes han i Stockholm 1669. Efter 13 års studerande i Upsala, reste han 1692 utomlands, och blef 1696 Stor-Furstens af Toscana Secretario delle lingue & lettere di Camera, eller Cabinets-Secreterare, Tolk och Anagnost, det han i 3 år var. Kom så 1669 tilbaka til Sverige, men reste 1700 åter ut åt England och Holland, och blef 1701 M. Doctor i Hardervik. Efter hemkomsten blef han Provincial-Medicus i Östergöthland 1704, samt tillika Bruns-Medicus vid Medevi. Han skal ock varit Rådman i Norrköping. År 1719 blef han jämte sin förra syssla Assessor i Colleg.

Me-

Medico, och s. å. adlad med tilnamnet von Block. År 1720 Translator Regni. Dog hastigt i Söderköping 1722. Han var en lärd man och förde en sinrik penna. Gift m. *Anna Christina Düben.*

Han är bekant i synnerhet af sin Tractat "om Motala ströms stadnande Stockh. 1708. Och "Anmärkningar öfver dessa tiders Astrologiska och "Enthusiastiska spådomar, Lindköping 1708." Jämvål af sin öfversättning ifrån Engelskan af "J. Spencers betänkande om allehanda vidunder "och betydande teckn, tr. i Stockh. 1709. in 4:o.

(Se v. *Stjernm.* Matr.— *Hr. Bergii* Tal om Stockh. för 200 år —. Holm. Lit.— p. 83.)

BOETHIUS JACOB, *Prost* och *Kyrkoherde* uti Mora Sockn i Dalarne. F. 1647, af Föräldrarne *Daniel Boethii Moreus*, Kyrkoherde uti Kila Sokn i Westmanland, och hustru *Thora Rudbeckia.* Sedan han varit Adjunctus Gymnasii och Notarius Consistorii i Westerås, och under samma tid blifvit til Magister i Upsala promoverad, förordnades han 1684 til Græcæ Ling. Lector, och 1686 til Rector vid Trivial-Scholan i samma stad, varande år 1688 tillika både Gymnasii och Scholæ Rector, som är ganska ovant. 1689 Theol. Lector. 1690 prim. Theol. Lector och Pastor i Hubbo. 1693 Kyokoherde och Prost i Mora i Dalarne. År 1697 upsatte han sina så kallade Anmärkningar och Förfrågningar öfver 1693 års Riksdags-beslut, hvaraf en del skickades til Kongl. Rådet Gref Gyllenstolpe

och en del til den då församlade Präste-ståndet. För dessa anmärkningar, uti hvilka han brukat alt för dristiga utlåtelser emot Regeringen, blef han arresterad samma år, och stäld inför Kongl: Svea Hof-Rätt, som öfver honom fälte den domen, at han skulle mista jord, ära, gods och lif, samt dess smäde-skrifter af bödelen upbrännas." Efter denna dom, blef Boëthius uti Stockholms Stor-kyrkos Sacristia sit Prästa-ämbete afsagd, och måste äfven se sina Skrifter på Stor-torget offenteligen upbrännas. Konungen förvandlade lifsstraffet til evig fångenskap på Nöteborgs Fästning, dit ock Boëthius 1698 försändes. Ganska strängt blef han här hållen, och satt uti en gammal badstuga, som var utan golf. Då Rysarne år 1702 intogo denna Fästningen, hade han så när blifvit i fängelse-rummet förgäten, emedan det af de nederskutna murarna var nästan öfverhölgdt; men Rysarne hittade af en händelse på honom, och förpassade honom til Viborg. Det berättas, at Czaren sielf, då han fått se Boëthius, gjordt honom anbud at blifva Patriarch i Ryssland, hvartil han skal hafva svarat, sig häldre vilja vara sin Konungs fånge, än Czarens Patriarch. I Viborg blef han väl hållen och njöt mycken ynnest af Landshöfdingen Baron Lindhjelm. Transporterades därifrån 1705 til Stockholm, sattes först på Danviken och sedan på Barnhuset, utan vidare bevakning, än at han om aftnarne borde vara hemma. 1710, släpptes han på fri fot, reste därpå til sin hustru i Vesterås och bodde där til 1714, då vid Stadens brand,

af-

äfven dess gård och största delen af dess Bokförråd lades i aska. Därefter flyttade han på et hemman i Kohlbecks Sockn, hvarest han år 1718 afled.

Boëthius var en lärd man, och skref en vacker Latin. Alfvarsam i seder, men därhos ofta nog kitslig och fritalig, hvarom, ibland flere bevis, en dess Oration bär vittnesbörd, som han hölt vid et tillfälle uti Vesterås 1689, och hvarföre de öfrige Lectorerne med honom började process, och dömde honom ovärdig at vara Consistorialis. Han hade ock egna meningar om blodätande och skäggrakning. Statuerade ock, at döpelsen, *per immersionem*, men icke *per adspersionem* borde förrättas. Var gift med *Helena Löfgren.*

Dess tryckte Skrifter äro: 4 Disputationer hållne i Upsala. Tract. *De Orthographia Lingvæ Sveticanæ. Mercurius bilingvis. Epitome af Aurivillii Logica.* Uti M:spt, fants efter honom följande arbeten: *Christna människjors rätta Kyrkoskrud. Betänkande öfver Präste-Eden. De esu sanguinis. De Baptismo. Om Eder och Svordom. De regno Diaboli. Declaratio de ratione primatus inter Discipulos Christi, in ejus regno. Påminnelser emot den onödiga Skäggrakningen.*

(Se *Lönboms* Anecd. om Svenske Män.)

BONDE CHRISTER, *Friherre* til Lajhala m. m. *Sv. Rikes Råd.* Son af R. R. Friherre *Carl Bonde* och Fr. *Beata Oxenstjerna*, född

på Espelunda i Neriket 1621. Studerade först i Upsala, sedan i Oxfort och Leiden, och blef efter hemkomsten ifrån sina utrikes resor 1641 Assessor i Kongl. Bergs-Collegio. Förordnades år 1644 til vice-Landshöfdinge öfver Nora och Lindes Bergslagen, sin Fader til hjelp, hvilken icke altid kunde vara tilstädes för sit Råds-åmbete och under en hög ålderdom. 1645 Landshöfdinge öfver Nora Bergslags Lån, hvilket 1648 med Nerike til et Höfdingedöme förenades. Vid Riksdagen i Stockholm 1652 förordnad til Landt-Marskalk, och 1653 kallad til Sveriges Rikes Råd. S. å. Assessor i Kongl. Commerce Colleg. och 1655 Com. Råd. Skickades äfven då såsom Extra-Ordinarie Legat til Ångland och Protecteuren Cromwell. Denna beskickning förrättade han til K. Carl Gustafs besynnerliga nöje, och benådades dårföre med åtskillige gods och gårdar i Preussen, samt utnåmdes til Præsident i Com. Collegio. Uppå Kongl. Majeståts befallning handlade han år 1657 med Stånderne i Vestmanland, Nerike och Vermeland, om medel och förskott til Krigets utförande emot Rikets fiender, och började 1658 en Commission, angående Handelns uphjelpande uti Skåne, Halland och Blekinge, hvilken likvål straxt afbröts, igenom de samma år åter yppade fientligheter. Han blef då, jämte flere af Herrar Riksens Råd, af Konungen kallad til Seland, och då han, vid underhandlingen med Ångland, var som måst sysselsatt, sjuknade han af en hetsig feber i Helsingör, som 1659 d. 2 Maji slöt hans dagar.

R.

R. R. Chr. Bonde var en Gudfruktig, rättrådig, lärd och vältalig Herre, och ägde i ſin tid mycket anſeende. Han har hållit et noga Diarium öfver alla ſina reſor och förrättningar.

Gift f. g. med Frih. *Ebba Lejonhufvud*, a. g. med Fr. *Elſa Kruus*.

(Se v. *Stjernm.* Landt-Marſk. Hiſtoria.)

BONDE Carl, Grefve til Björnö, Herre til Hesſelby m. m. och *Kongl. Råd.* Föddes 1648. Son af R. R. och Riks-Skattmäſtaren Frih. *Guſtaf Bonde* och Frih. *Anna Chriſtina Persdotter*. År 1665, företog han ſig en vidlyftig utrikes reſa, och upvaktade Drottning Chriſtina i Rom, utom det at han beſökte många andra Hof. Hemkom, och befordrades 1670 til Cancellie-Råd, 1674 Envoyé Extraordinaire til Frankrike. Rappellerad 1678, och blef under hemreſan, på et Ängelſkt ſkepp, af en Danſk Eſcadre upbragt utan för Götheborg och förd til Köpenhamn, men blef ſnart fri och anlände lyckligen til Stockholm. Upvaktade ſedan Konungen i Chriſtianſtad, och förblef i Skåne, til deſs freden med Dannemark blifvit affluten. 1684, Lagman öfver Weſter-Göthland och Dal, och kort därpå utſedd til Ledamot uti Reductions-Commisſion. År 1685 updrogs honom Reductions-verket i Eſtland; hvilken granlaga förrättning, med Kongl. Majeſtäts Nådiga välbehag och til Eſtländſke Adelens fulla nöje, 1688 afflöts. Förordnad år 1687 til Landshöfdinge i Nyland, och beſörg-

de om Indelnings-verkets afslutande, så för Nylands Infanterie-Regemente, som för Dragonerne. 1695 Kongl. Råd och Præsident i Kongl. Hof-Ratten i Dörpt. 1697 Præsident i Kongl. Com. Colleg. s. å. Ambassadeur Extra-Ordinaire til Ängland, at återlefverera den af K. Carl XI burne Strumpebands-Orden, hvarest han med mycken pragt emottogs. Uphögdes i Grefveligit stånd 1695: Och som Gref C. Bonde var den 19 Riksens Råd, i rätt nedstigande linea, af den namnkunnige Bonde-Ätten, så lät han ock i et fält af Grefve-vapnet insätta Rådshatten med 19 talet i Romersk räkning. Dog i Stockholm d. 16 December 1699.

Gift f. g. 1680 med Grefvinnan Fr. *Eleonora Margareta Brahe*. a. g. med Grefvinnan Fru *Maria Gustava Gyllenstjerna*.

Dess Portrait är in Fol. graveradt.

(Se Personalierne efter Likpredikan hällen af *P. Malmberg*, 1700. fol.)

BONDE CLAES, Grefve til Säfstaholm, Friherre och Herre til Berquara, Nygård, Waholm m. m. *Sv. R. Råd.* Var Son af Lands-domaren i Skåne *Ulf Bonde* och Friherrinnan *Christina Bjelkenstjerna*, och föddes på Waholm år 1664. Anlade sin ungdom väl med Studier, så uti Lund som Upsala, och hölt på det senare stället en Oration *de Ratione*. Började 1688 sina utrikes resor, besåg Dannemark, en del af Tyskland, Holland och Nederländerne, och efter

ter 11 månaders viſtande i Paris, dår han, jåmte annat, om Stats-årender ſig underråttade, reſte til Italien, uppehöll ſig några månader i Rom, for derifrån til Venedig och Vien, ſamt igenom Böhmen til Leipzig, vid hvilken vittra Academie han något ſtadnade för at idka ſtudier. Reſte ſedan til Holland, förnöjde ſin lårgirighet i Ytrecht, och återkom 1691 til Stockholm. Ifrån denna tiden började han, at uti Rikſens Archivo och Collegier göra ſig underråttad, om Sveriges Stat, Oeconomie och Lagvåſende, och utnåmdes år 1697 til Kammarherre hos den Kongl. Prinſesſan, ſedermera Sveriges ålſkade Drottning, Ulrica Eleonora. Förordnades 1713 til Landshöfdinge öfver Blekinge Lån, och kallades 1718 til Sveriges R. Råd, hvartil kom 1719 den vårdigheten, at han i Grefve-ſtånd uphöjdes. ſ. å. blef Gref Bonde Riks-Kammar-Råd och Præſident uti den öfver Uphandlings-Deputation förordnade Commisſion. Han ſiuknade 1724 i Nov. Månad i Stockholm, låt följande året om ſommaren, ſjöledes transportera ſig öfver Målaren och Hjelmaren, anlånde til ſit gods Såfſtaholm i Wingåker, och afled dår d. 23 Apr. 1726. Han ågde, jåmte vidſtråkta kundſkaper, åfven mycken inſigt uti Svenſka Familiers Genealogier, hvadan han ock i Bondiſke Åttar-taflan kallas Genealogicus.

Gifte ſig 1697 med Friherrinnan Fru *Beata Mårta Sparre* til Berquara.

(Se *Pr. Tiburtii* Likpr. med perſonalier tr. Stockh. 1726.)

BON-

✓ BONDE GUSTAF, Friherre til Lajhela, Herre til Elpelunda, Hesselby, Toftaholm m. m. *Sv. R. Råd.* och *Riks Skattmästare.* Af Föräldrarne R. R. Frih. *Carl Bonde.* och dess första Fru *Beata Oxenstjerna,* föddes han 1620. Blef 1645 Kammar-Råd, 1653 Riks-Råd och 1. s. Riks-Kammar-Råd. 1659 Öfver-Inspector vid Banco-verket i Stockholm. 1660 Kammar-Præsident. och 1661 Lagman i Östergöthland. 1656 Riks-Stallmästare och Kongl. Förmyndare under Konung Carl XI:s minderårighet. Dog i Hamburg 1667 och ligger begrafven i Spånga Kyrka i Upland.

Gift f. g. m. Fru *Maria Elisabeth Ulfsparre,* a. g. m. Fru *Anna Christina Natt och Dag.* R. R. och R. Skattmåstaren Bonde var på sin tid en stor Rådsherre, lärd och nyttig medborgare, i synnerhet kunnig uti Drätsel-och Myntväsendet, som ses af dess år 1664 författade "oförgripeliga Tankar öfver närvarande myn-"tets ostadighet, och huru den står at bota, samt "hvilket rådeligare för Fäderneslandet pröfvas, "at hafva och hålla myntet uti et visst pris och "valeur, eller tilstädja hvar och en frihet, at val-"vera det efter sin nytta och eget behag, införde uti Wecko-skriften Svenska Fateburen för år 1767.

(V. *Stjernm.* Höfd. Minne— Sv. Fateburen—.)

✓ BONDE GUSTAF, Grefve, *Sv. R. Råd,* R. och C. af K. M. O. Af Föräldrarne, Kongl. Rå-

Rådet och Præsidenten uti Dorpts Hof-Rätt, Grefve *Carl Bonde*, samt Grefvinnan *Eleonora Marg. Brahe*, Dotter af Kongl. Rådet Grefve Nils Brahe, föddes han i Stockh. 1682. Nyss var han femtonårig, när han följde sin Herr Fader på Ambassaden och Mediations-verket emellan de krigande Magter i Europa til Ryssvikska freden, och derifrån på Ambassaden til Ångland. 1701 reste han andra gången til utrikes orter, studerade vid Universitetet i Tübingen, och aflade där, genom en utgifven Disputation, prof af djupsinnig kundskap uti Algebern, Physiquen och Jure naturæ. Besåg sedan Italien, Frankrike, Holland och Dannemark, til år 1705, då Drottning Hedvig Eleonora utnämde honom til sin Kammarherre. På nådigt tilstånd reste han 1706 til Sachsen at upvakta K. Carl XII. Efter en honom anförtrodd beskickning til K. Stanislaus, förordnades han år 1711 til Commerce-Råd, hvarpå följde äfven så täta som välförtjenta befordringar och kallelser, til Rikets yppersta åmbeten, såsom 1718 til Landshöfdinge uti Östergöthland. 1721 til Præsident uti K. Bergs-Collegio. Utnämdes 1727 til Kongl. Majestäts och Sveriges Rikes Råd. 1731 til Riks - Cancellie - Råd. 1735 til Præses uti den Kongl. Svenska Vetenskaps-Societeten i Upsala, och 1737 til Upsala Academie-Canceller. Samt 1748 til Ledamot af K. Sv. Vet. Academien. Utom dessa vigtiga sysslor, dem han hvardera med full styrka skötte, utförde han äfven åtskilliga andra förrättningar, nämligen: 1716 Compre-

promiss-fåken emellan Administrationen i Hollsten och en del klagande Underfåtare; 1725 och 1726, den stora Commisfionen i Finland til hushållningens inråttande derstådes. Ifrån 1724 til 1727 Ecclesiastique Commisfionen, och ifrån 1728 til 1731 Commisfionen öfver hushållningen och Skepsbyggeriet vid Kongl. Amiralitetet. Vid den Kongl. Seraphiner Ordens förnyade instiktelse, 1748, nämdes han til Riddare och Commendeur af s. Orden. Lika så 1754 til Ledamot af Kongl. Witterhets-Academien. Nedlade år 1739 sit Råds-åmbete, och valde en stilla Landtlefnad; men återtog 1760, på sin Konungs förnyade kallelse-bref, sin fordna Rådsstol, den han sedermera til sin död, d. 10 Decembr. 1764, med åra beklädde.

Gref G. Bonde var en årlig och uplyst Råds-Herre. Trogen i sina rådslag inför Majestätet; huld om Riket och dess inbyggare, omsorgsam uti alt, som kunde gagna Fäderneslandet. Ägde en vidsträkt lärdom. At betrakta Guds under i naturen, var hans nöjsamaste tidsfördrif. Sina sinnrika betraktelser i detta åmne tilstadde han at utgifvas i Lund, såsom lärdomsprof, i 9 särskilte stycken, under Professor Clas B. Trozelii inseende, år 1761 och 1762, under Titul: *Guds underverk i Naturen.* Uti den Bibliska Historien, var R. R. Gr. Bonde åfven mycket bevandrad. Efterlät Magr. Eric Coraelius at på trycket 1760 utgifva et af sig utarbetadt Urkast til en jämförelse emellan den Bibliska och Verldsliga Historien.

Ha-

Hade en ovanlig kundskap i de Orientaliske språken. Likaså uti den äldsta Werlds-Historien. Bevis af detta lenare, är dess af trycket 1758 utgifne arbete: "Om de fordne Konungar, Jar-"lar och Regenter, som uti gamla efterrättelser i-"genfinnas, hafva regerat i Götha Riken, innan "de med Svea eller Upsala Riket blefvo förenade. R. R. Gr. Bonde har, under namn af Gödrich Björnsson, författat Företalet, samt Latinska och Svenska Öfversättningen af Hrolf Krakes Historia, som finnes införd uti Björners Nordiska Kämpadater. Likså är han Auctor til et Áttartal uppå fordna Svea Konungar med deras Gemåler, alt ifrån äldsta til våra tider, infördt både på Latin och Svenska, framför Björners nyss nämde Nordiska Kämpadater, och på Latin uti Act. Literar. Scient. Sveciæ 1739. *Stor Physicus, stor Chymicus*, hvarom vittna: Den *Afhandling*, som i Lund tycktes i 4:o med Titel: *Kort underföšning om vatnets natur och egenskaper — af Gunnar Blå*; af honom sjelf äfven på Fransyska öfversatt; och *Clavicula Hermeticæ Scientiæ ab Hyperboreo quodam, horis subcessivis calamo consignata anno* 1732. ocklå öfversatt på Fransyska 1751. Utom dessa nämde Lärdoms-arbeten förvarar både Kongl. Vetenskaps-och Kongl. Vitterhets-Academien, uti sine Handlingar, flere prof af R. R. Gr. Bondes mogna insigter och sällsynte kundskaper.

Gift f. g. 1708 med Friherrinnan Fröken *Charlotta Ulrica Lieven*. a. g. 1740 med Fröken *Vivecæ Trolle*.

(Se

(Se Personalierne efter Begrafnings-Talet hållit af K. Öf. Hof-Pred. m. m. *Dr. Gabr. Rosén.* Stockh. 1765.— Åminnelse-Talet för K. W. Acad. hållit af Landshöfd. m. m. *D. Tilas* Stockh. 1766.)

BOTHNIENSIS, NICOLAUS OLAVI, *Sv. R. Ärke-Bifkop.* Född i Westerbottn och Piteå Sokn, hvaraf han i ungdomen kallades Pith. Nisse. Genom Studier och resor, hade han förvårfvat sig mycken lärdom, och, med mångårigt arbete vid Upsala Academie, gjordt sig skicklig och värdig, at där blifva icke allenast Theologiæ och Hebr. Lingv. Professor, utan ock Domprost. Dessa åmbeten beklädde han med det beröm och förtroende, at han, ibland alla til Religions-mötet i Upsala 1593 församlade Lärare, ansågs värdigast och mognast at föra Præsidium på berörde Möte. Detta gjorde han ock med en förfigtighet, saktmodighet och styrka, som uti alla tider hedrar hans minne. När Mötet slutades, skal han öfverliudt hafva ropat: "Nu är Sverige "blifvit en man, och alle hafve vi nu en Herra "och en Gud. Då den brottslige Arke-Biskopen Abrahamus Andr. Angermannus 1599 affattes, blef denne värdige mannen til Ärke-Biskop utnämd. Detta hedersrum feck han likvål icke länge beklåda, ty han dog året efter i Stockholm, liket fördes til Upsala och vardt där uti Domkyrkan begrafvet. Ärke-Biskop Nicolaus Bothniensis blef, genom sina barn, en Stamfader för Stjernmänner, Burenschöldar och Rudbeckar. Dess änka gifte sig med Claud. Opsopæus, som var Domprost och Kyrkoherde i Upsala. V. Dalin

be-

berättar uti sin Sv. Hist. en omständighet, som förtjenar at vid denna Mannens Lefverne införas, näml. at då Finnarne 1598, under Arvid Stålarm, gjorde uti Sverige infall, upbådade Hertig Carl några 1000 Uplands Bönder, som af Professorerne i Upsala, Nicolaus Bothniensis och Jacobus Erici, commenderades.

Dess utgifne *Skrifter* äro: *Theses de S. Scriptura* — *Rost.* 1584. — *De libero et servo hominis arbitrio* — *Holm.* 1588. *Analysis in Apocalypsin Joh. Holm.* 1621. —

(Se *Spegels* Sv. Kyrko-Hist. — Rhyzelii Episcop. Sv. Goth. — Scheff. Svec. Lit. p. 41. —)

BOTHVIDI JOHANNES, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Lindköping. Var född i Norrköping 1575, där Fadren *Bothvid Johannis* var Stads-Skrifvare. Öfvade sig i Vettenskaper både vid inhemska och utländska Lårosäten. Återkom ifrån Tyskland, efter K. Carl IX:s stränga Patent för alla Svenskar som utrikes vistades, men erhölt tillstånd at åter resa ut, med understöd af et Stipendium som han feck af Stockholms Stad, då han besökte de förnämsta Academier, icke allenast i Tyskland, utan ock i Frankrike, Holland, Ångland och Dannemark. Hemkommen, utnämde honom Konung Gustaf Adolph 1616 til sin Hof-Predikant, och åren derefter, at gratis blifva Theologiæ Doctor. Såsom Kgl. Öfver-Hofpredikant och Confessionarius, följde han K. Gustaf Adolph på alla dess vidlyftige

tige och åfventyrlige hårfärder, til deſs han, år 1630, af Lindköpings Stift blef til Biſkop begärd. Han reſte hem med nådig fullmagt på Biſkops-åmbetet; men måſte ſtraxt efter, på befalning, åtfölja Drottning Maria Eleonora vid deſs reſa 1631, at beſöka ſin Gemål i Tyſkland. Året efter, förlåndes Dr. Bothvid af Konungen til Saxen at inrätta Religions-wäſendet och egenteligen et Conſiſtorium i Minden och Magdeburg. Konung Guſtaf Adolph årtedde honom många prof af ſin beſynnerliga nåd, och Drottning Chriſtina adlade äfven deſs barn år 1650, med tilnamnet *Örn*. Såſom Biſkop var han en ordningsman, nitiſk och ſorgfällig för den Evangeliſka Lärans renhet. Han blef, under ſin åmbets-förvaltning i Conſiſtorio, rörd af et häftigt ſlag, hvarigenom minnet förgeck, krafterna förminſkades, och han omſider afled på ſit 60 ålders år d. 24 October 1635.

Dr. Bothvidi gifte ſig år 1618 med *Catharina Nilsdotter.* Hon feck i ſit ſenare gifte den olycklige Kongl. Secreteraren och Hiſtoriographus Regni *Arnold Joh. Meſſenius*, ſom blef i Stockholm, med ſin Son *Johan*, 1651 halshuggen.

Biſkop Bothvidi af trycket utgifna arbeten äro många, och finnas upråknade uti Scheffer i Sv. Literat. p. 89 och följ. — Här må nämnas: *En kort och enfaldig utläggning öfver några verſer uti det V Cap. Eſaiæ, om de ſtyggeli-*

gelser och straff som dryckenskap hafver med sig — Stockh. 1605. *Liber de Radii structurâ et usu* — *Arithmetica vulgaris Libri duo* — Rost. 1613. — *The sju Bot-Psalmer och några tacksägelser uti Davids Psaltare, med kort utläggning särdeles utgångna*, Stockh. 1616 — *Thet 53 Cap. Esaiæ, om Jesu Christi pina, uti 6 predikningar* Stockh. 1619 — *En märkelig Disputation* med Titel: *Utrum Muscovitæ sint Christiani?* Holm. 1620. — *Then 22 Davids Psalm, om Jesu pina, uti 6 predikningar* — Stockh. 1620 — *Tre Jubel-predikningar* — Stockh. 1621 — *Hårfärds- Pestilents- Brud-Högtids* och *Likpredikningar* — *Fyra och tjugu Likpredikningar hållne uti åtskillige Stånds- och ålders-personers utfärder och begrafningar*, tilhopa tryckte i Stockholm in 4:to 1628, och *dedicerade til Drottning Maria Eleonora* — *Likpredikan öfver K. Gustaf Adolph.* Stockh. 1634 — *Psalmen* N:o 39 i vår Svenska Psalm-Bok är ock af honom sammansatt.

(Se *Spegels* Kyrko-Hist. *Rhyzelii* Episcop. v. *Stiernm.* Bibl. Sv. Goth. T. 2. — Dr. *Strickers* Homil. Bibl. p. 18. 19 —)

BRAHE PER, Grefve til Visingsborg och *Sv. Rikes Drots.* Föddes på Lindholmen år 1520. Fadren var Riks-Rådet och Riddaren *Jochim Brahe* til Rydboholm, gift med *Margareta Ericsdotter Vase*, Konung Gustaf I:s Syster. I ungdomen vardt han tillika med sin Fru Moder, af K. Christiern, såsom fånge til Danne-

mark bortförd. Studerade i Tyſkland. Blef 1536 Ståthållare på Stockholms Slott och 1537 Riks-Råd. 1541 anförtroddes honom Konunga-Sönerne, när Konung Guſtaf ſkulle hålla ſamtal med K. Chriſtiern. Förordnades at ſtilla den bekante Nils Dackes upror. Utnämdes 1544 til Riddare. Kallades 1561 til Konung Erics Secrete-Råd och Riks-Hofmäſtare. S. å. utnämd af K. Eric vid deſs Kröning til Grefve, hvarvid han feck Viſingsö til Grefſkap. Affärdades 1562 til Drottning Maria i Skottland. Gjorde 1563 de Danſke afbräck vid Bohus, och biviſtade därefter Freds-Tractaten i Roſtock. Förſändes ſ. å. til Polen uti et vigtigt ärende, återkom och blef 1564 Fält-Öfverſte, uti ſin Svärfaders Guſtaf Olofsſon Stenbocks ſtälle, hvarefter han biviſtade det långſama Danſka kriget, och viſade utmärkt tapperhet vid Bohus belägrande. Sedan K. Johan kom på Thronen, förordnades han 1569 til Riks-Drots, och därefter til Lagman och Gouverneur öfver Norrland, ſamt til Ståthållare på Stockholms Slott. Vid K. Johans Kröning, blef ockſå hans Grefſkap märkeligen förbättradt. År 1586 råkade han i något miſsförſtånd hos K. Johan, för en ſkedd underhandling af några Rikſens Råd på Rydboholm, angående Prins Sigismunds afſkyndande til Polen, af hvilken Gr. P. Brahe likväl ingen kundſkap hade. Han lefde efter denna tiden i enſlighet på ſina gods til ſin död ſom inföll 1591.

K. Jo-

K. Johan ville då ej tillåta Ärke-Biskopen at begrafva honom; men Drottning Gunnila tog Biskopen af Vesterås med sig til Rydboholm, och lät i Östra Ryds Kyrka begrafningen med tilhörlig ståt för sig gå. Denne Herren berömmes allmänt för dess foglighet, vältalighet, redlighet i råd och dåd, samt dess förträffeliga Lärdom. Efter sin död, vardt han, genom K. Sigismunds Placat af år 1593, ifrån alla beskyllningar frikallad. Gifte sig 1549 m. Fru *Beata Stenbock*, Drottning Catharinæ Syster.

Hans Portrait finnes uti Örnvinges Famil. Brahæa. Han har skrifvit en Krönika om K. Gustaf I, som förer denna Titel: *Chrönika om K. Gustaf, sammanskrefven af Rasmus Lodvigsson, samt ändrad och förbättrad af Grefve Pehr Brahe.* — *Hushålls-Bok*, tr. på Visingsö 1677. —

(Se *Videkindi* Imagines Famil. Brahea — v. *Stiernm.* Geneal. Matr. — Kongl. Bibl. Handl. 1 B. pag. 18. —)

BRAHE MAGNUS, Grefve til Visingsborg, m. m. *Riks - Marsk* och *Drots.* Föddes på Tynnelsö 1564, och var Son af Riks-Drotsen Gref *Per Joh. Brahe*, med Fru *Beata Stenbock.* Han var med uti beskickningen til Drottningen i Ängland och Konungen i Skottland år 1582. Missnögd med K. Sigismund, geck han utur dess Hof såsom Kammar-Herre, och höll sig til Hertig Carl. Af Hertigen feck

han 1597 fullmagt at hafva befallningen öfver Arboga stad, Kongsör, Norreskoge och Lindes Bergslag, under Carls frånvaro och vistande i Finland. Slöt 1598 efter Stångebro slag, jämte Gr. Axel och Moritz Lejonhufvud, fred med K. Sigismund, Var Domare vid den märkvärdiga Lindköpings Riksdag 1600, och blef 1601 Riks-Råd. 1602 Marsk och 1611 Drots. När Konung Gustaf Adolph, sistnämde år, antog regementet, förde Gr. Magnus Brahe ordet på Riks-salen. Vardt 1612 Landshöfdinge öfver Småland, och år 1614 den förste Præsident i Svea Hofrätt, samt Lagman i Upland. S. å. blef honom anbefalt, at föra commando öfver Stockholms stad i Konung Gustaf Adolphs frånvaro. Gjordes til Riddare på Riksdagen 1617. K. Gustaf Adolphs död rörde honom så mycket, at han året efter d. 3 Martii 1633 lemnade verlden. Med stor ståt begrofs han s. å. i Westerås Domkyrka, där man öfver honom ser en Marmor-Grafvård med Latinsk påskrift. Han ägde sin Öfverhets nåd. Var en rättvis och sträng Man. K. Gustaf Adolph nyttjade mycket dess mogna råd i Ministeriele mål och under sit Tyska krig. Gift f. g. m. Fru *Brita Leijonhufvud*, a. g. med Fru *Helena Bjelke*. Hans bild finnes uti Örneyinges Genealogia Brahæa, och öfver honom finnes en oval Medaille slagen, med Bröstbilden på Avers och vapnet på Reversen.

(Se v. *Stiernm.* Höfd. minne — *Videkindi* Imagines Fam. Brah. — Canc. R. *Berchs* Sv. Herrars och Fruers skådepenningar. —)

Brahe Per, Grefve til Wisingsborg, Friherre til Cajana, Herre til Rydboholm, Lindholm, Brahelina och Bogesund, *Sveriges Rikes Drots.* Son af Riks-Rådet m. m. Grefve *Abr. Brahe*, f. på Ridboholm 1602. Besökte flere utländske Academier, och blef vid sin hemkomst år 1626 Kammar-herre hos Konung Gustaf Adolph. Följde sin Konung på toget til Preussen, och bevisade i många faror sin behjertenhet. År 1628 Öfverste för Smålands regemente til häst. Landt-Marskalk vid Riksdagen i Stockholm år 1629. Året efter på nytt Landt-Marskalk. Samma år kallad til Riks-Råd, och tillika förordnad til Lagman öfver Vestmanland, Bergslagen och Dalarne, i sin afl. Herr Faders ställe. Öfverförde år 1631 sitt regemente på Tysk botten, sin Konung tilhanda, men fick befallning at resa hem til Sverige igen, för at bivista Rådslagen i Rådkammaren, samt at tillika bisitta den Kongl. Hof-Rätten. Skickades af Regeringen tvänne gångor til Tyskland, senare gången år 1634 såsom fullmyndig Legat, at biträda Riks-Cancelleren Hr Axel Oxenstierna vid det Evangeliska Fredsverket, och i synnerhet vid den påstående Riksdagen i Frankfurt. Samma år, reste han ifrån Frankfurt til Preussen såsom förste Commissarius, at där tillika med flere Svenske Herrar, antingen sluta fred, eller förlänga stilleståndet med Polen. År 1635 General-Gouverneur öfver Preussen, men hemkallades snart, och blef

i det stället år 1637 General-Gouverneur öfver Finland med Österbotn och Åland, hvilket han förestod in til år 1640, då han derifrån kallades til Stockholm. Under sit vistande i Finland, satte han landet i mycken ordning och politie, delte de stora Söknar, upbygde flera kyrkor, utvidgade och förbättrade de gamla Städer, besynnerligen Åbo Wiborg och Helsingfors, uplagide hela Åbo Slott, bragte Savolaxboarne til knekteskrifning efter gårdtalet, och var ordsaken til flere Trivial- och smärre Scholars inrättning i Finland. Likså förmådde han Dr. Christina, at år 1640 uti Åbo Stad upråtta en Academie, hvarest han sedan blef den förste Canceller. År 1641 genom lottkastning Svea Rikes Drots, och tillika förordnad Præsident i Kongl. Svea Hof-Rätt. 1642 Kongl. Förmyndare och Ledamot uti Regeringen. När kriget år 1643 brast löst emot Dannemark, for han ned til gränsen, och Göthéborg, och förraskade sjelf de Danske ifrån Hisingen. År 1648 andra gången General-Gouverneur öfver Finland och Österbotn. Hemkallades år 1650, at bivista Drottning Christinas kröning, vid hvilken högtidelighet han, jämte Årke-Biskopen Dr. J. Lenæus, satte kronan på Drottningen. Samma år feck han til Friherreskap Cajanaborg och Cajana Sokn, Cupio och Indelsalmi Soknar i Savolax Län, hvarest han straxt lät anlägga städerne Cajana, Christinestad och Brahestad. Låt ock med e-

gen

gen bekostnad fullkomna Cajaneborgs fästnings-verk. När Drottningen år 1654 ville afsäga sig Regeringen, talade han med ifver deremot. Ville ock icke, på tilfrågelses dagen, taga kronan af Drottningen, utan hon måtte göra det sjelf, hvarefter han ändteligen steg fram, och af Drottningens hand tog kronan emot. År 1654 satte han åter Kronan på Carl Gustafs hufvud. 1657, under kriget emellan Sverige och Dannemark, blef honom anförtrod styrslen öfver hela Krigsmakten hemma i Riket, både til lands och vattn, hvarpå han den sjelf i Skåne anförde. År 1659 kallades han af K. Carl Gustaf til Lägret på Seland, at vara sin Konung så mycket närmare til hands. Efter Konungens död år 1660, andra gången Kongl. Förmyndare. Sedan Wisingsborgs Grefskap honom tilföll år 1633, genom R. R. och Riks-Drotsens Gr. Magni Brahes död, lät han märkeligen förbättra Wisingsborg, anlade Brahe-Grenna, och inrättade på Visingsö et Gymnasium 1636, hvartil han af egna hemman anslog en ansenlig penninge-summa, til underhåll både för Lärare och Lärjungar.

Gref Per Brahe afsomnade på sin gård Bogesund i Roslagen, år 1680, lemnande efter sig et allmänt loford för sin Gudsfruktan, rättrådighet, fromhet, oförfalskade kärlek emot sin Konung och Fäderneslánd, mycknа kundskap och besynnerliga skicklighet at vinna människors aktning, kärlek och förtroende.

Gift, första gången år 1628 på Stockholms Slott med Hof-Fröken *Christina Cathar. Stenbock*. Andra gången, med Fru *Beata de la Gardie* 1680, Fält-Marskalkens Gr. L. Torstensons Enke-Grefvinna.

Fem Skådepenningar finnas lemnade åt efterverlden, til denne Herrens åminelse. Lika så är hans Portrait graveradt af flere händer.

(Sv. Bibl. 3 Del. p. 6. Canc. Råd. och Ridd. *Berchs* Catalogue de Portraits — pag. 30.)

BRAHE NILS, Grefve m. m. *Sv. R. Råd* och Amiral, född 1633. Hans Fader var den tappre Grefve *Nils Brahe*, som vid Lützen feck sit banesår. Han blef Amiral af Rådet 1661. Afträdde sit Amirals-ämbete 1677, och förblef vid Rådet i Stockholm, sedan Rikets örlogsflotta flyttades på annat ställe. Han säges hafva förrättat 5 beskickningar, til Spanien, Portugal, Ångland, Dannemark och Frankfurt. Uti hans och Riks-Marskalkens Grefve Gabr. Oxenstiernas armar, affomnade Konung Carl Gustaf. Amiral N. Brahe dödde i Stockholm den 25 Jan. 1699. I sin ungdom, disputerade han år 1652 i Upsala, *de Popularitate Principis*.

Gift med Fru *Juliana Wrangel*, R. R. och Riks-Marsken Gr. *Carl G. Wrangels* dotter.

(Imag. Fam. *Brah.* — *Bechstadii* Sv. Sjöman. — v. *Stiernm.* Bibl. Sv. Goth. T. III. Mscpt.)

BRANDT

BRANDT GEORG, *Bergs-Råd*, föddes på Riddarhytte gård i Vestmanland och Skinskatte-bergs Sokn 1694. Föräldrarne voro *Georg Brandt* och *Catharina Hysing*, ägare af Riddarhytte koppar- och Heds järnverk i ofvannämde Skinskattebergs Sokn. Fadren, som förut ägt eget Apotheque i Stockholm, hvilket han såsom en väl förfaren och kunnig man skött, fant ofta nöje deruti, sedan han denna handtering öfvergifvit, at sysselsätta sig med Chemiska Rön och försök. Härigenom upväcktes hos Sonen, ifrån barnaåren, en synnerlig lust och hug för Chemien, hvilken vetenskap han sedan, i all sin tid, äfven så träget som med utmärkt framgång idkade. Efter väl använd tid i Upsala, antogs han 1714 såsom Cancellist i Advocat-Fiscals-Contoiret vid K. Bergs-Collegium, och, emot slutet af följande året, såsom Auscultant därsammastädes. Ifrån denna beställning tog han snart afsked, för at utan hinder och tidspillan kunna ytterligare få förkofra sig i vetenskaper, särdeles uti Chemien och Läkare-konsten. Feck af K. Bergs-Collegio et af de 2 Stipendier om 900 Dal. K:mt, som stå på dess stat, och anträdde så en utrikes resa 1721. Universiteter och Bergverk voro i synnerhet de ställen som af honom besöktes, och af de förra blef Lejden för honom den tjenligaste Hög-Skolan, hvarest den verldsbekante Boerhaven då var Lärare. Trenne år uppehölt sig Brandt hos denne store Mannen. Reste sedan därifrån til Reims, där han, efter van-

vanliga Lärdomsprof, blef Med. Doct. 1726. Vidare fortsattes resan genom Frankrike til åtskillige orter, där han hade tilfälle at bese Bergverk. Hemkom til Sverige 1727, då K. Bergs-Collegii Chemiska Laboratorium honom vardt anförtrodt, hvilket han intil sin död sedermera förestod. 1730 blef han Wardie vid Kongl. Myntet, upfördes 1745 på Assessors förslag, vardt 1747 Extra-ordinarie Assessor och 1758 Bergs-Råd. Hans mogna insigter, hans tid efter annan utgifne grundeliga Skrifter, förvärfvade honom allmän högaktning både inom och utom riket. Uti Kongl. Vet. Sällskapet i Upsala blef han 1731 intagen, och uti Kongl. Vet. Academien vid dess första början. Upfördes äfven 1750, utan ansökning, på förslag til den nyligen inrättade Chemiæ-Professionen i Upsala. Ehuru han såsom practicus icke skötte Läkare-konsten, blef han likväl kallad til Konung Fredric under dess sista sjukdom, til samråd med flere berömde Läkare. Konungen viste honom synnerligt nådigt förtroende, och älskade honom för sin trygghet och alfvarsamhet i omgänge. Högst bemälte Herre förlorade på slutet af sin lefnad hugkomsten af namn, måste således vid någons nämnande fästa sig vid yttre omständigheter eller något, som utmärkte sinnelaget. Brandt kallade han *den ärliga mannen*; utan motsäjelse en Hederstitel för en undersåte af sin Öfverhet. Denne arbetsame, förtjente och hederlige mannen

nen afled i Stockholm d. 29 Apr. 1768, inemot 74 år gammal, sedan han hela dagen förut arbetat i sit Laboratorium, hvarest elden ännu lefde, når han dagen efter i sina klåder afsomnade.

Gifte sig 1735 med J. *Anna Maria Norn* ifrån Såther.

Han har af trycket utgifvit: *En grundelig Anledning til Mathesin universalem och Algebram, efter Hr A. G. Duhres hållne Prælectioner.* — Stockh. 1718. *Flere Rön* och *Uptäkter*, införde så väl uti Upsaliska Vet. Sållskap. som K. Sv. Vet. Acad. Handlingar. *Tal vid Præsidii afläggande i Kongl. Vet. Academien.*

(Se Prof. T. *Bergmans* Å.-Tal för K. Vet. Acad. Stockh. 1769.)

Brask Samuel, *Kyrkoherde* vid St. Claræ Förfamling i Stockholm. Han föddes 1613 i Östergöthland och Vreta Förfamling, dår Fadren *Peder Johannis*, som var gift med *Elsa Larsdotter*, då var Comminister. Reste 1641 utrikes, och blef Magister *). Efter fullåndade vidlyftiga resor, hemkom han 1644, och blef Eloquentiæ & Poëseos Lector i Lindköping. Kallades 1646 til Pastor vid Rysinge Förfamling, hvilken sysla han likvål icke emottog. Feck 1648 enhällig kallelse til Såby Förfamling i Östergöthland, men afslog åfven den. 1649 emot-

*) I Leiden studerade han Juridiquen med den framgång, at honom tilböds Doctors-graden.

emottog han Eggeby och Rinna Pastorat. Konung Carl Gustaf kallade honom år 1654 til sin Hof-predikant, men, som orden i Personalierna lyda, kunde han sig icke dertil resolvera, för särdeles infall. 1659 begärtes han enhålligt til Pastor af Norrköpings Församling, dit han dock icke köm at flytta. 1663 århölt han fullmagt på St. Claræ Pastorat i Stockholm. Han räknades på sin tid ibland lärde män, och berömdes för stora åmbetsgåfvor. Dödde 1668, och var tvånne gångor gift: 1 g. år 1644 med *Helena Erichsdotter*, 2 g. år 1648 med *Anna Persdotter*. Af hans efterlemnade arbeten äro tryckte: En *Parentation öfver Biskopen i Lindköping Mag. Jonas Petri*, 1645 — En Comedia på Svenska Rim, under Titel: *Filius prodigus*. 1645. — En Comedia på Svenska Rim kallad: *Mars Germanicus victus* 1649 — En Comedia på Sv. Rim, *de Actis & Martyriis Apostolorum*. — En *Parentation öfver Præsidenten And. Gyllenklo* 1665. — *Likpr. öfver R. R. Joh. Rosenhane* 1668. — Uti *Manuscripter* funnos efter honom, til tryckning aldeles färdige: *Oratio de Virtutibus boni Præceptoris*. — En Svensk Comedia med påskrift: *Josephus venditus*. — *Oratio Synodalis de Persona & Officio Christi*, hab. 1648. — *Disputatio Synod. de Ecclesia* 1655. — En Svensk *Postilla* öfver *Evangelierna på alla Fester och Högtidsdagar*. — *Brevis Tractatio de arte docendi*. —

(Se Personalierne eft. Likpr. af N. *Rudb.* Stockholm 1663. — Dr. *Norbergs* Claræ Minne. — *Scheff.*

Svec,

Svec. Literat. — v. *Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. III. M:spt. —)

BRAUNER JOHAN, Friherre och *Landshöfdinge* öfver Upsala Lån. Föddes år 1667 i Calmar. Son af Prosten och Kyrkoherden i Madesjö i Calmar Stift *Nic. Broderi Brun* och *Christina Walleria.* Efter 14 års idkade Studier vid Upsala Academie och 2:ne utländska resor, blef han Vice-Bibliothecarius därstädes. Därpå 1707 Proto-Notarius i Justitiæ-Revision, 1708 Secretarius Referens i K. Cancelliet och Finska Expedition, 1710 Protocolls-Secreterare i Kongl. Justitiæ Revision, och 1712 Censor Librorum samt Hof-Bibliothecarius, då han ansenligen förökte Kongl. Bibliotheqvet i Stockholm, med Böcker af bästa slaget. 1714 Cancellie-Råd, och i denna beställning 1715 adlad. 1719 Interims Stats-Secreterare vid Krigs-Expedition, 1727 Landshöfdinge öfver Kronobergs och 1729 Landshöfdinge öfver Upsala Lån. Uti hvilken sysla han, såsom i dess Friherre-Bref säges, på det högsta låtit sig vårda så väl om Provincens nyttiga och försigtiga styrsel, som Academiens och den Studerande ungdomens välstånd och bästa. 1731 Friherre. Han var en grundlärd Herre, Ledamot af Societ. Liter. & Scient. i Upsala, och räknas med billighet ibland de bäste Latinske Poëter i Sverige. Såsom Landshöfdinge i Wexiö, och då han var fri ifrån Cancellie-affairer, var det hans största nöje, at få tala Grekiska med då varan-

varande Lectorn, sedermera Prosten och Kyrkoherden i Elmeboda, Mag. Lars Brelin, som äfven var stor Græcus. Dödde i Upsala 1743, och ligger begrafven i Östuna Kyrka.

Gift med *Margareta Törnstierna.*

En *Oration* på Latinsk Vers, *in natalem XI. Principis hæred. Caroli* —, har han af trycket utgifvit.

(Se v. *Stiernm.* Gen. Matr. — Ejusd. Höfd. Minne. —)

BRELIN NILS, *Theol. Doct.* och *Kyrkoherde*, f. i Vermeland 1690. Fadren var Arrendatoren *Johan Nilsson.* Naturen hade hos denne Sonen nedlagt så mycken eld, at man snart blef varse, det han var ämnad til något mera, än at följa sin Fader vid plogen. Med ringa understöd sändes han til Carlstad. Ändteligen 1715 til Upsala, at fullborda sina Studiers påbegynta lopp. Här föll hans första hâg på Lagfarenheten. Han följde sedermera, då varande Lagmannen Fehman i dess ämbetes förrättningar, at öfva sig i Juridiquen, och antogs år 1717 til Notarius vid Rådstugan i Carlstad.
1 Denna Rådstuga blef snart en för liten omkrets för Brelins lekande tankar. Han lemnade därföre samma sylla, och gjorde sig färdig til en utländsk resa. Geck ifrån Sverige, och blef, genom et såfven så oförmodadt som obehageligt öde, tvingad til Soldate-tjenst vid et Preusiskt
2 Garnisons regemente. At flykta, var hans enda

da utväg til räddning ifrån denna swåra belägenheten. Det skedde, men med största lifsfara. Han slapp ur nätet och kom 1720 lyckeligen in i de Saxiska länder. Nu började han åter idka sina studier. Besökte flera Academier, och fortsatte sin resa til Frankriket och Holland, mästadels til fot vandrande med tom pung, men et muntert sinne. Hvar han under vägen råkade en berömd mästare och en konstig verkstad, arbetade han, för at med flitiga händer förtjena sig födan och en liten resepenning. År 1721 om våren, steg Brelin på et Köpmans-Skepp ifrån Nederland, för at vända sin resa hem til fäderneslandet. Nu blef åter hans öde, at utstå en förfärlig storm. I faran gjorde han et heligt löfte, at om Försynen honom denna gången behagade rycka undan döden, så ville han upoffra sig til trogen tjenst i Herrans vingård. Skeppet gick emedlertid öfver ända, och Brelin stannade på et ringa vrak. Därpå flöt han i twänne dygn hvart våg och väder behagade, til dess han ändteligen kom i land på Füen i Dannemark. Halfdöd blef han uptagen och vederqvickt, men honom syntes fela något som var redbarare än sjelfva lifvet, et sundt och redigt förnuft. Han var länga tiden liksom uti en sinnes-dvala, utan at kunna redigt stadga sina tankar, men blef lyckeligen hulpen af en förfaren Läkare uti Odensee. Han kom til Lund, och började här med fullt alfvar studera, för at kun-

na upfylla sit gjorda löfte. Reste til Upsala 1723, aflade de vanliga Lärdoms-profven, blef Magister och prästvigdes år 1726. Sedermera Collega vid Scholan i Carlstad, och 1730 Notarius Consistorii i samma stad, hvarest han några år tilförene haft en lika fyslä vid Rådstugu-Rätten. Åter påkom honom lusten at resa, ehuru han nu förvärfvat sig både hustru och barn. Han lemnade sin sysla, och geck år 1736 ifrån Sverige til Köpenhamn. Skyndade sig til Holsten och så vidare til större delen af de förnämste Städer och Landskaper i det södra Europa; besåg alla förekommande märkvärdigheter och i synnerhet konstverk, hvar de funnos. Han kom andra gången til Italien, och uppehölt sig en tid i Rom, i synnerhet för at fullkomna den vetenskapen at göra musicaliska Instrumenter, i hvilken han redan i Sverige visst sig vara en försvarlig mästare. Men åter nya faror och äfventyr: i Italien råkade han ut för stråtröfvare, blef af dem plundrad och ärnad at dödas; men et starkt åskeslag gjorde dem i dersamma så modfälte, at de föllo til jorden, och Brelin fick så tilfälle at frälsa sig genom flykten. Andra gången kom han til Vittenberg, drögde något här, reste så fort och kom til Stockholm. Här vant han allås medlidande, som fingo höra hvad han utstådt, och et kärt tycke för sina insigter, hos de vittraste snillen; blef äfven Ledamot af Kongl. Svenska Vetenskaps Academien. Men hvad honom mäst gagnade,

nade, var Konungens nåd, uti fullmagt på Kyrkoherde-syslan i Bolstads församling, den han til sin död innehade. För tredje gången skulle han fårdas utrikes, dock nu af nöden mera tvingad, än såsom tilförene af idel lust at se verlden. Han for 1748 til varma Baden i Böhmen. Besökte tredje gången Vittenberg, tog Examen i Theologien, disputerade och blef där Doctor Theologiæ. Reste hem igen, och lefde til år 1753. Hans lefnadslopp må med skål anses för et af de besynnerligaste, som öfver människor kan framtes.

Gift med Fru *Anna Maria Kyronia*, Proste-dotter ifrån Björklinge Sokn i Upland.

Doct. Brelin har utgifvit 2 Disputationer i Upsala, och en i Vittenberg. — Hvarjehanda nyttiga *Försök* och *Rön*, hvilka igensinnas uti K. Vetensk. Acad. Handl. för åren 1739, 40, 41.

(Se Åminnelse-Talet öfv. Doct. Brelin, hållit för K. V. Acad. af Kyrkoh. *J. Mörk*. Stockh. 1754.)

BRENNER ELIAS, *Assessor* i Antiquitets Archivo, föddes den 18 Apr. 1647 i Österbottn, och Storkyro Sokn. Var son af Kyrkoherden därstädes *Isac Hindricson Brenner*, med des hustru *Susanna Werenberg*. I nya Carleby Schola, lade han grunden til studier, men under ferierne roade hans Fader honom med Fäderneslandets urkunder, dem han sjelf insupit af den i granskapet fångslade Messenius. På

16:de året kom han til Upsala. De vackra framsteg han där gjorde i teknings-konsten, och Svenska häfderne, bevekte det då nyligen inrättade Kongl. Antiquitets Collegium, at 1668 antaga Brenner til dess ritare. Lönen blef allenast et dubbelt Kongl. Stipendium, men på resor hade han särskilt resepenningar. Början med sin nya sylla gjorde han, at afrita Upsala Stads qvarlemnade minnesmärken. År 1669 gjorde han en resa kring Götha landet, och afritade alla de därstädes befintlige ålderdomslemningar, hvilket alt til vederbörandes fullkomliga nöje aflopp. År 1670 fick han Antiquitets Collegii befallning och Instruction, at åter resa til Östergöthland och besöka de förr obesökte ställen. Konung Carl XI var den tiden i Vadstena. Den unge häfdateknaren måste nu fram för sin Konung, och visa sina ritningar, dem han ock munteligen, til nådigt nöje, förklarade. På detta sätter blef Brenner af Monarken känd. Samma år om hösten, blef honom anbefalt, at, äfven på Svenska häfdernas vågnar, göra en resa åt Finland. Två år tilbragte han på denna resan. Han kom hem med et rikt byte, och inlemnade en stor hop ritningar, handskrifter och pärme-bref til Kgl. Antiq. Collegium. Som han i längden icke såg sig kunna hafva födan med ritare-syslan, tog han nu ifrån den afsked, och lade sig på Miniatur-målningen, såsom mera lönande. Men Riks-Cancelleren Grefve Mag. Gabr. de la Gar-

die

dit öfvertalte honom at återträda til Svenska fornfridens tjenst. När K. Carl XI skulle resa sin Riksgata, blef Brenner befald, at åfven följa med. Han njöt då fri resa och förtäring i Konungens svite. Skåne, Halland och Westergöthland genomvandrades, och minnes-märken afritades. Under det Konungen var i Malmö, skickades några unge Herrar öfver til Köpenhamn, och med dem följde åfven Brenner. Efter återkomsten til Stockholm, gaf han Antiquiteterne andra gången afsked och tog til sin pensel, hvarjämte han roade sig med myntkunskapen. År 1677 vardt han Hof-Miniatur-målare, efter den gamle Fransmannen Pierre Tignaque, och var den förste Svensk i denna tjensten. Också var han i flere år vapn-målare vid Kongl. Cancelliet, och har man, i denna dag, öfver 500 adels-vapn, på Stockholms Riddarhus, af hans hand förfärdigade. År 1691, då han gaf ut sin *Thesaurus Nummorum Sviogothorum*, fick han af Konungen 600 Dal. S:mts pension, til dess någon ledighet kunde blifva vid Antiq. Verket. 1693 vardt han Assessor i Kongl. Antiq. Archivo, efter Peringer (Peringskiöld) som då succederade Hadorph. Brenner idkade efter vanligheten sina mynt-studier, och förskaffade sig vänskap med lärde män i denna Vetenskapen. Vid början af detta århundrade talet, fick han at göra med projecter til Skådepenningar, som skulle slås öfver Konung Carl XII:s segrar. Ifrån Bender, skickade den-

 ne

ste Konungen honom d. 10 Martii 1712 adelsbref, då Brenner oförändrat behölt sit namn. Ändteligen nalkades hans lefnad til sit slut; han dödde i Stockholm d. 16 Jan. 1717, och jordades i Kongl. Riddarholms Kyrkan.

Brenner gifte 1 g. f. g. 1676 m. J. *Ehrengard Stamm*, 2. g. 1680 m. J. *Sophia Elisabeth (Weber) Brenner*, et i lärda verlden nog bekant Fruentimmer. Han sjelf, tillika med denna sin senare Fru, äro bägge i koppar stuckne i 4:o.

Brenners tryckta Skrifter, hans flere, dels utgifne, dels uti Archivo förvarade, arbeten, finnas uti Holmia Lit. p. 6 seqq. & p. 110 uppräknade. Af de förra anmärkas här: *Nomenclatura trilinguis et genuina Specimina colorum simplicium.* Holm. 1680 fol. — *Thesaurus Nummorum Svio-Gothorum* Holm. 1691 & 1731. in 4:to. — *Betänkande om Böters jämkande i nya Lagen, efter det myntets värde i skrot och korn, som gångse var, då gamla Balkar gjordes.* — Denna Tractat finnes införd uti S. Lönboms Hist. Saml. — m. m.

(Se v. *Stiernm.* Geneal. Matr. p. 1083. — N. *Dals* Specimen biographicum de Antiqq. Svec. — *Nettelblads* Schwedische Biblioth. IV T. p. 253. — Holm. Lit. ll. citt. —)

Brocman Nils Reinhold, *Assessor*, och Kongl. Bibliothecarius, Föddes i Norrköping 1731. Fadren, *Adam Reinh. Brocman*, Tobaks-Fabriqueur, var yngste sonen af Tyske Pastorn där,

dårstädes, Prosten Reinerus Brocman, så bekant för de många nyttiga skrifter, han af eget tryckeri i Norrköping utgifvit. Modren hette Christina Corylander. Efter Fadrens tidiga frånfälle, då Brocman endast var i sit tredje år, såg det vidrigt ut för hans framtid; men Försynen gaf honom en huld styf-fader, som lät hans undervisning vara sig om hjerta. Ändteligen kom han til Lunds Academie, där han med den drift och framgång sina studier forrfattat, at han dömdes värdig til at blifva ibland dess Lärares antal. Sedan han därstädes 1751 fått lagerkransen, hände honom den lyckan, at 1752 få följa framledne Etats-Rådet Langebeck på dess resa kring Östersjön, för Nordiske Monumenters samlande och afritande. Vid nyårs-tiden 1755, var denna resan fullåndad, och då återkom Brocman til Lund, försedd med flere artige och vigtige anmärkningar, dem han under resan samlat. Han vardt af vederbörande, 1758, föreslagen til en då ledig varande Juris Adjuncture, til hvilken han ock sin skicklighet documenterade; men som detta slog honom felt, och han såg at den Academiske vägen til lycka skulle blifva honom alt för lång, uppoffrade han sin håg, helt och hållit, åt det Historiska Studium. Nu företog han sig at utarbeta en *Afhandling om Runornes ålder*, hvilken jämte *Sagan om Ingvar den vidtfarne*, banade honom vägen til et rum i Kongl. Antiquitets Archivum i Stockholm, där han 1760

såsom Cancellist, började göra tjenst, och kort efter, näml. 1762, vardt med Assessors och Kgl. Bibliothecariæ fullmagt hedrad, åfven som han ock blef Translator i gamla Nordiska Språken. Man har väl, uti allmänhetens händer, få tryckta bevis på en flit och möda, som Assessor Brocman til den Nordiska Historiens upplysning använde; men uti Kgl. Antiquitets-Archivo förvaras de vidlyftige och interessante Samlingar, som härom nogsamt bära vitnesbörd. 1763 gjorde han en resa til Helsingland, för at där undersöka om några gamla minnes-märken, och år 1764 en til Dannemark, för at samla de återstående Svenska Handlingar i Köpenhamn, som i Roschildska freden 1648 lofvades, men aldrig lefvererades. Uti en egen angelägenhet reste han hem ifrån Dannemark, vid slutet af förenämde år 1764, och årnade sig andra gången åstad at fortsätta sit göromål, när döden kom emellan och d. 25 Maji 1770 åndade hans dagar.

(Meddeldt af Hr Secret. *Sigfrid Gahm Persson* och upsatt af Amanuensis vid Kongl. Antiq. Archiv. Hr *Joh. Adolph Stechau.*)

BROMELIUS OLOF, *Doctor Med.* och *Provincial-Medicus*, född 1639 uti Örebro, där Fadren *Olof Gunnarsson* var Handlande. Mödren hette *Ingebor Krook.* Studerade Medicinen i Upsala och började sedan practicera 1665, när en smittosam fläck-feber, som kallades Stu-

dent-

dent-döden, hade där i orten ſig infinnit. Diſputerade 1667 i Upſala, reſte til Stockholm, och förordnades 1668 af Riks-Rådet och Öfverſtåthållaren Gref Tott, at hafva inſeende på Apothequen, och derjämte, ſåſom Stadſens Herboriſt, lära dem ſom vederborde, at känna de gräs och örter ſom hos oſs växa, tjenlige för Medicin. Blef 1672 Ambaſſad-Medicus, förſt til Ängland, ſedan til Holland, och antog Doctors-graden i Leiden 1673. Följde Herrar Ambaſſadeurerne R. R. Baron Sparre och Hr. Ehrenſten til Aken och ſedan til Cöln, där han äfven någon tid betjente den tredje Kongl. Sv. Ambaſſadeuren R. R. Gref Tott. Vid hemkomſten 1674, förordnades han til Ledamot i Coll. Med. och til Practicus i Stockholm, hvilken ſyſla han i 17 års tid föreſtod. Vardt 1691 Stads-Phyſicus i Götheborg och Provincial-Medicus uti Elfsborgs och Bohus Län, vid hvilken ſyſla han 1705 lemnade verlden. År 1676 förordnades han äfven til Ledamot i Troll-Commiſſion, hvilket han var, ſå länge den påſtod. Ägde til huſtru *Agneta Svinhufvud.*

Deſs tryckte Skrifter äro: *De pleuritide Diſput. med.* Upſ. 1667. — *De Lumbricis terreſtribus, illorumque in medicina proprietatibus atq. recto uſu.* Leid. 1667. — *Lupulogia* och *Chloris Gothica*, för hvilken ſenare en ört efter honom blifvit *Bromelia* kallad.

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år.—)

BROMELL (von) MAGNUS, Kongl. Sv. Archiater och Præses i Coll. Med. Var Son af förenämde Doct. *Bromelius*, med Fru *Agneta Svinhufvud*, och föddes i Stockholm 1679. Efter underwisning af private Läromästare och vid Gymnasium i Götheborg, lät Fadren honom 1697 anträda en utländsk resa, och der på egen hand. For först til Leiden, däritrån til London och Oxfort, men reste åter til Leiden och disputerade. Blef i Reims Med. Doct. Återkom 1704 til Götheborg, hvarest han af Magistraten begärtes til Stads-Physicus; under dess Faders ålderdom och sjuklighet. Begaf sig därefter til Stockholm, blef 1705 Ledamot i Coll. Med. och var med ibland dem, som då höllo Anatomiska Föreläsningar. Kom ock s. å. på förslag til Med. Professionen, så väl i Lund som i Åbo. 1706 ärfde han efter sin halfbror öfver 16000 R:dr. Han behöfde då ej vidare bry sig med en besvärlig medicinsk Practik, utan roade sig i stället med, at öka den Naturalie-samling, som han efter sin Fader ärft. Emedlertid blef han 1709 Syndicus uti Coll. Med. När sedermera pesten 1710 började grassera i Stockholm, följde han med Kgl. Collegium, som då flyttades til Vesterås, och vardt deras Medicus, utgifvandes då en *underrättelse, huru man sig för denna svåra farsot skulle præservera.* 1713 blef han Med. Adjunct i Upsala, ock tillika Provincial-Medicus i Upland. Kallades ock sedan til Tertius Med. Professor i Up-

Upsala 1716, men förordnades i stället af Konungen til Anatomiæ Professor i Stockholm. 1720 Assessor i Bergs-Collegio, samt Directeur öfver Lappska Bergverken, men likväl med säte och stämma i Coll. Med. 1724 Archiater och Præses i Coll. Med. och 1726 adlad med namnet *von Bromell*. Dödde 1731. Var liten til växten, ej öfver half 3:dje aln hög, och hade ogement små händer, glädlynt och uppriktig til sinnes *). Gift m. *Anna Beata Enhielm*.

Af hans utgifna arbeten, är i synnerhet känd, dess *Mineralogia*. — och räknas ibland sällsynte böcker hans *Lithographiæ Svecanæ Specimen primum* Ups. 1726. *Specimen secundum* Ups. 1727 in 4:to. —

(Se v. *Stiernm.* Matr. — Vita *Magni v. Bromell* tryckt uti Act. Liter. & Scient. Svec. för år 1736. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. —)

Broms Sven, Kongl. Svensk *Archiater*, Var född i Gestrikland 1612, af Kyrkoherden i Åckelbo, *Johan Broms* och *Catharina Krok*. Sedan han i Upsala förvärfvat sig vacker lärdom, företog han sig 1643 en vidlyftig utrikes resa. I Leiden uppehölt han sig någon tid, för at studera Medicinen, och låg hela sju åren vid Academien i Padua, där han gjorde stora framsteg, särdeles i Anatomien. I Rom var han 1649, och besåg där alla märkvärdigheter. Uti

*) Hans Samlingar af rariteter voro så store, at de utgjorde 1 Cabinetter, hvaribland äfven var Mynt och Medailler.

Uti Neapel, aflade han flera prof uti Anatomien, med den färdighet, at honom en Anatomiæ Professlon dår vardt tilbuden, den han likvål icke ville emottaga. Med. Doct. 1651. Åter reste han andra gången til Rom, bivistade dår Jubel-året, med alla dess Ceremonier, jämte Carnavalen, samt under samma tid practicerade i Medicin och curerade åtskillige Furstelige personer. På hemresan til Sverige, tråffade han uti Vien Svenske Ministern, sedermera R. R. Biörnklov, plågad af en långsam sjukdom, hvilken han lyckligt botade. Vid hemkomsten 1652, förordnades han til Med. Professor i Upsala, samt tillika til Kongl. Lif-Medicus. 1654 kallades han af Drottning Christina til Hofvet såsom dess Archiater, och det var i denna vårdigheten, som han, följande året, reste med Carl Gustaf til Lifland, samt bivistade Rigas belägring. När han sedermera hemkom, fant han både hustru och barn döde af pesten 1657, hvarpå han andra gången gifte sig och aflade barn. Han hade mycken practik, äfven här hemma, men tröttnade dårvid, sårdeles vid Hof tjefvernet, hvarföre han ock tog afsked, och satte sig i ro på sin gård Åkerbo i Helsingland. På ålderdomen flyttade han til sin Måg, Biskop Carlsson i Vesterås, dår han ock 1693 slöt sina dagar. Han skal hafva varit en förträffelig Theolog. Af Professor Roberg, år Archiat. Broms på följande sått beskrefven: — "En liten hurtig gubbe, hade rakt

"svart hår, som hängde honom på axlarne. "Gick med Calott, pipskägg, svart sammets-"mössa, liten silfvervårja med förgylt fäste, log "och såg mildt ut, — svor aldrig, brukade aldrig "tobak, slöt hvar vecka sin räkning til liter och "stort han hade utgifvit. Han arbetade ock på "et inländskt Svenskt Apothek.

Gift f. g. 1653 m. *Catharina Emporagria*, a. g. 1659 m. *Catharina Helleday*.

Uti Cent. Anonym. II. p. 49 ses, at han utgifvit en Cateches. —

(Se *Hagelbergs* Programma Exeq. Arof. 1693. — Dr. *Bergii* Tal, om Stockh. för 200 år. —)

BROMS INGEMUND, *Theologiæ Doctor* och *Superintendent* i Carlstad. Föddes 1669 på Penningeby i Roslagen, där Fadren *Olof Broms*, såsom Grefve *And. Torstensons* Hus-Predikant, då vistades, men blef sedermera Pastor uti Biörkvik i Södermanland. Modren hette *Catharina Hägg.* På sit 18 ålders år kom han til Upsala, och blef där 1697 en välförtjent Phil. Magister, sedan han förut s. å. fått fullmagt på Gr. Lingv. Lectionen vid Strengnäs Gymnasium. År 1703 flyttades han såsom Gr. Lingv. Professor til Academien i Pernau. Men som han på tilstånd anträdde en utländsk resa, och därunder besökte de förnämste Europeiske Academier, så kom han icke at emottaga sin Professors-sysla förr än år 1704. Under denna tiden

tiden vann han mycken agtning hos de Lårda i Oxford, för sin färdighet i Grekiskan, i synnerhet *Patres*, och fick åfven på deras förord en summa penningar af Drottning Anna, at förtsåtta sina resor. Dårpå blef han 1707 vid samma Academie Theol. Professor. Omkring denna tiden, började de så kallade Pietister at kringsprida sig uti Lifland, hvarföre Consistorium Pernauense utsåg Professor Broms, at til denna Sectens håmmande göra en resa til Stockholm. Hårtil kom en ånnu större nödvändighet at resa, ty Ryssarne gjorde, efter det olyckeliga slaget vid Pultava 1709, hela Lifland för deras ankomst fruktande. I slutet af samma år, och medan Prof. Broms i Stockholm vistades, fick han Kgl. Senatens fullmagt, at blifva prim. Theol. Prof. Domprost och Pastor vid Svenska Församlingen i Åbo. 1710 reste han til Åbo, men måste 1713, med hela sit hus, dårifrån flykta, och uppehölt sig i Strengnås tils 1718, då han, til följe af K. Carl XII:s fullmagt af d. 5 Junii 1717, tilträdde Superintendentien i Carlstad. Blef 1719 Doctor Theol. i Upsala, dödde 1722. Han var en man af stor qvickhet, mycken låsning; djup lårdom och utmärkt ifver för den Evangeliska Religionens renhet. Han hade mycken strid med Pietisterne och flere den tidens Novatores. Det år helt troligt, at de besvår, bryderier och förtretligheter, som honom hårvid öfvergingo, förkortade hans dagar. Efter sig lemnade han många barn, och

och dem til arf Guds välsignelse. Barnen blefvo 1762 adlade med namnet *Liljestråle*.

Doct. Ing. Broms var gift m. *Elisabeth Wetzler*. Han har, utom Disputationer, af trycket år 1714 utgifvit en svensk öfversättning af *Fischlini Pietismus detectus*, med kort tillskott om *Pietistiska svärmeriet* år 1715. Äfven *Positiones miscell.* Stregn. 1701 och *Positiones philologicæ*, Stregn. 1702. —

(Se *Rhyzelii* Episc. Sv. Goth. — v. *Stjernm.* Bibl. Sv. Goth. L. IV. M:scpt.)

BROVALLIUS JOHAN, *Theol. Doctor*, och *Biskop* i Åbo. Föddes i Vesterås 1707, hvarest hans Fader, *Magnus Anders Brovallius*, då var Lector vid Gymnasium, men blef sedan Prost och Kyrkoherde i Bro Församling i Vestmanland. Modren var Prostens i Arboga Johan Sigtunii dotter, *Catharina Sigtunia*. Genom en ypperlig handledning, hant den unge Brovallius til en ovanlig högd af lärdom, redan innan han år 1720 for til Upsala, 16 år gammal var han också i stånd, at genom andras informerande förskaffa sig utkomst, vänner och gynnare. Disputerade, undergick de vanliga förhören och fick Magister-Titul. Prästvigdes 1731 på kallelse af General Fälttygmästaren Baron Cronberg, och föreslod i Stockholm, med utmärkt beröm, flera Präste-syllor. Antogs af den lärde Landshöfdingen Baron Reuterholm, til ledare för dess bägge yngre Söner. I denna

na Herrens hus, fick Magr. Brovallius de båsta anledningar, at ännu mera upöfva sit förstånd och öka sina kundskaper. Han fick anvisning på en Baco Verulams skrifter, på flere andra dråpelige Lårdoms-verk, och leddes tillika efter handen til smak för Natural-Historien. För et så eldigt snille, behöfdes icke mera, ån anledning. Han gjorde åfven så snabba somstora framsteg, och på det ingen ting skulle saknas för Brovallius, som kunde föra honom til spetsen af Naturalie-kundskapen, i hvilken han fant sit högsta nöje, så hånde honom den lyckan, at han fick bivista et Collegium Historiæ naturalis öfver alla tre Naturens riken, som den redan då beromde och store Naturkånnaren Dr. Linnæus, efter sårskilt anmodan, i Fahlun hölt för de unge Baronerne Reuterholm. 1735 gjorde han en resa genom Öster-Dalarne til Norrige, i sålskap med Baron A. Reuterholm, för at låra kånna dessa Landsorters Natural-Historia. En dylik resa gjordes året efter åt en annan led. Brovallius blef för sina insigter lyckligt vis åfven kånd af R. R. och Åbo Academie-Cancelleren Grefve Creutz. Denne Herren upmuntrade honom at söka en ledig blefven Physices Profession i Åbo. Det skedde uti vederbörlig ordning, och Magr. Brovallius utnåmdes genom nådig fullmagt, til Historiæ naturalis Professor i Åbo. Denna syslan förestod han på et vårdigt sått. Fick dårtil 1739 Collations-Bref på Pikis Annexe-Pastorat.

Hår

Här voro idel Finſka åhörare, men de fingo med förundran ſnart höra ſin tilförordnade Lärare, ifrån predikſtolen tiltala dem i deras eget ſpråk. Creerades 1740 til Theologiæ Doctor i Åbo, tillika med då varande Profeſſorerne Wallenius och Filenius. 1746 Theologiæ Profeſſor, och ſedermera Profeſſor Theol. Prim. ſamt Domproſt vid Domkyrkan i Åbo. Förordnades ytterligare, på Stiftets kallelſe, til Biſkop, år 1749. Biſkops-Åmbetet förvaltade han ſå, at hans upmärkſamhet öfver renhet i den Chriſtna Läran, hans nit för ordning och ſkick, ſträkte ſig öfver alt i Stiftet. Han hölt flitiga Viſitationer, anſtälte äfven Präſtmöten, vid hvilka både hans djupa inſigter och omtanka för förſamlingens båſta nogſamt lyſte. Ungdomens rätta handledning låg honom ömt på hjertat, och han tyckte ſig hafva förlångt medborgares lifstid, når han inſkrånkte vidlyftiga omgångar i undervisnings-ſättet. Ogemen flit nedlade han ock, ſåſom Biſkop, vid en ny Öfverſättning af Finſka Bibelen. Man kan icke utan en ſlags förundran påtänka, huru outtröttelig denne mannen var at arbeta, och det i flere ſlags vetenſkaper. Hårom båra ſå väl hans många tryckte ſom otryckte och handſkrefne Tractater båſta vitnesbördet. Denne verkeligen ſtore mannen geck ur verlden år 1755, icke fulla 48 år gammal.

Gift 1737 med Fr. *Eliſabeth Ehrenholm.* Mycket har han ſkrifvit och på trycket lem-

nat, dels såsom Anonymus, dels med sit namns underskrift. Utom flera *Disputationer*, flera ingifne *Rön* til Kongl. Vet. Academien, af hvilken han också var en vårdig Ledamot; flere *Tal* vid högtideliga tilfällen och äfven *Predikningar*; har ifrån denne lärde mannens händer kommit: *Philosophiska Mercurius*. — *Oskyldig Målro*, — *Svenska Patrioten*. — Öfversättning af *Hans Michelsons Metamorphoses*. — *Tankar om Naturkunnigheten* 1737 Stockh. — *Tankar öfver Natural-Historiens nytta vid ungdomens undervisning*. — *Tankar om Vattuminskningen*. — *Examen Epicriseos Sigesbeckianæ*, Åbo 1739 o. s. v.

(Se Åmin.-Talet, hållit för K. V. A. af Lagman *Carl Carlson*. Stockh. 1756. — Parentat. hållen i Åbo 1755. — *Rhyz*. Episcop. Sviogoth. — Sv. Mercurius för år 1758. p. 753.)

BRUNNIUS ERIC, *Th. Doct. Superintendent* i Götheborg, och Kyrkoherde vid Domkyrkan därstädes. Han föddes 1597 på gården Brunna i Stigsjö Sokn, Såbro Pastorat och Ångermanland. Fadren var Bonden *Eric Olofson* och Modren *Martha Olofsdotter*. Han promoverades til Magister i Upsala 1625, och blef Adjunct vid Philosophiska Faculteten. Reste utomlands med den unge Claes Bielkenstierna, som sedan blef R. R. och Amiral, och hemkom med honom til Stockholm 1635. Förordnades 1636 til Hist. Professor i Upsala; en syssla den han vårdigt skötte. 1645 feck han

han en Theologisk profession i Upsala, och 1647 Superintendents-åmbetet i Götheborg, hvarmed Kyrkoherde-beställningen vid Domkyrkan och Fåsbergs Pastorat denna tiden var förknippadt. Utnämdes til Theol. Doct. vid den solenna Promotion som hölts i Upsala 1648, då Drottning Christina sjelf var närvarande, och bestod alla omkostningar. Sedan han i Götheborg tilträdt sin nya sysla, ditskaffade han 1650 et Boktryckeri. Genom hans försorg, vardt äfven Gymnasii och Skolhuset, en gammal lutande trådbygning, nytt och af grunden upmuradt, hvälfdt och med vackra Salar försedt, sedan han dertil samlat betydeliga medel genom Stamböcker, dem han i Prosterierne, jämte et rörande Företal, låt utgå, och hvarvid han äfven sjelf på et utmärkt sätt visade sin gifmildhet. Sjelf invigde han sedermera detta nya huset med mycken högtidelighet 1663. Brunnius hade af sin höga Öfverhet det förtroende, at han tilhopa med J. El. Terserus, Biskopen i Åbo, och Sam. Enander, Bisk. i Lindköping, 1659, feck befallning at genomse Kyrko-Ordningen, sedan Ärke-Bisk. J. Lenæus och flere anledde mån den förut igenomfarit. Han var en vårdig Biskop, en råttskaffens Guds Ords Tjenare. Ägde djup lärdom, mycken årfarenhet, drift, lätthet at utreda de måst inbundna saker, och et godt hjerta. Sjelf præsiderade han 1651 uti et Pråstmöte som han anstälte, och är denne hans

Disputation de *Peccato*, den förſta Synodal; ſom Götheborg ſåg tryckas. Ockſå præſiderade han år 1663 för en Diſp. *de Juſtificatione:* På ſin Konungs ſpeciela bref och kallelſe, gaf han ſig 1664 på vågen, ehuru med ſvag hälſa, til Riksdagen i Stockholm. Där afled han ſ. å. och vardt ſedan i Upſala begrafven.

Gift 1639 med Årke-Biſk. Lenæi dotter, *Margareta Clo.* Barnen adlades 1672 med namnet *Roſenmark.*

Såſom Profeſſor, har han af trycket utgifvit åtſkillige *Diſputationer.* Desutom följande *Likpredikningar:* öfver *Cicil. Andr.-Dr. Bagge* 1649. Öfver Biſkopen i Skara *Jon. Magni Wexionenſis* 1651. — Öfver Gouvern. *Nils Kagg*, 1654. — Öfver Præſid. i Götheb. *Nils Börgesſon*, 1655. — Öfver Rådm. i Götheb. *Ingen v. Lengvicken*, 1655. — Öfver *Ingeb. Dan.-dotter*, 1656. — Öfver Lands-Kam. *Jon. Berg*, 1659. — Öfver *Cathar. Olofs-dotter*, 1660. — Öfver Rådsförvandten i Götheb. *J. Ellertz*, 1663. —

(Se v. *Stiernm.* Biblioth. Sv. Goth. 2. T. p. 418. — *Gjörw.* Biogr. Sv. Goth. 1 D. p. 81. —)

BURE ANDERS, Svenſk *General-Mathematicus.* Född i Såbrå år 1571. Var Kongl. Secreterare, när han år 1624 adlades. Blef ſedermera Öfverſte-Architect och General-Mathematicus. 1634 Abgeſandt til Ryſsland. 1640 Aſſeſſor i Krigs-Collegio. Var den förſte,

ske, som i Sverige gjorde, och i koppar låt utsticka fullständiga Geographiska Chartor öfver hela Scandinavien, näml. Sverige och Norrige; likaledes serskilta Chartor öfver Norrland, Helsingland, Lappland och Finland. Dödde 1645. Var gift med *Kirstin Krabbe.*

Har utgifvit, utom flere Chartor: *Orbis Arctoi imprimisq. Regni Sveciæ nova et accurata descriptio*, Vittenb. 1630 in 16:mo. Et arbete, hvaraf han blifvit namnkunnig och odödelig. — *Tabula continens observationes in Lingv. Svionicam et Fennicam.* —

(Se von *Stiernmans* Matr. — Ejusd. Biblioth. Sv. Goth. 2 T.)

BUREUS JOHANNES, Svensk *Riks-Antiqvarius.* Föddes i Upland 1568, där Fadren *Thomas Matthiæ* var Pastor i Åkerby. Modren hette *Magdalena*, Prästdotter ifrån Österbotn i Skålleffta Sokn. 1590 antogs han uti Kongl. Cancelliet. Var Notarius vid Upsala Möte, och utnämdes därefter til Academie-Secreterare, hvilken syssla han likvål icke kom at emottaga. I det stället, fick han den hedren, at tillika med Hr Joh. Skytte, vara Informator för Svenska Kron-Prinsen Gustaf Adolph. Blef Kongl. Bibliothecarius i Stockholm, sedan han förut 1611, uti et vigtigt ärende, til Dannemark varit affärdad. Sist utnämdes han til Riks-Antiqvarius, uti hvilket ämbete han år 1652 dödde, på

sin gård Wårdsätra nära intil Upsala, uti en ålder af 85 år.

Bureus nämnes för sin tids Polyhistor. Uti Mathematiken, Geometrien, Astronomien, Mechaniken och Chymien, ägde han djupa insigter. Uti Antiqviteterne har han knapt haft sin like. Han var en stor Språk-kännare, stor Theolog, och skref äfven mycket vers, både på Latin och Swenska. Han lade sig ock med mycken flit på Cabbalisternes vetenskap, och föll därunder uti de besynnerligaste griller. Til bevis härpå, torde man få anföra et bref, som står uti Sv. Mercurius för år 1764 Nov. månad, hvars innehåll, ehuru det icke, såsom en historisk sanning förfäktas, likväl icke utan nöje lärer kunna läsas; det lyder så;

"Johan Bureus skal ofta uti sällskap hafva "spådt verldenes ända, och förmant sina syndi"ga Upsala medborgare, at med alfvar tänka "härpå. Ändteligen hade han ock, efter no"gaste uträkning, därtil beramat en viss dag, "den påföljande hösten. Historien berättar ej "hvad värkan en så förfärlig nyhet haft på Up"sala inbyggare; men väl, at där på samma tid "varit en, ej mindre än Bureus, i dylika hem"ligheters utforskande, förfaren Apothekare, vid "namn Simon Johansson Wolimhaus, som ej "kunnat förmås, at sätta tro til Burei spådom."

"Han påstod, det Bureus något litet för"räknat sig, och at yttersta domen ej kunde "kom-

"komma, förr än den följande våren, men Bu-
"reus tillåt ej en gång detta korta upskof. Han
"yrkade sin saks riktighet med all möjelig lärd
"myndighet och hetsighet. Vår Tyske Apo-
"thekare deremot, som uti intet deta ville gifva
"honom efter, bevisste, jag vet ej med hvilka
"men förmodeligen lika giltiga skål, sit rätfär-
"diga påstående. Här var ingen composition at
"förvänta. De voro båda två lärde; båda två en-
"vise. Hvem skulle då slita en så betydande tvist!
"Man föreslog vad. Det antogs. Men hvad sat-
"tes vål up? Jo, deras i staden belägne gårdar.
"I fall Spådommarne slagit in, tyckte de sig
"kunna dem umbåra; och man måste änteligen
"bekänna, at den gode Simon härvid minst vå-
"gade. Tiden skyndar; hösten infaller; ytter-
"sta domen höres ej af. Bureus hade den sto-
"ra harmen, at se sig öfvertygad om konstens
"ovisshet, då vår jord, alla dess konstiga ut-
"räkningar til trots, ännu rullade i sin jämna
"gång. Men denna harmen var ändå beledsa-
"gad med en vida större. Wolimhaus gjorde
"anspråk på dess gård, och ville at domen skul-
"le åtminstone den öfvergå, och vadet fullgö-
"ras. Et påstående, hvarifrån hela Cabbala knapt
"båttre kunnat hjelpa, än det upskof Bureus be-
"gärte, för at se huru vida Simons calculer voro
"tilförlåteligare. De voro lika grundade; och
"parterne behöllo sina gårdar. Några tillägga,
"at äfven härom blifvit tvistadt inför Upsala Stads
"loflige Magistrat. Om så varit, kan man. åt-
K 4 "min-

"minstone genom Acternes tryckande dårom "ej blifva underråttad, sedan så vål desse, som "flere Documenter, uti vådelden 1702 om"kommit."

En beråttelse i samma smak finnes om Bureus införd uti *Arckenholtz* Memoires de Christine T. I. p. 326. *Il annonça*, skrifver Auctor, *que le premier terme de la fin du monde arriveroit 5 May 1647, et le dernier 1674. Là dessus il distribua aux pauvres tout ce qui lui restoit en propre, jusqu'au premier terme qu'il avoit prédit; mais par malheur pour lui, le dernier jugement ne vint point, et il se vit obligé de solliciter la Reine Christine pour avoir dequoi subsister.*

Denne Bureus har blifvit förblandad med en annan Bureus af samma förnamn, hvilken ifrån år 1650 varit Mathemat. Professor i Upsala, hvarifrån han 1664 flyttades, såsom Assessor uti Kongl. Hof-Råtten i Stockholm, och dödde 1672, som ses af Peringsk. Mon. Upl. T. 2 p. 246. Antiquarien Johan Bureus var tvånne gångor gift: 1 g. 1590 m. *Margareta Martini*; 2. g. 1636, m. *Ingeborg Guntheri*. Han hade en lård dotter *Catharina Bure*, som blef gift med Antiqvarien och Assessoren i Åbo Hof-Rått, *Johan Axehjelm*. Såsom en ganska arbetsam man, lemnade Bureus efter sig många lårda Arbeten och M:scpter.

Hans af trycket utgifne skrifter upråknas til et stort antal uti Schefferi Svecia lit. p. 49 följ.

följ. Af dem må i synnerhet härnämnas: *Konunga-Styrelsen* eller *Styrilse Konunga och Höfdinga*, en märkelig bok; hvars Auctor Bureus väl icke sjelf var, men som han, med nödiga upplysningar förledd, på trycket utagaf in 4:to Stockh. 1634. — *Hebræorum Philosophia antiquissima*, Upf. 1641. — *Kerubiniska* Tidräkn. eller *om vår Frälsares J. C. flera riken*, Upf. 1644. — *Den Svenska A. B. C. Boken*. Upf. 1628. — *Nymdre Visor*, Upf. 1637, til antalet 12, med dessa öfverskrifter: 1) *En Student-visa*. — 2) *Om verldenes skapelse*. — 3) *Kaxe lär känna dig sjelfvan*. — 4) *Om then inra människan*. — 5) *Andens quida öfver själenes säkerhet*. — 6) *Om thenna tidens tilstånd*. — 7) *Om den minsta i himmelen*. — 8) *Om yttersta tiden*. — 9) *Om inre människans frukter*. — 10) *Äktenskaps-Harpan*. — 11) *Om vägen til lifsens trä*. — 12) *Plägningen*. —

Öfver Burei stuckna *Effigies*, har Claus Terserus 1589 skrifvit detta Epigram:

Hermes cui mentem dederat famamque Joanni
Bureo talis forma decusque fuit.

(Se von *Stjernm*. Cent. 2. Anonym. pag. 18 och följ. — v. *Celse* Hist. Biblioth. Holmens. p. 23 — *Lidens* Hist. lit. Poetarum Svecan. I. p. 18. §. V. — *Scheff*. Sv. lit. — p. cit.

BUSCHOVIUS DANIEL, *Kyrkoherde* i Kumla Sokn i Vestmanland. Af Föräldrarne *Johan Birgeri Moræus*, Pastor i Elfdalen, och dess hustru *Brita N*. föddes han 1599. Var Capellan

landt i Elfvedalen; då under Kriget med Danne-mark, år 1644, Landshöfdingen Kruſe anbefalltes at affärda manſkap til Norrſka gränſen, och ſom Dalkarlarne voro tvehogſe, af hvilken de ville låta ſig commendera, ty begärtes han af allmogen med ſådana ord til Landshöfdingen: "Få vi vårom Daniel med oſs, ſå farom vi gla-"dom åſtad." Landshöfdingen befullmägtigade altſå Buſchovius, genom ſkrifteligt fullmagt af d. 14 Martii 1644, at til Sårna och de Bygdelagen aftoga med 200 beväpnade män af Elfvedals, Venjans och Mora Soknar. Marchen ſkedde på ſkid öfver berg och dalar. Vid ankomſten d. 22, kringrände de ſina fiender, och förmådde genom föreſtällningar hela Sårna Sokn at gifva ſig under Sveriges Krona. Den 25 följande predikade Buſchovius uti deras Capell, utdelte Sacramentet och döpte flere barn, af hvilka en del voro ſå åldrige, at de kunde ſtrida med Präſten om Handboken, hvadan ock på et ſönderrifvit blad i ſamma Handbok, ſom ännu förvaras, finnes antecknadt: "detta blad blef ſön-"derrifvit i Sårna Capell d. 25 Martii 1644, "af de barnen, ſom då döptes och voro til "ålder komne, chriſtnade af Herr Daniel Bu-"ſchovius, ſom orten intog." Buſchovius återvände med ſin troupe d. 26 Martii och gjorde d. 31 följande hos Landshöfdingen på Ornäs ſin berättelſe om hela förrättningen, medförandes, utom vitnen af Dal-almogen, tre beſkedelige Män ifrån Sårna, hvilka på hela Byg-de-

delagets vägnar aflade sin trohetsed, och förmånen erhöll af Kronan för detta sitt välförhållande en årlig donation af 12 Tunnor Spannemål, samt befordrades 1653 til Kumla Pastorat, där han dödde 1677. Af Professor J. Columbus upsattes en Latinsk minnes-skrift på vers, öfver Buschovii graf i Kumla Kyrka.

Om denna Buschovii Fader förtjenar anföras följande berättelse: år 1627 stillade han et upror, som en skräddare vid namn Daker i Orsa Sokn börjat. Denne Daker anlände med et talrikt manskap til Elfdals prästegård, begärandes at få ringa i klockorna, til denna allmogens ihopkallande. Johan Birgeri narrade dem alla in i en stuga, under föregifvande af öfverläggning om bättre förslag, lät til dem båra in fåtals öl, hvaraf de drucko och somnade, då utanlås sattes för dörren, och budskaffa skickades til Landshöfdingen, som med skyndsamhet lät afhämta de fångne, hvilka fingo sin förtjenta lön. Joh. Moræus erhölt för detta sit välförhållande K. Gustaf Adolphs Donationsbref af d. 22 Martii 1627 på 15 Tunnor Spannemål. Men han dog i slutet af samma år.

(*Hylphers* Dale-Resa. — *Graus* Beskrifning öfver Vestmanland.)

BUSKAGRIUS JOHAN, *L. L. O. O. Professor* i Upsala. Stora Tuna i Dalarne var dess födelse-ort. 1629 kom han til verlden af Föräldrarne *Petter Jurgens* ifrån Rostock bördig och

och i Falun handlande, samt dess hustru *Margareta Holgera*. Blef 1646 Student i Upsala, och började redan ifrån den tiden, med lärdeles flit, lägga sig på de Orientaliske språken; uti hvilka han sedermera uphådde en sällsynt fullkomlighet. En lärd Disputation, *De usu et necessitate Orientalium Linguarum*, utgaf han 1654, sedan han förut på Hebreiska skal hafva disputerat de *Natura Masoræ*. Började år 1655 en utländsk resa, under hvilken han gjorde bekantskap med de ypperste Tysklands, Frankrikes, Änglands och Hollands Orientalister och Theologer. Den Heidelbergske Theologen Dr. Hottingerus skrifver uti sin Dissertation *de Translationibus Bibliorum in Linguas Vernaculas*, at han, igenom Buskagrii biträde vid Syriska Bibel-versionens collationerande, vunnit ganska mycket uti accuratessen, och at han vore honom därföre all vänskap skyldig. Hemkommen ifrån sina resor, och redan allmänt berömd för sin lärdom, blef han år 1661 til L. L. O. O. Professor i Upsala förordnad. Dödde år 1692. Hans minne bör icke dö uti den lärda verlden. Gift m. *Christina Simonia*.

Dess utgifna skrifter äro Disputationer.

(*Se Peringer Liljeblads* Progr. Exequ. — De Fatis Litterat. Orientalis in Svec. Auct. *Er. Hydren.* Diss. Ups. 1755. —)

BÅLD Anders, Kyrkoherde vid St. Catharinæ Församling i Stockholm, född i Öregrund

1679,

1679, där Fadren *Anders Båld* då var Kyrkokoherde. Han reste år 1689 til Upsala, och blef Magister vid Promotionen 1707. Började 1705 sin utländska resa til Tyskland, Holland och Ängland. Öfver alt nyttjade han de lärdas insigter och förtroende. Efter hemkomsten vardt han prästvigd 1708, och förestod nådåret i Löfsta efter sin afledne Fader. Fick Adjunctur i Stockholm. Blef vice-Pastor i Vingåker. Kallades 1716 til Comminister vid St. Nicolai Kyrka i Stockholm, där han, för en stor och ifrån hela Staden samlad menighet, tolkade Guds ord med en besynnerlig evangelisk nit. År 1729 *Kyrkoherde* och *Prost* öfver Vermdö Pastorat i Upland. Där var han Lärare öfver 18 år. Blef därifrån år 1747 kallad til Kyrkoherde vid St. Catharinæ Församling i Stockholm. Hade dessutom flera kallelser, både til Kyrkoherde i Norrköping och de flesta Församlingar i Stockholm. Sattes 1747 i Kongl. Directionen öfver Ecclesiastique-värket i Lappmarken, och skref til denna Missionen et Herda bref, som icke utan mycken upbyggelse kan läsas. Han var en grundelig Theologus, och förstod sin religion både i Thesi och Praxi. Han förenade renlärighet med en värkelig Christendom, och et evangeliskt väsende, så i lära som lefverne. Var således, hvad man i sin rätta bemärkelse kallar, en rättskaffens Präst. Denne värdige Läraren dödde 1751.

Efter honom har allmänheten, *En förklaring*

ring öfver Evangelierne Stockh. 1761. — *Passions-Predikningar* Stockh. 1758. — *Betr. öfver Söndags-Epistlarne*, Stockh. 1768. Han har dessutom lemnat efter sig handskrefne och utarbetade Homiletiska arbeten, öfver alla i Svenska Förfamlingen brukade Texter. Äfven Förklaringar öfver åtskilliga Pauli Epistlar.

(Se Företalet til dess Passions-Betraktelser eller Predikan om den korsfäste Christo. Sv. Mercurius för år 1758. Martii månad p. 1111. —)

BÅT SEVED, Friherre til Herrelunda, Herre til Fällenås, Skårsholm och Myrö, *Sv. Rikes Råd* och *Riks-Skattmästare*, född 1615, och Son af Assessoren i Kongl. Sv. Hof-Rätt *Bo Gustafsson* til Fällenås med Fru *Anna Ribbing*. Var först Kammar-Råd och blef 1645 Riks-Råd. 1650 Friherre, 1652 Præsident i General Bergs-Amptet, och s. å. Assessor i Svea Hof-Rätt. År 1657 Ledamot uti den Commission, som, uppå den orolige Arnold Messenii angifveller, öfver R. R. Bengt Skytte sattes, och äfven detta år General-Gouverneur öfver Dr. Christinas Domainer. 1660 Præsident i Kongl. Commerce-Collegio. 1661 Præsident i Kongl. Sv. Hof-Rätt. 1663 Lagman öfver Carelen och 1668 Riks-Skattmåstare samt Canceller vid Academien i Dorpt. Han stod i mycken nåd hos Drottning Christina, som ses af flere Drottningens bref uti Arckenholtz Memoirer. Under Carl XI:s minorennitet, blef, i an-

anseende til dess trogna tjenster, en stor guld-Medaille öfver honom slagen, hvars Avers föreställer Bilden, Reversen åter Cornu Copiæ och en nyckel tvårkorsvis lagde, med inscription: *Cura et Fide.* Vid Konung Carl X:des begrafning, blef K. Carl XI:te af honom och R. R. Schering Rosenhane på armarne buren i Lik-Processen. R. R. S. Båt dödde i Stockholm 1669, och ligger i Sorunda Kyrka i Södermanland begrafven. Gift med Friherrinnan Fru *Magdalena Stenbock.*

Dess Portrait är in fol. graveradt.

(Se von *Stjernm.* Höfd. Minne. — *Hallmans* Båta-Ått. — Canc. Rådet *Berchs* Sv. Herrars och Fruars skådepenningar.)

BÅRGENSTIERNA JOHAN, *Ammiral* och *Ammiralitets-Råd.* Han var född 1618 uti Norrtelge Stad af hederligt borgarefolk. Fadren hette *Olof Andersson Berg*, och Modren *Karin Andersdotter.* Han tjente i yngre åren flere husbönder, med trohet och godt loford. Gaf sig 1642 til sjös, och låt skrifva sig invid Ammiralitetet såsom Byss-skyttare. Bivistade flere sjö-attaquer, och visade därvid et så modigt upförande, at han gradatim tjente sig up. Hans håg lekte på en Ostindisk resa, därföre förhyrde han sig såsom båtsman på Ostindien år 1645; gjorde denna vidsträckta rese-tour, besåg många Länder med deras märkvärdigheter, och återkom til Sverige 1651. Han presenterade sig

sig [illegible] för Ammiralen Bjelkenstjerna, och blef strax antagen til Lieutenant. Avancerade 1654 til Capitaine, och bivistade 1657 et sjö-slag emot de Danske på Skeppet Västervik. Äfven så emot Holländarne i Sundet 1658. Så commenderades han af Carl Gustaf, at anföra 24 Espingar emot Brandare och Sänkare som kommit för Landscrona; och ehuru af Holländske och Danske Flottan på honom skedde et jämt canonerande, bragte han likvål alla både Brandare och Sänkare af vägen, och förde med sig 9 fångar. Något därefter blef han commenderad med Clas Ugla på Skeppet Amaranth, gåendes genom Holländska Flottan ut ifrån Landscrona, och tog General Aschenberg med sit folk in, som på Sunderburg voro belägrade, då fienden med et grufveligt skjutande sökte hindra passagen til Bält. År 1659 skickades han af Kongl. Maj:t på en liten jagt, at förfara om inloppet emellan Stenkars och Bogerskants, då han träffade Gouverneuren af Falster, Laland och Möen, Christopher Lindenou, förande honom til Konungen, jämte det at han gaf nöjaktig kundskap om inloppet, ehuru man ifrån 3 Batterier efter honom med största häftighet skutit. Samma år var han på et skepp, som sprang i luften igenom krutkammarens antändande; han kastades högt up i skyn, därifrån ned i vatnet, förbränd och sönderslagen, men vardt genom Guds besynnerliga försyn vid lif och bergad. Ännu samma år befaltes han

af

af K. Carl Gustaf at gå ut med 8 Skepp, för at bemägtiga sig de 5 Danske och Holländske skepp som lågo för Ebeltofft; dem åröfrade han lyckligt, sköt et i brand och förde de andra 4 til Sundet. Samma år beordrades han, at igentaga af fienden Svenska Skeppet Svanen, med hvilken han så länge fäktade, at krutkammaren på sämma Skepp, genom häftigt canonerande på bägge sidor, blef antänd, hvaraf skeppet flög i luften, dock bergade han däraf 20 Metall-Stycken. Årholt Majors fullmagt 1665. Geck til Portugal med Skeppet Lejonet 1668, och hemförde därifrån 1669 Residenten Gref Gabriel Oxenstjerna. 1671 Ammiral-Lieutenant, och åtföljde 1675 Riks-Ammiralen Gref Gust. Otto Stenbock på en Sjö-expedition. 1676 avancerad genom Kongl. fullmagt til Ammiral, samma år nobiliterad med namnet *Bårgenstierna*, och tillika Ammiralitets-Råd. År 1676 i Maji, geck han ut med Rikets Örlogs-Flotta på Skeppet Victoria, under R. R. och Ammiralen Creutz öfverbefäl, men hant ej komma långt, innan en häftig sjukdom på sjön honom öfverföll; hvilken efter några dagar åndade hans lif. Ammiral Bårgenstjerna har utmärkt sig, såsom en förfaren, tapper och rådig sjöman, hvilken med yttersta trohet och kärlek tjent sin Konung och sit Fäderneslând.

Gifte sig 1652 m. *Christina Bårgenstjerna.* (Se Personalierne efter Likpr. af *Abr. Alcinio.* — Stockh. 1678. —)

C.

CABELJAU Abraham, *General- Svensk Handels - Directeur.* Var en förmögen Handlande i Amsterdam, innan han inkom i Sverige under Carl IX:s regering. Blef Borgmästare i Götheborg 1609, sedan han til denna Stadens anläggande och peuplerande af rika Främlingar, märkeligen bidragit. Sedermera vardt han General-Directeur öfver Myntet, Skepps-Compagniet i Stockholm, samt den Persianske Handelen. Denne Patrioten afled i Stockholm, uti Dr. Christinas tid. Med dottren, Margareta Cabeljau, ägde Konung Gustaf Adolf sin naturliga Son, Grefve Gustaf Vasaborg, som föddes i Stockholm 1616. Sonen Johan Cabeljau adlades 1652. Han var J. U. Dr. och är i synnerhet bekant af sin i Stockholm redan år 1626 utgifna bok: *Epistolarum Centuria prima ad invictissimum Gustavum Adolphum, serenissimum Sv. Regem.* — kallad. Dödde 1652.

(Se v. *Stiernmans* Geneal. Matr. p. 6. 478. — v. *Dalins* Sv. Hist. sist. D. p. 540. —)

CARLHOLM Gustaf, adlad med namnet *Carlhielm, Professor* och *Assessor* i Dorpt. Var född i Carlstad år 1657, af Borgmästaren *Gustaf Ericsson* och dess hustru *Maria Hanck*, men upfostrades och påkostades i studier af sin styffader Borgmästaren äfven därstädes *Bengt Carlheim.* Sedan han vid Carlstads Gymnasium lagt god grund, reste han 1676 til Upsala. Här dis-

disputerade han 1682 *de Asylis*, och 1685 *de Ignibus peculatoriis*. Såsom redan kånd för mycken lärdom och skicklighet, vardt han uppå Riks-Drotsens Gr. Magn. Gabr. De la Gardies och Hof-Cancellerens sedermera Kongl. Rådet Gr. Lindskiölds föreskrift, af K. Carl XI, med et ansenligt Rese-Stipendium på 3 års tid benådad. Under det han, i våntan på Konungens nådiga utslag hårom, sig i Stockholm uppehölt, hånde honom, at han en afton af en mördare blef öfverfallen, och i vånstra sidan så illa stucken, at han icke förån sent på hösten 1685 kunde börja sin utrikes resa, sedan han ock nyls förut blifvit i Upsala frånvarande til Phil. Magister promoverad. Han tog först vågen åt Dannemark och uppehölt sig i Hamburg i 3 månader, för at hos den lårde Edzardus fullkomna sig uti de Orientaliske språken. I Febr. månad 1686 kom han til Leipzig, och reste så omkring at bese Sachsens och Böhmens förnåmsta ståder, samt at nyttja Brunn i Eger. Vidare stadnade han någon tid i Altdorff. Hår träffade han det så kallade Bielkiske Regementet, som i denna Stad låg i vinter-qvarter, och hvars anförare årböd honom at vid samma Regemente Secreterare-sysslan förråtta. Han åtföljde i Apr. 1687 Regementet til Ungern, men vånde åter om til Vien, för at hårifrån fortsåtta sina resor til Tysklands förnåmste Ståder och Låro-såten. Han nyttjade för sin sjuklighet skull, så vål Brunnen i Schvalbach, som Ba-

den i Aken, och befant sig håraf så vål må- ende, at han i slutet af nyssnåmde år kunde göra en tour åt Spanska Nederlånderne, hvarefter han i December kom til Paris. Hår mötte honom Konungens fullmagt på Moral. Profession vid Academien i Dorpt, och ehuru han i all sin tid förnåmligast studerat Theologien och de Orientaliske språken, emottog han likvål detta åmbete. I Martii månad 1688 for han til Ångland, uppehölt sig någon tid i London, Canterbury och Oxfort, samt anlånde i början af sommaren til Götheborg, sedan han således fullåndat en ganska nyttig resa, och dårunder vunnit mycken bekantskap med den tidens vittraste Mån. År 1690 förordnades han, at, tillika med sin förra sysla, vara Assessor i Dorpts Hof-Rått. Dödde 1692. Med fullt skål, får denne mannen råknas ibland sin tids Lårdoms ljus. Han var en man af stort genie, mycken belåsenhet, muntert sinne och en outtröttelig arbetsamhet. Skada, at dess lifstid blef så kort, at gagna den lårda verlden. Gift med *Sara Törne*, en Dotter af Borgmåstaren i Stockholm *Mich. Törne*.

(Se *Ol. Hermelins* Progr. Exequ. Dorpt. d. 25 Apr. 1693.)

CARLSSON GUSTAF, Grefve til Byringe, Herre til Lindholms Kloster, K. Carl Gustafs naturliga Son med *Brita Ellertz*, född 1647. Först upfostrades han, uti Riks-Ammiralens Fri- her-

herre Carl Gyllenhielms hus, sedan hos Biskopen Sam. Enander i Lindköping. Konungen förordnade år 1658 den lärda Eric Lindeman, sedermera Kongl. Råder Gref Eric Lindskiöld, til dess Informator, och följande året den namnkunnige Hiobus Ludolphus til dess Hofmästare på dess utländska resor, hvilka samma år anträddes. Om denne Ludolph kom at emottaga sin ombetrodda syssla, kan icke med visshet sägas, men det är visst, at Hr. Lindskiöld ifrån år 1659 til 1668 varit den unga Gustaf Carlsson genom Tyskland, Holland, Ängland, Frankrike och Italien följaktig. År 1659 tilslogs Gustaf Carlsson, til årligt tractamente och underhåll, Byringe och Lindholms godsen i Skåne, med alla inventarier och underliggande bönder. och år 1660 förordnade Dr. Hedvig Eleonora R. R. Herr Jöran Flemming och Hof-Cancelleren Biörnklou til dess Förmyndare. Under sina resor, förvärfvade han sig mycken kunskap i de fläste Europeiske språken, så väl som i de Politiske Vetenskaper; åtnjöt äfven i anseende til sin naisfance mycken heder, särdeles vid det Chur-Phaltziske Hofvet. Han bivistade sedermera, med särdeles loford, de emellan Frankrike, Ängland och Holland varande krigen, intil år 1673, då K. Carl XI gjorde honom frånvarande til Öfverste för Uplands Infanterie, och år 1674 til Grefve. Vid krigets början emellan Sverige och Chur-Brandenburg, gick han til Svenska Armeen i Pommern, af-

läggandes där många tapperhets och försigtighets prof. Han vardt ock år 1679, vid resan ifrån Dantzig, Fältmarskalken Bengt Horn til mötes, af en Brandenburgisk Cornet igenkänd och til fånga tagen. År 1680 kom han til Sverige, och som han ej straxt fick Riks-Råds-ämbetet, hvilket han åstundade, reste han missnögd bort. Bivistade 1688 Prinsens af Oranien, sedermera K. Vilhelms, expedition til Ängeland, med hvilken han ock gjorde första Campagnen i Irland. Sin öfriga lifstid använde Grefve Gustaf Carlsson på studier och bokliga konster, och lämnade efter sig et kostbart Bibliotheque. Han dödde barnlös på Slottet Ter Hoorne i Frisland d. 1 Jan. 1708. Var gift med *Sophia Amalia* Friherrinna von Schvartzenberg.

(Se v. *Stjernm.* Fört. til Girs K. Joh. III. Hist.)

CARLSSON CARL, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Vesterås. Fadren *Carl Johansson* Handlande, gift med *Catharina von Glan*, bodde i Calmar, där denne deras Son 1642 föddes. Efter aflagde vanliga Lärdoms-prof i Upsala, reste han 1663 utrikes, för at besöka de förnämsta Academier, och at i synnerhet lägga sig på Theologien. Uti Jena, skal han hafva gjordt sig förtjent til Theol. Doctors Titul, ehuru han den icke antog. Efter hemkomsten 1671, fick han K. Carl XI s fullmagt, at vara Hof-Predikant, och blef tillika Pastor vid Danderyds Församling i Roslagen. Århölt kallelse til Kyrko-

kohlerde-åmbetet vid St. Mariæ Församling i Stockholm 1674, och därefter fullmagt til Stor-Kyrko-Församlingen 1678 tillika med Præsidii fysslan uti Stockholms Stads Consistorio. 1680 förordnades han til Biskop i Vesterås, och vardt Doctor Theologiæ vid Jubel-festen i Upsala 1693. Doct. Rhyzelius, uti sin Episcop., berömmer Biskop Carlsson, såsom en man af alla egenskaper, hvilka pryda en rättskaffens Biskop. Sin Öfverhets utmärkta nåd ågde han, som ibland mångfaldiga andra bevis, kan dömmas af et K. Carl XI:s Bref til Landshöfdingen i Vesterås, Baron Baltzar Gyllenhoff, dat. Stockh. 1688, hvaruti Konungen skrifver: "Hälsa Biskop Carls-"son, om jag år den tiden vedh Kongsöhr e-"når Docterinnan begrafves, så vil jagh migh "gerna dher medh infinna, och samma begraf-"ning bivista. — Men så synes ock den Kongl. nåden hafva undergått någon förminskning genom den anledning K. Carl XI fick, at tilskrifva B. Carlsson det hårda bref, dat. 10 Febr. 1696, som uti 2:dra delen af Uplysningar i Sv. Hist. p. 13, finnes infördt. Vid Kyrko-Lagens och andra Kyrko-böckers öfverseende och förbättrande, vardt han brukad, såfven som hans rådighet och vaksamhet vid Riksdagar var mycket påräknad. Barnen adlades 1684 med namnet *Cederström.* Han gick ur tiden 1707.

Gift f. g. med J. *Margareta Svebelia*, en Dotter af Årke-Biskopen Dr. O. Svebelius. An-

dra gången med J. Catharina Brom, och blef genom dessa Fruar en fader för många barn.

Efter Dr. Carlsson äger allmänheten några vackra af trycket utgifna Lik-Predikning r, sju til antalet.

(Se Rhyzelii Episcop. S. Goth. — v. Stjernmans Geneal. Matr. — Ejusd. Bibl. Sviogoth. T. IV. M:spt. — Nytt Förråd af Handl. i Nordiska Hist. II St. — Strickers Homil. Bibl.

CARLESON CARL, *Stats-Secreterare* och Rid. af K. Nordst. Orden född 1703. Fadren *Carl Ivarson* var Grosshandlare och Skeppsredare i Stockholm. Modren hette *Brita Sundman*, en Rådmans-dotter ifrån Hernösand. Desse Föräldrar hade knapt hunnit lägga första grunderna til dygd hos denna deras äldre son, förän de, bägge på en dag, afledo uti pesten 1710. Denne Sonen var äfven af smittan angripen, men gick lyckligen igenom. Föräldrarnes hus blef samma dag de dogo, så godt som aldeles plundradt, hvilket i den bistra pestetiden ej var ovanligt. Dock sörgde Guds Försyn underligen för barnen, hvilka blefvo af välgörande människor uptagne och påkostade. Den unge Carl Carleson sändes 1718 til Upsala, där hans förstånd, under en ogemen naturlig qvickhet, riktades med nyttiga kundskaper. Innan han lämnade Upsala, utgaf han och försvarade med heder et Academiskt arbete, som var en *Förklaring öfver den bekanta*

Do-

Domare-Reglan: *Summum Jus*, *summa injuria*. Han engagerade sig uti K. Cancellier i Stockholm 1725. Gjorde vid detta verk jämna och vålförtjenta steg, til dess han efter 21 år blef Secreterare uti Kongl. Cancellie-Collegii Expedition. Blef äfven Cancellers-Secreterare, hos R. R. och Upsala Academie-Cancelleren Grefve Carl Gyllenborg. Befordrades 1747 til Lagman i Calmare Lån, hvarifrån han 1750 flyttades til Södermanlands Lagsaga. Valdes 1755 til Ledamot af Kongl. Vetensk. Academien. Undfick 1757 nådig fullmagt på Stats-Secreterare-åmbetet vid Krigs-ärenderne. Han var redan 1743 uti adeligt stånd uphöjd. Blef 1758 Riddare af K. N. O. Var af et särdeles muntert och gladt sinne. Ägde mycken belåsenhet, och har tjent sit Fådernesland med lårda arbeten uti flera Vitterhets, Lårdoms och Vetenskaps delar. En ädel månnisko-vån. Dödde i Stockholm 1761 d. 22 Martii.

Gift m. Fr. *Maria Regina Ehrenkrok*.

Denne vårdige Medborgare har tid efter annan utgifvit, dels sjelf, dels såsom medarbetare, följande skrifter: *Sedolärande Mercurius* 1730. Biträdde Auctor til *Svenska Argus* 1734. *Hushålls-Råd* 1734. uti hvilken skrift, han först upgaf de förslager om et Brand-Assecurance-Contoir, om Enke-och Pupill-Cassors inrättningar, som sedan af Regeringen verkstälte. En öfversättning ifrån Ängelskan angående *Handelen på Ostindien*. 3 Flockar af *Svenska Skalde-*

dikter 1737. *Ciceronis* Bok *de Senectute*, öfversatt på svenska. Öfversättning på svenska af *Külbels Afhandling*, *om orsakerne til jordens fruktbarhet*, med et vackert Företal. *Hushålls-Lexicon* 1757. Öfversättning af *Boyles förträffeliga tankar om Bibelen och dess skrifart*, 1759. *Försök at visa Fritänkares förvända slutkonst*, 1760. *Tal*, hållne uti K. V. Academien.

(Se Åminnelse-Talet hållit för Kongl. V. Acad. år 1762 af Secret. och Riddaren *Pehr Wargentin*. C. C. *Gjörw*. Biogr. Sv. Goth. I D. p. 39.)

CARLESON EDVARD, *Præsident* i Kongl. Commerce-Collegio och Com. af Kgl. N. O. Född i Stockholm 1704 och en yngre broder til nyssnämde Stats-Secret. Carl Carleson, af Föräldrarne Handelsmannen *Carl Ivarsson* och dess hustru *Brita Sundman*. Kom 1718 til Upsala. Började tjena 1725 i Kongl. Commerce-Collegium, och reste följande året utomlands, för at skaffa sig kundskaper i Handelsärender, som då började intaga Svenska snillet. Återkom 1730 til Sverige, och blef vice-Notarius uti Com. Colleg. Anträdde 1732 en utländsk resa ånda til Orienten, i följe med Frih. C. Fr. v. Höpken, nu mera Præsident, Ridd. och Com. af K. Maj:ts Orden. Cypern, Seyde, Jaffa, Jerusalem, Alexandrien, Cairo, Suez, Sinai-berg, Smyrna och många andra orter besöktes. Allestädes var den vandrande Carleson en upmärksam åskådare, och gjorde sig nytta

af

af hvad han ſig öfverlämnandes, äfven ſina berättelſer därom til Kongl. Com. Collegium. Då han årnade ſig hem, förordnades han 1735 til Kongl. Svenſk Chargé d'Afaires vid Ottomanniſka Porten, och 1738 til Cancellie-Råd och Extra-Ord. Envoyé vid ſamma Turkiſka Hof. Beſtridde där ſit Fäderneslands angelägenheter, och ſlöt 1737 en Handels- och Navigations Tractat emellan Sverige och Turkiet, äfven ſom Portens myndighet nyttjades vid Handels-fredens ſlutande med Tunis och Tripoli, och en betydelig liqvidation ſkedde emellan Svenſka och Turkiſka Kronan, i anledning af de uti Turkiet af K. Carl XII gjorde ſkulder. 1746 återkom Cancellie-Rådet Carleſon til Sverige, ſedan han ock 1743 frånvarande blifvit adlad. Tog ſit ſäte i Kongl. Cancellie-Collegio ſåſom värkelig Cancellie-Råd, och utnämdes 1757 til Stats-Secreterare vid utrikes ärenderne, ſedan han 1751 blifvit Riddare af K. N. O. och 1757 Commend. af ſamma Orden. 1758 Hof-Canceller, och 1762 Præſident i Kongl. Commerce-Collegio. Ordförande uti flere Deputationer vid Rikſens Ständers ſammankomſter. Var en lärd Herre. Gynnare af Vetenſkaperne, i ſynnerhet Natural-Hiſtorien. Var arbetſam, lättrådig, mycket Statsman, och ägde et det behageligaſte umgänges-ſätt. Af K. Vet. Acad. blef han redan år 1746 Ledamot. Dödde i Stockholm af ſlag-fluſs den 26 Febr. 1767.

Gift-

Gift 1740 i Constantinopel, med *Clara Leytstar*, dotter af Holländske Thresorieren därstädes *Peter Leytstar*.

Af hans hand har allmänheten en skrift med Titel: *Möjeligheten at i Sverige inrätta Fabriquer och Manufacturer*, Stockh. 1731. — *Tal om Fiskeri-inrättningar i Sverige*, St. 1749. — *Rön och Beskr.* i K. Sv. Vet. Acad. Handl. — *Fyra Åminnelse-Tal*, hållne för K. V. Acad. — Åtskillige anmärkningar och berättelser ifrån Orienten, såsom, *Tankar om Israeliternas gång utur Egypten och resa til Sinai; om resan från Cairo til Suez och Röda Hafvet; om Tryckeriet i Constantinopel.* — *Om Egyptens Antiquiteter, o. s. v.* alla inryckte i Sv. Bibl. D. 4. Lika så är denne Herrens *Beskrifning om dess resa til Jerusalem* 1733, ehuru nog incorrect, af trycket utgifven i Stockh. 1768 af L. Rebren, under Tit. *Tvänne store Svenske Herrars* (med den ena förstås Præsidenten och Com. af K. N. Ord. Frih. C. Fr. v. Höpken.) *Resebeskrifning, ifrån Cypren til Asien, förlofvade Landet, Jerusalem och Christi Graf.* m. m.

(Se Åmin. Talet för K. V. Acad. hållit af Hist. Regn. Hr. *A. Schönberg*, Stockh. 767. — *C. C. Gjörw.* Biograph. Sveo-Goth. 1 D. p. 32.)

CEDERCREUTZ HERMAN, Grefve, *Sveriges Rikes Råd*, m. m. född 1684. Fadren var Bruks-Patronen *Reinhold Tersmeden*, och Modren Fru *Christina Börstell.* Faderlös uti yngre

re åren, fick han uti Landshöfdingen Friherre *Jonas Cedercreutz* en huld Stjufsader, hvilken, under Konungens nåd, meddelte honom ädeligt namn och sedermera Friherre-värdighet. I god tid kom han i sysslor. Begynte 1701, at auscultera uti Kongl. Svea Hof-Rätt. Var 1704 med Extra-ordinarie Envoyéen Gref Lejonstedt vid Berlinska Hofvet, och samma år Cavallier d'Ambassade hos den Svenske Ambassadeuren vid samma Hof, Baron Rosenhane, då han uti åtskilliga angelägne ärender brukades. Efter fullbordade utrikes resor, kom han 1707 til sin Konungs Hög-qvarter i Alt-Ranstadt. Utnämdes af K. Carl, at vara den Kgl. Polska Printsen Alexander Sobieski til hjelp, uti dess Correspondence med Kgl. Svenska Hofvet. Affärdades 1709 ifrån K. Stanislaus, som då var i Stralsund, til Bender, med berättelse om sit tilstånd och Europens då varande belägenhet. Befordrades i Svenska Fält-Cancelliet och förrättade General-Auditeurs tjensten, samt blef i vigtiga ärender 1711 börtskickad til Stor-Vizi-ren Baltagi Mehemet; åfven til Adrianopel i angelägna förrättningar; under hvilka beskickningar han af Turkarne måste utstå mycket hot, faror och åfven fångenskap, innan han fick til sin Konung återkomma. På en resa emellan Stralsund och Sverige var han 1715, i yttersta lifsfara. Blef efter Konung Carl XII:s död, 1718, af Drotning Ulrica Eleonora befordrad til Kongl. Secreterare, och 1719 til Krigs-

Råd,

Råd, hos då varande Hans Kongl. Höghet och Generalissimus. 1720 Cancellie-Råd och 1722 såsom Extra-ordinarie-Envoyé til Ryska Hofvet afsänd, hvarest han vant det anseende fram för alla andra därvarande Sändebud, at han, med sin Konungs tilstånd, antogs uti den Kejserliga Ryska St. Alexander Nevski-Orden. 1727 Stats-Secreterare för de utrikes ärender, Præsident 1736 uti Kammar-Revisionen, och sist år 1742 Kongl. Maj:ts och Rikſens Råd. Vid samma tid utsedd at handla om fred med Ryska Hofvet. Med hvad vaksam nit, öfvadt tålamod, mycken försiktighet, och ogement anseende, han utförde detta angelägna och bekymmersama vårk, därom vitna desse tiders handlingar; Åfven som de ock utmärka Konungens och Ständers fullkomliga betygade nöje häröfver. Ryska Kejsarinnan ådagalade äfven för honom sin synnerliga ynnest och högaktning, när han kort efter freds-slutet, som Extra-ordinaire Ambassadeur, kom til Petersburg: hvarest han efter nådigt tilstånd ifrån sin Konung, åter fick en ny Riddare-prydnad uti St. Andreæ Orden. Svensk Seraphiner-Riddare vid denne Ordens förnyade inrättning. Uphöjd i Grefve-stånd vid K. Adolph Fredrichs kroning 1751. Mätt af ålder, åra och lycka, aflomnade han den 24 Nov. 1754. Med honom utgick den Grefveliga grenen.

Gift f. g. med Grefvinnan Fru *Marta Beata Posse.* Andra gången med Högv. Fru *Maria Campbell.*

I

I koppar graverad i fol. af Geringius.
(Åminnelse-Talet. Stockh. 1754.)

CEDERHIELM JOSIAS, Friherre och Sv. Rikes Råd. född 1673 och Son af

såsom Kongl. Secreterare förordnades han 1702 til conference med Sapieherne, och afsändes s. å. af K. Carl med svar til Polska Ambassaden, som med vissa ceremonier hade hos Konungen begärt företräde. Utväxlade 1703 en Tractat emellan Sverige och Preusen. Öfvervar 1706 Freds-Tractaten med K. August i Polen. Affärdades s. å. til K. Stanislaus som då var i Meisen, at gifva honom del af denna Freds-tractat, hvars hufvudsakeliga innehåll var, at K. August skulle afsäga sig Kronan. Fick 1707 befallning om Alt-Ranstadske fredens execution. Blef fången vid Pultava 1709, men lösgafs på sin revers och reste til Stockholm, för at lämna Regeringen nödiga underrättelser om Konungens lyckliga räddning ifrån fiendens händer vid Nieper-strömmen, och at tillika framgifva några Czarens propositioner til Svenska Regeringen. Återkom i fångenskapet och förblef där til fredens slut 1721. Vardt då Stats-Secreterare, och Riks-Råd 1723. Försändes 1724 såsom Ambassadeur til Ryssland och kom tilbaka 1726. Dödde 1729. Gift m. Fr. *Anna Åkerhielm.*

(Se K. Carl XII Hist. af Dr. *Norberg.* 1 D.)

CE-

CEDERHIELM GERMUND, Friherre til Såby, och Cedersberg, Herre til Charlottenborg, Såbylund, m. m. *Præsident* i Kongl. Götha Hof-Rätt. Föddes 1661; Fadren var Friherre *Germund Cederhielm*, Landshöfdinge öfwer Skaraborgs Län; och Modren Fru *Maria Christophers-dotter*. Efter fullåndade Academiske studier, fårdeles studium Juris, blef han uti Kongl. Svea Hof-Rätt antagen. Fick 1681 Häradshöfdinge lyslan i Östergöthland öfver Hanekinds, Bankekinds, Åkerbo, Skärkinds och Memmings Härader. Vardt 1699 Assessör i Kongl. Svea Hof-Rätt, sedan han förut år 1689, efter Kongl. befallning, förestådt Landshöfdinge-åmbetet uti Östergöthland, under den tid Landshöfdingen Lovisin, för vissa angelägenheter skull, blifvit til Stockholm kallad. 1700 tillika Bisittare i Lag-Commission. 1704 Lagman i Nerike, hvarifrån han, på underdånig ansökning, år 1711 flyttades til Lagmans-dömet i Östergöthland. Kallades år 1706 genom nådigt bref, at, jämte Lagmans tjenstens förvaltning och Lag-Commissionens biträdande, antaga sig Hans Kongl. Höghets Hertig Carl Fredrics af Holstein undervisning, hvilken han förrättade til år 1716, då Hans Kongl. Höghet för myndig vardt förklarad. S. å. förordnades han til Landshöfdinge i Skaraborgs Län, men flyttades straxt därefter til Södermanland, hvarifrån han sedermera år 1723 fick Præsidents-åmbetet i Kongl. Götha Hof-Rätt. Friher-

herre Cederhielm blef brukad uti flera angelägna förrättningar, både i yngre och ſenare åren. Han fick år 1694 befallning, at å nyo uptaga och afgöra en ifrån långliga tider varande ſvår och vidlyftig gränſe-ſtrid emellan Våſtre-Dalarne och ſtora Kopparbergs Lån, ſom öfver 200 års tid varit vid åtſkillige Domſtolar drifven och afdömd, än det ena, än det andra Landſkapet til fördel; Härvid hade han den utmärkta hedren, at hans däröfver fälte utſlag blef af Konungen i nåder gilladt, och til evärdelig efterlefnad faſtſtäldt. År 1723, blef han förordnad at föra Præſidium uti den af Rikſens Stånder anbefalte Commisſion öfver några ſom handlat emot Rikets Fundamental-Lag och Regerings-Formen. S. å. updrogs honom Præſidium vid den af Rikſens Stånder anordnade Commisſion i Åbo, Björneborgs och Tavaſtehus Länen, ſamt Åland, angående deſſe Landſkapers och deras inbyggares upråttelſe, efter de genom ſiſta krig lidne ſvårigheter. Detta arbete ſyſſelſatte honom ſå når i hela 2 åren, och ſlöts til Konungens nöje, deras hugnad, ſom lidande varit, och til Præſidenten Cederhielms myckna heder. Alla ſina ämbets-ſyſlor ſkötte han med drift, fårdighet och et grundeligt lagvett. Arberade altid mera ſjelf, än han litte uppå andra. Han afled på ſin gård Charlottenborg år 1741, uti en ålder af 80 år, på 18 dagar når.

Gift. f. g. 1683 m. *Anna Margareta Nyman*, som var en systerdotter af Kongl. Rådet Grefve Eric Lindskiöld. A. g. 1719 med Grefvinnan Fru *Anna Maria Levenhaupt*, en dotter af R. R. Grefve Adam Ludvig Levenhaupt.

(Se Personalierne efter Likpredikan hållen af K. et Pr. *Fröling*, tr. i Lindköping år 1742.)

CELSING GUSTAF, *Stats-Secreterare* och *Hof-Canceller*, född i Stockh. 168- och Son af Sterbhus-Kammereraren *Peter Celsing*, med *Anna de Rees*. Auscultrerade i yngre åren i Lag-Commission och blef 1702 Extra-Ordinarius vid Fiscals-Contoiret i Kammar-Collegio, samt därefter 1704 Auditeur vid Öfverste Hielms Dragoner, då han följde med Svenska Armeen genom Polen, Ukraine och de Zaporoviske ödemarker til Bender, hvarest han år 1709 vardt Cancellist vid Tyska Expedition. Affkickades därpå til Constantinopel, at göra sig om Turkiska Hofvet, Staten och språket underrättad, då han äfven blef Commissions-Secreterare vid bemälte Hof. I denna beställning upsatte han på eget bevåg 1711 en utförlig berättelse, om Stor-Vizirens afvoga upförande emot K. Carl, klagade honom an och tog dristighet, at denna Skrift til Kejsaren sjelf öfverlämna. Til den ändan klädde Celsing sig en morgon i Turkiska kläder, stälde sig emellan Janitscharska vakten, Kejsaren i förväg, når han kom ridandes at besöka Sophia Mosqueen, och præsenterade Memo-

morialer. Det vardt af nårgående Bassan emottagit, men ock Celsing i samma ögnablick kringränd, och lämnad åt Kejsarens så kallade Oschelladr eller skarprättare. Efter några dagars förlopp lösgafs han, dock med befallning at hålla sig stilla. 1712 sändes han ifrån Constantinopel til den Svenske Konungen, vid det tilfälle, at 900 pungar skulle ifrån Turkiska Skattkammaren, för Konungens af Sverige räkning, til Envoyéen Funck lefvereras. Vid den bekanta Calabaliken i Bender, var Celsing äfven närvarande, sedan han förut måst frambära Konungens svar och afslag til Janitscharerne, hvilka årbödo Konungen sin tjenst och sit förivar. År 1714 vardt han Registrator vid andra utrikes Expedition i Cancelliet. 1718 Justitiarius vid Amiralitetet; och i samma beställning adlad. 1721 Kongl. Secreterare. 1728 Cancellie-Råd och 1739 Stats-Secreterare. Fick 1743 Hof-Cancellers afsked och dödde samma år.

Gift 1720, med *Helena Walrave.*

(Se v. *Stiernm.* Matr. — K. Carl XII. Hist. af Dr. *Norberg*, 2 D. p. 208. 288.)

CELSIUS MAGNUS, *Mathemat. Professor* i Upsala och *Pastor* vid gamla Upsala. Föddes i Helsingland och Alfta Sokn år 1621. Fadren *Nils Celsius*, gift med *Sigrid Unonia*, var Pastor vid Åfvanåkers Församling i Helsingland. Sonen kom 1641 til Upsala Lärosäte och fick Lagerkransen, sedan han 3 gånger dispute-

rat, 1649. Vardt 1656 Philosophiæ Adjunct, 1665 Extr. Ord. och 1669 Ordin. Mathemat. Professor i Upsala. 1666 utnämdes han genom Kongl. fullmagt, at vara Assessor uti Kgl. Antiquitets Collegio. Lät 1677 i Strängnäs viga sig til Präst, då han tillika vardt Kyrkoherde uti gamla Upsala, efter den då nyligen afledne Theol. Professoren G. Berelius. Hans förtjenster i den lärda verlden, och i synnerhet vid Mathematikens uphjelpande i Sverige, kunna icke bättre i sin rätta dag framställas, än då man får anföra den vittre Juris Profess. i Upsala Joh. Gartmans tekning häröfver, uti dess i Upsala d. 15 Junii 1679 utgifne Program: — *In Mathesi universa, ejusque singulis partibus, quid valuerit noster, perquam foret longum perscribere. Erat autem et Mechanices, artium antiquissimæ, sine qua nec primi forte parentes vitam tueri potuere, egregie peritus; ut ipse sua manu machinas fabricare scierit, atque instrumenta conficere ad observationes rerum cœlestium temporisque universi discrimen examinandum accommodata. — Ad hæc picturæ, sculpturæ, ac cælaturæ, quas absque Arithmetica, ac Geometria, perfici non posse constat, gnarus. Quibus et se ipsum, et alios etiam summos in republ. viros, quoties per occupationes alias licuit, oblectavit.* — Magn. Celsius var också snäll Poet. Han dödde i Upsala år 1679.

Gifte sig 1657 m. *Sara Edmundi*, en Prästs-dotter ifrån Östergöthland.

Dess

Deſs utgifne, Mathematiſke *Diſputationer*, hvilka af Schefferus uti deſs Sv. Lit. upräknas, hållas ännu uti mycket värde. Han utgaf ock i Stockholm, 1677, början til et verk i fol. om *Hellinge Runorne*. — En *Oration de Runis Helſingicis* har man af hans hand; äfven ſom de af Sonen, Dom-Proſten *Olof Celſius* utgifne *Oreades Helſingicæ* erkänna honom för Författare.

(Se förenämde Programma tr. i Upſ. 1679. — Svecia Lit. p. 187. 405. —)

CELSIUS, ANDERS, *Aſtronomiæ Profeſſor i Upſala*, född 1705. Fadren var den lärde Aſtronom. Profeſſoren *Nils Celſius*, och modren *Gunnila Maria Spole*. Begåfvad af naturen med en ogemen qvickhet, lyckligt handledd ifrån de yngre åren, och outtröttelig at förkofra förſtåndet med de vidſträcktaſte kundſkaper, kunde han ej annat än blifva en prydnad i de lärdas ſamfund. Särdeles blef Mathematiquen hans hufvud-ſtudium, och i ſynnerhet Aſtronomien. Philoſophiæ Magiſter år 1727. Docens uti Mathematiquen 1729. Aſtronomiæ Profeſſor år 1730. Gjorde därefter 1732 en utrikes reſa, för at fullkomna ſina inſigter i den Vetenſkapen, hvilken han i Sverige ville upbringa til ſamma högd, ſom den redan i andra Länder vunnit. Ifrån Paris, följde han Herrar Maupertuis, Clairaut, Camus, le Monnier, och Abboten Outhier, til Torneå, för at där med dem anſtälla en mätning på jordklotets ſkapnad vid

N. Polen, sedan han under vägen, i London, försedt sig med nödiga Instrumenter härtil. Til vedergällning för sit biträde härvid, erhölt Pr. Celsius af Konungen i Frankrike en årlig pension af 1000 Livres. År 1737 kom han åter til Upsala, och inrättade med egen kostnad först et litet, sedan et större Observatorium, til hvilket senare han af Academiens medel fick understöd. De många rön och observationer Pr. Celsius nu fick tilfälle at göra, sedan det stora Observatorium blef färdigt, satte honom i stånd at til en del verkställa hvad Riksens Ständer år 1734 beslutit, nämligen at General-och Special-samt Sjö-kartor måtte öfver Sveriges Rike och dess underliggande Landskaper uprättas. Kongl. Maj:ts skrifvelse til alla vederbörande i Riket af d. 30 Jan. 1739, om Calendarii förbättrande, var en verkan af Pr. Celsii underdåniga föreställningar härom.

Pr. Celsius var en grundlärd man. En ibland de förste Ledamöter uti den år 1739 i Stockholm inrättade Svenska Vetenskaps-Academien. Äfven Ledamot af flere utländske Vetenskaps-Samhälden. En obotelig lungsot ledde honom til grafven år 1744, men hans minne lefver i hans skrifter, i hans gerningar och uti den Vetenskap han så troget idkat.

Af hans utgifne Arbeten märkes: En *Arithmetika*, af hvilken första editionen utkom år 1726. den andra förbättrad 1739. den sidsta

tr. 1754.

tr. 1727 med Carl Palmqvists Förklaringar. — *En underrättelse, huru man efter Solens ojämna rörelse bör rätt ställa et urverk*, tr. i Norrk. 4:o 1727. — *Observationes de Lumine boreali ab Anno 1716 ad a. 1732. Norimbergæ* 1733 in 4:o, en här i Sverige mycket sällsynt skrift. — *Nyttan af et Observatorium i Sverige*, tr. i Upsala 1739. — *Tankar om Cometernes igenkomst*, tr. i Stockh. 1735 4:o. — *Meteorologiska Rön*, och flere *Observationer*, som finnas uti Vetensk. Acad. Handl. för åren 1740, 1743, och 1744. — *Gulielmi Jac. Gravesande Institutiones Astronomicæ*, Upf. 8. — *Bref om Cometen*, Upf. 1744, 8. — *Svenska Calendarier ifrån år 1728 til och med* 1745. — *Disputationer* hållne i Upsala.

(Se Barons nu mera Hans Excellence m. m. Grefve *And. Joh. v. Höpkens* Åminnelse-Tal öfv. Prof. And. Celsius, Stockh. 1745. — Skrefne underrättelser af Kgl. Bibl. *J. Björnstjerna.*)

CELSIUS OLOF, *Theol. Doct.* o. *Dom-Prost* i Upsala, född i Upsala 1670. Hans Fader var den berömde Mathematices Professoren *Magnus Celsius*, och Modren Fru *Sara Figrelia*, syster til Kongl. Rådet Edmund Gripenhielm. Aflade vid Upsala Academie vanliga Lärdoms-prof för Magister-kransen. Benådades af K. Carl XI med 1000 Riksdalers resepenningar, at på utrikes orter förkofra sig i Theologiska studier, i Österländska språken, och at äfven om möjeligt vore besöka Arabien. Han anträdde

ſin reſa 1696, öfver Köpenhamn til Tyſkland, Holland, Nederländerne, Frankrike och Italien. Allestädes nyttjade han de ypperſte Lärde til ſin fördel, upſökte Öſterländſke minnesmärken uti Bibliothequerne, och förſkaffade ſig ſjelf ett vackert förråd af Arabiſke handſkrifter. Så ſnart han hemkom, befordrades han ſtraxt til Adjuncturen i Philoſophiſka Faculteten i Upſala, vardt 3 år därefter Secreterare vid Kongl. Academien, och kort därpå Gr. Lingvæ Profeſſor; hvilken ſyſſla han fick bortbyta emot L. L. O. O. Profesſionen, ſom 1715 tilträddes. Vid Drottn. Ulricas kröning Theol. Doctor. 1729 Tertius Theologiæ Profeſſor. 1736 Primarius Theologiæ Profeſſor och Domproſt i Upſala. De många af honom utgifna Academiſka prof-ſkrifter uti Philologien, Öſterländſka ſpråken och Sveriges äldre Hiſtoria, vittna om hans flit, ſtora beläſenhet och djupa inſigter. Han var i ſynnerhet ſtor älſkare af Antiquiteter och Botanique. I denna ſenare Vetenſkapen, underhölt han brefväxling med åtſkillige Lärde i Italien och Ängland, och ſamlade med mycken koſtnad både in- och utländſke Herbarier. Sin vidſträckta kundſkap i Örteriket, ville han i ſynnerhet använda til Skriftens uttolkning, och de i Bibelen nämde örters utſtakning. I detta upſåt utgaf han år 1745 i Upſala 1 Delen, och år 1747 2 Delen af det ſå vidt bekanta *Hierobotanicon*. En ogemen flit och arbetſamhet följde honom i hög-

högsta ålderen. Han var, dessutan uti all slags Lärdom, så at han med skäl förtjente namn af Polyhistor. Afsomnade i Upf. d. 24 Junii 1756. Gift med *Margareta Insulander.*

Utom dess arbeten af *Orationer*, *Program*-mer och *Disputationer*, märkas: dess ofvannämnde *Hierobotanicon*: flere *Afhandlingar* uti Vetenskaps Societetens i Upsala utgifne Handlingar. *Epistola ad Magliabeckium de Runis Helsingicis.* *Chronicon Archi-Episcoporum c. notis*, Upf. *Chronicon rerum Svio-Gothicarum c. notis* Upf. 1705. *Runæ Medelpadicæ* Upf.

(Se Åminnelse-Talet af Arch. m. m. *Abr. Bäck*, hållit för K. V. Acad. Stockh. 1758. v. *Stjernmans* Bibl. Sv. Goth. T. III. M:scpt.)

CHESNECOPHORUS, Nils, til Långbro, Agnhammar och Lund, *Hof-Canceller.* Han var född i Nerike. År 1593 blef han promoverad til Magister i Marburg, och sedermera, för sin grundeliga lärdom, Mathematum Professor vid samma Academie, där han då utgaf flera lärda *Disputationer.* I synnerhet är märkvärdigt, at då han år 1600 d. 12 Jan. som Professors utgaf en Disputation under Titel: *Rosarium Mathematicum*, har regerande Landt-Grefven af Hessen Mauritius, ej allenast för bemälte Disputation præsiderat, utan ock med sinrike Latinske verser honom gratulerat. S. å. promoverades Chesnecophorus til J. U. Doctor vid

nyssnämnde Academie, hvilken Promotions Act, uppå Landtgrefvens befallning, dess Canceller Herman Vultejus bivistade, samt på sin Herres vägnar tilstälte den nya J. Doctorn en förgylt Silfver-Pocal och en Guld-Medaille. Under detta sit vistande i Tyskland adlades han af Kejser Rudolph II. Vid hemkomsten til Sverige, år 1602, vant han mycken nåd hos då varande Hertigen och Riks-Föreståndaren, sedermera K. Carl IX. Han gaf honom Hof-Cancellers-ämbete, och afsände honom 1606, såsom Commissarius til Mötet med de Ryske Sändebuden vid Systerbäck. År 1610 blef han Legat til Dannemark, samt år 1611 til Mechlenburg, Chur-Phaltz, Cassel och Brunsvig. Under den Danska Legationen hände honom den förtreteligheten, at han fick ingen Audience hos K. Christian IV, emedan han ej var af adel, utan en Prästeson ifrån ifrån Nerike, hvarföre han med oförrättade ärender måste resa hem igen. Chesnecophorus hade 1617 den olyckan at komma i onåd hos K. Gustaf Adolph, och inmantes i fängelse, för en Tractat han författat, som innehölt: *Skäl och Bevis, at Arf-Furstarne äga rättighet at befalla R. och Adeln inom sina Förstendomen, at rida under deras baner* m. m. Men han blef på Enke-Drottning Christinas trägna förbön lösgifven. Sammanskref äfven en Tractat, kallad: *Skäl och orsaker, hvarföre Sveriges Rikes Ständer afsagt K. Sigismund Sveriges Krona*, hvarföre han bekom i arfvode 1000 Daler. Dödde 16- Gift

Gift: f. g. m. *Agneta Lendera* ifrån Hessen; A. g. m. *Mårtin Ankar* til Agnhammar. Barnen adlades och kallades *Liljeram.*

(Se v. *Stiernm.* om Hof-Canc. i Nigri Hist. — Nytt Förråd af Handl. til Nord. Hist. 4. Stycket.)

Clerck Hans, Friherre och Herre til Christineholm, Belsta m. m. *Kongl. Råd* och *Præsident* i Götha Hof-Rätt. Amiralen och Amiralitets-Rådet *Hans Clerck*, gift med *Brita Svahn*, voro de Föräldrar, af hvilka han 1639 föddes. År 1661 blef han Hof-Junkare och R. R. Gref Abraham Brahe på Ambassaden til Ängeland följaktig. Fortsatte sedan sina studier vid Academierne i Oxfort och Leiden, samt under vistånder på senare stället utnämdes til Kongl. Svensk Amiralitets-Lieutenant, hvilket uppmuntrade honom, at i 8 års tid tjena til sjös under Holländske Amiralerne Tromp, Ruyter och Opdam, och då bivista de namnkunnigaste Sjö-Actioner, så väl med Ängelske och Spanske Flottorne, som emot Turkarne. Detta dess hurtiga upförande grundlade hans lycka, och blef han vid hemkomsten til Capitaine befordrad. 1671 Skepps-Major. 1673 Commendant på Vaxholms Fästning, och s. å. Amiral-Lieutenant. 1674 Amiralitets-Råd. Med särdeles heder bivistade han Sjö-Actionerne i Östersjön, emellan Svenska och Danska Flottorne 1675. Blef därunder illa sårad, och dess skepp med kulor alldeles genombåradt, men detta oaktat, sammanhåm-

hämtade den förskingrade Svenska Flottan; förde den til Dalerön och betäckte skårgården emot de Danskas intrång. För detta upförandet, vardt han af K. Carl XI kallad til Amiral 1676, hvarjämte honom updrogs hela förfvars-verket til sjös. 1680 Landshöfdinge öfver Vesterbotn, bibehållandes tillika sin Amirallön; men återkallades til Svenska Örlogs-Flottan, vid den Fransyska Flottans ankomst til Sundet 1688, då honom befälet öfver Escadern anförtroddes, samt tillika s. å. Landshöfdingedömet i Calmare-Lån. 1687 Friherre. 1693 Landshöfdinge öfver Södermanland. Vid Ståndernes sammankomst 1710 i Stockholm, Landtmarskalk, och vid slutet af s. å. Kongl. Råd och Præsident i Götha Hof-Rått. Han affomnade i Arboga 1711. Gift m. Fru *Anna Bure.*

Kongl. Rådet Clerck har på sin tid varit mycket beröind för grundeliga studier, och en förträffelig kundskap uti Architectura Navali, hvilket äfven kan synas af den förrättning han, såsom Capitaine vid Flottan, hade i Lybeck, at därstädes bygga och uptakla skeppet Solen, och som til höga vederbörandes fullkomliga nöje vårkställtes.

(Se Landt. M. Historien. —)

COJETT WILHELM JULIUS, Friherre til Liungby, m. m. *Hof-Canceller.* Son af Cancellie-Rådet och Hof-Rådet af Staten, samt Ambassadeuren til Mediations-verket i Breda emellan

Ång-

Ångland och Holland *Peter Julius Cojett*, och dess förra Fru *Catharina Magdalena Leukusen*, föddes i Stockholm 1647. Under sit vistande i Ångland, blef han af Carl II gjord til Knigt och Baronet. Vid hemkomsten til Sverige, blef han 1666 Cancellie-Junker. År 1675 Revisions-Secreterare och 1682 Extra-ordinarie Envoyé til Dannemark. År 1684 Lagman i Skåne och 1690 tillika i Blekinge. 1692 Canceller i Pommern, år 1693 vice-Præsident i Vismariska Tribunalet och är 1705 Hof-Canceller. År 1706 Friherre. År 1676 updrogs honom styrslen och infeendet öfver underſökningen, som den tiden skedde öfver Troll-våsendet och barnaförslen i Stockholm, den han intil år 1678 bivistade. Befullmågtigad 1707, jämte Kongl. Råden Grefvarne Nils Gyllenstolpe, Thomas Polus och Arvid Horn, at sluta en alliance med Mecklenburg Schwerin. Han var en skicklig och förtjent Statsman. Dödde år 1709.

Gift första gången med Fr. *Elsa Palmqvist*, andra gången med Fr. *Elisabeth Gyllenstierna*, tredje gången med Fr. *Sophia Lindenou*.

Cojettska åtten, som hårstammar ifrån Brabant, kom först in i Sverige år 1569 med *Gilius Cojett*, som var Riks-Myntmåstare.

(Se *v. Stiernm.* om Hrr. Hof-Cancellererne. — Ejusd. Geneal. Matr. Råttelser och tillåggningar p. LI. —)

COJETT GUSTAF WILHELM, Friherre och *General-Major*, föddes i Stockholm 1678. Efter

ter väl anlagda studier, reste han til Tyskland och vidare til flere utrikes orter, besökande de förnämste Europeiska Hofven. Blef 1700 Capitaine af Öfverste Birkholtz Dragoner i Holstein, hvarifrån han samma år flyttades såsom Capitaine för Skånska Stånds-Dragonerne. Marcherade 1702 med samma Regemente genom Lithauen och Stor-Polen, til Kongl. Maj:ts armée, som då stod omkring Lublin. S. å. blef han commenderad at indrifva proviant til arméen, vid hvilket tilfälle han, vid Staden Grutze, om natten attaquerades af 2000 Pollakar, hvilka, ehuru han allenast hade 50 Dragoner och 100 man til fot, dock blefvo tilbaka drifne med 16 mans förlust och 19 fångar, hvarvid han på sin sida intet förlorade mera än 2 man och 4 blesserades. Ännu samma år vardt han commenderad jämte flere, under General-Major Cruses commando, 1500 hästar stark, at simma öfver Memel-strömmen, och sedan attaquera 8000 på andra sidan stående Witznowitzitke, hvilka ock blefvo tilrygga drifne och måste lämna Artilleriet och alt bagage efter sig. I denna Actionen förlorade de Svenske 12 Dragoner och 75 Ryttare, men af fienden blefvo på platsen inemot 300 man och 23 fångar. År 1703 bivistade han Actionen vid Pultousk, s. å. blef han commenderad af K. Carl XII, at med 50 Dragoner attaquera de Saxiskas förvakt vid Thorn, som lyckligen verkställtes. Ännu samma år skickades han af sin Konung til Sverige,

at uttaga 500 recrüter, med hvilka han 1704 i Maji til Oliva ankom. År 1705 begärte han underdånigt affked ifrån krigs-tjenften, fom honom, i affeende til defs fvaga hälfa, beviljades, då han refte til Stockholm, och roade fig med flitigt läfande uti Kongl. Riks-Archivi Handlingar, hvartil honom et fritt tilträde beviljades. År 1709, då de Danfke hotade med infall uti Skåne, tilböds honom af den Kongl. Senaten Majors-beftällningen af det Norra Skånfka Cavallerie-Regementet, hvilket han ock emottog. Ibland flere lyckliga partier, inbragte han med 24 Dragoners commendering i Malmö öfver 300 par ftall-oxar, 2000 tun. Spannemål, och en ftor myckenhet af får och fourage, utan at mifta någon man eller något kreatur, oanfedt man om nätterne geck fiendens Läger och pofteringar få när förbi, at man kunde höra deras fkildtvakter ropa. S. å. blef han commenderad til Carlscrona, at där, med Amiralen Gr. Vachtmeifter, om Defenfions-verket i Blekingen öfverlägga. 1710 hugnades han af Kongl. Senaten med Öfverfte-Lieutenants fullmagt vid Södermanlands Infanteri-Regemente. S. å. bivíftade han bataillen med de Danfke vid Helfingborg, hvarunder han fick flere bleffurer. Såfom Öfverfte-Lieutenant vid Calmare Regemente, fick han 1711 Kongl. Senatens ordres, at refa til Gottland, och där Landshöfdinge-ämbetet företräda, hvilket han ock med nit och trohet gjorde til följande året, då han

den

den 29 April erhölt Kongl. Maj:ts nådiga fullmagt på Öfverste-beställningen för Uplands Tremännings Regemente til fot. 1719 vardt han General-Major, och s. å. tredje Ministre plenipotentiaire vid Congressen med Ryssland på Åland. 1721 förordnades han til första Commissarius på Gränse-Commission och på Mötet i Sundet. Då samma Commission följande år uphäfdes, reste han öfver til Köpenhamn, där han 1723 i Martii månad hade den olyckan at sättas i häkte, och hvarest han sedermera slöt sina dagar. — Han var en lärd Herre, och ägde många stora egenskaper.

(Se Stiernm. Rättelser och Tilläggningar til Geneal. Matr. p. LV & LH. —)

COLUMBUS JOHAN, *Professor Poës.* i Upsala, född 1640 i Husby Sokn i Dalarne, och Son af Prosten därstädes *Jonas Columbus* med *Elisabeth Thomasdotter*. Ifrån barndomen visade han sig i synnerhet hugfälld för Poësien, och gjorde därjämte redan, såsom Gymnasist i Vesterås, stora framsteg uti Grekiska språket. Också lärde han tidigt Musiquen af sin Fader, som, efter sin tids smak, däruti excellerade. Sedan han vid Upsala Acad. studerat, vardt han först Adjunctus därstädes och därefter Extra-Ord. Professor Poëseos, i hvilken syssla han biträdde den genom ålder och träget arbete nu mera förlvagade Poës. Professoren L. Fornelius. Efter Fornelius vardt han 1673 Ordin.

Poës.

Poëſ. Profeſſor. Hans Latinſka Poëmer voro i mycket wärde. Han ägde ſtora kundſkaper, ſå wäl i den gamla Grekiſka, Hebreiſka och Arabiſka Litteraturen, ſom uti de bäſta Franſyſka, Italienſka och Tyſka Poëters ſkrifter; hwilka alla ſpråk han med mycken färdighet förſtod och talade. Efter hans död, fants i deſs gömmor en ſtor hop anmärkningar, dem han med egen hand ſkrifwit öfwer Ovidius, Vallerius Flaccus, Claudianus m. m. Med många utländſke Män, och i ſynnerhet med N. Heinſius, underhölt han jämn brefwäxling, hwilket man kan inhämta uti V Tom. af *Burmans Sylloges Epiſtolarum.* — Sin penna brukade han lika lyckligt uti bunden och obunden latinſk ſtyl, åfwen ſom han med en ſärdeles renhet, ſmak och lätthet talade och ſkref detta ſpråk. Sjelf upamnade han den mycket berömde Poëten Lagerlöf, hwilken åfwen ſedermera wärdigt parenterade öfwer denna ſin handledare. Man har på Pr. Columbus denna målning: Han war liten til wäxten, med et alfwarſamt dock ganſka fromt utſeende och et ſtilla upförande. Han geck ur werlden 1684, och hans minne hedrades med många Lof-ſkrifter.

Gift m. *Margareta Scheffer.*

Af trycket har man af denne wittre Mannen: *Fabulæ Homer. de Ulysſis erroribus*, Holm. 1678. in 8:o. — *Firmiani Lactantii Liber de mortibus Perſecutorum, c. Juis et G. Cuperi notis.* 1684. *Poëtica varia.* —

(Se Prof. *Lagerlöfs* Parent. Upf. 1684. — v. *Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. T. IV. M:fcpt.)

COLUMBUS JONAS, *Kyrkoherde* och *Proft* i Husby i Dalarne. Munktorps Sokn i Veftmanland var den ort där han år 1586 föddes af Föräldrarne, *Sveno Ragvaldi*, Guds ords tjenare därfammaftädes, och *Brita Jonsdotter*. Efter fulländade utrikes refor, antogs han til Docens vid Upfala Academie uti Mufiquen och Poëfien. Förordnades 1618 til Græc. Lingv. Lect. och Director Mufices vid Vefterås Gymnafium. Uppå den vittre Bifkopens Joh. Rudbecks anmodan gjorde han en ytterligare refa til Tyfkland, at för Vefterås Gymnafium infkaffa Inftrumenter och Muficalier. Man kan icke neka denna mannen mycken förtjenft vid Mufiquens uphjelpande i Sverige. Blef 1625 Poëf. Profeffor i Upfala, då han ockfå tilika hölt föreläsningar i Mufiquen. År 1630 flyttades han fåfom Paftor och Præp. til Husby i Dalarne. Uti fin Soknekyrka låt han, utom flere betydeliga omkoftnader til defs prydnad, 1642 upfätta et Orgelverk af 17 ftämmor, och därpå i latinfke verfer antekna, at Påfven Vitalianus varit den förfte, fom infört Orgelverk ibland Kyrko-Mufiquen. Proften Columbus fäges ock hafva varit fkälig Svenfk Poët. Dödde 1663, och var gift f. g. med en Präftdotter fr. Norr-Berke *Elifabeth Thomasdotter*, a. g. med *Chriftina Jacobsdotter*. Defs efterlämnade handfkrefne Poëtifka arbeten, ärnade at tryckas, up-

råk-

råknas uti v. Stjernmans Bibl. Sviogoth. 3 D. p. 413. Man låſer ock dår en vacker Latinſk Grafſkrift, med hvilken den lårde Johannes Loccenius hedrade ſin afledne vån. Den må hår anföras:

IN TUMULUM COLUMBI.

Primævi poſtqvam mundi deſederat unda,
Illum quæ madida ſuſtulit ante nece:
Arcæ dimiſſa eſt, rediensque ex fronde Columba
Pacifera, folium reddidit inde domum.
Dimiſſus noſter mundi hujus carcere liber
In coelum, veram nunc tenet ecce domum;
Nuncius hic cujus fidus fuit ante Columbus
Cæleſtis pacis nunc fruiturque bono.

(*Hylphers* Dale-Reſa och Orgelv. Beſkr. — *Lidéns* Hiſt. Poët. — Perſonalierne efter Likpr. af *N. Rudbeckio*. Stockh. 1668.)

COLUMBUS SAMUEL, Son af den förenåmde Proſten *Jonas Columbus*. Kom til Upſala 1658, och gjorde hår haſtiga framſteg, ſå i Vetenſkaper ſom Vitterhet, men upodlade i ſynnerhet den medfödda gåfvan at ſkrifva ſvenſk vers, hvartil han ockſå feck en ſtor Låromåſtare, uti den berömde Stiernhielm. Af honom antogs den unge Columbus til Cancelliſt i Krigs-Collegio. Dårefter gjorde han ifrån år 1674 til 1679, med tvånne unge Renſtjernor,

en vidlyftig utrikes resa til Tyskland, Holland, Ångland, Frankrike och Dannemark. Han slöt sin lefnad i Stockholm 1679, straxt efter sin hemkomst. Vardt begrafven i Upsala Domkyrka. Han ägde et lyckligt snille, förenadt med mycken dygd, var af et gladt lynne och älskade sällskaper, men af en ganska svag kroppsställning. Skref svensk vers med styrka och behaglighet, men skref ej mycket: hvad han skref, det granskade han noga. Alla dess Poëtiska skrifter utgåfvos år 1687 in 4:to af dess fordne Discipel Lagman Jac. Renstjerna. Uti Sv. Psalmboken har han sammanlatt N:o 369 och 370. Öfver denna hedersmannen, har Wolff Stiernberg skrifvit 4 Epitaphier, af hvilka et må anföras:

Hic. Jacet. Samuel. Columbus.
Svecorum. Flaccus.
Qui. Ut. Vita. Constantis. Ita.
Constantis. Transitus. Exemplum. Præbuit.
Anno. MDCLXXIX. *d.* VIII. *Julii.*

(Se *Lidéns* Hist. Poët. Sv. P. II. p. 39. seqq. — *v. Stjernmans* Bibl. Sv. Goth. T. III. M:scpt. — *Ol. Rudbeckii* Programma Exeq. —)

CREUTZ LORENTZ, Friherre til Sarvelax och *Landshöfdinge* i Åbo-Lån, f. 1649 och Son af R. R. och Amiralen Frih. *Lorentz Creutz*, med Frih. Fr. *Elsa Douvall*. Förordnades 1659, af K. Carl X, til Auscultant i Bergs-Collegio, och

började 1662 sina utländska resor, hvarunder han, i synnerhet vid Chur-Pfaltsiska Hofvet i Heidelberg, njöt mycken nåd, och återkom til Stockholm 1665. Reste samma år åter til Stralsund, och sedan han under resans fortsättande besedt de Saxiske, Bömiske och Ungerske Bergverken, ankom han i början af år 1667 til Venedig, beság Rom och de största Italiens Städer, for sedan til Frankrike och Spanien, beseendes allestädes hvad märkvärdigt var. Hemkom 1668, sedan han förut 1666 var förordnad til Assessor i Bergs-Collegio och 1668 utnämd til Kammarherre. 1669 utsedd til Marskalk på Ambassaden til Pohlen, och gjorde därunder en resa på nytt til de Ungerske Bergverken. Bivistade 1673 Commission uti Lappmarken om Kietkjewari silfvergrufva, 1674 Commissionen om et Infanterie-Regementes upsättande uti Vestmanland och dess Bergslager, 1675 Commissionen vid Bergverken i Finland och Nyland; likså i Kopparbergs Län 1678, i Öster- och Vester-Bergslagerne 1680, och vid Sala Silfver-verk 1681. Förordnades år 1675 til Landshöfdinge i Vesterbotn, 1680 til vice-Præsident i Kongl. Bergs-Collegio, och 1683 til Landshöfdinge i Åbo Län, med befallning at blifva qvar vid vice-Præsidents-syslan, hvarifrån han likvål år 1686 entledigades. Han har äfven besörgt om indelnings-verket i Åbo och Björneborgs Län, samt, igenom sin intercession och ömhet för allmogen, ofta skaffat Finland undsättning af spannemål. Afled 1688. Gift

Gift 1 g. 1671 m. Fr. *Ebba Maria Flemming.* 2. g. 1684 med Grefvinnan *Hedvig Eleonora Stenbock.*

(Se Biſkop *J. Gezelii* Likpredikn, med Perſonalier, Åbo 1699.)

CREUTZ JOHAN, Grefve och Friherre til Håſverö, *S. R. Råd.* och *Præſident* i K. Hof-Rätten i Åbo. Född i Finland, och Son af R. R. och Amiralen Friherre *Lorentz Creutz* och Friherrinnan Fru *Elſa Douvall.* Blef under ſina utrikes reſor, år 1671, antagen i tjenſt på Ångelſka Örlogs-Flottan, där han under varande krig med Holland befordrades til Capitaine och biviſtade 3 Sjö-Actioner. Vid hemkomſten 1674 Capitaine vid Amiralitet. 1676 Schoutbynacht, och ſ. å. Öfverſte-Lieutenant vid Finſka Landt-Dragone-Eſquadren. I anſeende til den kundſkap och förfarenhet han ſig förvärfvat i de ſaker, ſom Domare-åmbetet angår, 1680 förordnad til Lagman i Carelen. 1703 Landshöfdinge öfver Nyland och Tavaſtehus Län. Vid Ständernas ſammankomſt i Stockholm 1713 utſedd til Land-Marſkalk. 1719 Riks-Råd, och ſ. å. Præſident i Kongl. Hof-Rätten i Stor-Furſtendömet Finland. Blef ock ſ. å. d. 31 Dec. med Grefveligt namn benådad. Dödde i Åbo 1725.

Gift 1 g. m. Frih. Fru *Anna Sparre*, 2. g. m. Fru *Euphroſyna von Treiden.*

(Se *v. Stjernm.* Landt-Marſk. Hiſt.)

CRON-

CRONHIELM, GUSTAF, Grefve til Flastad, Friherre til Seglorаberg m. m. och *Kgl. Råd* m. m. föddes i Stockholm 1664, och var Son af Landshöfdingen *Polycarpus Cronhjelm*, med dess Fru *Hebla Standaert Westerheim.* Under sina utrikes resor, blef han antagen til Kammar-Junkare hos den ömyndige regerande Hertigen af Würtenberg, och då han år 1687 ärnade sig åter til Sverige, undfeck han ifrån Hofvet i Sturgardt et mycket nådigt afsked, jämte en ansenlig förâring. Vid slutet af s. å. förordnades han til Hof-Junkare och 1688 til H. K. H. Kron-Prinsens Kammarherre, erhållandes därjämte tilstånd, at uti Riksens Archivo göra sig underrättad i Cancellie-saker, hvarunder han äfven öfvade sig uti de stycker, som til Lag och Rätt, samt Kammar-verket höra. År 1695 beordrad at biträda då varande Cancellie-Rådet Polus vid Kron-Prinsens studier. År 1698 Landshöfdinge i Vestmanland. Vid 1710 års Riksdag, af den Kongl. Senaten utnämd til Landt-Marskalk, under Frih. Hans Clercks sjukliga tilstånd, och erhölt vid samma tid ifrån Bender Kongl. Maj:ts Fullmagt, at vara Hof-Canceller. S. å. kallad til Kongl. Råd och Cancellie-Råd, och at tillika föra Præsidiumet i Lag-Commission, samt, jämte några andre af Kongl. Råden, afgöra alla förekommande mål och Rättegångs-saker uti Kongl. Maj:ts Justitiæ-Revision. År 1712 d. 21 Febr. Grefve. 1713 Canceller vid Academien i Lund.

1715 utfedd til förste Ambassadeuren vid Fredshandlingen med Rikets fiender; hvilken sedermera ej kom at gå för sig. 1718 Præsident i Kongl. Commerce-Collegio. 171- Præsident uti Kongl. Cancellie-Collegio, och samma år Upsala Academie-Canceller. Utom de vårf och ärender han under sit varande Råds-åmbete, så i Landsorterne, som vid Amiralitetet i Carlscrona utfört, blifver dess minne hos framtiden uti beständig hugkomst, därigenom at han, under sit kloka ordförande, afslutat Commission angående Lagens öfverseende och förbättrande, samt den nu varande Lagbokens utgifvande, til hvilken stora förrättnings åminnelse R. Stånder vid Riksdagen 1731 låto slå öfver honom en Medaille. Hans dödsdag inföll i Stockh. 1737.

Gift 1 g. m. Grefvinnan Fru *Maria Vallenstedt*; 2. g. m. Friherrinan Fru *Henrietta Beata Horn*. Dess Portrait finnes i 4:to stucket.

Han har gjordt *Utdrag af Svenske Ministrars Bref vid utrikes Hof*, och fått därföre af K. Carl XI 1000 Riksdal. Detta arbete förvaras i Riks-Archivo. Dessutom har han utgifvit såsom öfversättning: *En Christelig Furstes uptuktelse uti vissa Reglor och Läro-puncter föreställd*, 1721 tr. in 8:vo.

(Se *v. Stjernm.* Landt-Marsk. Hist. — Ejusd. Cent. I. Anonymor. p. 49. —)

CRONHJORT ABRAHAM, Friherre til Kläckeberga och *General-Major*, Öfversten för Neri-

rike och Vårmelands Regemente *Abraham Cronhjort* och Fru *Dorothea Wellingk* voro de Föråldrar, af hvilka han 1634 föddes. Blef Fändrik 1648 vid Nerike och Vermelands Regemente. 1654 Lieutenant och samma år Capitaine vid Grefve Gustaf Adolph Lejonhufvuds Regemente. 1657 Capitaine för et Compagnie Dragoner, 1658 Major vid Bergs-Regementet, och tog afsked 1660. Reste utrikes och århölt vid hemkomsten 1668 Öfverste-Lieutenants pension. 1669 geck han i tjenst hos Hertig Eberhard af Würtenberg och förde commando öfver hela dess Infanterie af 9000 man, intil år 1675, då han återkom til Sverige och blef Öfverste för et Regemente Dragoner. 1678 Öfverste för Cronobergs Regem. 1696 Landshöfdinge öfver Nylands och Tavastehus Lån, S. å. Friherre. 1700 tillika General-Major af Infanteriet, och feck commando öfver de til grånsens förfvar på den Finska och Ingermanlåndska sidan förordnade trouppar, dem han ock åtskilliga gånger, så tappert och behjertat, stundom vid grånsen, stundom in uti Ryssland, emot fienden anförde, at de ånnu i dag i Finland kalla en driftig och behjertad man *Ti Kunnahjort*, det år, *Du Cronhjort.* Denne tappre Herren dödde i Helsingfors 1703.

Var gift med *Brita Schyttehjelm.*

(*v. Stiernm.* Matr. — Ejusd. Nylands Höfdingedöme, i Sv. Mercurius.)

CRONSTEDT CARL, Friherre, *Præsident* i Kongl. Krigs-Collegio, samt Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, född i Stockholm 1672. Fadren var Handelsmannen *Anders Ollerman* bördig ifrån Rostock, och Modren *Anna Gerdes*. I et senare gifte, åkrade Modren Directeuren *Mårten Cronstedt*, hvilken uptog sina styfbarn under sit sköldebref. Efter god handledning i unga åren, gaf han sig til vapnen år 1699, och feck snart fullmagt, at såsom Öfver-Mineur vid Kongl. Artilleriet förrätta Öfver-Officerare-sysslor. Året efter Artillerie-Lieutenant. Bivistade den ryktbara segren vid Narva. Regements-Qvartermästare vid Artilleriet 1703. Bivistade det segrande tåget öfver Dyna-strömmen. 1706 Mineur-Capitaine, och visade sin tapperhet i flera blodiga bardalekar. Fången vid Niper-strömmen, men lösgafs och återkom til Sverige. Major vid Artilleriet, och bidrog icke litet til segren vid Helsingborg. Därefter Öfverste-Lieutenant 1712. Afsändes i följe med Krigshären til Pommern, och visade et måster-prof af skickelighet vid Damgarten, där han mot allas förmodan på kort tid bragte Canonerne öfver et svårt moras. Vid Gadebusch anföll han med dem fienden, på et hittils obrukeligt sätt, och tillkyndade Svenska vapnen en ny åra. Fältmarskalken Gref Stenbock erkände Öfverste-Lieutenant Cronstedts tappra stysel härvid, den han näst Gud hade at tacka för segren.

Straxt

Straxt dårpå benådades han med Öfverste Fullmagt vid Artilleriet i fält. Efter flere Krigsförråttningar General-Major. Fången vid Stralsunds öfvergång, sedan han förut blifvit illa blesserad, skaffade sig lös, och kom öfver til Götheborg. Emottog 1716 befälet öfver hela Svenska Artilleriet, och gjorde med fördel flere förändringar uti dess manoevrerande. Friherre 1716. Öfvervar Norska Fälttoget, där K. Carl måste sätta lifvet til. Blef sedan 1720 General-Lieutenant. Upfördes på Råds-förslaget 1738, men undanbad sig den sysslan. 1739 General en Chef öfver Krigsmagten i Finland. 1740 Præsident i Krigs-Collegio. Var också en vårdig Ledamot af Kongl. Sv. Vetenskaps-Academien. Dödde 1750.

Gifte sig 1709, med Fru *Elisabeth, Arnell*, en Dotter af Super-Intendenten *Jonas Arnell.*

(Se Åminnelse-Talet för K. V. Acad. hållit af Bibl. O. *Dalin.* Stockh. 1751.)

CRONSTEDT AXEL FREDRIC, *Bergmästare*, född 1722 i Södermanland. Fadren var General-Lieutenanten och Directeuren vid Kgl. Fortificationen samt Com. af K. Sv. Ord. *Gabriel Cronstedt*, och Modren Fru *Maria Elisabeth Adlerberg.* Redan såsom barn visade han mycken kärlek för Natural-Historien och Mathematiquen. I Upsala studerade han, jämte andra Vetenskaper, Mineralogien. Engagerade sig 1742 i Kgl. Bergs-Collegio. Århölt 1744

K. Bergs-

K. Bergs-Collegii resepass och föreskrift til Rikets Bergslager; at, vid Berg-verkens besökande, få bese och göra sig underrättad om deras beskaffenhet, drift och förelse. Antogs 1746 til Notarius i Bergs-Collegio, och förordnades samma år til Amanuensis vid K. Collegii Malm-Cabinett och därtil hörande Bibliothek. Gjorde tid efter annan flera resor til Bergslagerne, at öka sin kundskap. Blef Geschvorner vid Öster-och Vester-Bergslagen 1747, hvilken syssla han i 7 år innehade. 1750 förordnad at hålla Bergs-Tingen uti Vester-Bergslagen. Under flitiga och trägna Gruf-befaringar, var han ofta uti lifsfaror. Uti Norbergs grufva var han en gång hardt nära, at af en stor sten blifva krossad, som ifrån dagen nedföll. Uti Falu grufva, hant han 1744 som knappast med dess vågvisare på knå undankrypa et stort jordras ifrån en förmultnad timring. Under befarandet af Sala grufva 1745, skedde et fall utur taket, som var honom så nära, at det slog hatten af den honom medföljande stigaren, och öfverhölgde dem bägge med grus. Uti Norrgrufvan vid Vester Silfberget akte han en gång ensam ned utan at ropa an, men vid ankomsten emot korgstaden, blef först varse svafveltråarne brinna på 8 där anstälte skott, och måste taga det rådet, at på 3 alnars högd springa af tunnan inunder södra Stossen, hvarest han änteligen ifrån de öfveralt flygande stenar blef befriad. En annan gång var han i fara at

at drunkna på en ömkelig Stockflotta. Vid et annat tilfälle stötte en krok af konsten honom et hål i hufvudet, och fäste sig i håret, som kropsens tyngd afflet, under det han tog et felsteg, och var på vägen at falla. Dessa och dylika händelser förtjena at nämnas, til förhärligande af Guds nådiga beskydd och omvårdnad för menniskor. År 1753 kallades han til Ledamot uti Kgl. Vet. Academien. Gjorde 1755 en resa til Norrige, för at bese deras Bergverk. År 1757 en annan resa, at vara Bergs-Rådet v. Swab följaktig och behjelpelig på en Bergverks-besigtning, som skulle göras öfver en angifven Silfvermalms anledning på grånsen emellan Norrige och Sverige, i fjället stora Glucken, beläget emellan Jemtland och Trundhems Stift. Århölt omsider nådig fullmagt 1758 på Bergmästare-syslan i Vester-Bergslagen, hvilken sysla han, med icke mindre heder än allmän kärlek, förestod til sin död, som inföll den 19 Aug. 1765.

Gifte sig 1760 med Fru *Gertrud Charlotta Söderhielm*, Ånkefru efteraft. Capitainen Sv. Ekestubbe.

Uti Kongl. Vet. Acad. Handlingar, finnas 15 nya *Upfinningar, Rön* och *Anmärkningar uti Metallurgien, Stenkänningen* och *Hushållningen* införde, som äro af Bergm. Cronstedts hand. *Inträdes-Tal om Mineralogiens uphjelpande*, hållit 1754. Utgaf 1758: *Et försök til Mine-*

neralogien eller Mineral-Rikets uppställning. Lemnade efter sig, ibland många andra artiga papper och gagnande Rön: En famling af så kallade *Strödda Anmärkningar om Dalarne.* Likså en *Samling af Stenar och Malmer*, särdeles af inhemiske arter, som förtjenar at räknas ibland de fullkomligaste af detta slag.

(Se Åminnelse-Talet hållit för K. V. Acad. af Direct. *Sv. Rinman.* Stockh. 1766.)

CRONSTRÖM ISAC. Holländsk *General*, Sv. Friherre och Rid. af Kgl. Svärds-Orden, föddes i Avesta i Dalarna 1661, af Föräldrarne Kammar-Rådet *Isac Cronström* och dess Fru *Christina Hanssen.* På 10 året kom han til Upsala. Efter Fadrens död 1679 reste han utomlands, och besökte de förnämsta Europeiske Städer. I Paris uppehölt sig han sig längst, och lade sig med mycken flit på Mathematiken och Byggnings-konsten. Antog 1683 Fransysk Krigstjenst, och vardt året efter Fändrik vid Grefve Carl Joh. Königsmarks Regemente, när det geck at intaga Gerona i Spanien. Efter denna campagnes slut, blef han med Regementet förlagd i Languedoc i Staden Castres, och avancerade 1690 til äldste Capitainen vid Regementet. S. å. feck han befallning at värfva 6 nya Compagnier. Det gjorde han, hvarefter han blef Commendant på Fästningen Pignerol. Nu bivistade han flera batailler emellan de Spanske och Fransoserne, til dess han 1692, sedan fält-

to-

togen voro til ända, jämte flere Officerare lemnade Franska Krigstjensten. Cronström blef genast Capitaine (1693) vid et af de Svenske Regementen, som den tiden stodo i Holländsk sold. Straxt feck han bivista fälttoget i Nederländerna och Slagtningen vid Landen. Vardt Major samma år. Ständigt följde han den allierade Arméen, deltog uti alla dess rörelser, och öfvervar 1695 Namurs namnkunniga belägring. Samma år gifte han sig i Holland, hvarpå han 1696 gjorde en resa til Sverige, at besöka sina anhörige, och i synnerhet sin ålderstegna Fru Moder, som högeligen längtade at få se denna sin Son, innan hon dog. Under hemmavarelsen, upvaktade han äfven Konung Carl XI, och hela det då varande Kgl. Svenska Hofvet. Då han sedermera 1697 skulle taga afsked af Kgl. Familien, hade så när händt honom en stor olycka; ty vid det han ville kyssa Prinsessan Ulrica Eleonoras hand, som då var ganska liten, var han på vippen at falla framstupa öfver henne, efter hon hölt sin hand så ganska djupt, hvilket nödsakade honom at i en hast bocka sig djupare, än han nånsin varit van. Vid återkomsten til Holland, förfogade han sig straxt til den allierta Arméen, som var öfver 100000 man stark och stod vid Brüssel. Efter fredens slut hade han tilbud, at gå i Hertigens af Savoyen tjenst såsom Öfverste, men han förblef i Hollands tjenst och utnämdes kort därefter af K. Wilhelm III til Öfverste-Lieutenant vid

vid General-Major Wredes Infanteri-Regemente; hvilket han, såsom förut ganska odisciplineradt, satte uti den fullkomligaste ordning. När Spanska Successions-kriget 1700 började, åtföljde Öfverste-Lieutenant Cronström Holländska Arméen, och hade mycken del uti den lyckliga utgång, som följde på Kejserverths blodiga belägring i Jun. 1702. Öfverste-fullmagt fick han 1703, och blef därefter Commendant i Huy i Stiftet Lüttich. Då denna Fästning sedan belägrades af Kurfursten af Bayern 1705, försvarade han densamma i tre veckors tid med ogemen tapperhet. Han upgaf icke Fästningen, förr än tvänne Magaziner flugit i luften, tvänne practicabla brecher blifvit skutne, och af all provianten ej var mera qvar, än en påbegynt skinka, en halftunna dricka och en enda flaska vin. Han fördes då som fången til Antverpen, fick sin värja igen af Kurfursten sjelf och utlöstes straxt därpå af Holländska Regeringen. När de allierte kort efter återtogo Huy, sattes han å nyo dit til Commendant. Bivistade flere märkelige batailler 1708, under den berömde Prins Eugens anförande. 1709 blef han Brigadier af Holländska Infanteriet, och öfvervar samma år den rykthara slagtningen vid Malplaquet, hvarest han blef illa skuten i låret. År 1715 commenderades han til Skottland med de hjelp-trouppar, som sändes til Konung Georg I i Ängland. Han återkom efter lycklig expedition til Holland, och avancerade tid efter annan

nan så, at han 1742 blef General af Infanteriet. Dårpå bivistade han de följande årens fälttog med Republiquens hjelp-trouppar, och låg såsom General-Gouverneur i Bergopzoom 1747, under dess i alla tiders Historia namnkunniga belägring. At General Cronström, ehuru ej Commendant på Fästningen, likväl af Holländska pöbeln, fick skuld för Bergopzooms öfvergång til Fransoserne, är en nog bekant sak. Hans oskyldighet blef dock sedermera updagad och ögonskenligen bevist, at saken icke så var beskaffad, utan twärt om, at han, vid denna belägring, gjordt mera än hans skyldighet var; hvarföre han ock, af sjelfva Regeringen i Hag, ifrån all åtalan frikallades, sedan hela ärendet, genom en tilförordnad Krigs-Rätt 1749 på det nogaste var undersökt. Efter denna tiden satte han sig i stillhet på sit gods Nemelaer i Holland, där han, den 31 Jul. 1751 saktmodigt afsomnade uti en ålder af 90 år. Hans lik begrofs, efter dess egen vilja, uti Osterviks reformerta Kyrka.

År 1720 blef han af Konung Fredric I til Svensk Baron utnämd. Äfven til Riddare af Kongl. Sv. Ord. 174-- Gift m. Fröken *Trajectina Anna Elisabeth Tuyl van Seroorskerken.*

(Se dess Lefverne författadt af C. C. *Gjörwell* Stockh. 1756 in 8:vo. —

CUNNINGHAME THOMAS, *Öfverste* och Riddare af Kgl. Svärds-Orden, föddes i Stock-

kom 1691. Fadren var *Thomas Alexander Cunninghame*, handlande, och Modren *Esther Kojoth*. Denne deras Son upammades til handelen, men, kommen til mognare år, valde han sjelf värjan. Gjorde vid Helsingborgska fejden tjenst såsom handtlangare af Artilleriet. Genomgeck de vanliga mindre graderne och blef fången af de Danske, såsom styckjunkare. Räddade sig genom flykten, ock kom til Konung Carl XII:s Läger i Norrige 1718, fick då Konungens befallning, at anföra en pråm med en 24 pundig Canon och 60 mans besättning emot de Danske, hvilken förrättning honom väl lyckades. Bivistade därefter fältslaget emot Ryssarne i Roslagen. Blef efter den slutna freden 1720 Fyrverkare-Lieutenant, och år 1734 Capitaine vid Lif-Compagniet, samt fick 1736 sit eget Compagnie. År 1742 Tygmästare vid Finska Artillerie-Bataillonen, och flyttades året efter til samma beställning i Stockholm. Bivistade det olyckliga fälttåget i Finland. Fick befallning at inrätta et Laboratorium uti Fredrichshamn, som han sedermera, tillika med Tyg- och Material-husen, nödsakades sätta i brand, för at hindra den segrande fienden, at det nyttja til sin förmån. Arhölt 1747 Öfverste-Lieutenants fullmagt. Tio år därefter Öfverste för Artilleriet, med Säte och stämma uti Krigs-Collegio, såsom General-Fälttygmästare. Adlades 1747. Var en ibland de förste Svärds-Ordens Riddare. Reste 1759 til Carlscrona uti en an-

ge-

gelägen förrättning; men sjuknade under vägen, afled i denna Staden samma år och nedsattes med all militarisk heder i Tyska Kyrkan därstädes. Han var en behjertad Krigsman, och snart sagt en träl i sina sysslor. Vid krutbruken gjorde han åtskilliga nya inrättningar; förskaffade Svenska Styckebruken mycket förtroende hos utlänningen, gjorde första början til en Modell-kammare, hvarest samlades alla slags ritningar af Canoner och andra til Artillerie-vetenskapen hörande Machiner. Gjorde äfven många nyttiga inrättningar vid Artillerie-gården i Stockholm. Valdes 1756 til Medlem af Kongl. Vetensk. Acad. Dödde ogift.

(Se Åminnelse-Talet för Kongl. Vet. Acad. hållit af Kyrkoh. *J. H. Mörk*. Stockh. 1760.)

D.

DAHLBERG ERIC, Grefve och *Kongl. Råd*, föddes i Stockholm 1625. Fadren var Lands-Kammereraren öfver Vestmanland, Värmeland och Dalarne, *Jöns Ericsson Dahlberg*, och Modren *Dorothea Mathsdotter*. Med trånga vilkor, höll han sig i ungdoms-åren til studierna, och förfändes 1638 af sin Farbroder Räntmästaren Svanfeldt til Tyskland, där han, i Hamburg, uti en Skrif- och Räkne-Schola intingades. 1641 kom han i tjenst hos General-Kammereraren i Pommern, Gerdt Ant. Rhenskiöld, och följde med honom 1642 til

Vestphalen, uti den Kongl. Svenske Legatens Gr. Johan Oxenstjernas Svite. Året efter var han med uti den Campagne, som en del af Svenska Arméen gjorde i Pommern emot de Kejserlige, under Gen. Königsmarks anförande. Affärdades 1644, uti et vigtigt ärende til Sverige och Drotning Christina, och återkom året efter til Pommern, icke utan stor lifsfara och sjönöd. 1646 Kammarskrifvare vid Pommerske Kammaren, och ombetrodd at frakta et stort antal Farkostar ifrån Tyska Stränderne til Calmare-Sund. Vid återkomsten til Pommern, antogs han 1647 til Conducteur vid Fortification, såsom färdig i ritande och andre Mathematiska öfningar. Året därpå Ingenieur. 1650 affänd til Frankfurt am Mayn, at utfordra 120000 Riksdaler Specie, Satis-factions-penningar, som af Schvabiske, Rheniske och Frankiske Creysfarne skulle til Sveriges krona betalas; och som penningarne ej straxt utföllo, vardt han nödsakad at sig i Frankfurt 3 år för denna Commisfionen uppehålla. Reste 1654 i sällskap med en ung Fransk Adelsman til Turkiet, i full affigt at ifrån Constantinopel vidare fortsätta sin resa genom Natolien, Syrien och Arabien til Jerusalem. Men Krigsoroligheter hindrade detta upsåtet. Efter återkomsten til Sverige, gjorde han en ny utrikes rese-tour, i sällskap med tvänne unga Baroner Cronstjernor. Fick nu andra gången i sinnet, at ställa sin kosa åt Jerusalem, men måste vända

då om för famma hinder fom förra gången, och refte få til Rom, dit Drottning Chriftina nyls förut var ankommen. 1656 vaknade luften på nytt, at göra et tredje förfök, til at få fe Jerufalem. Han gaf fig med flere Pelegrimer på vågen, med en Tartane, kom til Meffina uti Sicilien och dårifrån til Palermo; geck få med en Spanfk Galeja *Capo del Imperadore* förbi, årnandes fig til Malta; men 7 fegel Algirifke Corfarer, ifrån Africanfka kuften och Barbariet, drefvo detta fållfkap tilbaka i en fådan haft, at de med knapp nöd kommo in til Palermo igen. Geck få åter til Rom. Inftålte fig på århållen befallning vid Svenfka Armeen i Polen, och utnåmdes af K. Carl Guftaf til General-Qvartermåftare-Lieutenant vid defs hufvud-armée. Angripen hår af den håftiga peft-fmittan, fom hårjade både Armeen, Land och Ståder, blef han uti en liten krog vid frifka hafvet, icke långt ifrån Tolkermit, under en ftark hufvud-yrfel lagd uti en båt, och få förd långt uti fjön uti hvaffen undan för de ftröfvande Polfke partier, dåreft han uti 21 dagar, i fina kläder, under bar himmel, utan mat denna fvåra fjukdom uthårdade. Efter återvunnen hålfa och krafter, vardt han af Kon. Carl Guftaf til Thorn affånd, för at anlågga några Fortifications-verk. Åtfölgde fedan fin Konung vid de måfta defs mårkvårdiga krigsrörelfer i Polen. Når Konungen federmera 1657, nödgades draga fin hår åt Danfka fidan,

blef Dahlberg d. 30 Jan. f. å. ifrån Fyen affärdad at recognoscera stora Belten, då Hans Maj:t vid återkomsten, igenom hans rapport och försäkring om isens starklek, resolverade til den bekanta marche öfver stora Belten; 4 mil öfver isen, hvarpå följde Langelands, Falsters, Lalands och Selands åröfrande, alt inför Köpenhamn. Under den följande fredens bearbetande, anförtroddes honom af Konungen, at med munteliga ordres resa ifrån Götheborg til Riks-Am. Gr. C. G. Wrangel, hvilkas innehåll ingen mer än han, tvånne af Rådet och Stats-Secreteraren Ehrensten, hade sig bekante. Efter K. Carl Gustafs död, förordnades han 1660 til Öfverste-Lieutenant för Södermanlands regemente til fot, och vardt f. å. vid Riksdagen nobiliterad. Feck 1667 befallning, at göra en resa til Frankrike uti några angelägna ärender. Återresan skedde öfver England, då honom utmärkt nåd af Hans Britanniske Maj:t K. Carl årteddes. 1669 förordnades han til Commendant i Malmö, med Direction öfver Fortificationerne i Skåne och Halland. Desse functioner förvaltade han på 6:te året, til dess Kongl. Maj:t gjorde honom 1674 til General-Qvartermästare. Honom anförtroddes Rikfens Fästnings-bygnader, och utnämdes han tillika til Öfverste. Följde Kon. Carl XI 1675, när et nytt Danskt krig började, och bestyrde sedermera tillika med Kongl. Rådet J. Gyllenstjerna om den stora Succursen, som Konun-

ningen 1676, til fiendens största beštörtning och märkeliga nederlag vid Lund, i hast feck til Skåne ifrån Sverige. Förordnades året efter til Krigs-Råd. Sedan til Commendant i Christianstad. Äfvenså i Landscrona 1680, med befallning at innesluta denna Stad uti en real Fortification. Affändes til Narven, Revel, Riga och andre orter i Est- och Ingermanland, jämvål til de Tyske Fästningar i Pommern, Wismar och Brehmen, at dem öfverse och til deras i ständ sättande upgifva nya desseiner. Anbefaltes ock, at i detta affeende inrätta et Fortifications-Contoir. Förordnades 1687 til Landshöfdinge öfver Jönköpings Län, och därjämte til General-Major öfver Infanteriet, med bibehållande af General-Directionen öfver Rikfens Fästnings-bygnader. 1688 uti Friherreständ uphögd. 1690 Caput Commissionis öfver en tvist som upkom emellan bägge Nordiska Kronorne, angående Norrska gränsen vid Herjedalen och Jämteland. 1692 General-Fälttygmästare. År 1693 kallad til Kongl. Råd, och tillika Grefve, samt Fältmarskalk och General-Gouverneur öfver Hertigdömerne Bremen och Verden. 1696 General-Gouverneur öfver Lifland, hafvande sit säte i Riga. Såsom Canceller, flyttade han 1698 Academien ifrån Dorpt til Pernau. Befästade och förvarade Riga och Lifland, emot Saxiska infallet 1700. Han dödde i Stockholm 1703 på sit 78 ålders år, utan manliga arfvingar, och ligger begraf-

ven uti det pråktiga Graf-Chor, som han sjelf lät sig bygt vid Turinge Kyrka i Södermanland. Få Svenskar hafva rest så mycket som han. Ingen har gjordt sig så förtjent om våra Fästningar som han, hvilka han antingen til en del å nyo anlagt, eller ombygt och förbättrat. Uti Fortificationen har ingen Svensk, före den tiden, varit hans like. Om hans stora insigt uti ritningar och nätta hand i städers, slagtningars, belägringars och dylika sakers aftagande, vittnar mer än öfverflödigt, det bland oss allmänt bekanta stora Verket, *Gref Dahlbergs Suecia antiqua & hodierna* kalladt, och *Puffendorffs Historia om K. Carl Gustaf*, til hvilka bägge han med egen hand ritat de flesta Kopparstycken.

Gr. Dahlberg gifte sig 1656 med Fr. *Maria Eleonora Drakenhielm.*

K. R. Gr. E. Dahlbergs Portrait är i Fol. graveradt af Blesendorff.

(Se Sv. Bibl. 1 Del. p. 80 följ. —)

DAHLSTIERNA GUNNO EURELIUS, *Öfver-Directeur* vid Svenska Landtmäteriet. Född på Dahl 1658, i Öhrs Prästegård, hvarest Fadren *Anders T. Eurelius*, gift med *Margareta Bluthera*, var Prost och Kyrkoherde. I Upsala studerade han i synnerhet Mathematiquen och Poesien, och blef Phil. Magister. Skickades 1681 som Landtmätare til Lifland at der

sam-

samma afmåta. Tog afsked ifrån sin Landtmåtare-sysla 1685 och gjorde en och annan resa uti Östersjön, för at få någon kundskap och handgrep i Styrmans-konsten; reste sedermera til Tyska Universiteter och disputerade i Leipzig 1687, och det med så utmärkt heder, at et Professors-åmbete dårstådes skal hafva varit honom tilbudit, hvilket han icke ville emottaga. Blef 1690 Inspector vid Kongl. Svenska Landtmåteriet och 1699 Directeur. Adlades 1702, århållandes kort dårpå Öfver-Directeurs Caractere. Under hela sin tjenstetid, var han med Måtnings-Commissionerne i Tyskland mäst syssellsatt, så at han sällan feck vara vid hufvud-verket. Utom de öfver Sveriges Lifländske och Tyske Provincier, författade och i Landtmåterie-Contoiret förvarade Chartor, utgaf han med Konungens tillstånd en Charta öfver Hertigd. Pommern och Förstend. Rygen. Under påstående förrättning i Pommern afled han år 1709. Han har vunnit namn ibland Svenske Poëter, för sit långa Skalde-qvåde öfver K. Carl XI:s död, kalladt *Kungaskald*, trykt i Stetin 1697 i fol., och omtrykt i Carlssons Skalde-Flockar. Denna Poëme har väl sina svaga ställen, men också de dråpeligaste tankar, som til ex. detta;

Du ädla Marmorhäll, som villigt innesluter
I svala gömmor din min dyre Hjeltes ben,
Det skal min fägnad bli, om jag hvar dag åtnjuter

Med bleka läppar at få kyssa denna sten
Och säga, då min hug betänker Carls frånfälle:
Hvi tar min Hjelte, fårr så stor, så litet ställe?

Äfven har han skrifvit *Kämpevisan om Konungen och Herr Peder*, samt öfversatt *Guarini Pastor fido*, trykt i Stetin in 8:vo utan årtal, dock mindre lyckligt.

Gift med *Elisabeth Sloman*.

(*Sv. Stiernm.* Matrikel. *Faggots* Tal om Sv. Landtm. *Lidens* Hist. Poët. Sv.)

DALHEIM (VON) BALTZAR, *Öfverste* och R. af K. Sv. O. Född 1669 af en adelig ätt i Svaben, hvilken i Tyskland länge varit namnkunnig. Fadren hette *Perger Thalheim*. Hans håg lekte tidigt på vapnebrak, och tidigt geck han ock i krigstjenst; ty han bivistade redan som Volontaire 1683 Viens namnkunniga undsättning. Var äfven som frivillig med, på K. Wilhelm 3:s lyckliga tåg til Ängland, som han gjorde 1688, til at lyfta kronan ifrån Jacob 2 på sit hufvud. Året därpå blef han Fändrik vid det af Svenska Öfversten Hastfer nyvärfvade regemente, som då i Nederländerna brukades vid allierade Armeen. Bivistade de årens fälttåg. 1692 var han med i slaget vid Mehain-strömmen, och 1695 vid Namurs belägring, hvarefter han blef Lieutenant. Öfvade sig de följande åren i Fästningsbygnader och Ingenieur-vetenskapen, under den berömde Holländ-

ländſke Generalen Gochom. År 1701 antogs han af Generalen och Gouverneuren Gr. Nils Gyllenſtierna til Lieutenant af Fortificationen i Brehmen, och afgeck 1702 med en förſtärkning til Svenſka Armeen i Polen. Han biviſtade ſom en oförſkräkt krigsman alla Konung Carl XII:s fälttåg och fläſte actioner, ända ifrån den vid Cliſſov til den vid Pultava, där han blef ſkuten genom högra ſidan, och illa ſargad i högra benet. År 1708 blef han Capitaine och 1711 General-Qvartermäſtare-Lieutenant vid Fortification. Efter nederlaget vid Pultava kom han til Bender, var närvarande uti ſlaget vid Prut-ſtrömmen 1711, och följde därefter ſin Konung til Turkiſka Lägret, hvareſt Han, omringad af 80000 Turkar, uti Stor-Vizirens eget Tält tilſade honom, at Prutſka Freden ſkulle koſta hans lif. Ankom 1714 til Stralſund, och blef där på Batteriet öfver Franken-Thor i halſen och tungan bleſſerad, uti Konungens egen närvaro. År 1715 Öfverſte vid Fortification. Biviſtade 1718 Konungens fälttåg i Norige, och 1719 förſvarandet vid Ståket, och Stockholms räddning emot Ryſka landſtigningen. Tog afſked 1722, och feck en årlig penſion af 209 Dal. S:mt, med hvilken han merendels ſedan lefde i ſtillhet på landet. Han dödde barnlös i Stockholm 1756, på ſit 89 ålders år. Gift 1. g. med *Engel von der Marck.* 2. med *Eliſabeth Gertrud von Storck.*

(Se Minnet — tecknadt vid deſs graf när vapnet ſönderſlogs, d. 21 Maji 1756. Stockh. — Sv. Mercurius för år 1756 Julii Månad p. 43.)

DA-

DALIN (VON) OLOF, *Hof-Canceller*, och R. af K. N. O. f. 1708 i Vinberga Sokn och Halland; af Prosten och Kyrkoherden *Jonas Dalin* och Fru *Margareta Brigitta Aulén*. Ifrån yngsta åren yttrade sig hans snille uti en ovanlig skicklighet til teckning och öfningar, som fordra inbillning. Likså yppades tidigt hans böjelse för Skalde-konsten. Hans ungdomstid anlades ganska väl vid Låro-säter i Lund, under hans Slägtinges, den store Anders Rydelii, inseende. När han, vid mognare år, änteligen skulle göra vist val emellan Vetenskaperne, stadnade hans håg vid Medicinen. Men hågen förändrades efter et års förlopp. Han fortsatte sina philosophiska Studier och roade sig ömsom med Poësien. Antogs år 1731 til Extraordinarie Cancellist i Riks-Archivum, året därpå i Kongl. Cancellie-Collegii Expedition, och år 1735 i Krigs-Expeditionen. Just omkring denna tiden var det, som han okänd utgaf den öfver alt loford satta Veckoskriften *Svenska Argus*, hvilken hade den lyckan at så behaga Riksens i Stockholm församlade Stånder, at de til Konungen afgåfvo sin underdåniga Föreskrift, om en värdig belöning för den okände författaren, så snart han sig personligen skulle anmäla. I anledning af denna hedrande recommendation, blef Dalin 1737 Kongl. Bibliothecarius i Stockholm. Han fägnade ytterligare allmänheten med flere sinrika, dels Poëtiska, dels Prosaiska Skrifter; hvilka knapt hunno flyta ur hans

hans penna, förrän de flögo omkring Riker, at läsas och berömas. 1739 företog han sig en utländsk resa, i sällskap med sin då varande Discipel Friherre Hans Rålamb. Flere Landskaper, Städer och Academier besöktes, och bekantskap gjordes med de berömdaste och lärdaste Män. Dalin återkom til Fäderneslandet, och låt som oftast allmänheten igenkänna sin penna. År 1743 utgaf han sin bekanta Skaldedikt *Svenska Friheten* kallad, som med skål bär namn af et Mästerstycke. Året efter updrogs honom af Riksens Ständer den mödosama och granlaga sysslan, at författa Svea Rikes Historia ifrån dess begynnelse til närvarande tider, emot en belöning af 2000 Ducater, af hvilka han sedan upbar hälften. År 1747 utgaf han första delen af sin *Sv. Historia*, hvilken sedan af honom är vorden fortsatt intil slutet af K. Carl IX:s regering. År 1749 öfverlemnades honom det vigtiga värf, at underwisa Rikets Kronprins. 1751 benådades han med Adelig sköld, och kallade sig *von Dalin*. 1753 tillades honom Cancellie-Råds namn, då han äfven af Hennes Maj:t Drottningen kallades til Secreterare uti det Vitterhets-Samhälle, som Hennes Maj:t nyligen inrättat, äfven som han redan ifrån år 1742 varit Ledamot af Kgl. Vet. Academien. År 1755 förordnad til Historiographus Regni. 1759 til tjenstgörande Cancellie-Råd. 1761 Riddare af N. O. och år 1763 Hof-Canceller. På Kongl. Lust-Slottet

tet Drottningholm slöt han sina dagar den 12 Aug. 1763. Den adeliga åtten åndades med hans lif, men hans minne blifver desto mera långvarigt och odödeligt. Hans stoft är uti en särskilt Mausolee vid Lofö Kyrka förvaradt.

Hof-Cancelleren v. Dalin är i koppar graverad af Fr. Akrel.

Dess Skrifter, redan til en del nämde, äro: såsom Anonyme: *Svenska Argus.* 1733, 1734. *Tankar om Critiquer.* Stockh. 1738. — *Arngrim Berserks Tankar om et Fynd i jorden.* Stockh. 1739. — *Sagan om Håsten*, Stockh. 1740. — *Aprilverk om vår härliga tid*, Stockh. 1740. — *Svenska Friheten*, Stockh. 1743.

Sedermera utgaf han med namn, *Svea Rikes Historia* 3 Delar, 1747 - - - Flere smärre Skrifter, dels i obunden, dels bunden styl. Dessa äro tilsammans trykte uti VI Band och i Stockholm år 1767 utkomne.

(Se Dr. O. *Celsii* Åminnelse-Tal, hållit för Kgl. Vet. Acad. Stockh. 1764. — It. Åm.-Talet, hållit i K. Adolph Fredrichs Loge d. 27 Febr. 1764. — Begångelse-Act, då framledne Hof-Cancelleren m. m. Hr O. v. Dalin och Stats-Secreteraren m. m. Hr S. Klingenstierna, lades i en Hög tilsamman på Lof-Ön 1769, trykt i Stockholm 1769. —)

DALIUS SVENO, *Salig Gubben* kallad. Han har igenom sina verser, uti den lustiga och närr-aktiga smaken, gjordt sig vida namnkunnig. Sin

Sin hårkomst och födelse berättar han sjelf på följande sätt:

Anno 1604 jag det kundgjör
Var jag född i Pråstegården Öhr
Far Brynolph Haquin Pråst in Dalia,
Mor Prætorens Dotter Amalia.

Han var altså Son af Prosten öfver hela Dals Land *Brynolph Haquini* och *Amalia Prætoria*. Studerade 2 år i Upsala, satt 3 år i Kongl. Kammaren och gaf sig sedan til Soldat. Tjente som Under-Officer, Regements-Skrifvare och Krigsrätts-Notarius; följde Konung Gustaf Adolph i Tyska kriget och gjorde där tjenst såsom Upbörds-Commissarius. Så när hade han en gång blifvit lefvande begrafven, efter han hölts före vara af svålt död i et belägradt Slott i Tyskland. Han återkom til Sverige 1639, afslog en kallelse til pråst som han hade, och blef i stället Capitaine i Danska fejden 1644. Hölt sig tappert, feck afsked och lefde sedan länge och gladlynt i sin fädernesbygd, til år 1663, då han dödde. Han var gift 1. g. med N. *Ebhardt*, 2. g. med *Karin Pehrsdotter*.

Han skref redan år 1684 sin *Grafskrift*, som han kallar *Personalisk Epitaphium*. Och som dess verser upvåkte allmänt löje, så utgafs håraf en Samling på trycket i Götheborg 1681, under titel: *En liten ny Cantilen-Bok*. Äfven utkom i Stockholm 1681 af dess verser en Samling, kallad:

Gra-

Gratulatz Memorial
I hvilko beskrifvas skall
Stor ädla Kongl. Huset Svenska
Af många både Ut- och Inländska. m. m.

Fru Anna Brenner säges, af desse Versers läsning, blifvit upväkt til det Poëtiska studium, och den vitre v. Dalin har bragt detta Versslag til sin högd och fullkomlighet. Uti en Dedication til Konung Carl XI, kallar Sveno Dalius sig *Underdånigste ringe tjenste-gubbe*, och til Drottning Ulrica Eleonora, en *fattig Tro-undersåte, och nu för tiden af fienden ruinerade Soldat.*

(*Lidens* Hist. Poët. *Tilas* Slägts Åttartal.)

DE GEER Lovis, *Herre* til Löfsta, Gimo och Österby Bruk, m. m. Var Son af *Lovis Lambertsson de Geer* och dess lenare Fru *Jeanne de Neille* uti Florentz, och inkom til Sverige ifrån Brabant, i K. Gustaf Adolphs tid. Satte sig först ned såsom invånare uti Norrköping, och århölt 1641, i anseende til sin stora förfarenhet uti handel och oeconomie-saker, et rum på Svenska Riddarhuset. Han skal hafva varit en mycket tilragsen och drifvande man, och gjorde Riket märkelig nytta, så därigenom, at han införde med sig i Sverige rätta konsten til jernstyckens gjutande, fint stångjärns utsmidande och allahanda vapns förfärdigande, som ock därmed, at han inrättade åtskilliga

Mås-

mässings-bruk, jämte andra nyttiga verk och Manufacturer; samt populerade flera Svenska Städer med utrikes handelsfolk. Särdeles är han minnesvärd, af den så kallade Louis De Geers Flottan, hvilken han år 1645 anskaffade. Denna Flottan bestod af 30 Holländske Köpmans-skepp, hvilka beväpnade agerade emot K. Christian IV:s Danska Flotta, och tjente Svenska Kronan til mycket försvar. År 1652 inkallade han ock, samt underhölt på egen bekostnad den bekante och lärde Joh. Amos Comenius, som skulle här besörja om Svenska Scholæ-verkets allmänna förbättring. Louis de Geer fick 1646 Finspångs Bruk med alla Kronogårdar i Finspånga Län, såsom en ersättning för den förssträckning han giordt Kronan, under Kriget med Dannemark. Desse förläningar blefvo likvål sedermera 1685 reducerade. Han dödde år —

Gift m. *Adriana Gerard*. Han är i koppar graverad af *Falk*.

(Se *v. Stjernm.* Matr. — *Arckenholtz* Mem. de la Reine Christine 1 & 2 P. — *Broomans* Östgötha Beskrifning. — Nytt Förråd af äldre och nyare Handlingar i Nordiska Hist. 1 St.)

De la Gardie Pontus, Friherre til Ekholmen, Herre til Kolka och Sundby, *Fält-Öfverste*. En Fransysk Adelsman til börden, och Son af *Jacob Vilh. De la Gardie* och *Catharine de S. Columbe*. Uti yngre åren tjente han vid Franska Arméen i Piemont under Maréchal de Brisac, sedan såsom Öfverste til häst,

 vid

vid de hjelptruppar Konung Henric II skickade Drottning Margareta i Skottland, antogs vidare i Dansk tjenst, och blef af de Svenska fången, vid Staden Varbergs åröfrande år 1565. Gick samma år i Svensk tjenst, och skickades af Konung Eric XIV til Konung Carl IX i Frankrike, at vårfva 3000 Ryttare och 3000 Knektar, dem han til Sverige lyckligen öfverförde. År 1568 trädde han med K. Erics minne uti Hertig Johans tjenst, och anförde därpå en del af Hertigarnes krigsfolk, då K. Eric togs til fånga, vid hvilket tilfälle han uti armen blef illa sårad. År 1568 K. Johans Hofmarskalk, 1569 Riddare och 1571 Friherre, århållandes til Friherrskap Ekholmen. Samma år vardt han Sändebud til Lybeck, Neder-Saxen, Hamburg och Münster, och året efter til Ost-Friesland, Frankrike och några Nederländske Städer. 1574 Fält-Öfverste i Lifland och 1575 Öfverste Befallningshafvande öfver Refle Slott. 1576 åter afsänd såsom Sändebud til Stralsund, Saxen-Lauenburg, Brunsvig, til Kejser Rudolph II, til Påfven Gregorius XIII, och sist til Neapel. Ärendet til Rom var, at skaffa Påfvens stadfästelse på den nya Messeboken eller Liturgien, samt tillika at årkänna Påfven för den Svenska Kyrkans Hufvud. Ifrån Påfven förde han med sig hem Bref til K. Johan. 1580 Fält-Öfverste i Finland, och 1582 Öfverbefälhafvare öfver Kongl. Majsts Krigsmagt. 1585 befullmägtigadt Sändebud til Mötet med de

Pol-

Polske vid Pernau, uti hvilken Fullmagt han kallas Sv. Rikes Råd. För sina många, trogna och tappra tjenster, benådades han, den ena gången efter den andra, med förläningar, såsom 1579 med Härads-Räntan af Trögd, 1580 med Dimingo Sökn i Österbotten, samt några gods och gårdar, 1581 med Kolka gård i Lifland, 1582 med et stenhus i Narven, 1584 med Kettilhof i Lifland och et stenhus i Åbo stad. Denne berömvärde Herren drunknade på et större skepp i Narven år 1585, och ligger uti Revels Domkyrka begrafven, hvarest öfver dess graf et präktigt Epitaphium är upsatt.

Gifte sig 1580 med *Sophia Gyllenhielm*, K. Johan III:s naturliga Dotter.

År i fol. af *Falk* graverad.

(Se dess Lefverne af *Örnhielm*. — *Wervings* K. Carl IX:s Historia. — v. *Stiernm.* Geneal. Matr. —)

De la Gardie Jacob, Grefve til Lecko, Friherre til Ekholmen, Herre til Hapsal, Dagö m. m. *Svea Rikes Råd* och *Marskalk*. Af Föräldrarne, Fält-Öfversten Frih. *Pontus de la Gardie* och Fru *Sophia Gyllenhielm*, föddes han i Refle 1583. Blef Riddare vid K. Gustaf Adolphs kröning, och var den ende denne Konung i Grefve-stånd uphöjde. Öfverste vid et Regemente Norrlands fotfolk 1601. General-Lieutenant öfver alt krigsfolket i Finland 1608

Riks-Råd 1613, Riksmarsk och General-Fält-Herre 1615, Landshöfdinge i Förstendömet Estland och Ståthållare på Refle Slott 1619, sidst Præsident i Kgl. Krigs-Collegio 1629, samt Lagmån i Upland 1633. Han var ibland de Kongl. Förmyndarne i Drottning Christinas minderårighet. En tapper Fältherre. Efter många berömliga bedrifter, afled han i Skara år 1652, och ligger begrafven i St. Nicolai Kyrka i Stockholm, til hvilken han med sin Grefvinna i lifstiden skänkte en dyrbar silfver-ljuskrona om 78 skålp. tyngd, til åminnelse af, at de i denna Kyrka 1618 sammanvigdes. Drottning Christina har sjelf öfver Jacob de la Gardie gjort denna målning: "Han var en man "som förstod sin sysla, var ganska tapper, och "som hade gjort Riket stora tjenster, så väl i "Ryssland som Polen. Han hade gått steg från "steg til Riksmarsk-åmbetet i Sverige. Var til "sit väsende öppenhjertig, af en tilräckelig skick-"lighet, något bullersam af sig, utan förställ-"ning och något stortalig. Men för öfrigt en "man, som vid alla tilfällen gjort sin skyldig-"het. Han dog mätt af år och timmelig heder, "uti den Lutherska Trosbekännelsen, uti hvil-"ken han var född och upfostrad.

Dess Grefvinna var *Ebba Brahe*, Riks-Rådet och Riks-Drotsen Grefve *Magni Brahes* Dotter.

Gref Jacob De la Gardie är i koppar-stucken af Falk, 2:ne gångor.

(Se

(Se v. *Stiernm.* Matr. — *Videkindi* Historia om Ryska kriget. — Dr. Christinas arbeten och märkvärdigheter af C. C. *Gjörwell* 1 D. p. 61 — Florerande Stockholm p. m. 21.)

De la Gardie Jacob Casimir, Grefve til Leckö och Arensborg, Friherre til Ekholmen, Herre til Kolka, Kidd, Arnö m. m. *Svea Rikes Råd* och *General* af Infanteriet. År 1629 föddes han i Stockholm. Fadren var Riks-Rådet och Riks-Marsken Grefve *Jacob de la Gardie*, och Modren Grefvinnan *Ebba Brahe.* I ungdomen fick han den båsta handledning uti alla de Vetenskaper som tilhörde hans stånd. År 1646 anträdde han sina utrikes resor, i följe med sin åldre Broder Grefve *Magnus Gabr. De la Gardie*, hvilken, såsom förordnad Extra-Ordinarie Ambassadeur, gick s. å. til Frankrike. Den unge Grefven tilbragte någon tid vid Legationen, åtföljde sedan Franska Arméen, som gick at belägra Dynkirken under Fältmarskalken Rantzous anförande, och vant igenom sit upförande den ynnest hos Konungen af Frankrike, at han fick en årlig pension af 2000 R:dr, äfven som honom en Öfverste-charge til hält blef årbuden, den han likvål lemnade, för at tjena sin Drottning och egna Fädernesland. Han fortsatte sin resetour, besåg Italien, Neapel, Venedig med alla dessa Länders märkvärdigheter, och tog sedermera vägen, genom Geldern, Holland och Tyskland, upvaktandes Prins Carl Gustaf, som med hela Svenska Arméen til Nüren-

renberg var anländ. Vid sin återkomst til Stockholm, benådades han straxt af Drottning Christina, med Öfverste-fullmagt vid Dal-Regementet, och icke långt därefter med flyttning til Öfverste-beställningen vid Kongl. Lif-Gardet, uti sin Herr Broders Grefve Magni ställe. Någon tid därefter, utnämdes han til General-Major och Krigs-Råd, och antogs äfven af Drottning Christina til Öfverste-Kammarherre Upphögdes år 1653 til Riks-Råds värdigheten. Han commenderade, såsom General-Major, uti Polska kriget, som började 1655, och gjorde därvid flera lyckliga attaquer på fienden. Avancerades til General-Lieutenant, och åtfölgde Svenska Arméen til Hollsten och Jutland, där han med utmärkt mannamod sig upförde, til sin Konungs besynnerliga nöje. Efter Svenska Krigshärens öfvergång och segrar på Seland och Füen, blef han Gouverneur öfver desse intagne Provincier, och tillika General öfver hela Infanteriet. Under belägringen för Köpenhamn, där han såsom General hade öfverbefälet, blef han af et kanon-skott träffad, hvaraf han kort efter afled. Detta skedde d. 7 October 1659, sedan han räknat en kort dock ärefull lefnad af 29 år och 8 månader. Han blef året efter, med mycken högtidlighet, uti Kongl. Riddarholms Kyrkan i Stockholm begrafven.

Var gift sedan år 1652 m. Friherrinnan Fru *Ebba Sperre.*

(Se Personalierne efter Likpred. hållen af Dr. *P. G. Emporagrio.* Stockh. 1659.)

DE

De la Gardie Magnus Gabriel, Grefve til Leckö och Arensberg, Friherre til Ekholmen, Herre til Höjentorp, Hapſal, m. m. *Kongl. Råd* och *Riksdrots.* Föddes i Revel 1622. Fadren var Grefve *Jacob De la Gardie,* Kgl. Råd, Marſk och General-Fält-Herre, Modren Fru Grefvinnan *Ebba Brahe.* I ungdomen ſtuderade han tilſammans med Pfalts-Grefven Carl Guſtaf, och hade, ibland andra ſkicklige mân, til Informator Herr Matthias Björneklo, ſom ſedan blef Riks-Råd. Sina förſta utrikes reſor började han 1640, i ſällſkap med en ung Friherre Eric Oxenſtierna. Vid återkomſten til Sverige, blef han 1644 Öfverſte för Kongl. Maj:ts Lif-Gardie, hvarefter han 1645 i Skåne gjorde ſin förſta campagne, under Fältmarſkalken Guſtaf Horns commando. Därifrån blef han ſåſom Ambaſſadeur til Frankrike förſänd, at bekräfta de emellan bägge Riken ſlutne alliancer. Utnämdes af Drottning Chriſtina til Riks-Råds-ämbetet, jämte det, at Drottningen gaf honom flera betydeliga förläningar. 1648 åtföljde han Prins Carl Guſtaf ſåſom General öfver Svenſka och Finſka Militien til Tyſkland och Böhmen, där han vid Prags belägring viſade utmärkt tapperhet. Året efter blef han General-Gouverneur öfver Lifland. År 1650 kom han til Stockholm, och biviſtade Drottningens kröning, vid hvilket höga tilfälle han, til vördnads bevisning emot ſin Drottnings myckna nåd, förärade henne den ſilfverſtol, på hvilken Drottningen i Stor-Kyr-

 kan

kan satt under Krönings-Acten. Uphöjdes 1651 til Riks Marskalk, och vardt 1652 Præsident i Kongl. Kammar-Collegio, samt Lagman öfver Vestergöthland och Dal, såsom ock 1653 Riks-Skattmästare. Vid Konung Carl Gustafs anträde til Regeringen, vardt han til Upsala Academie-Canceller förordnad. I Polska kriget, fick han 16 5 Lieutenant-Generals tjenst, vid hvilken han visade nya prof af hjeltemod. Blef s. å. andra gången General-Gouverneur öfver Lifland, och vid afresan dit af Konungen begåfvad med en af diamanter rikt beprydd vårja, den Hans Maj:t sjelf af Drottning Christina fått, och pa hennes Krönings-fest burit. År 1660 utnämdes han til Legat vid Olivilska Freds-Congressen, och samma år til Riks-Canceller samt Förmyndare för Konung Carl XI. När Konungen sedermera sjelf emottog Regeringen, hedrade han Gref De la Gardie med Riks-Drots värdighet, samt Præsidentskapet i Kgl. Sv. Hof-Rätt, och updrog honom General-Directionen af Justitiæ verket öfver hela Sverige. Vid Konung Carl XI's kröning i Upsala, hände Gref De la Gardie den olyckan, då han red til Kyrkan, at hästen skyggde och slog honom af, hvarvid peruquen föll af hufvudet, och Riksäplet, som af honom fördes, fick en bula. Han gick ur verlden 1686, samma år som den bekanta Riksdagen i Stockholm började, och begrofs med mycken pragt i Stockholm, hvarefter liket fördes til Varnhems Kloster.

Gref-

Grefve Magnus Gabriel De la Gardie såg väl ut, var en vältalig, vitter och af naturen högt begåfvad Herre. Han hade 3 kostbara Bibliothequer, et i Stockholm, et på Leckö, men det största på Vengarn, och därtil en stor samling af rara Manuscripter. Ägde vidsträkta kundskaper i Potentaters interessen, och var en skickelig Statsman. Honom tillägges mycken ärelystnad. Också förde han en lysande Hofhållning och gjorde stora depenser, så at dess inkomster, hvilka årligen räknades öfver 80000 Riksdaler, näppeligen för honom voro tilräckelige. Han säges hafva haft mycken del uti Riks-inkomsternas förminskande, samt hafva varit en ibland driffjädrarne til Brandenburgska kriget. Ifrån denna senare beskyllningen sökte Gr. De la Gardie likväl göra sig fri, genom twänne Försvars-skrifter, hvilka han under Titel af *Vindiciæ Veritatis*, år 1676 och 1678 utgaf. En lång tid ägde han Drottning Christinas synnerliga nåd, men föll sluteligen uti Drottningens onåd, sedan flere ovänner hunnit bereda hans fall. Han drog sig då ifrån Hofvet och vistades på sina Landtgods. Det dröjde äfven någon tid, sedan Konung Carl Gustaf upstigit på Thronen, innan Gr. De la Gardie åter visade sig vid Hofvet. Uti Rådet hade han altid sit eget parti, hvilket i synnerhet af R. R. Sten Bielke och R. R. Biörnklo motvägdes.

Ibland de flera dyrbara böcker och Manu-

ſcripter, med hvilka denne Herren Upſala Academie-Bibliotheque riktat, bör i ſynnerhet nämnas Ulphilæ Göthiſka öfverſättning af de 4 Evangeliſterne, eller den ſå kallade *Codex Argenteus*, hvilken han med 400 Riksdaler uti Brabant inlöſte och til förenämde Bibliotheque förärade. En del af Lidköpings ſtad upbygde han, jämte ſtadſens barnhus. Låt anſenligen reparera Varnhems Kyrka, med de där varande Kongl. Grafvar, och upbygde äfven där för ſig ſjelf och ſine efterkommande et prägtigt Graf-Chor. Förbättrade och utvidgade Leckö Slott, ombygde 16 Kyrkor innom ſit Grefſkap, ſamt anlade deſsutom många Scholar och Hoſpitaler. Ej allenaſt ſjukdom utan äfven den bekanta Reductionen gjorde Gr. De la Gardies ſenaſte lefnads-år tunga. Han begärte år 1685 afſked ifrån alla ſina vigtiga ämbeten och reſte til Godſet Vengarn, där han kort efter ſlöt ſina dagar.

Gifte ſig 1647, med Prinſeſſan *Maria Euphrosyna*, Pfaltzgrefven *Joh. Caſimirs* Dotter, med Prinſeſſan *Catharina*, K. Carl IX:tes Dotter i Sverige. Denna Gemål ägde ſtora egenſkaper, var upväxt med Drottning Chriſtina, ſåg ſin Broder och Brorſon på Thronen, ſatt uti högſta välſtånd och heder; men öfverlefde tillika den epoquen, då hennes Herres och hennes egen mäſta förmögenhet til Kronan indrogs. Med mycken ſinnes ſtyrka bar hon deſſa lyckans omſkiften, och ibland flera bevis härpå,

kun-

kunna anföras de orden, som hon låt inskrifva uti et rum på Leckö Slott: *Gott ist mir alles.* Hon afsomnade 1687 på Höjentorp, och af 12 barn efterlämnade allenast äldste Sonen Grefve *Gustaf Adolf De la Gardie.*

Grefve Magnus Gabriel De la Gardie är i koppar graverad in fol. & 8:vo. Under dess Contrefait, som ses uti Kongl. Sv. Hof-Rätts Sal, läsas dessa orden:

Magn. Gabr. De La Gardie, Comes,
Regni Sveciæ Senator et Drotzatus,
Præsidium Astrææ, Phoebi, Martisq. Togæq.
Pauperis Arx, Sortis Victor, et ipse sui.

Han har skrifvit och utgifvit: *Memoria Gustavi Adolphi*, Holm. 1634. — *Oratio de Academia* Upsal. 1634. — *Spectaculum Certaminis pedestris, quo Natales Dnæ Christinæ Reginæ celebrat* Holm. 1651. — *Tal vid Riksdagar och flera tilfällen*, 8 *til antalet.* — *Vindiciæ Veritatis, eller Sanningens Förfvar.* 1678. — Denna skrift, som innehåller några secreta saker, blef igenom et Rescript af d. 27 Nov. 1678 förbuden, och Exemplaren vid svårt vite infordrade. Äfven har han sammansatt Psalmerne 387 och 389 uti Sv. Psalmboken.

Flere skådepenningar äro öfver honom slagne.

{ Se v. *Stiernmans* Förtekning på Sv. Riks-Cancellerer p. 100. — Personalierne efter Likpr. Stockh. 1686

1686 fol. — *P. Arrhenii* Disp. de Acad. Upsal. 2 P. — *Lönboms* Svenska Uplysn. IV Stycket. — *Archenholtz* Memoires de la Reine Christine T. 2. p. 246. — *Högmarks* Psalmogr. p. 164. — Florerande Stockholm p. m. 289. — Canc. Rådet. *Berchs* Sv. Herrars och Fruars skådepenningar. —).

DE LA GARDIE GUSTAF ADOLPH, Grefve m. m. *Kongl. Råd* och *Præsident* i Kongl. Svea Hof-Rätt. Son af förenämde Kgl. Riks-Drotsen Grefve *Magnus Gabriel De la Gardie*, och Furstinnan Fru *Maria Euphrosina*, föddes han i Stockholm 1647. Redan i yngre åren visade han makalösa sinnes-gåfvor. Lämnade Upsala Lärosäte år 1667 och företog en resa til främmande Länder. I Rom upvaktade han Drottn. Christina. Hemkom til Fäderneslandet 1670, och blef straxt Kongl. Maj:ts Öfver-Kammarherre, hvarefter han, uti et vigtigt ärende, afskickades först til Ångland och Frankrike, och sedan til Regensburg. År 1673 vardt han Öfverste för Kongl. Lif-Regementet. S. å. och ännu samma dag, som han firade sit bröllop, med Fröken *Elisabeth Oxenstjerna*, Kongl. Råders Gref Eric Oxenstjernas Dotter, uphöjde honom Konungen til Råds-värdigheten. Han blef äfven Cancellie-Råd och skötte i detta åmbetet de vigtigaste affairer, så i Cancelliet som Justitiæ-Revision. Lagman öfver Vestergöthland och Dal blef han år 1681. Samma år förordnades han af Konungen, at uti sin Herr Faders frånvaro och vid dess annalkande ålder

ad-

administrera Justitien i Kongl. Svea Hof-Rätt, och til skyndesamt afslutande berordra de, där då befinteliga oafgjorde Rättegångs-saker och ärender. Året efter vardt han Præsident uti denna höga Nämd. I affeende på denne Herrens vidsträckta kunskaper, äfven uti Romerska Rikets Stadgar och Förordningar, förordnades han at öfvervara den visitation, som, til undersökande af Justitiens administration vid Kongl. Tribunalet i Wismar, därstädes 1688 begyntes, samt vid afslutandet at åtskillige angelägne stridigheter, som emellan samma Tribunal och de Bremiske och Pomerske Regeringarne upkomne voro. Ehuru denna visitation hade med sig många svårigheter, som hon äfven var den första och skulle de följande til regel tjena, likväl gick han den med så stor försigtighet igenom, at han härvid inlade et odödligt beröm, äfven som Kongl. Maj:t sjelf, vid Recessens gillande, däröfver betygade sit fullkomliga nådiga nöje. Medan han ännu i Wismar vistades, undfick han sin Konungs nådigste ordres, at så snart Visitations-verket var fullåndadt, tillika med Kongl. Råder, Fältmarskalken och Gen. Gouverneuren Gr. Nils Bielke, utskrifva en Land-Dag i Pomern, at tilsammans träda med Ständerne, och med dem öfverlägga om några Staten angående vigtiga mål. Efter väl förrättade saker, återkom han til Sverige 1689, och gick i Stockholm til sina ordinarie höga ämbets-sysslor igen, dem han med åra och wårdighet in-

til

til år 1692 förestod. Vid denna tiden, blef honom åter en angelägen Commission anförtrodd, äfven uti Hertigdömet Pomern, angående fullföljandet och riktigheten af det därstädes redan påbegynta Reductions-verket öfver alienation af de framfarne Pomerske Hertigars Ambets- och Taffel-gods. Han lydde sin Konungs befallning, och reste, ehuru svag til hälsan, och kom i Martii månad til Hamburg, hvarifrån han de Pomerske Ständerne sin ankomst notificerade, och gjorde alla nödiga anstalter til detta angelägna verkets företagande. Emedlertid gjorde han en hastig resa til varma Badet, hvarifrån han til Vismar återkom, och med de ärender, som til förrättningen hörde sig sysselsatte. I Stettin öpnade han den för Pomerska Regeringen utskrefne sammankomsten, gifvandes här vid handen alla de råd, förslag och medel, som af människo-försigtighet, til förevarande vigtiga verks befordran, någonsin uptänkas kunde. Han dref detta arbetet med en ogemen flit och skicklighet til slut, ehuru under mycken sjuklighet, århölt sin Konungs lof, at resa hem til Sverige, kom 1694 öfver til Ystad, men hant ej längre än til sin gård Värnenäs vid Calmar, innan den sjukdom, hvarmed han länge dragits, tog så öfverhanden, at han där den 5 Martii 1695 afsomnade, i en ålder af 47 år.

Gr. Gustaf Adolph De la Gardie var en Herre af stora och sällsedde gåfvor. Han utmärk-

åbo acad canceller -

märkte sig uti sina ämbets-göromål, genom arbetsamhet, rådighet och redlighet, hvarföre han ock altid ägde sin Öfverhets nåd och allas lofords. Dess gifte är ofvanföre nämdt.

Hans bild är i fol. graverad. Under dess Portrait i Kongl. Svea Hof-Rätt, läses denna inscription:

Gustavus Adolphus De la Gardie, Comes,
S. R. S. et Supr. Jud. Reg. Præses A:o 1682.
Multa tulere bonæ naturæ munere multi,
Quidquid habent multi, singula solus habes.

(Se Personalierna vid Likpredikan af *Joh. Vulteja*, Stockh. 1695. — Flor. Stockh. p. m. 290. —)

DITHMER JOACHIM, *Landshöfdinge* och Riddare af Kongl. Nordst. Orden, född i Narven 1681. Fadren var Borgmästaren därstädes *Herman Dithmer*, och Modren *Maria Keder*. Han blef 1697 Extra-ord. Cancellist vid Gouvernements Cancelliet i Narven, 1700 Registrator i Generalens och Gouverneurens Otto Vellingks Cancellie, tillika Postmästare och 1701 Cancellist i Kongl. Cancelliet. Bivistade ifrån år 1700 alla fält-togen intil år 1709, då han i Pultaviska Action vardt fången. Det är en bekant sak, at de Svenske, i början af sin fångenskap, blefvo i Moscau ganska illa handterade. Häröfver hade Öfverste-Marskalken Gref Piper, uti tvänne Memorialer til Ryska Gou-

ver-

vernementet, förgäfves klagat, när famme Herre skref det tredje Memorial, hvilket Secreteraren Dithmer skaffade uti Czarens egen hand. Det hade den verkan, at Czaren ej allenast lät kasta de öfver fångarne befallande Ryske Herrar uti et stygt fängelse och straffa dem för deras hårdhet, utan ock, genom offenteligit anslag på alla gatuhörnen i Staden, vid swåraste vite förbod, at något förfång, med skälsord eller annan otidighet, skulle de Svenska fångarne tilfogas. År 1712 måste han göra sina Landsmän sällskap til Siberien, där han dem äfven många och märkeliga tjenster gjorde. År 1714 fick han under sit fångenskap Konung Carls fullmagt at vara Registrator vid dess Cancellie-Collegium, hvilken syssla han vid sin hemkomst 1722 tilträdde. Samma år vardt han Kongl. Secreterare; och året efter, af Rikssens Ständers Banco-Deputation, skickad til Ryss- och Lifland, at därsammastädes, vid den i Riga förordnade Commission, bevisa Låne-Banquens panteråttighet i Starostiet Pebalg, samt söka laga immission i samma gods. 1724 blef han Agent i Moscau, och i denna beställning 1727 adlad. 1729 Cancellie-Råd och Extra-ordinarie Envoyé til Ryska Kejserl. Hofvet. 1738 Landshöfdinge öfver Nyslotts och Kymenegårds Län, erhållande på begäran afsked 1741. Riddare af K. N. Ord. 1748. Dödde ogift 1755.

(Se *v. Stjernm.* Matr. p. 1411. — K. Carl XII:s Hist. af Dr. *Nordberg*, 2 D. p. 304.—)

DJUR-

DIURBERG DANIEL, *Theol. Doctor*, *Domprost* och *Prof. Theol. prim.* i Upsala. 1659 föddes han i Söderhamn, hvarest Fadren *Peder Jönsson* var handlande. Modrens namn var *Justina Danielsdotter*. I yngre åren råkade han i Söderhamns skåren genom skepsbrott i yttersta lifsfara. Han arbetade sig genom simmande til lands, men hade den sorgen, at vid detta tilfälle se sin Fader sätta lifvet til. Blef Student 1677. Visade besynnerlig flit och gjorde Theologien til sit hufvud-studium. Disputerade och vardt Magister 1685. Årholt et af de rese-stipendier, som af K. Carl XI voro anslagne för 6 qvicka ynglingar, hvilka utomlands skulle fullkomna sig i Theologien, och anträdde härmed 1689 sin resa. De Tyske Hög-Scholarne besöktes, och de ypperste Lärares undervisningar nyttjades. Han for äfven til Ängland. Hemkom 1692, och blef straxt Theol. Adjunct i Upsala. Emottog året efter Notariats-beställningen vid Dom-Capitlet i Upsala, där han häldre ville förblifva, än följa en kallelse til ordentelig Theol. Professor vid Academien i Lund, som honom var tilbuden. Feck 1694 Hagby och Ramsta Pastorater såsom Præbende. 1698 Ord. Theol. Professor. Disputerade för Doctors-graden, den han sedan 1705 emottog. 1724 Prim. Theol. Professor och Domprost i Upsala, efter den berömde Theologen Dr. *Lars Molin*. Han var af hjertat gudfruktig och et verkeligt ljus i den Svenska Församlingen.

Christendomens utöfvande var altid hans hufvudsak. Hans seder voro ej granna, men lyste af uprigtighet. Hans tänkesätt om det allmänna teknade en rätt patriotismus. Ofta underviside han Studenterne, huru Åker och Äng borde bättre ansas, i upsåt at de skulle öfvertala almogen, at lemna sina förfäders förderfveliga sedvänjor. Om Fäderneslandets Historia var han mycket angelägen, och den som däruti arbetade, var honom mycket kärkommen. Utom Academiske skrifter som blifvit tryckte, har han i handskrift efter sig lemnat åtskilliga arbeten i Theologien, Philologien och Religionens utöfning. Dödde i Upsala d. 10 Junii 1736, 77 år gammal. Dess Portrait i 4:to är graveradt af Geringius.

Gifte sig 1695 i Söderhamn m. *Margareta Thél*, en Handelsmans dotter därstädes.

(Se Sv. Bibl. 3 D. p. 78. Personal. efter Likpr. hållen af A-B. *D. J. Steuch.* Ups. 1736.)

DRAKE (VON) ANDERS, *Præsident.* Ovikens Prästegård i Jämteland var det stället, där han år 1682 föddes, af Kyrkoherden i samma Församling *Hans Drake*, och dess Maka *Elsa Embdeman.* Blef en förtjent Phil. Magister i Upsala 1707. Antogs 1711 af Kongl. Cancellie-Collegio til Extra-Ord. i Riks-Archivo, jämte tilstånd, at göra sig där underrättad af Handlingarna, så uti in- som utländska saker. När Kongl. Senaten 1713 fant rådeligit, at låta

ta flyttas alla Riks-Archivi Handlingar ifrån Stockholm til Örebro, på det de, vid oförmodeliga fientligheter, måtte vara i säkert behåll, fick han, jämte Caracter af Commissarius, befallning at beförja om denna flyttning. Under vägen hände den olyckan, at fartyget tog läck på sjön Hiälmaren, och var i fara at sjunka. Vår Drake vågade vid detta tilfälle lifvet, så at Archivum blef räddadt. Blef därpå först Vice-Actuarius, och sedermera 1714 Fält-Secreterare, vid Roslagiska Arméen, som commenderades af Fältmarskalken Grefve Taube. När Arf-Prinsen af Hessen, sedermera K. Fredric, året därpå, efter högstst. Konung Carl XII:s anmodan, åtog sig försvars-verket uppe i landet, var han den förste Svensk, som under dess höga namn contrasignerade expeditionerna. 1719 förordnades han til Krigs-Secreterare. Adlades 1720. Erhölt 1722 fullmagt på Slottsfogde-beställningen vid Kongl. Slotts-Cancelliet. 1728 Under-Ståthållare, och Ledamot i Brand-Commission. Upfördes 1739 på förslag til Råds-ämbetet, hvilken värdighet han sig undanbad. Samma år sit Stånds fullmägtig och tillika styresman vid Manufactur-Contoiret, som då nyligen var inrättadt, til handaslögdernas uphjelpande. Ledamot af Kongl. Vettensk. Academien 1739, vid dess första början. 1741 hugnad med Kongl. Fullmagt, at vara Præsident i Kongl. Commerce-Collegio, efter den berömde Præsidenten Baron Daniel Niclas v. Höp-

 ken

ken. Två dagar efter denna fullmagts ärnående, förklarade Ridderskapet och Adelen emot honom det besynnerliga förtroende, at de gåfvo honom fullkomlig frihet, at sjelf få nämna ut sin medhjelpare, i fall han blefve sjuk, eller ock sin efterträdare til styrelsen vid Manufactur-Contoiret, i fall honom något dödeligit skulle hända. Præsidenten Drake blef, så emellan, som under Riksdagarne brukad, uti många extraordinaire Kongl. Commissioner och publique förrättningar, hvarom de tiders Handlingar båra vitnesbörder. Outtröttelig ifver visade han för handaslögdernas förkofring i sit Fäderneslаnd, hvilka, genom de långsama krigen, råkat uti yttersta lågervall. Bittida och sent, besökte han alla verkståder i Stockholm. Där han fant liderlighet och ovulighet, lemnade han efter sig fruktan, som verkade ändring. Där han blef varse dygd och idoghet, blef efter honom idel hug och tåflan. Där han fant olycka och fattigdom, lemnades hjelp och undsättning. Han kände hvar Fabriks styrka och svaga, behof och förmåga, och lämpade därefter sin omsorg, sina författningar. Han ägde et vackert Bibliothek, och låste mycket. Ordningsman både inom och utom sit hus. Afled i Stockholm d. 2 Aug. 1744.

Gifte sig 1720 med Fr. *Sophia Lovisa Pfilanderhjelm*. *Tal* och *Rön* finnas efter honom uti Kongl. Vetensk. Acad. Handlingar.

(Se Åminnelse-Talet hållit för Kongl. V. Acad. af Inspect. *J. Faggot*, Stockh. 1744.)

DROS-

DROSSANDER ANDERS, *Med. Professor* i Upsala. Född uti Södermanland 1648 af Föräldrarne, Kyrhoherden i Julita *Lars Drossander*, och *Catharina Beckia*. Reste efter anlagde studier i Upsala, 1681 öfver Dunnemark til Holland och vistades någon tid i Leiden. For därifrån til Paris, och då Profes. Hoffvenius i Upsala med döden var afgången, förordnades han frånvarande 1683 til Med. Professor i dennes stälLe. Blef då först Medicinæ Doctor i Reims, tog vägen öfver Ångland, och förde med sig hem til Sverige en *Antlia pneumatica*, jämte åtskillige Barometrer, Thermometrer och Hydrometrer, med hvilka han gjorde experimenter, som i Upsala för den tiden varit aldeles ohörda. Han hant icke til någon hög ålder, utan dödde i Upsala 1696, af en svullnad uti vänstra armen, hvartil en feber sedermera kom. Han är bekant för vacker lärdom, och äro åtskillige nätta Disputationer under dess Præsidio utkomne. Gift m. *Maria De Beche*.

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. — *V. Stjernm.* Bibl. Sv. Goth. Th. III.)

DüKER CARL GUSTAF, Grefve til Såby och Jacobsberg, m. m. *Svea Rikes Råd*, Fältmarskalk och Præsident i Kgl. Krigs-Collegio. Var född i Lifland 1663 Son af Majoren *Carl Fredric Düker*, och *Anna Elisabeth Sass*. Efter et berömligt upförande vid de mindre militariske tjenster, vardt han General-Adjutant

hos Konung Carl XII, och bivistade i denna fysslan slaget vid Clissou 1702. Öfvervar staden Thorns intagande af de Svenska 1703, och blef följande år Öfverste för et nyvärfvadt Regemente Dragoner. Vid Lembergs eröfring samma år visade han et oförskräckt mod, under sin Konungs ögon. Lika så i träffningen vid Punitz, där han tog Öfverste Brann til fånga. På parti-gång vid Villna, kom han 1706 oförmodeligen i träffning med 4000 Ryska Dragoner, och 3000 Lithauer. Han tog dem med sit lilla manskap oförfärat emot, slog en myckenhet på ställer och nödgade de öfrige at taga flykten, hvarpå han uti sjelfva staden feck et rikt byte af tro's, matvaror, ammunition och många dyrbara saker, som fienden där efter sig lemnat. 1709 gjorde han äfven et lyckligt partie på Ryssarne. Några 100 nedsablades, 100 hästar, utom fångar, togos och en ansenlig del af Ryssarnes bagage fördes til Svenska Lägret. Vid Niepern vardt han s. å. fången, men lösgafs af Czaren kort efter på Cavaillers parole, då han reste öfver til Sverige. 1710 blef han General-Major, och commenderade samma år Reserven i Action vid Helsingborg. 1711 vid de fiendteliga Magters inbrott i Pomern, fattade han, såsom General-Lieutenant, posto under Stralsund, för at gifva agt på fiendernas tilämnade rörelser. 1712 jagade han de Danske utur Damgarten, och Ryssarne samt Saxarne ifrån Stralsund. Bivistade

Action

Action vid Gadebusch den 9 Dec. 1712, under hwilken han af en kula blef i halsen illa blesserad. 1713 vardt han General. Under det han år 1714 var i Stralsund uti vigtiga förrättningar, undfeck han Kongl. Senatens ordres at komma öfver til Sverige, och föra hufvudstyrslen vid Arméen i Skåne; men som Konungen hölt honom omistelig i Pomern, sårdeles i anseende til sin egen öfverkomst; så skref Hans Maj:t först Kongl. Senaten til, det General Dükers resa skulle contramanderas, och två dagar därefter afgick Konungens egenhändiga Bref til Kongl. Rådet och Fältmarskalken Gref Nils Gyllenstjerna, at han, hvar så behöfdes, skulle möta de Danske. Düker förblef således i Stralsund, och fortfor som han påbegynt, at foga alla nödiga anstalter til Stadens försvar och conservation emot de Danskas anfall. Sedan han tilräckeligen providerat Stralsund, sånde han äfven Vismar nödigt understöd af Spannemål. År 1714 d. 11 Nov. hände honom den oväntade glädjen, at få emottaga sin Konung i Stralsund, vid dess återkomst ifran Turkiet. Var med Konungen om bord, når Konungen 1715 gick ifrån Stralsund, för at delogera de Preussiske utur Vollin.

Når Stralsund i October månad 1715 af de Danske belägrades, försvarade sig General Düker i det längsta med vanlig tapperhet, men måste sluteligen capitulera, hvarefter han, tillika med några andre Generals-persöner och Offi-

ficerare fick tilstånd, at på sin gifna parole resa til Hamburg, för at skóta sin hälsa, och at efter så många öfverståndna besvår, håmta någon hvila. Men hvilan blef icke lång. Under K. Carls vistande i Strömstad, updrog han General Düker befälet öfver hela Arméen som stod i Norige. Efter Konungens död, vardt han 1718 Riks-Råd, 1719 Fältmarskalk och 1720 Præsident i Kongl. Krigs-Collegio. Friherre 1715 och Grefve 1719. Dödde i Stockholm 1732, sedan han, genom många trogna tjenster och et berömvårdt upförande, gjort sig förtjent af sin Öfverhets besynnerliga nåd och Svenske Måns tacksamaste hugkomst.

Gifte sig f. g. 1708 m. *Theodora Oginski*, hvilken han, jämte 3 dess Systrar, tagit ur et Kloster i Polen. A. g. 172- m. Grefv. *Hedvig Vilhelmina Oxenstierna*.

Grefve Carl Gustaf Düker år graverad in 4:to och 8:vo.

(Se t. *Stiernmans* Matr. p. 46. — Dr. *Nordbergs* K. Carl XII:s Hist. 1 och 2 D. —)

DUREEL MAGNUS, (eller som han i von Stjernm. Matr. nåmnes Durell.) *Landshöfdinga* i Christianstad och Blekinge, kallad förut *Durelius*. Född i Norrköping 1617 af *Nils Durell*, presiderande Borgmåstare dårstådes, och en betydande man, åt hvilken Konung Gustaf Adolph tilbudit adelskap. Modren hette *Elisa-*

beth

beth Hård, Dotter af Landshöfdingen i Jönköping Ol. Hård. Studerade i Upsala, där han äfven 1635 disputerade. Reste 1638 öfver Köpenhamn, Hamburg och Amsterdam til Leiden, där han i 2 år stadgade sin lärdom, under Daniel Heinsius och Boxhornius. 1640 följde han sjöledes, med Fältmarskalken Grefve G. A. Lejonhufvud til Frankrike, och fortsatte därifrån sin resa til Italien, Ångland, Holland, Sveitz och flere orter. Återkom 1642 med grundeliga och mogna kunskaper. Reste på nytt ut 1644 med en ung Gref Eric Oxenstjerna, Son af Riks-Cancelleren Gr. Axel Oxenstjerna, och hemkom 1645. Blef 1646 Kongl. Agent i Helsingör, och hade en äfven så besvärlig som granlaga post i Sundet, til at vaka öfver tullfriheten för Svenska Skepp, enligit Brömsebro-freden. Samma år Resident i Köpenhamn. Adlades 1648, och behölt sit namn. Då Tullen i Öresund, enligt ingången Tractat af 1649, bortarrenderades af Dannemark til Holland, hade Duréel nästan dageliga svårigheter, vid bibehållandet af Sveriges Tullfrihet, hvarvid han dock lyckeligen vårjde Svenska Flaggans heder. Medan han var i Dannemark, författade han 1652 en Relation om Dannemarks Stat, tilägnad Drottning Christina, och beskrifver i den samma omständeligen alla Danska Rikets politiska Författningar och omständigheter, för den tiden. 1654 blef han Landt-Domare eller Lagman i Halland, hvarjämte han

dock skulle bestrida Svenska interesset vid Danska Hofver. 1657 Secreterare af Staten. Förblef likafult i Köpenhamn, och sökte där, fast förgäfves, at bilägga stridigheterna bägge Hofven emellan, särdeles om Öresunds-Tullen, hvilka ännu varade. Då de ej kunde i godo afgöras, hade han 1657 sit afsked, afgaf en protestation mot Dannemarks med freden stridiga upförande, och förfogade sig til Stockholm, där han hos Regeringen gjorde redo för sin svåra beskickning. Efter Roskildske freden, som tilbragte Sverige Skåne och flere Landskaper, blef honom, jämte Gen. Gouverneuren i Skåne Gref Gust. Otto Stenbock och den bekante Danske Gref Corfitz Ulefeld, updragit at stadga sättet til incorporerande af de erhållne Provincerne med Svea Rike, hvarom han ock 1659 upsatte et särskilt betänkande, eller så kallat Consilium Status. År 1660 sammanträdde han med Danske Commissarier, för at besörja om Liquiden med Danske Adeln i Skåne, hvilkas gods under Kriget blifvit åt Svenske förlänte; och ännu samma år yttrade han sig, på befallning, huru de Danskes, särdeles Adelns Privilegier, bäst måtte lämpas til Sv. Regerings-sättet. 1661 var han Ledamot i Commissionen, som afgjorde Bornholmska vederlaget, och samma år utstakade han gränse-skilnaden emellan Bohus- och Aggerhus-Läner, at förtiga många andra värf, hvilka voro honom anförtrodde. 1666 blef han Vice-Præsident i Gö-

Götha Hof-Rätt; och kallades samma år til Curator vid den nya Academien i Lund, hwilkens Oeconomiska Stat han egenteligen inrättade och beförgde. År 1666 underfökte han jämte Riks-Rådet Sten Bjelke, om några förseelser och misstankar, som hos Regeringen blifvit anmälte emot Biskopen i Lund Dr. P. Vinstrup, åfven som han 1669 underfökte, om de oenigheter, som upkommit emellan Professorerne i Lund, kort efter Academiens början. Sistnämde år blef han Landshöfdinge i Christjanstad och Blekingen, som då hörde ihop. Då Christianstad af de Danske intogs 1676, förlorade han sit kostbara husgeråd; och då han följande året var stadd på resan til Stockholm, dödde han den 26 September 1677, på Kleinetorps gård vid Jönköping, utan manliga efterkommande. Han var en af de skickeligaste och nyttigaste åmbetsmän, som Riket någonsin haft, samt ägde om hela Skåne i allmänhet, och om Academien i Lund i synnerhet, de största förtjenster.

Gifte sig 1647 i Köpenhamn, med *Brita von Crakov.*

(Se Biograph. Sv. Goth. 1 D. p. 74 följ. v. *Stiernmans* Matrik.)

DURIETZ GREGORIUS FRANCISCUS, Kgl. Svensk *Archiater*, född i Aras i Flandern 1607, och härstammade af gammal Adel i Frankrike.

Blef

Blef Med. Doctor i Salamanca i Spanien, sedermera Professor i Frankrike och K. Ludvig XIV:s Lif-Medicus. Kallades af Herr Bengt Skytte til Sverige 1644, och blef Drottning Christinas Lif-Medicus, då han fick sin lön af et Kloster i Bremen. Sedermera vardt han K. Carl Gustafs Archiater, och adlades 1651, hvarpå han 1660 med sit förra namn introducerades. Var den förste Præses i Collegio Medico, och dödde i Stockholm 1682 af colik, som altjämt varit hans sjukdom, men plågat fördrifvas genom Tobaks-clistir. Han skal hafva varit stor Græcus, en lärd och snåll man, och viste sin Hippocratem utantil: var mager, lagom lång, och mycket estimerad. Aldrig tog han hatten af sig för de stora Herrarne. På våra Svenska Apothequer lefver ännu hans namn, genom det så kallade *Durietz modervatten*. War gift med *Helena Radou*.

(Se *v. Stjernmans* Geneal. Matr. — *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år.)

DüRING (VON) JOHAN CHRISTOPHER, Grefve och *Öfver-Ståthållare*, m. m. Var född 1695 i Hertigdömet Bremen. Hans Fader var *Johan Christopher v. Düring*, Öfverste för et Hertigens af Holsten Regemente til fot, och Modren Fru *Anna Sabina Grothusen*, en Dotter af Kongl. Svenska och Hert. Holstenska General-Lieutenanten och Öfver-Commendanten i Hamburg, Baron Otto Johan von Grothusen.

Ef-

Efter anständig upfostran, gick han i Krigstjenst, sedan han redan 1703 fått Cornets fullmagt vid et Dragon-Regemente i Holsten, med hvilket Regemente han följde 1709 til Brabant, och började med ej mindre lärspån, än bivistandet af batailen vid Malplaquet. 1710 blef han Capitaine vid Gen. Lieut. Banérs Regemente til fot, och bivistade belägringarne för Douai och andra fransyska fästningar, äfven som det följande året belägringen för Bouchain. 1712 var han vid den Corps af 5000 man, som under Kejserlige Gen. Lieut. Bonneval satte sig vid Valenciennes för den stora Arméens säkerhet, och slog tilbaka Prinsen af Tingry, som gjorde et utfall utur Fästningen med 14 Batailloner. Under dessa fyra fälttåg, tjente han ofta under K. Fredrics, såsom dåvarande Arf-Prinsens af Hessen-Cassel ögon, och var värdig dess lofordl. Ånnu 1712 följde han med Holstenska troupperne ifrån Brabant til Pomern, hvarest de i Stralsund öfverlämnades i Svensk tjenst. 1714 blef han Öfverste-Lieutenant vid Öfverste Vittinghofs Dragon-Regemente, och 1715 bivistade han, under en Carl XII, den hårda och manliga Actionen vid Stresou på Rügen, och hvarest hans Morbroder General-Majoren Baron Grothusen förlorade lifvet. Häruppå bidrog han af alla krafter, at försvara Stralsund under dess namnkunniga belägring af tre förenade Magter. Vid stormen på Hornverket commenderade han, tillika med sin

bro-

broder Öfverste Otto Fr. v. Düring, hvar sit Regemente, och då denne senare i första anfallet blef skuten, anförde han dem bägge. Konungen, som sjelf var et ögonsyna vittne til Dürings kåcka förhållande, förordnade honom ännu samma afton til Öfverste vid Vittinghofska Regementet. Då Stralsund nödgades dagtinga, blet han med sit Regemente Krigsfånge under Dannemark, fick dock tilstånd at uppehålla sig i Hamburg. Öfver Holland kom han sedan sjöledes til Götheborg 1717, och upvaktade Konung Carl i Lund, som samma år förordnade honom til Öfverste vid det Tyska Dragon-Regementet. 1718 bivistade han den ödesfulla belägringen för Fredrichshall, och bägge de följande åren camperade han vid Stockholm och i Roslagen. 1719 blef han Friherre. År 1721 blef hans Regemente reducerat, då han sjelf förordnades til Second-Öfverste med Öfverste-Lieutenants indelning vid Norra Skånska Cavallerie-Regementet, och blef 1727 dess rätta Öfverste. 1730 General-Major. 1740 General-Lieutenant och 1743 General af Cavalleriet. Sistnämde år skickades han i vigtiga ärender til Ryssland. 1748 blef han Commendeur af Sv. och Riddare af Seraph. Orden. 1751 Fältmarskalk, samma år Grefve och 1753 Öfver-Ståthållare i Stockholm, hvarest han 1759 den 5 Jan. dödde. Han var, hvad man med skäl kallar, en oförskräckt och förfaren Krigsman. I fält tjente han Riket med utmärkt heder, och i hufvudstaden förde han til slut befälet med mycken värdighet.

Gif-

Gifte sig 1720 med Kongl. Rådets Gref Carl Bondes Dotter, Grefvinnan *Catharina Margareta Bonde.*

(Se Sv. Mercurius Aug. M. år 1760. p. 84 följ.)

DUVALL GUSTAF, Arf-Baron utaf Mackerstrom, Friherre til Ladvika, Herre til Chornås, Tavasteby och Hof, *Landshöfdinge* i Stora Kopparbergs Lån. Son af Generalen öfver Sv. Arméen i Slesien *Jacob Marck Duvall* och *Anna v. Berg*, och född i Stralsund 1630. Efter gjorde utrikes resor, antogs han til Kammarherre först hos Drottning Christina, sedan hos Konung Carl Gustaf, och blef i anseende til sit skickliga upförande, och det nådiga tycke Konungen för honom fattat, utsedd 1655 til Marskalk på R. R. Herr Christer Bondes Ambassade til Ångland. 1658 Abgesandt til Ångeland, at beklaga Protecteur Cromvells dödeliga frånfälle, och tillika at anhålla om en Flotta af 30 Fregatter, til Kongl. Maj:ts och Rikets tjenst emot dess många mägtiga fiender. Efter återkomsten ifrån Ångland, affänd som Resident til Dannemark, at försäkra om Kgl. Maj:ts upriktiga vänskap och förtroliga naboskap, århållandes tillika befallning, at residera i Helsingör för Bostvåsendets, Handelens och Seglations skull. År 1660, efter Konung Carl X:s död, åter Resident i Dannemark. 1662 Landshöfdinge öfver stora Kopparbergs Lån.

1674

1674 Svensk Friherre, utnämd 1675 vid Konung Carl XI:s kröning til Landt-Marskalk.

Gift med *Helena von Yxkull*. Han är i koppar graverad.

(Se *v. Stjerrm.* Landt-Marsk. Hist. —)

DÖBELN (VON) JOHAN JACOB, *Med. Dr.* och *Professor* i Lund, född i Rostock 1674. Var Son af *Joh. Jac. Döbelius* Med. Dr. och Professor samt Math. super. Professor i Rostock, *Comes Palatinus Cæsareus* m. m. och *Anna Elisabeth von Hillen*. Han hade dels i Rostock, dels i Köpenhamn och Königsberg, studerat Medicinen, när han 1693 for til Danzig, och blef Starosten Grudzinskis Hof-Medicus, kommandes då äfven at få practicera i Warschau hos en hop Polske Herrar. Begaf sig dock följande året tilbaka til Rostock, och disputerade, hvarpå han år 1695 blef Med. Doctor. Reste så 1696 åter til Polen, men fick straxt i sinnet at fara til Ängland, hvarföre han ock i Vismar steg på et Skepp, som skulle gå dit, men vardt af storm nödgad at gå i land vid Götheborg. Där fick han genast tilfälle at practicera Medicinen, slog därföre den Ängelska resan ur hågen och begaf sig til Stockholm 1697, at undergå Examen i Coll. Med. och blifva dess Ledamot. När det var beståldt, reste han åter til Götheborg, och vardt då Provincial-Medicus i Bohus Län samt tillika Stads-Physicus i Götheborg.

borg. Men lusten at vidare resa, bragte honom 1698 at fara til Holland, hvarifrån han snart kallades at blifva Provincial-Medicus i Skåne. År 1704 vardt han tillika Directeur öfver Malmö Barnhus, och 1709 Stabs-Medicus vid Svenska Armeen i Skåne. Följande året blef han Medicinæ-Professor i Lund; och vann sedermera en synnerlig nåd hos Konung Carl XII under dess vistande i Lund, blifvandes ock 1717 af högbemälte Konung adlad med namnet *von Döbeln*. 1733 utnämdes han til Ledamot af Vet. Societ. i Upsala, och 1735 äfven af Kejserliga Acad. Naturæ Curiosor. Dödde omsider i början af år 1743, efter en förkylning i Kyrkan på Sal. Drottningens begrafnings-dag. Var mycket älskad vid Academien och var af en hederlig caractere. Han tog up Ramlösa brunn vid Helsingborg, och gaf 1707 ut *Beskrifning om det vatnets beskaffenhet*. Han anstälde en gång under K. Carl XII:s vistande i Lund 1716 på nådig befallning *ex tempore* en Disputations-Act, forsvarande i dess höga närvaro den *Thesis: Objecta movent sensus, non tam ratione quantitatis, quam qualitatis*, til Konungens fullkomliga nöje.

Gift f. g. 1695 uti Götheborg, m. *Dorothea von Minden*. a. g. 1698 med *Maria Tcheur*. Utom många Academiska *Disputationer*, åtskilliga smärre *Tractater* och *Rön*, som dels finnas recenserade, dels införde i *Nov. Liter. Maris Balth. et Septentrionis*, såsom ock i *Act. Litt. Svec.* är han i synnerhet bekant

för sin *Historia Academiæ Lundensis*, uti 3 delar i 4:to tryckte i Lund 1740 och 1742.

(Se *v. Stjernm.* Geneal. Matr. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år.)

E.

ECHMAN Carl, *Kyrkoherde* och *Prost* uti Söderköping. Föddes 1686 på Visingsö, där Fädren *Magnus Echman* då var Rector Scholæ, sedermera Kyrkoherde i Vestra Tolstad uti Lindköpings Stift. Modren hette *Justina Mellin*. Disputerade i Upsala 1715 och 1717, hvarpå han år 1719 blef Magister. Ordinerades til Präst i Lindköping 1720. Vardt Docens vid Gymnasium därstädes 1721, Conrector 1722 och Rector samma år vid Trivial-Scholan i Lindköping. 1725 sattes han til Lector Logices vid Kongl. Gymnasium därstädes, och försvarade 1737, såsom Præses vid Prästmötet, sin Disputation *de Legibus divinis*. 1738 fick han Præbende-Pastoratet i Landeryd, vardt Prost öfver Norra Tiusts Presterskap, och i slutet af samma år utnämdes til Prost och Kyrkoherde i Söderköping. Han lefde ogift. Hvar dag skref han en egen bön, hvilken han, såsom et nytt offer, dageligen Gudi offrade. Sina predikningar conciperade han altid i Latinska språket. Han var på sin tid en Gamaliel för de flästa Präster i Östergöthland, och hans

mog-

mogna förstånd, hans stora lärdom satte honom i vördnad ibland sina medbröder. Dödde år 1749.

I Stockholm, Norrköping och Lindköping, har han af trycket låtit utgå följ. predikningar: *Den allmänna Gudstjenstens nödvändighet*, på Kyndelmässo-dagen 1740. — *Dryckenskaps falska lostighet, men dess rätta fördömlighet*, 2 Sönd. efter Trettond. 1744. — *En ärlig quinnas goda rykte*. Likpr. 1744. — *Den himmelska stegens och de himmelska stigandes betrektelse*, Likpr. 1745. — *Glädje-betygelse vid Prins Gustafs födelse* 1746 — *Om frids och försonlighets möjelighet* på Dom. 22 p. Tr. 1747. — *En Christelig Saktmodighet*, Likpr. 1747. — *En Domares ämbete at förlika* -- Rådstugu-pred. 1748. — *En gudelig Lärares sista Afskeds-tal* -- Likpr. 1748. — Uti de bekanta *Meditation. Homilet. in Textus poenitentiales*, som ifrån 1741 til 1749 i Östergöthland utkommo, och öfver hela Riket vunno bifall, skref han alla Högmässo-predikningar. Lämnade äfven efter sig en hop artiga Manuscripter, som vitna om denne mannens djupa och vidsträckta kundskaper.

(Se *Elogium Echmannianum* af *H. J. Sivers* tr. i Norrköping 1749 — Lärda Tidn. för 1749. p. 363.

Edenius Jordan, *Theol. Doctor* och *Professor* i Upsala. Uti Vermeland född 1624 af fattige och ringa Föräldrar. Kom til Upsala 1641, och blef 1652 Magister. Året därefter försvarade han såsom Respondens i Up-

ſala Prof. Joh. El. Terſeri *Diſſertatio Moſaico-Philologica ex Cap. V. Geneſ. & ſequ.* Drottning Chriſtina var närvarande ifrån kl. 7 om morgonen. Diſputation beviſte, at Hebräiſka ſpråket var det äldſta af alla. Men den qvicke G. Stjernhielm, ſom var Patron för det Göthiska, opponerade med ſtörſta eftertryck. Acten anſågs för ſå märkelig, at både Diſputation och Stjernhielms argumenter finnas förvarade i Palmſkiöldſka Samlingarna. Reſte 1654 utrikes, beſökte de förnämſta Academier, fortſatte reſan til Italien, beſåg Venedig, Padua, Rom, Genua, Neapel, Meyland, uti hvilka orter han mycket umgecks med de lärda. For därifrån til Sveitz, Frankrike, Ångland, Holland, igenom nedra Tyſkland och Preuſen, ſamt ifrån Riga anlände til Sverige 1656. Samma år utnämndes han til Adjunctus Facult. Philoſ. i Upſala, och år 1659 til Theol. Profeſſor, hvartil lades Konungens nåd med förärande af Doctors-hatten 1661. Edenius räknas ibland de ſtora Theologer ſom Sverige haft, och var ſärdeles god vän med den berömde Joh. Hindr. Hottinger. Han afſomnade år 1666.

Gift med *Magdalena Comoenia.*

Deſs tryckta ſkrifter äro: *Orationer* och *Diſſertationer.* Af de ſenare, finnas en del ſammantryckte under Titul: *Diſſertationes Theologicæ de Chriſtianæ Religionis Veritate* Abo. 1664 — *Memoriale Biblicum* Upſ. 1664. — *Opuſcu-*

scula Theologica Upf. — *Epitome Historiæ Ecclesiasticæ N. T.* Abo. 1681. af Biskop J. Gezelius utgifven.

(Se Prof. *Verelii* Programma Exeq. — *v. Stjernm.* Bibl. Sv. Goth. T. III. M:fpt.)

EHRENPREUS CARL, Grefve, *Rikfens Råd*, Riddare och Commendeur af Kgl. Maj:ts Orden, född i Örebro 1692, där Fadren Herr *Hans Ehrenpreus* var Öfver-Infpector vid Gevårs-Factorierne. Modren var Fru *Anna Clerck*. Sattes i Tyska Scholan i Stockholm, fom den tiden var i mycket anfeende; refte därifrån 1706 til Upfala för at undervifas i de högre vetenskaper. Måfte 1710 begifva fig därifrån för peften fkull, fom i Upfala gråfeligen hårjade, och uppehölt fig i Vermeland hos anhörige, til des fmittan var förbi. Antogs 1711 af Kgl. Rådet, Grefve Arvid Horn, fåfom Extra-ordinarius i Cancelliet och Utrednings-Expeditioren. Et år hade han knapt tjent innom detta verk, förrån Konung Carl XII:s befallning ankom, at en Cancellift och Copift fkulle utfändas til Bender. Den unge Ehrenpreus utnämdes ftraxt af Grefve Horn, at fåfom Copift fig hos fin Konung inftälla, i fällfkap med då varande Cancelliften, federmera R. R. m. m. Friherre Olof Cederftröm. Vägen togs til Götheborg. De ftego bägge om bord på et Köpmans-fkepp, råkade ut för Danfka kryffare, hvilka juft voro utgångne för at oroa de Svenfke, och må-

ſte, fór at undvika en ſvår fångenſkap*, i haſt förklåda ſig, lägga ſig i hångmattorna, och angåfvos för ſjuke matroſer. Sina bref och documenter inſvepte de uti en ſäck, jämte en ſtor järnkula, anförtrodde detta byltet åt Skepparen, med tilſägelſe at kaſtat i ſjön, om han ſåg ſig icke kunna det i ſäkerhet förvara. Lyckligt kommo våre unge ſjöfarande denna gången undan, uthårdade likvål hårda ſtormar och flera olägenheter, innan de hamnade vid Amſterdam. Reſan fortſattes igenom flera Stâder och Landſkaper, til deſs de den 24 Aug. 1712 ankommo til Bender.

Hår fick den unge Ehrenpreus biviſta den ryktbara Calabaliquen, då Konung Carl med en hand full folk angreps af en hel Armée och viſade en mer ån månſkelig hjeltemodighet. Ehrenpreus måſte åfven vid detta tilfälle taga til vårjan, följde ſin Hjelte utur det ena rummet in uti det andra, och fäktade til deſs elden ſtod i alla hörn af huſet, då hvar och en borde tånka på räddning utur lågan. Ehrenpreus bleſ med flera fången, men friköptes efter 8 dagars förlopp, ſedan han lidit mycken hård medfart af de barbariſke Tartarer. Konung Carl, ſom ſedt hans oförſkråckta mod, var i begrepp at göra honom til Öfverſte - Lieutenant; men detta var en nåd, ſom Ehrenpreus ſig undanbad. Förrattade Commisſions - Secreterare - ſyſſlan, når Baron Grothuſen reſte til Conſtantinopel, för at på Konung Carls vägnar compli-

men-

mentera Turkiska Kejsaren, för all vålvilja och bistånd, under den tiden Konungen vistats i Turkiet. Under belågringen af Stralsund, gick han sin Konung dageligen tilhanda med expeditioner. Följde Konungen efter med Cancelliet til Skåne, under en den åfventyrligaste sjöresa. Kom i land vid Ystad, och satte sin fot med glådje på fosterjorden, efter et några års, med aldrastörsta besvår och lifsfaror förknippadt, utrikes vistande.

År 1718 förordnades han af Konung Carl til Assessor i Kongl. Svea Hof-Rått. Saknade samma år sin Konung och dess nåd, men blef dåremot et mål för Rikſens Stånders ynnest och förtroende. Valdes 1720 års Riksdag til Ledamot i Justitiæ Deputationen, och ombetroddes flera granlaga vårf i andra Deputationer. 1729 benådad med Hof-Rätts Råds fullmagt. 1731, 1734 och 1738 års Riksdagar, Ledamot af Secreta Utskottet. Utnåmdes 1739 til Rikſens Råd. 1741 Riddarhus-Directeur. 1746 Commissarius vid underhandlingen om en Handels-Tractat med kronan Spanien, samt år 1747 vid alliancernas slutande emellan Sverige, Frankrike och Preusen. Samma år Friherre, och året ~~förut~~ efteråt Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden. Præsident i Lag - Commission. 1751 Upsala Academie-Canceller och i Grefveligt stånd uphöjd. 1746 Ledamot af K. Vetensk. Academien i Stockholm.

Riks-Rådet Grefve Ehrenpreus var en Herre, med sällsynta egenskaper. Mogen i öfverlägning och råd vid de vigtigaste ärender, stadig i utförandet, behjertad i de farligaste omständigheter, osminkad i sit nit om Konungs och Rikets välgång; ovåldug i rättvisans skipande, ömtålig om medborgares rätt, nitfull för vetenskapers upodling, och framför alt, til hela själen intagen af vördnad för sin Skapare. Afsomnade, almänt sörgd och saknad, d. 21 Februarii 1760.

Gift med Fröken *Catharina Lindroth*, utan arfvingar. Dess tvånne i Kongl. Vetensk. Academien hållne *Tal:* Et *vid Kgl. Maj:ts närvaro*, och det andra *vid Præsidii afläggande*, äro af trycket utgångne. Öfver denna Herren såsom Canceller har ock Kongl. Academien i Upsala låtit slå en vacker Medaille.

(Stats-Secreteraren *Carl Carlssons* Åminnelse-Tal öfver Hans Excellence C. Ehrenpreus Stockh. 1760 *Arrhenii* Hist. Acad. Upsal. P. III. pag. 93. Bibl. *Frondins* Parentation Ups. 1760.)

EHRENSTEN EDVARD, *Kongl. Råd.* Född 1620, af Fadren Kyrkoherden vid Locknevids Församling i Östergöthland *Philip Bononius* och Modren *Margareta Evertsdotter.* Med trånga vilkor drog han sig fram i yngre åren, och sparde ingen flit at inhämta gagnande kunskaper. Reste utrikes, såsom Hofmästare för tvånne unga Baroner Kevenhüller, med hvilka han

han befägnade flåste Europeiske Länder. Blef 1654 Secreterare på en Commission til Bremen. Utnämdes 1655 til Kgl. Secreterare, med befallning at upvakta i denna fyslan vid Konung Carl Gustafs sida, som nu vistades i Pålen. Här hade han under pålstående krig det trägnaste arbete, snart sagt med oräkneliga Expeditioner. Åtföljde Konungen i samma ämbete, när han 1658 med sin Armée gick öfver Belten, och öfvervar sedan Freds-tractaten i Roskild. Blef 1657 med sköldebref benådad; och fick därvid ett vapen som utmärkte dess synnerliga flit och vaksamhet vid de ärender, han til Kongl. Maj:ts fulla nöje besörgt. Härtil lades äfven den nåden, at honom förläntes vissa årliga räntor, hvarom Bref til Kongl. Kammar-Collegium ifrån Konungen affärdades. År 1659 gjorde Konungen honom til Secreterare af Staten, hvarefter han uti flere angelägne Commissioner brukades, hvilka icke mindre aflupo til Ehrenstens heder, än de märkeligen ökade hans arbete. Efter Carl Gustafs död, och så snart interims-regeringen börjades, var han den förste, som i Konung Carl XI:s namn utfärdade Bref, Instructioner och Fullmagter til Pålska Tractaterne i Oliva, och de som drefvos för Köpenhamn i Dannemark; Var ock den som expedierade Brefven til alla Potentater om Konungens dödsfall och Regements-förändringen; ordres til alla Kongl. Maj:ts hos andra Makter residerande Ministrar, så ock Memorialer för

 dem

dem som immediate skickades til Arméerne, både at recognoscera om dessas tillstånd, som ock at trösta och styrka Soldaterne i tro och hörsamhet emot sin nya Konung. Förrättade någon tid Hof-Cancellers åmbetet. Blef 1668 Hof-Råd af Staten. År 1671 Cancellie-Råd, och år 1672 Extra-ordinarie Ambassadeur til England och Holland, uti Mediations-verket emellan de höga krigande Makter. 1674 Hof-Canceller. S. å. Præsident i Vismarska Tribunalet och ändteligen år 1683 Kongl. Råd och Cancellie-Råd. Ifrån medelmåttigt stånd, bragte denne hedersmannen sig up, genom dygd, lärdom, skicklighet och förtjenst, til de högsta årestållen, och ägde tvänne store Svenske Konungars utmärkta nåd. Trött af arbete, mätt af heder och dagar, afled han i Stockholm 1686, begrofs i St. Jacobs Kyrka, och fördes sedan til Österåkers Kyrka i Södermanland. Gifte sig 1655 med J. *Catharina Vallenstedt*.

De skrifter, som ifrån hans hand äro genom trycket almänna gjorde, upräknas uti Scheff. Sv. Lit. p. 175, 334.

(Se Likpr. med Personalierne -- Stockh. 1688. — Parentation hållen i Ups. af Prof. *El. Obrecht.* -- 1687. — Anecdoter om namnkunnige Svenska Män, 1 B. 5 St. —)

Ehrenstral (von) David Klöker, *Hof-Intendent.* Föddes i Hamburg 1629, tjente i yngre åren uti Svenska Cancelliet, och öfver-

vervar-Freds-Tractaten i Münster och Osnabrüg. Lade sig jämvål med mycken flit på Målare- och Ritare-konsten, hvarföre han, vid sin ankomst til Sverige, blef antagen i Drottning Maria Eleonoras tjenst, och gjorde, med högstbemålte Drottnings minne, en resa til Italien, där han, i synnerhet uti Petri de Cortonas Schola, gjorde de snabbaste framsteg i ritning och färgblandning. Vardt 1661 Konung Carl XI:s Hof-Målare, och år 1690 Hof-Intendent. Adlades 1674. Han aktades ihland de förnämste konstnärer i Europa, och arbetade mycket för Svenska Hofvets räkning. Efter återkomsten ifrån Italien, sysselsatte han sig merendels med Portraiter och djur. Men hans qvickhet slåcknade efter handen mer och mer, så at han omsider nödgades söka hjelp, uti hvarjehanda kopparstycken, af hvilka han jämvål hämtat de groupper och åtskilliga figurer, af hvilka han sammansatt den stora taflan som föreställer yttersta domen, och som ses i Stockholms Stor-Kyrka, dit den år 1697 flyttades, efter den vådeld som öfvergick Kongl. Slottet. Ehrenstrals mästerstycke, uti hvilket han sig öfverträffat, skal vara Konung Carl XI:s kröning, vid Drottningholm. Han dödde i Stockholm 1698.

Gifte sig f. g. 1663, med *Maria Momma*, och a. g. m. *Emerentia Bauman* 1681. Han utgaf på trycket år 1694 i fol. *En beskrifning öfver de Målare-stycken, som han med sin hand förfärdigat til Kongl. Slottet.* Uti

Uti Stockholms Stor-Kyrka, där han ligger begrafven, ses hans Epitaphium, på Kongl. bekostnad uprättadt, på hvilket följ. skrift läses:

Viro Nobili,

Davidi Klöcker ab Ehrenstrahl,

In naturæ subsidium ac decus nato, vero

Seculi Apelli, ob eximiam virtutem et

Munia tribus Regibus egregie curata,

Regio sumtu evectum monumentum.

Viator mirare.

Qui naturæ atque artis partes, quas vix singuli capiunt.

Singulas, unus mente ceperat universas.

Ejus brevis urna capit cineres, famam habet Orbis.

Nat. Hamb. An. MDCXXIX die XXII Sept.

Obiit Holm. An. MDCXCVIII die XXIII Oct.

Hans Portrait är graverat år 1772 af *Akrel*, i folio.

(Se *von Stjernm.* Geneal. Matr. — Hans Exc. Gr. *Tessins* Bref. — Florerande Stockh.)

EHRENSTRÅLE DAVID, *Revisions-Secreterare*, hette *Nehrman* innan han adlades, född 1695 i Malmö af *Hans Nehrman*, Handelsman därstädes, och *Inge or Foxe.* Kom til Lund 1712, och gjorde sedan en resa til Tyska Aca-

cademierne, för at förvärfva ſig en grundelig kånnedom, ſårdeles uti all ſlags lagfarenhet. År 1718 kom han hem, och hade börjat öfva ſin kundſkap genom auſculterande i Götha Hof-Rått och Tings hållande ſom vice Håradshöfdinge, då han följande året kallades til föreſtående af Juridiſka Profesſionen i Lund. Til deſs vårdiga beſtridande viſade han ſin ſkicklighet, genom en dårſtådes 1719 hållen Diſputation, under Profeſſor Arvid Moller, *de Colliſione Teſtium*, och fick 1720 Kongl. Fullmagt at vara Prof. *Ord. Juris Patrii et Rom.* Lagfarenheten lårde han nu i Lund, med den tydelighet, nytta och behaglighet, med et ſå allmånt tilliitande af Rikets Adel och ungdom, at hvarken förr eller ſedan, denna vetenſkapen vid någon Svenſk Hög-Schola blifvit, med ſå mycken heder för Låraren, foredragen. Nehrmanſka Auditorium var ſökt ifrån alla Landsåndar. Men ſå hade han ock reformerat hela vetenſkapen, och bortkaſtat det Scholaſtiſka, hvarmed den förut varit ihopablandad. Prof. Nehrman var den förſte i Riket, ſom lårde ungdomen fåderneslandets egen grund-författning eller Jus Publicum, ſkildt ifrån allmånna Lagen. At ſkaffa ſig ſamlingar för ſin vetenſkap, reſte han 1726 öfver til Köpenhamn, och 1730 och 1734 til Stockholm. År 1731 inråttades, på hans tilſtyrkan, en Adjunctur vid Juridiſka Faculteten i Lund. Begårte 1753 afſked ifrån ſin fyſla, ſedan han redan 1749 erhål-

hållit Revisions-Secreterare Caractere, och uphögdes 1756 i adels-ståndet, kallande sig *Ehrenstråle.* Efter afskeds-tagandet i Lund, bodde han på sin Sätesgård Såby i Småland, hvarest han den 6 Maij 1769 slöt sina dagar. Han var en ypperlig Academisk Lärare, ägde et vackert utseende och det behageligaste väsende. Hans arbetsamhet var ovanlig, och hans samlingar ibland de förnämsta i Riket, om ej en vådeld af åskan 1752 lagt en god del däraf i aska.

Gifte sig 1724 med *Helena Maria Linnerhjelm,* Dotter af Biskopen i Lund, Dr. *Jon. Linnerius.*

På trycket har han låtit utgå, dels i Lund dels i Stockholm: *Inledning til Svenska Juris prud. Civilis,* 1729 och 1746 i 4:to. — *Inledning til Sv. Processus Civilis,* 1732 och 1751; *Jurisprudentia Criminalis* 1756; *Processus Criminalis* 1759; *Föreläsningar öfver Giftermåls-Balken,* 1747, och *öfver Ärfda-Balken,* 1752. Flera arbeten äro efterlämnade i M:scpt. Som Professor utgaf han 27 Dispp.

(Se Biograph. Sv. Goth. 1 D. p. 105.)

EKSTRÖM DANIEL, *Directeur* och Mathematisk Instrument-makare i Stockholm. Föddes af fattiga Föräldrar i Södermanland 1711, hvarest Fadren var knipsmed vid Eksågs Järnbruk. Med en besynnerlig naturlig qvickhet, för-

förfökte han i yngre åren åtskilliga lefnadssätt och handteringar, men hugen fästade sig icke til någon vifs, förrån han, stadig til åren, af en händelse kom in i en Instrumentmakare-verkstad, och straxt fant fådant nöje i de arbeten där förehades, at han gaf sig däruti til Lärling. Under de snabba framsteg han här gjorde, märkte han likvål hos sig sjelf en saknad af de många kunskaper, som vid en rätt utöfning af denna vettenskapen äro nödvändige. För at blifva en til alla delar skickelig Instrumentmakare, beslöt han derföre at underbygga sig med Mathematiske och Physiske kunskaper. Ekström uppehölt sig til den ändan någon tid i Stockholm, och for därifrån til Upsala. Återkom til Stockholm 1735, och uprättade där sin egen verkstad, såsom Kongl. Landtmäteri-Contoirets Instrumentmakare. För at ännu mer öka sin skicklighet, begaf han sig utrikes, sedan hans gynnare för honom hos Riksens Ständer 1738 utverkat nödiga resepenningar. Han reste til London, rätta Hög-Skölan för Mathematiken och Experimental-Physiken, och anmälte sig hos den berömde Graham. Desse bägge blefvo snart de förtrognaste vänner, och genom honom vant Ekström bekantskap med de bäste Instrument-makare i London. En fullkomlig mästare kom han hem 1741, och visade härpå många prof, dels genom af honom sjelf påfundne, dels märkeligen förbättrade Instrumenter til Astronomiske, Geo-

Geographiske, Optiske, Mechaniske och Physiske behof, med hvilka han riktade så väl Upsala Observatorium, som Kongl. Vetenskaps-Academien och Landtmäterie-Contoiret i Stockholm. Sjelfve utlänningarne förskrefvo ifrån Ekström Instrumenter. Han var således uti sin vettenskap en mycket förtjent man, som med beröm bör ihogkommas. Ibland de förste Kongl. Vetensk. Academiens Ledamöter prydde han sit rum, och har äfven uti detta vittra Samfunds Handlingar upgifvit flera nyttiga *Rön* och *påfund*. Hans tidiga död, som inföll 1755, var en verkelig förlust för de Mathematiske vetenskaper. Dödde ogift.

(Se Åminnelse-Talet, hållit af Secret. P. *Vargentin* för K. V. Acad. i Stockh. 1758.)

ELVIUS PEHR, Kongl. Vetensk. Acad. Secreterare i Stockholm, född 1710. Fadren var *Pehr Elvius*, Astronomie Professor i Upsala, och Modren Fr. *Anna Maria Spole*. Redan i barna åren yttrade sig hos honom en besynnerlig lust för Mathematiquen. Han fick ock vid en mera stadgad ålder hårutinnan nytja den ypperligaste undervisning af den berömde Prof. Samuel Klingenstierna, som, efter sin hemkomst ifrån en utländsk resa 1730, uti Upsala tog sit beständiga säte. Mechaniquen lade han sig äfven mycket uppå, särdeles sedan han kom uti förtrolig bekantskap med den Svenske Archimedes Christoph. Polhem.

År

År 1743 vardt han af Rikſens Stånders Manufactur-Contoir anmodad, at företaga en reſa, genom Sveriges Södra orter, at utſe de för vattu-verk tjenligaſte ſtällen, hvilket han til alläs nöje genom Chartor och noga beſkrifningar förrättade. Vid Kongl. Vetenſkaps-Academiens förſta inrättning 1739, blef han en Ledamot i detta Samhälle, och år 1744 deſs ſtändige Secreterare. Denna Kgl. Academiens Handlingar har han riktat med många *Rön* och ſinrika *Uptäkter*. Lika ſå var han en nyttig medarbetare och Ledamot af Upſaliſka Vetenſkaps-Societeten. Denne grundlärde, arbetſamme och i all ſlags vitterhet bevandrade mannen, dödde i ſin bäſta ålder på Ekholmſund 1749, vid det at han ſlöt en reſa, ſom han gjordt til Trollhättan, och äfven ned åt Skåne, i ſällſkap med Baron Hårleman. Secret. Elvius lefde ogift.

(Se Bibl. *Ol. Celſii* Åminnelſe Tal - Upſ. 1749.— Bibl. *O. Dalins* Åminnelſe-Tal öfv. P. Elvius. Stockh. 1750.)

EMPORAGRIUS ERIC, *Theol. Doctor* och *Biſkop* i Strångnäs, född i Upland, efter Doct. Spegels berättelſe, hvaremot Dr. Rhyzelius och Prof. Enberg nämna Geſtrikland, ſåſom deſs födelſe-ort. Efter århållen Magiſter-grad i Upſala, år 1632, beſökte han utrikes orter, blef vid återkomſten Phyſices Profeſſor i Upſala år 1637. Theologiæ Profeſſor år 1641, ſamt Doctor 1647. Kongl. Öfver-Hofpredi-

kant, Pastor primarius i Stockholm, och sist Biskop i Strångnås, efter Dr. Johannes Matthiæ, hvilken detta åmbete sig aflade. Han var en arbetsam, lärd och våltalig man. Hans bekanta *Förklaring öfver Catechesen*, som i Strångnås år 1669 utkom, skaffade honom många förtretligheter. Emporagrius hade däruti, ibland flera anstötelige utlåtelser, öfv. 10:de Budet skrifvit, "at Hustrun borde råknas såsom "det förnämsta stycket, ibland Mannens lösöron, "eller rörliga egendom." Drottning Hedvig Eleonora skal i synnerhet hafva förifrat sig öfver denna definition på Hustru. Boken blef förbuden. Emporagrius dödde i Strångnås år 1674. Gift med Ärke-Biskopens Dr. Laurentii Paulini Dotter *Elisabeth*. Hans barn adlades, med tilnamnet *Liljeflycht*.

Utom förenämde Catechos, äro hans skrifter: *Admonitio consolatoria ad obeundum pio et constanti animo mortem.* Ups. 1629. — *Positiones et antipositiones de disciplina ecclesiastica*, Holm. 1661. — *Defensio antipositionum de disciplina ecclesiastica.* — *Orationer*, *Disputationer* och et stort antal *Likpredikningar*, hvilka uti Strickers Homil. Bibl. finnas upräknade.

(Se *v. Stiernm.* Bibl. Svio-Goth. — Dr. *Spegels* Kyrkö Historia. — *Rhyzelii* Episcop. Sviogoth. — *Alnanders* Dispur. Hist. Libr. prohib. in Svecia. 1 P. Upf. 1764.)

Eneman Michael, *Professor L. L. O. O.* i Upsala, född i Enköping 1676, där Fadren *Olof*

Olof Eneman var Rådman. Modren hette *Anna Vingia.* Han röjde tidigt den eld och qvickhet, som upmuntrade Föräldrarne, at låta honom studera. Skickades til Vesterås Schola och Gymnasium. Kom 1692 til Upsala, där han egenteligen lade sig på Theologien och Philologien. Disputerade, blef Magister och Präst 1706. Samma år började han sin vidlyftiga utländska resa. Stadnade först i Greifsvald, förswarade där en wäl utarbetad Disputation, och reste därpå til Berlin, Vittenberg och Leipzig. Följde med sin Konung och Svenska Armeen genom Lausitz, Slesien, Polen, Lithauen, Ukrainen och Tartariets ödemarker til Bender. Blef Legations-Predikant til Constantinopel. Företog sig därifrån en resa til Levanten och det heliga Landet, tillika med några Svenske Adelsmän. Han beſåg här, och uti Egypten, alla märkvärdigheter. Återkom til Constantinopel efter 2 år, och upvaktade Konung Carl vid Adrianopel. Eneman gjorde, på sin lärda resa, alt hvad han borde och kunde göra som en Philolog; at beskåda, underrätta sig och uptekna alt det, som hörer til de verldsliga, men i synnerhet Bibliska Antiquiteterna. Medan han ännu var i Egypten, hade K. Carl utnämt honom til L. L. O. O. Profession i Upsala. Ifrån Adrianopel skyndade han sig til Upsala. Kom dit, men hant ej mera än hälsa på sina lärda vänner, tala med dem om sina resor, öden och Samlingar, samt göra anstalt om sin

Professions-anträdande och Bröllop med *Catharina Rudbeck*, Archiater Olof Rudbeck den yngres Dotter, innan döden ryckte honom bort 1714.

Efter honom äro 2 Disputationer. Af hans *Orientaliska Resebeskrifning* äro endast tvånne prof-ark utkomne i Ups. 1740.

(Se Sv. Bibliothequet 1 Del. p. 62.)

EVENSSON DAVID, *Prost* i Norrköping, föddes uti Skåne och Riseberga Prästegård 1699. Fadren *Evenius Johannis* var Kyrkoherde därstädes, gift med *Anna Elisabeth Möllerstedt*. Med mycken sorgfällighet blef han upfostrad, och lade redan i yngre åren, under den namnkunnige Rectoris Scholæ i Landscrona Joch. Villborns information, grunden til Latinska Poësien, uti hvilken han sedan excellerade. Den unge Evensson kom 1715 til Lunds Academie, och nyttjade där flere dråpelige Lärares handledning uti alla vetenskaper. År 1720 reste han til Tyskland och stadnade uti Rostock, där han sina studier märkeligen förkofrade, och af Professor Petr. Becker lärde at med kraft och eftertryck predika Guds ord. Reste sedan til Lund igen och disputerade 1721 under Professor Carl Schulténs *præsidio in Rabbinicis*. År 1723 disputerade han under samma *Præses pro gradu* och vardt Magister. Lade sig sedan med största flit på Theologien, och kallades 1725 til

til Adjunctus vid Dom-Kyrkan. Samma år försvarade han under Dr. Jacob Benzelii Præsid. dess Inaugural-Disputation: *De Prædestinatione.* Intil år 1730 predikade han vid Domkyrkan i Lund. Vardt ock då redan för sina makalösa åmbets-gåfvor til Kyrkoherde uti Ystad och af flera Församlingar til Lärare begärd. År 1730 kallade Riks-Rådet och Cancellie-Præsidenten Gr. Arvid Horn honom til Stockholm, at blifva dess Hof-Pråst. Året dårpå feck han nådig kallelse at vara Kongl. Hof-Predikant och Pastor vid Lif-Drabante-Corpsen. År 1734 benådades han med Kongl. Fullmagt på Kyrkoherde-åmbetet uti Norrköping, hvilket han 1735 tilträdde. Vardt Prost samma år. Vid Riksdagarne 1740, 1741, 1742 och 1743, var han Riksdagsman. Han hade den åran at predika på stora Riks-salen, inför Rikfens Råd och Stånder, år 1743 d. 23 Junii, då Konung Adolph Fredric valdes til Eftertrådare på den Kongl. Svenska Thronen. Vid Biskops-valet i Lindköping efter Doct. Eric Benzelius, hade han flera röster, åfvenledes til Superintendentien i Carlstad efter sin Svårfader Dr. Magn. Aurivillius; men de flåste vota hade han år 1743, då Pastoratet vid Stor-Kyrkan i Stockholm skulle bortgifvas. Præsiderade 1744 med stor skicklighet uti Lindköpings Pråstmöte *de Ecclesia.* Han var en högt begåfvad Pråstman, ofortruten, flitig och alfvarsam uti sit åmbete. Trogen och kår emot sina vånner, mild och ödmjuk uti

umgänge, gifmild emot fattige, och uti sit hus et efterdöme för hela Församlingen. Geck utur tiden väl beredd d. 14 Febr. 1750 och lämnade efter sig et allmänt loford.

Gifte sig 1736 med Jungfru *Margaretha Christina Aurivillia.*

Dess af trycket utgifna Predikningar äro följande: *Underdånig Lyckönskan på Dr. Ulricæ Eleonoræ Födelse-dag.* 1734. — *Likpredikan öfver Anna Ascania.* 1738. — dito öfver *Anna Maria Ascania* 1738. — *Pred. på 24 Sönd. efter Trinit.* 1742. — *Likpr. öfver Brita Echman.* 1742. — *Pred. på Val-dagen* 1743 — *Pred. öfver Dom. 19 på Trinit.* 1743. — *Pr. på 4 Böned.* 1745. — *Likpred. öfver Kyrkoh. M. Bangelius* 1745. — *Likpr. öfv. Jungfr. Skunck.* 1745. — *Tal öfver Prins Gustafs födelse* 1746. — *Likpred. öfver Rådm. Joh. Reef* 1746. — *Rådstugu-Pred.* 1747. — *Likpred. öfver Christina Nordstrand* 1748. — dito *öfv. Prost. C. Echman* 1749. — dito *öfver Prost. P. Broms.* 1749. —

(Se Elogium Evenssonianum, bifogadt vid Likpr. hållen af Bisk. *A. O. Rhyzelius*. — Tit. Christeliga Lärans timmeliga Dygde-krona Norrköp. 1750. upsatt af *Henr. Jac. Sivers.* — Lärda Tidn. för 1750, N:o 50. — *Strickers* Hom. Bibl. p. 43.)

FA-

F.

FABRITIUS, LUDVIG, Kongl. Svensk Envoyé. På fästet Oranien i Brasilien var han född 1648. Fadren, *Johan Georg Fabritius*, var Med. Doct. och Professor vid Academien i Leyden, gift med *Elisabeth Funck*. Den unge Fabritius kom i Rysk krigs-tjenst, stet myckel ondt, blef fången 1665 af de Donaiske Cossackerne vid Astracans öfvergång, såldes såsom slaf twänne gångor, och köptes ändteligen fri uti Hispahan 1671, af den Holländske Envoyéen von Heinitz. Återkom til Ryssland och tjente där sluteligen såsom Öfverste-Lieutenant; då han år 1677 begärte afsked och reste til Sverige. Antogs af Konung Carl XI, och utnämdes år 1679 såsom Envoyé til Ryssland, hvarefter han gjorde tre särskildta resor til Persien i handels-ärender, och återkom sista gången 1700. Han adlades af Konung Carl XI 1687, och fick 1696 confirmation på sin Öfverste-Lieutenants Fullmagt; sedan han några år förut, på Kongl. Cancellie-Collegii Stat, fått 1000 Dal. S:mts årlig lön, och äfven 1715 1000 Daler dito mynt Hemmans-räntor i Vermeland, i afräkning på förfträckta medel vid Persiska resorna. Dock indrogos desse inkomster år 1721 och minskades til 400 Dal. S:mts pension af Kongl. Stats-Contoiret, och 600 i Hemmans-räntor. Fabritii många och besynnerliga öden förtjena at läsas, uti den särskilta Lefvernes-beskrifning, som öfver honom år ut-

gifven och tryckt i Stockholm år 1762. Han dödde i Stockholm 1729, och begrofs i St. Ulr. Eleonoræ Kyrka. Gifte sig f. g. 1689 m. *Anna Christina von Schönfeldt.* a. g. m. *Margareta Barckhusen.*

(Se *v. Stjernm.* Matr. — d. cit. Lefv. Beskr.)

FAHLENIUS JONAS, *Theol. Doctor* och *Biskop* i Åbo. År 1674 föddes han i Falu Stad: Fadren var *Nicolaus Haquini*, Hospitals-Predikant därstädes, och Modren *Brita Fahlberg.* Af en så liten början, och genom mycken svårighet och fattigdom, som öktes genom Fadrens tidiga död, har han med otrolig flit arbetat sig fram i verlden. Kom til Upsala år 1695, och gjorde sig snart känd, för sin outtröttеliga arbetsamhet. Genomgick de vanliga profven, och creerades Phil. Magister 1707. Årholt 1712 Kongl. Senatens fullmagt på Theologiska Adjuncturen i Upsala, och lät 1716 prästviga sig. Vid den solenna Theol. Doctors promotion, som 1719 vid Dr. Ulricæ Eleonoræ kröning hölts i Upsala, uti då varande Hans Kongl. Höghets, sedermera K. Fredrichs Hertigens af Hollsten, samt Riksens Råds och Stånders närvaro, framstälte han Doctoral-frågan: *De Notitia irregenitorum*, och fick vid samma tilfalle en Kongl. gåfva af Hennes Maj:t Drottningen. Vid Jubel-festen 1721, orerade han med allmänt nöje: *Om den Christna Lärans öden i Sverige.* Samma år förordnades han til

Log.

Log. och Metaph. Professor vid Kongl. Academien i Åbo, hvarpå flyttningar tid efter annan skedde til Theol. Professionen, til Dom-Prost-syslan, och 1734 til Biskops-värdigheten. Vid Konung Fredrichs återkomst ifrån Hessen 1731, vardt han Theol. Doctor. Var Promotor vid Doctoral-promotionen, som hölts 1740 i Åbo, då detta Lärosäte firade sin Jubelfest. Måste 1742 flykta öfver til Sverige undan Ryssen, som då öfversvämmade Finland, men återkom efter den slutna freden 1745. Af naturen ägde han en svag kropp, den han likväl, genom en ordentelig lefnad, vid hälsan bibehölt til sena ålderdomen. År 1745, blef han rörd af slag, så at målet blef oredigt, och minnet med synen försvagades, hvarföre han sjelf räknade för nödigt, at affäga sig sina dryga åmbeten, och i underdånighet om afsked anhålla. Detta beviljades honom i de nådigaste ordalag. Han afsomnade år 1748, i en ålder af 74 år, sedan han varit allmänt vördad, för djup lärdom, och nit i sina åmbets-förrättningar, och en ren Christelig vandel. Begrofs med Likpredikan, öfver Text. Phil. 1: 23. hvilken förrättades af Vice-Biskopen Dr. Brovallius i den Svenska, och af då varande Prof. sedan Biskopen, nu Årke-Biskopen Dr. C. J. Mennander i Finska Församlingen i Åbo.

Biskopen Fahlenius gifte sig f. g. 1729 i Stockholm, m. J. *Agatha Siöberg*. A. g. 1732 m. Fr. *Sara Charlotta Tepatti*.

Oberäknade dess Academiska arbeten, så äro, ifrån hans hand, trenne *Likpredikningar* utgifne i Åbo; åren 1728 och 1729.

(Se Personal. vid Dr. Brovallii Likpr. — Lärda Tidningar för år 1748 N:o 90, — *Rhyzelii* Episc. Sv. Goth. —)

FEIF CASTEN, Friherre och *Præsident* i Kongl. Stats-Contoiret. Föddes 1661 i Stockholm, hvarest Fadren *Peter Feif* var handlande och ägde til hustru Vinskänkens på Norrmalms-Torg *Casten Hofs* Dotter. I första barndoms-åren, blef han satt til en hattmakare, med hvilken han for til Finland, och i hvars hus han 3 år tilbragte. Återkom sedan til Sverige, då han begynte studera. Det Finska språket, hvilket han under sit vistande i Finland sig lärt, lade första grunden til hans lycka; ty det var så väl i anseende därtil, som til dess färdighet uti skrifvande, at han uti Kgl. Cancelliet vardt antagen. Här blef han först Cancellist, så Registrator och sedan Kongl. Secreterare, uti hvilken beställning han 1705 adlades. Vardt Krigs-Råd 1708, och 1709 Stats-Secreterare af inrikes Expedition. Utnämdes til Landshöfdinge i Vestmanland 1714, men förordnades följ. år til Ombuds-Råd vid Krigs-Expedition. Det är märkvärdigt, at han år 1714, såsom Landshöfdinge, gaf Konung Carl resepass ifrån Turkiet til Tyskland, då Konungen förklädd, och under namn af *Carl Frisk*, i sällskap med en Rosen

ten och Düring reste til Stralsund. Sist utnämdes han 1723 til Præsident i Kongl. Stats-Contoiret, sedan han förut 1719 uti Friherre-Stånd blifvit uphögd. Dödde i Stockholm 1739 utan manliga arfvingar, och ligger begrafven uti Öby Kyrka i Neriket. Han var en stor Favorit hos Konung Carl XII, och intager således et märkeligt rum, uti denna Hjeltens Lefvernes-beskrifning.

Gift m. Fr. *Anna Christina Barckhusen*, Borgmäst. i Arboga Hans Barckhusens Dotter.

(Se v. *Stiernman* Geneal. Matr. —)

FERLAS. ÅKE BENGTSSON til Eka, *Svea Rikes Råd*. Son af R. R. *Bengt Nilsson* från Bergshammar och *Beata Åkesdotter*. År 1563 blef han Krigs-Öfverste i Finland. Skickades 1564 med en hop Krigsfolk in i Bleking, hvarest han eröfrade Lyckö Slott. 1565 belägrade han förgäfves Bohus och Elfsborg. 1566 Öfverste på Varberg. 1567 Fält-Öfverste. Slagen ensam til Riddare vid Konung Erics Bröllops-högtid 1568. Sedermera Riks-Råd i Konung Johan III:s tid. Dödde 1578 och blef i Gråmunka-Klöstret i Stockholm begrafven. Med honom gick denna ätten ut på svärdssidan. Han var en myndig, förfaren, lärd och väl förfökt Adelsman. Han hade länge vandrat i främmande Land, och blef af Konung Eric mycket brukad, under kriget med Dannemark.

(Se

(Se v. Stjernmans Höfdinga-Minne p. 295. — Ejusd. K. Eric XIV, K. Sigismunds och K. Carl IX:s Historier. —)

Fersen Fabian, Friherre, *Fältmarskalk* och *General-Gouverneur* öfver Skåne, Halland och Blekinge. Var Son af Öfverste-Lieutenanten *Reinhold Fabiansson v. Fersen* med Fr. *Dorothea Wrangel*, och föddes i Revel 1626. Efter inhämtade nödiga kunskaper, försändes han af Föräldrarne 1643 til Sverige, då han, uti Dr. Christinas lysande Hof, straxt blef antagen. Men hågen lekte merá på vapnebragder än på den makliga Hof-lefnaden. Han utbad sig därföre och århölt nådigt tilstånd, at få gå om bord på Svenska Flottan, hvilken nu agerade emot den Danska, under den tappre Amiral Carl Gust. Wrangels anförande. Som en snar fred gjorde slut på denna expedition, begaf sig den unge och behjertade Fersen til Svenska Arméen i Tyskland, där han ock 1645 vardt Capitaine vid Gref Torstenssons så kallade Lif-Regemente. Han utmärkte sig snart på et sätt, som året efter tilskyndade honom Majors fullmagt, och innom följande års slut uphöjde honom til Öfverste-Lieutenant. Efter fredens slut företog han sig 1650 en resa genom Nederländerne til Frankrike. Hemkom lyckligen, och vardt därefter af Konung Carl Gustaf, under dess Polska Krig, til Commendant i Staden Crakau 1657 förordnad. Commenderades sedermera 1658 til Svenska Armeen, som geck

emot

emot de Danske, och var med för Köpenhamn; Samma år bivistade han et blodigt sjöslag emellan de Svenske och Danske för Croneburg, då han feck 5 farliga sår. Erhölt straxt därpå, i anseende til sit berömliga upförande, General-Majors fullmagt. 1659 commenderades han åter för Köpenhamn, och visade sin behjertenhet. Skickades därpå til Strallsund, at försvara och undsätta samma Stad, som nu oförmodeligen vardt belägrad. År 1663 utnämde honom Konung Carl Gustaf til Gouverneur öfver Lifland och Riga, och 1668 til General-Lieutenant af Infanteriet. År 1674 vardt han General af Infanteriet, och tillika uti Friherre-stånd uphögd. När han året efter kom til Stockholm, utnämdes han til Krigs-Råd, jämte befallning, at öfvervara alla förefallande vigtiga Krigs-deliberationer. När de Danske, i slutet af år 1675, började nya oroligheter i Skåne, vardt General Fersen, genom nådig fullmagt, til General-Fältmarskalk, General-Gouverneur öfver Skåne, Halland och Blekinge, samt til Öfver-Directeur öfver alla Milice- och Fästnings-affairer därstädes förordnad. Dessa höga och vigtiga ämbeten förestod han med en omhugsan, drift, mandom och försiktighet, som tilvant honom sin Konungs besynnerligaste nåd och Medborgares fullkomligaste högaktning. Sedan de Danska oroligheter i Skåne uphört, fick han 1677 befallning, at gå til Lifland uti en angelägen förrättning; men då han härtil gjorde sig redo, kom döden emellan, och slöt dels

åre-

ärenika lefnad d. 30 Julii 1677. Näst för sin död, vardt han ock, i affeende på dess många och stora tjenster emot Konung och Fäderneslänad, til Riks-Råds digniret utnämd *). Hans Lik fördes ifrån Malmö til Revel, och blef där med på den tiden öfveliga Ceremonier uti Familiens graf i Dom-Kyrkan jordad.

Gifte sig 1657 i Crakau med *Sabina Elisabeth Vesterhage*. Deras äktenskap var ofruktsamt.

(Se Personalierne efter Likpr. på Tyska tryckt i Revel 1678. in 4:to)

FERSEN (VON) OTTO VILHELM, Friherre och *Fältmarskalk*. Föddes i Revel 1623, och var Son af Lieutenanten *Herman Fabiansson von Fersen* med Fru *Margareta Anrep*. Följde, vid 18 års ålder, Öfversten Hans Wachtmeister til Sverige, och blef Drottning Christinas Hof-Junkare. Gaf sig ifrån Hof-lefnaden til Militairen 1643, och blef då Volonteur under General-Major Wachtmeisters commando. Kort efter Cornet under Danska kriget. Aflade flera prof af sin behjertenhet och blef til Lieutenant, vid Fält-Marskalken Wrangels så kallade Lif-Guarde, befordad. Uti en skarp träffning emot de Kejserlige vid Donau-strömmen 1648, blefvo 3 hästar honom undanskutne, och han sjelf illa

*) Von Stjernman uti sin Geneal.-Matr. säger, at detta skedde efter hans död 1678.

illa ſårad. Vid Prags öfwergång uti de Svenſkas händer, vardt han Rytmäſtare. Efter fredens ſlut, gjorde han en reſa til Frankrike, och befordrades där til Major, vid General Roſens Regemente. Uti Batailjen vid Saint-Marth, blef han åter bleſſerad, och var i yttерſta lifsfara, medan han red på en Ungerſk håſt, ſom flera gångor ruſade med honom in uti fiendens leder. Samma håſt ſprang åfven med honom i en ſtrid ſtröm, vid hvilket tilfälle han hart når hade omkommit, om han icke af ſjelfva fienderna blifvit räddad. Ifrån ſin Franſyſka tjenſt tog han affked, reſte til Sverige och blef Kammarherre hos Konung Carl Guſtaf. Biviſtade Konungens kröning 1654, och fick därefter befallning, at följa Drottning Chriſtina vid deſs afreſa, genom Sverige til Dannemark. 1655: då Pålſka kriget begyntes, följde han Konung Carl Guſtaf, ſåſom deſs Hof-Marſkalk, på den reſa Konungen gjorde til Rikets ſödra Provincer. Jämte bibehållandet af ſin Kammarherre-beſtällning, utnämde Konungen honom til Öfverſte-Lieutenant af Kongl. Lif-Guardet år 1655. Därpå reſte han på värfning til Tyſkland, och råkade, under denna reſan, uti en ny lifsfara, genom en håſt ſom med honom ſkyggade. Sedermera gjorde han campagne uti de Pålſka och Danſka krigen, ſamt avancerade til Öfverſte. För ſit tappra upförande härunder, fick han vid et tilfälle 1000 Ducater af Konungen. Efter fredens ſlut med Pålen 1660, blef han Landt-

Råd

Råd i Estland. Befullmägtigades 1672 af Estländske Adelen, at resa til Stockholm, för at hos Konung Carl XI söka confirmation på deras Privilegier. Under sit vistande i Sverige, benådade Konungen honom med General-Majors fullmagt. Icke långt efter vardt han General-Lieutenant, och beordrades 1675, at med Svenska Armeen gå til Norrska grånsen, de Danska til mötes. I detta krig gjorde han nya campagner, och bivistade det blodiga slaget vid Lund, hvarunder han fick tvänne dödeliga sår, och sluteligen, efter et tappert fäktande, blef til fånga tagen, samt til Dannemark bortförd, där han uti den uslaste belägenhet, och de största plågor, af sina undfångne blessurer, några år tilbringa måste. Han lösgafs ändteligen ifrån sin fångenskap och fick tilstånd at resa til varma Baden, dock med parole at sig åter uti sit fängelse inställa. Honom förelades af de Danske, at lösa sig sjelf med 3000 Riksdaler; men som han det icke förmådde, vardt han åter efter sin gifna parole en fånge, til dess han ändteligen, efter den tappre Fältmarskalkens Grefve Königsmarks seger på Landt-Rügen, emot några Danske Officerare utväxlades. Hemkom och vardt 1681 Gouverneur, samt sedermera General-Gouverneur i Narven. Här förlorade han år 1684 all sin egendom, uti den stora eldsvådan, som Staden öfvergeck, och var äfven hart nära, at sjelf i denna elden omkomma. År 1693 tillände honom Carl XI Fält-

mar-

Marſkalks-fullmagt. 1698 årholt han, uppå underdånig begäran, nådig dimiſſion ifrån ſit General-Gouvernements åmbete, och lefde ſin öfriga tid i ſtillhet och ro, til deſs han på ſit Landt-gods Curnell vid Revel 1703 afſomnade. Såſom han varit, ibland de Hjeltar, hvilka til Sveriges heder och nytta åfventyrat ſit lif uti de ſtörſta faror, ſå bör ock deſs åminnelſe, med utmärkt heder, lefva hos den ſenaſte efterverld.

Gift 1669 med Fr. *Gertrud von Yxkull.* Med honom utgeck denne Friherrliga gren på Svärds-ſidan.

(Se *v. Stiernm.* Matr. p. 110. — Perſonalierne efter Dr. *Langs* Likpr. i Fol. tr. i Revel 1704. —)

Flachsenius Jacob, *Theol. Doct.* och *Domproſt* i Åbo. Han var ifrån Vemo i Finland, blef 1665 Profeſſor i Logican och Metaphyſican, 1679 i Theologien och 1688 Profeſſor Theol. prim. och Domproſt, ſamt 1689 Theol. Doctor. Dödde 169-. Denne mannen har ſammanſkrifvit en Logica, en af de ſtörſta ſom någonſtädes utkommit. Den kallas *Collegium Logicum* tr. i Åbo 1678, och dedicerad til Riks-Drotſen Gr. Pehr Brahe. Af denna bok kan inhämtas, huru arbetſam mannen varit. Til Secten i Philoſophien var han Scholaſticus, och for hårt ut emot Carteſii Philoſophie, den han kallar kätterſk. Han har gådt ganſka högt med ſin Philoſophiſka Hiſtoria,

fia; ty han ſtatuerar, at Adam var den förſte Philoſoph, och det ſå mycket otviſvelaktigare, ſom han anſer Philoſophien, om ej för en våſentelig del af Guds Belåte, dock ſåſom et deſs omiſteliga Bihang. Vid ſlutet af hans Logica ſtår en bön på latin til vår Herre, med hvilken Profeſſor Flachſenius altid börjat ſina Logiſka Diſputationers ventilation. Han har ockſå utgifvit Diſputationer i andra åmnen och några Likpredikningar, ibland hvilka den år nog mårkvårdig, ſom han år 1690 hölt öfver Biſkopen i Åbo Dr. Joh. Gezelius.

(Se *v. Stjernm.* Aboa Lit. — Sv. Bibliothequet 2 Del. p. 355. —)

FLEMING CLAES, til Villnås och Norrnås, *Riks-Råd* och *Öfver-Ståthållare* i Stockholm. Föddes på Villnås 1592 af Landshöfdingen öfver Nyſlotts Lån, *Lars Hermansſon Fleming*, och *Anna Horn.* Blef 1613 Cornett, 1614 Kammarherre och litet dårefter Ryttmåſtare för Uplands Compagnie. 1619 Under-Amiral. 1625 Riks-Råd. 1629 Præſident i Råkne-kammaren och tillika Amiral. 1634 Öfver-Ståthållare i Stockholm och ſamma år Lagman öfver Norra Finland. Öfver-Ståthållare-åmbetet förvaltades af honom uti 10 ſamfålta år, under hvilken tid Handelen bragtes uti båttre ſkick och ordning och mårkeligen förbåttrades; Stadſens byggnader formerades; Sluſſen jåmte nya bryggan upbygdes; Förſtåderne

ne ſattes i båttre ſtånd med breda och jåmna gator; St. Jacobs Kyrka, ſom ſtod taklös nåſtan i 50 år, gjordes fårdig; Barnhuſet upråttades; Skepsholmen anlades och åtſkilliga ſtora ſkepp bygdes; Repare-banan inråttades och många nyttiga handtverk upmuntrades. Utom alt detta, ſatte han Örlogs-Flottan i et formidabelt tilſtånd, och på egen bekoſtnad införde och upråttade Klingſmidet, hvilket til den fullkomlighet bragtes, at Sverige ſedermera ej behöfde köpa utifrån, ſom hittils ſkedt, vårjor, ſablar, ſior m. m. Denne förtjente Herren blef ſkuten år 1644 d. 26 Julii på ſit Amiralſkepp, af en Danſk ſtycke-kula, uti hamnen för Chriſtianpris, ſå at han 2 timmar dårefter afled; vardt ſamma år begrafven i Vermdö Kyrka, hvareſt öfver honom år upſatt et pråktigt Epitaphium af Marmor med latinſk minnesſkrift.

Gift 1 g. 1618 med Fru *Anna Sneckenborg*, 2 g. 1638 m. Fru *Helena Bielke.*

(Se *v. Stjernm.* Höfdinga-Minne. —)

FLEMING Herman, Friherre til Liebelitz, *Sv. Rikes Råd*, Riks-Skattmåſtare och General-Gouverneur öfver Finland. Föddes på Villnås 1619. Var Son af Riks-Rådet och Öfver-Ståthållaren *Claes Larsſ. Fleming*, och Fru *Anna Sneckenborg.* Efter ſin hemkomſt ifrån utrikes orter, blef han 1644 Skepps-Capitaine. År 1645 vardt han Amiral, och 1650 Riks-

Råd och tillika Amiral af Rådet. Ännu samma år Öfver-Ståthållare i Stockholm, hvilket åmbete han i 2 år förestod. En håndelse torde förtjena, at hår få anföras. Amiral Fleming skulle vid et tilfålle visa Drottning Christina et nybygt skepp vid Skeppsholmen i Stockholm. Drottningen steg tillika med Amiralen på en planka, hvilken i detsamma svigtade, så at bågge föllo i vatnet. Amiral Fleming fattade i håpenheten Drottningen i klåderna, och drog henne med sig åt bottn. Änteligen kom Drottningen lyckligt up, genom sin Öfver-Stallmåstares Ant. Stenbergs tiltagsenhet, hvilken kastade sig i vattnet, efter Drottningen. Amiralen vardt åfven råddad; detta skedde 1651. År 1653 blef han Præsident uti Kammar-Collegio, och följande år General-Gouverneur öfver Drottning Christinas underhålls-Lånder. Lagman öfver Norra Finland 1657; och 1660 Riks-Skattmåstare, hvilket senare åmbete han, för andra mellankommande ordsaker, ej tilträdde. 1644 utnåmdes han til General-Gouverneur öfver Stor-Furstendömet Finland och tillika öfver Österbottn. Blef Friherre 1651. Han var en ibland de Svenske Mediateurer vid Freds-Tractaten i Breda 1668. Lefde til år 1673, då han i Stockholm affomnade och begrofs uti St. Jacobs Kyrka.

Gifte sig 1645 m. Fr.[r] *Christina Rasladin*.

(Se v. *Stjernm.* Höfdinga-Minne p. 59. — *Beckstadii* Sv. Sjöman p. 103. — Memoires de la Reine

Reine Christine par *Arckenh.* T. 1. p. 212. T. 2. p. 117. — Flor. Stockh. p. m. 157. —).

FLEMIMG CLAES, Friherre til Vik, Herre til Svidja och Quidia, Riddare och *Sv. Rikes Råd.* Hade til Fader R. R. och Lagmannen i Södra Finland *Eric Jochimsson Fleming*, hvars Husfru var *Hebbla Sparre*, af hvilken han föddes 15—. Blef Riddare och Riks-Råd 1561. Öfverste - Befallningsman på Vittensten 1563. Samma år förordnad at hafva befallningen vid H. Johans förvarande på Åbo Slott, och at följa honom på resan ifrån Finland. Amiral 1564 och Friherre 1569. Samma år Krigs-Öfverste på Norrska Tåget. 1570 Öfverste-Amiral. Fick 1572 befallningen vid K. Erics förvarande på Gripsholm. 1574 Commissarius til Freds-handelen med Ryssland. 1590 Lagman i Upland, Våster-Norrland och Våsterbottn. 1591 Sveriges Rikes Marsk. 1564 belägrade han Bohus fruktlöst, upbragte samma år 18 Lybska Köpmans-Skepp, och affattes ånnu samma år för åtskillige förseelser vid Flottan, men seglade likafult med Flottan til Stockholm om hösten 1570, gjorde infall i Norrige och afbrånde Trundhems Lån. Gick samma år med Flottan til sjös, och lefvererade de Danske et sjöslag under Skånska vallen, hvarvid några Skepp åröfrades. Utnåmdes 1591 til Krigs-Öfverste i Lifland, och slog med en liten corps 6000 Ryssar. Til Sigismunds val til Polska Kronan ville han icke samtycka.

Under Sigismunds regering och de inhemſke builren, hölt han jämt Konungens parti, föraktade alla Hertig Carls och Rikſens Råds bref och befallningar, dem han ofta med grofheter beſvarade. Han hölt ej allena Flottan, utan äfven hela Finland, Konung Sigismund tilhanda, tog ny ed af Krigsfolket, bar up ſkatter, och förfor ganſka enväldigt, både med hogre och lägre, ſom bodde i Finland. Bönderne i Öſterbottn gjorde därföre upror 1596, men Flemingen uppryckte med Krigsmakten, ſlog ſå väl dem, ſom Tavaſte boerne, och nederlade 11000 bönder. I Öſterbottn blef han af en förtrollad (förgiftad) pil ſkuten, hvaraf han 1599 afled. Liket biſattes på Åbo Slott, och begrofs ſedan i Pargas Kyrka.

Gift m. Friherrinnan Fr. *Ebba Stenbock*.

Amiral Claes Fleming kallades af Pollakarne, för det han var mycket grof och ſällſam i ſina ſeder, i ſtället för *Admiralis*, *Dominus Admirabilis*.

(Se *Girs* K. Joh. III Hiſt. — Werwings K. Sigismunds Hiſt. —)

FLEMING LARS, Friherre til Libelitz m. m. och *Kongl. Råd*. Af Riks-Rådet, Riks-Amiralen och Öfver-Ståth. Herr *Claes Fleming* och Fru *Anna Båth*, föddes han år 1621. Sedan han gjordt ſina utländſka reſor, blef han 1649 til Drottning Chriſtinas Kammarherre an-

ta-

tagen. År 1651 Kammar-Råd, och 1652 Landshöfdinge öfver Stockholms Lån, hvartil år 1654 hela Upsala Lån lades. Samma år uppå begågan förordnad til Landshöfdinge öfver Dorptiske kretsen i Lifland, och då Ryssarne, med en talrik Armée år 1656 belägrade Staden Dorpt, förfvarade han i 10 veckors tid samma Stad med 400 man Krigsfolk och 200 Borgare. Efter Dorpts öfvergång genom accord, utnämdes han 1657 til Krigs-Kammar-Præsident vid Svenska Arméen, hvilken sysla han förestod, så väl under Polska som Danska Kriget. År 1665 Præsident i Dorpts Hof-Rätt. 1668 Riks-Råd. 1669 Canceller vid Academien i Pernau. 1676 förordnad at biträda Riks-Skattmästaren Friherre Sten Bielke uti Kongl. Kammar-Collegii förvaltning. År 1678 updrogs honom en Commission, at med Ridderskapet och Adelen i Estland afsluta om en extraordinarie Bevillning, til Danska krigets utförande. Friherre 1651, och lefde til år 1699. Han ägde sin Öfverhets nåd, under hela sin 50: åra tjenstetid, var gudfruktig, nitisk, rättvis och almänt älskad. Under de senare åren af sin lefnad var han, i anseende til en svag hälsa, ifrån all tjenstgöring frikallad, njöt likväl Kongl. Rådslönen oafkortad, och bivistade Sessionerne i Rådet, så ofta dess hälsa och krafter det medgåfvo. Gifte sig 1653 med Drottning *Mariæ Eleonoræ* Kammar-Jungfru, (Hof-Fröken) *Anna Ifvarsdotter Natt och Dag* til Strömstad.

(Se Personalierne efter Likpr. tr. i Stockh. 1699 in 4:to.)

V

Fleming Claes, Friherre til Libelitz, Herre til Hermansari, Liung, Bo, m. m. *Kgl. Råd*, född 1643, och Son af Riks-Rådet och Amiralen Friherre *Herman Fleming*, med Fru *Christina Rosladin*. Då han var stadd på sina utrikes resor, upvaktade han vid Kongl. Svenska Ambassaden i Paris och Cöln, och gjorde äfven Campagne vid Kongl. Franska Arméen. Återkommen til Fäderneslandet, befordrades han år 1674 til Hof-Råd i Riksens Cancellie, och utnämdes vid Ups. Riksdag 1675 til Ledamot uti Commission öfver Riksens Räntors förvaltning under Konung Carl XI:s minderårighet, samt til fullmägtig i Banquen. År 1677 Cancellie-Råd, och samma år Öfverste för et Finskt Cavallerie-Regemente. Vid den märkvärdiga Riksdagen i Stockholm år 1680, Landtmarskalk. Samma år Landshöfdinge öfver Nerike och Vermeland, samt Præsident uti de då förordnade Reductions- och Liquidations-Commissioner. Flyttad år 1681 d. 29 Martii til Upsala Höfdingedöme, samma dag utnämd til Præsident i Kongl. Kammar- och Commerce-Collegio och d. 7 följande Decembr. til Kongl. Råd kallad. 1684 Canceller vid Academien i Lund, och samma år förordnad at föra Præsidium öfver hela Kammarverket, Stats-Contoiret och Bergs-Collegium, efter Riks-Skattmästaren Frih. Sten

Biel-

Bielke, som nyligen affomnat. Han dödde 1685 d. 31 Julii på resan til varma Baden, och begrofs i Stockholm 1686. Lämnade efter sig mycken förmögenhet, och ibland flera samlingar, et ansenligt Cabinett af Svenska och Romerska mynt; men alt detta hant icke komma til tredje arfvingen.

Gift 1675 med Friherrinnan Fru *Anna Cruus*, sedermera Kongl. Hofmästerinnan, som dog 1692. Hans Enkefru och barn blefvo 1687 uti Grefveligt stånd uphögde.

(Se v. *Stiernm.* Landt-Marsk. Hist.)

FLEMING ERIC, Friherre til Lais, Herre til Fituna, Strömsnäs, Rikiten, Svidia och Pikala, *Sv. Rikes Råd* och Præsident i Kgl. Bergs-Collegio. Född 1616 på Edeby gård i Salems Sokn i Södermanland, af *Hindric Fleming* och Fru *Ebba Båth.* Sedan han idkat studier, och 1632 gjordt en resa igenom Rikets Provincier, hvarvid han i synnerhet förvärfvat sig kunskap om Rikets Bergverk och Bergslager, århölt han 1634 tilstånd, at som Kammarherre vara Svenska Ambassaden til Ryssland följaktig. 1635 med Assessoren i Bergs-Collegio Hans Philip, til Piteå Lappmark afsänd, at där uptaga och i stånd bringa Nasfa Silfververk. 1637 Assessor i Kongl. Bergs-Collegio. Började 1639 en utrikes resa, hvarvid han underrättade sig om Sachsiske, Lyneburgiske och Böhmiske Berg-

verken, öfvade sig under varelsen i Holland i Mathematiken och Mechaniken, besåg flera Länder, med deras Grufvor och Bergs-tilverkningar, reste hem 1643, och befordrades, jämte den redan innehafvande syslan, til Commissarius i Bergs-Collegio och Rikets Bergslager. 1651 Landshöfdinge öfver Stora Kopparbergs-Lån. 1652 tillika Præsident i General-Bergs-Amtet och Kammar-Råd. 1654 Friherre. Vid den samma år, i Upsala hållne märkvärdiga Riksdagen, af Drottning Christina til Landt-Marskalk utnämd. På Riksdagen i Stockholm 1655, åter Landt-Marskalk. Samma år i Sept. Riks-Råd och Commissarius i Reductions-Colleg. behållandes tillika Præsidentskapet. Brukades sedermera vid flera vigtiga Commissioner uti landsorterne och Bergslagerne. Uti hans tid, voro Rikets Bergslager uti et förträffeligt vålstånd, och är Friherre Fleming, ibland alla Kongl. Bergs-Collegii Herrar Præsidenter; den enda, som ifrån ungdomen, igenom in- och utrikes resor, förskaffat sig grundelig kundskap uti Bergs-Vetenskapen, samt ifrån Auscultant tjent sig up til Præsident uti nyssnämde Collegium. Har varit en gudfruktig och redelig Herre, medlidande emot fattige, och dels upbygt, dels begåfvat flera Kyrkor. Han dödde på sin ägendom Rikstén 1679, begrofs följande året i Stockholms Stor-Kyrka, samt nedsattes sedan i Sorunda Kyrka i Södermanland, hvarest öfver honom finnes en prägtig marmor-grafvård, med

med latinsk påskrift, innehållandes de märkvärdigaste dess lefnads omständigheter. Gift f. g. 1642 med Fru *Maria Eleonora Soop*. A. g. 1653 m. Fru *Christina Cruus*. Dess Portrait är in 4:to af *Akrel* graveradt.

(Se *v. Stjernm.* Landt-Marsk. Hist.)

FOLCHER JOHAN, *Theol. Professor* prim. i Pernau. Han föddes i Calmar 1665, hvarest Fadren *Folche Månsson* var Rådman. Studerade i Upsala och blef där Magister. Reste 1693 utrikes, och blef Theologiæ Licentiat i Giessen. Kom hem 1696, och vardt Log. et Metaphys. Lector vid Gymnasium i Calmar, därest han ock 1698 prästvigdes. År 1701 blef han Theol. Professor i Pernau och 1707 primarius Theol. Prof. När Ryssen 1710 intog Pernau, begaf han sig öfver til Sverige. Han beskyltes för at vara Pietist, och led i detta hänseende mycken förföljelse, så väl i Pernau, som i Stockholm. Det kom ock härmed så långt, at han dömdes ifrån åmbetet och prästevärdigheten i Stockholm 1718. Han hade äfven ifrån år 1711 varit utan lön, men fick vid 1723 års Riksdag af Stånderne en pension på sin öfriga lifstid. Han slöt sina dagar i Asarums Sokn vid Carlshamn 1729, och lemnade efter sig flera barn. Han var lärd, men nödsakades för bröd sälja sina böcker. Sin gudsfruktan prydde han med en oklanderlig vandel.

del. Til våxten var han en ſtor man, och af vackert utſeende.

Han har utgifvit på trycket: 2 Diſputationer i Upſala. — En Diſp. i Gieſſen - 1696. Åfven en Oration, hållen i Stockholm 1697 öfver Konung Carl XII:s kröning. — Ockſå har man efter honom tvånne Orationer, den ena hållen i Calmar, når han år 1698 tilträdde Lectoratet; den andra hållen i Pernau, för ſin Theol. Profesſion 1701.

(Se Svenſka Mercurius för Auguſti månad 1758, p. 169.)

FORNELIUS LARS, *Theol. Profeſſor* i Upſala, och Paſtor i gamla Upſala. Föddes 1606 i Öſtergöthland och Fornåſa Sokn, af Fadren Bonden *Johan Perſſon*, och Modren *Ragnild Nilsdotter.* Blef Magiſter i Leiden, ſedan han dår 1629 ſine præſide diſputerat, *de ortu et interitu.* Gjorde 1632 en reſa til Tyſkland, och upvaktade Konung Guſtaf Adolph, ſom då med ſin Armée låg vid Nürenberg. Följde Konungen til ſiſta ſlaget vid Lützen. Efter Konungens död, gick han med Arméen, ſå långe den med ſig förde Konungens lik. Beledſagade ſedermera Liket til Anklam, och reſte dårifrån öfver Dannemark hem til Sverige. Förordnades 1634 af Drottning Chriſtina til deſs Bibliothecarius i Stockholm, hvarefter han 1635 blef Poëſeos, och 1646 Theol. Profeſſor i Upſa-

ſala, ſamt tillika Kyrkoherde i gamla Upſala. Fornelius hade et ogement qvickt ſnille, och var i ſtudier ſå bittida mogen, at han, på ſit 20 ålders år, hölt i Upſala en Oration på Grekiſk vers. Uti J. Våhlbergs Diſp. *de Poëtis in Svio-Gothia Latinis*, räknas han ibland Svenſkar ſom lyſt i Latinſka Poëſien, och til prof däraf anföres några vackra verſer, ſom börja hans *Horologium aſtrologicum Upſalienſe.* Efter Dr. Lars Vallii intygande, uti Bref til R. R. Joh. Skytte, har han äfven begynt at ſkrifva tvänne Guſtaida, den ena om Guſtavi primi priſeliga rebus geſtis, och den andra om Guſtavi Secundi bedrifter, och ſamma Guſtaida ſkrifvit ſå med phraſibus Virgilianis, det en ſkal intet annat veta, än ſom ſjelfve Virgilius ſkrifvit dem. I Upſala dödde han 1673, 67 år gammal, och blef där begrafven. Sjelf gjorde han ſit Epitaphium i följande ſtropher:

Gothia me genuit, Batavi fecere Magiſtrum,
Upſala excepit, porticus hic ſepelit.
Me melius nemo Guſtavi vulnera Regis
Vidit: hoc in ſaxo Lector habeto novum.

Gifte ſig 1634 med *Anna Andersdotter,* Kyrkoherdens i Hageby-höga i Öſtergöthland, Anders Erici Dotter. Med henne hade han Sonen *Jonas Fornelius*, hvilken dog 1679, ſåſom Aſtronomiæ Profeſſor i Upſala, och ſom jämte mycken kännedom uti glas-ſliperiet, til

eget

eget behof sjelf kunde förfärdiga Telescoper, Microscoper och Tuber.

Dess tryckta skrifter äro: *Carmina* vid flera tilfällen. *Disputationer.* — *Kyrko-Postilla*, tryckt i Jönköping 1697. — *Orationes.* — *Comedia.* — Näst för sin död, skal han låtit på elden kasta en stor hop egna Manuscripter.

(Se Upsala Tidningarne för 1773 N:o 14. — *v. Stjernm.* Bibl. Svio-Goth. 2 D. p. 473. — Hist. Bibliothecæ Reg. Stockh. p. 35.)

FORSIUS ARONUS SIGFRID, eller Helsingforsius, lefde vid slutet af 16:de och början af 17:de Sec. och ansågs i sin tid, såsom en snabb Mathematicus och Astronomus. Dess lefnadsomständigheter äro helt besynnerliga. Efter hemkomsten ifrån en utrikes resa, vardt han brukad, vid den år 1600 öfver Lappmarken författade Geometriska mätning, och, i anseende til dess därvid visade skicklighet, utnämdes 1603 til Physices och Astronomiæ Professor i Upsala. Forsius utgaf 1605 sina spådomar om Konung Carl IX:s fälttog i Lifland, hvilka hade den påfölgden, at han blef satt i fängelse, och på sträckbänken pinter, men dock, efter Konungens hemkomst, lösgifven. År 1608, antogs han til Astronomus Regius och förordnades tillika, at vara Kyrkoherde vid Kgl. Riddarholms församlingen i Stockholm; men råkade 1611 åter illa ut, såsom medvetande uti et uppror,

rar, hvilket af Konung Sigismunds medhållare, i Finland anstäldes. Fångslad, blef han andra gången, på stråckbånken plågad i Örebro, men, vid Riksdagen i Nyköping, för oskyldig erkånd och lösgifven. Efter beråttelse, benådad med tilstånd, at begåra hvad beställning han åstundade, skal han utbedt sig det minsta Pastorat i Riket. Och som Ekenås Stads Pastorat då var ledigt; århölt han dårpå Kgl. Fullmagt, tillika med en förlåning af 50 tunnor Kronotionde årligen. Det var på denna ort, som han sammanskref, och låt år 1619 i Stockholm trycka, den "stora *Prognostica* til det år Christi "1619, med flit utråknadt och judicerat af na"turliga orsaker och de gamla Astrologers för"farenhet. En skrift upfyld med de underligaste spådomar och vidskepeligaste gissningar. På Konung Gustaf Adolphs befallning, måste han begifva sig til Upsala, at inför Dom-Capitlet svara för sit verk. Dom-Capitlets dom utföll, af det innehåll: "at Kongl. Maj:ts godt"finnande underställtes, om icke Forsius borde "ifrån Pråste-åmbetet såttas, tils han med någon "uppenbar skrift, af trycket utgången, skulle "fördöma och förkasta sina olideliga supersti"tioner, och göra dem fyllest, som han förar"gat hafver". Och som han sina underliga meningar til största delen vårkeligen återkallade, lårer han förmodeligen fått behålla kappan; åtminstone vet man, at han vid sin död, som 1637 inföll, förestått Ekenås Församling. Han

skal

ſkal under ſit viſtande i Ekenås jämt ſysſelſatt ſig med Aſtronomiſka Obſervationer, och visſa tider, hvar vinter och ſommar, legat hela nätterna ute på marken, hafvandes en lappmudd på ſig, ſamt en ſtor bok liggande på bröſtet. Det berättas, at han, i denna ſtällning, en gång varit i fara at blifva ihjälſkuten af en förbi reſande, hvilken mente ſig ſe et ſpöke. Ibland denne mannens många ſpådomar, vil man roa läſaren med tvänne. Aronus Forſius ſkal hafva gjordt ſig en Almanacha för egen räkning. Uti den ſamma, hade han, et år, för en dag utſatt en ſtark ſtorm. När denna dagen inföll, och han på ſamma dag ſkulle på Sälvik, en half mil ifrån Ekenås beläget, biviſta et Bröllop, har han, ehuru ſtilla vädret om morgonen var, icke allenaſt ſjelf tagit landvägen til ſtället, utan ockſå varnat gäſterna, hvilka ifrån Staden budne voro, at icke ſätta ſig ſig öfver ſjön, emedan en farlig ſtorm den dagen ſkulle infalla. En del föraktade varningen och ſatte ſig på en ſtor båt. Man lade ut i vackraſte väder, men knapt voro de halfvägs komne, innan en ſtorm begynte, i hvilken alla omkommo. Til et minnesmärke öfver denna händelſe, ſkal på Sälviks landet vid ſtranden, gent emot där båten ſank, et kors af träd blifvit upreſt. — Sammaledes, ſkal han 6 veckor förut hafva ſpådt ſin dödsdag och timma. Han ſkal då varit på beſök hos en annan Präſtman, icke långt ifrån Ekenås, ſom legat illa ſjuk. Sedan

de

de bågge med hvarannan något talt, har den ſjuke, ſom förut förklarat ſig mycket nögd at ſkiljas hädan, bedit Forſius, den han trodde vara färdig uti alt ting, at han ville ſäga honom, om han den gången ſkulle dö. Aronus Forſius har då ſvarat: "Efter jag hörer, at I ären "nögd med Guds vilja, ſå vil jag ſäga Eder, "at i morgon denna tiden är Eder tid, (hvil-"ket var kl. 2 e. m.) och i morgon 6 veckor "til, är min tid vid ſamma ſtunden." Bägge ſpådomarne ſägas hafva träffat in. Ehuru härmed må hafva varit, är dock viſt, at denne mannen, både ut- och inrikes, på ſin tid var anſedd med aktning, för ſtora inſigter uti Mathematique, Aſtronomie och Geographie.

Deſs tryckte ſkrifter äro: *Almanachor* för 9 år. — *Prognoſtica* för 16 år. — *Speculum vitæ humanæ.* — *Berättelſe om Cometer.* — *Underviſning om väderſoler.* — *Underviſning om några Cometer.* — *Minerographia.* — *Eſræ 3:je och 4:de Bok förſvenſkade.* — *Brude-predikningar. Prediken på Långfredagen.* — *Tvänne Pſalmer i Sv. Pſalmboken N:o* 207 och 286. — Ibland flera handſkrefna arbeten, har han ockſå efter ſig lämnat en Svenſk Phyſica uti 9 böcker, om hvilkens cenſurerande och befordrande til tryckning, ſå väl K. Guſtaf Adolphs Bref af d. 7 Junii 1626, ſom ock Dr. Chriſtinas Bref af d. 24 Martii 1652, til Kongl. Academien i Upſala afgådt.

Tvånne Porraiter finnas öfver Sigfrid Aronus Forsius. Et uti trådsnitt i 12:mo, ganska sällsynt. Et i koppar in 8:vo af *Joach. Seil* graveradt.

(Se *Werwings* K. Carl IX:s Historia. — *Messenii* Scond. Illustr. — *Bergmans* Disp. Beskrifning öfver sjöstaden Ekenäs, Åbo 1760. — *Lönboms* Lefv. Beskr. öfver Aronus Sigfr. Forsius.)

FRANCKENIUS JOHANNES, *Med. Professor* i Upsala. Född i Stockholm 1590. Fadren *Matthias Franckenius* var handlande i samma stad, och ägde til hustru *Anna Rostorpia.* Sedan han besökt några Tyska Academier, blef han år 1624 extraord. och 1627 ord. Med. Professor i Upsala. *Munus hoc professorium magna cum laude et nominis sui celebritate pariter ac studiosæ juventutis commodo fructuque insigni sustinuit*, heter det uti Isr. Bringii Programme vid dess jordefärd. Han nämnes af v. Stjernman uti Bibl. Sv. Goth. för Med. Doctor, men det är twifvelaktigt, om han det var; åtminstone skref han sig icke sjelf för Doctor på någon af sina Disputationer eller andra arbeten. För dess Botaniska kunskap, är en ört efter honom nämd *Franckenia.* Han dödde af obstruction 1661, sedan han förut samma år, för sin ålderdom skull, erhållit afsked. Uti Collect. Robergianis, heter det om honom: "Joh. Franck "gick med stöflar och sporrar, och klinga, när "han kom i Kyrkan. Blef ock svept som han "gick

"gick klädder, i råck och ſtöflar, eget hår: lång "man, torr och biſter".

Hans tryckta arbeten åro: *Signatur: das iſt gründliche und wahrhaftige Beſchreibung, der von Gott und der Natur gebildeten und gezeichneten gewächſen* - - Roſtoch 1618 in 4:o — *Speculum Botanicum* — Upſ. 1638 in 4:to — *Colloquium philoſophicum cum Diis montanis: Thet är, et luſtigt och ljuſligt ſamtal emellan the förnämſte och ädlaſte Berge-Gudar, och en högförfaren Philoſopho Xamolxides benämd.* - - Upſ. 1651 in 8:o. — *Diſputationer.* —

(Se *v. Stjernm.* Bibl. Sv. Goth. T. II. p. 335. — Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år p. 106.— *Scheff.* Svec. lit. p. 122. —)

FRISENDORF (VON) JOHAN FREDRIC, *Hof- och Commerce-Råd*, ſamt Baronett i Ångland och Riddare. Han var ſtamfädren för den i Sverige florerande Friſendorfſke åtten, och brukades i flera Negociationer. År 1661 biviſtade han ſåſom Svenſk Abgeſant en Alliances afſlutande med Ångland, den han i ſin Relation til Konung Carl XI, om ſin Negociation, ſäger ſig lyckligen hafva til ſlut bringat. Denna deſs Relation innehåller flera märkvärdiga omſtändigheter, om Ångelſka Hofvet den tiden och om Sveriges dåvarande förbindelſer med Ångland. Under ſit viſtande i Ångland, förvärfvade han ſig en beſynnerlig nåd hos Konung Carl II, af

hvilken han 1661 gjordes til Baronett och Riddare, och finnes upförd i alla Förteckningar på Ångelska Baronetter. Han brukades ock uti en Negociation vid Portugisiska Hofvet. År 1662, uprättade han et General-Factorie-Contoir, tillika med Abrah. von Eik, hvilken sedermera blef Commerce - Præsident i Götheborg. Hans Maj:ts Privilegium för detta General-Factorie-Contoir är dateradt i Stockholm d. 18 Junii 1662, och en Instruction för det samma år af Regeringen utfärdad d 11 Aug. s. å. Commerce - Rådet Frisendorf afled 1669. Han var gift med *Margaretha Gårffelt.*

(Se *v. Stjernm.* Matr. — Nya Sv. Bibl. 1 Bandet, VII Stycket p. 142. —)

FRISENDORF CARL GUSTAF, Friherre och *Cancellie-Råd.* Var Son af Hof- och Commerce - Rådet *Joh. Fr. v. Frisendorf*, och föddes i Stockholm 1663. Han tjente sig up genom sin utmärkta skicklighet uti Civil-ståndet, och blef Envoyé extra-ordinaire vid Hannoverska Hofvet, samt år 1710 Cancellie-Råd, sedan han med sina 2:ne bröder 1705 uti Friherre-stånd blifvit uphögd. År 1713 hade han, på sin Konungs vägnar, en hemlig underhandling med Saxiska Ministeren. År 1712, 1713 och 1715 gick han uti viktiga ärender til Preusiska Hofvet, af hvilket han sistnämde år fick den tilsägelsen, at han innom 24 timmar skulle vara utur Berlin. När detta honom antyddes, skal

skal han hafva fvarat: "Det är mig okärt, at "jag ej får blifva här så länge, ty jag har för "detta fått min Konungs ordres, at innom 12 "timmar vara härifrån". Baron Frisendorf dödde samma år i Stralsund.

Gift med *Anna Christina Rehnskiöld.*

(Se *v. Stiernm.* Geneal. Matr. p. 183. — K. Carl XII:s Hist. af Dr. *Nordberg* 2 Delen. —)

FUCHS, RUTGER, Friherre. *Öfver-Ståthållare* i Stockholm, Commend. af Kgl. Maj:ts Ord. född i Malmö, 1683. där Fadren *Christian Fuchs* var Öfverste Lieutenant och Commendant. Modren var Fru *Susanna Eleonora Lejonsten.* Antogs 1699 i krigstjenst, först såsom Förare, sedan 1700 såsom Fändrik. Lieutenant 1702, och 1704 Capitaine vid Öfverste Köhlers Infanteri-Regemente. Samma år commenderad at sjöledes undsätta Narven. 1705 åter commenderad på Flottan, at angripa Ryssarnes Galere-Escadre. Efter flera dessa åren biviftade attaquer, blef han 1710 Major vid Dal-Regementet. Samma år Anförare för den Garnizon, som under peste-tiden inlades i Stockholm, at bevaka stadsens säkerhet. Marcherade med sit Regemente 1712 til Carlshamn, at därifrån transporteras til Arméen i Pomern. Samma år Öfverste-Lieutnant. Bivistade slaget vid Gadebusch, och commenderade där vänstra flygelen af Dal-Regementet. Under denna attaque, stötte Öfverste-Lieutenant Fuchs så nära tilhopa med

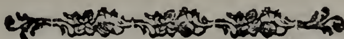
ske Chefen Öfverste Glalenopp, at de med hvarannan råkade i enviges kamp, hvarvid den Danske Öfversten fick sin bane. I elden och slagtningen, fick Öfverste-Lieutnant Fuchs flera blessurer, högra benet krossades af et skott, och han blef på valplatsen liggande. Efter öfverstånden Action, fördes han med de öfrige blesserade til Vismar. Permitterades 1713 at resa til Stockholm, för at besörja om sina blessurers curerande, hvilka honom försatt i det svåra tilstånd, at han, öfver år och dag, nödgades betjena sig af kryckor. 1716 commenderad at med sit å nyo uplatta Regemente bryta in i Norrige. Slog fienden tappert i flera tråffningar. Var med uti attaquen för Fredrichshall, och inlade dår mycken åra. Utnåmdes då af Konung Carl til Öfverste för Södermanlands Infanterie. Efter Konungens död kort dårpå, marcherade han med sit Regemente och den öfriga Arméen til Sverige. Camperade i Stockholm 1719, och fick befallning at skyndesamligen med sit Regemente förfoga sig til Ståket, dår Ryssarne ifrån en Galere-Escadre med några 1000 man landstigit. Ryssarne angrepos, blefvo slagne och drogo sig med hast tilbaka på Galererne, för at segla sina fårde. För denna årefulla förråttning, blef han af Drottning Ulrica Eleonora med en summa penningar begåfvad, befordrades til General-Major af Infanteriet och uphögdes uti Friherre-stånd. Åren 1720 och 1721, gjorde han campagnerne omkring

Stock-

Stockholm, til des Riket århólt fullkomlig fred med sina fiender. År 1739 förordnades han til Öfver-Ståthållare i Stockholm. 1748 Commendeur af Kongl. Sv. Orden och 1751 i Kgl. Seraphiner-Orden uptagen. Flera Riksdagar bivistade han såsom Ledamot både af Secreta Utskottet och flera Deputationer. Föreslogs ock 1727 af Rikfens Stånder til Riks-Råds-värdigheten, hvartil han ock verkeligen undfick Kongl. Maj:ts Kallelse-Bref, men utbad sig i underdånighet, at såsom Militaire ännu få tjena Konung och Fådernesland. Lemnade detta timeliga den 10 Apr. 1753.

Öfver-Ståthållaren Friherre Fuchs var 3 gångor gift: Dess första Husfru var Fru *Margareta Stackelberg*, den andra, Friherrinnan *Margareta Gyllenpistol*, och den sista Grefvinnan Fru *Sigrid Margareta Mörner*. Friherrevapnet sönderslogs vid grafven.

(Personal. upläste vid dess jordefärd Stockh. 1753.)

G.

GALDENBLAD ANDERS, född i Veſtergöthland. Utſändes, ſåſom barn, i hemlighet til Rom, af Franſke Miniſtern i Stockholm, at upfoſtras i et Jeſuiter Collegium, där han ock gjorde ſtora framſteg, ſärdeles uti Vitterheten. Antogs ſedermera af Drottning Chriſtina i Rom, ſåſom deſs Secreterare vid de Svenſka affairer, hvilken ſyſla han til Drottningens död beſtridde. Han var ifrig Catholique, lärd man och i ſynnerhet älſkare af konſterne, ſom ſes af deſs bref til Ceremonie-måſtaren Sparfvenfelt af år 1581, inryckt uti *Arkenholtz Memoires de la Reine Chriſtine*, hvarutur denna korta Lefvernes-beſkrifning äfven blifvit hämtad. Uti ſamma Arbete ſäges äfven, at Galdenblad, efter Drottningens död, utdelt åtſkilliga afſkrifter af denna vittra Prinſeſſas ſå kallade *Ouvrage de loiſir.*

Uti Profeſſ. Doctor Wilſkmans Bref, införd i Sv. Merc. 1760 Jan. Månad, berättas, at denne Galdenblad varit Son af Borgmåſtaren i Skara *Lars Anderſſon*, at hän kallade ſig *Brovall*, kom til Upſala Academie 1665, reſte ſedermera utrikes, kom til Rom, blef antagen til Dr. Chriſtinas Secreterare och adlades med tilnamnet Galdenblad. Han ſkal ock hafva efterſkrifvit tvänne ſina äldre Bröder; förmenes icke hafva ändrat ſin Religion, utan mot ſlutet af ſin lefnad, flyttat ifrån Rom och dödt på et Landt-gods i Italien.

(Se *de citerade arbeten.* —)

GAL-

Galdenblad, Johan, en yngre Broder til förenämde Anders Galdenblad, äfven född i Westergöthland och Skara Stad, ungefär midt uti sista Seculo. Han kallade sig, med sina öfrige bröder, *Brovall*, så länge han vistades hemma i fäderneslandet, men antog sedan samma namn som älste Brodren feck, då han adlades. Dess öden i yngre åren äro obekante, men efter trowärdiga berättelser, skal han, år 1715, i Wien warit *Pater Prior* och sjelfve Kejsarens Biktfader. Efter eget vidgående för en sin Landsman, har han förut warit gemen Dragon vid et Kejserligit Regemente i Ungern. Han visade mycken flit, at draga Lutherska, särdeles af den Svenska nationen, til Catholska Läran. I flera år, var han *Pater Prior* uti Jesuitiska Seminario i Lintz. Han skref därifrån åtskilliga bref til sina Anhörige i Sverige, och sände dem äfven penningar. Af flera sammanlagde omständigheter finnes, at Galdenblad uprättat och med egen kostnad hållit liksom en Riddar - Academie uti Lintz, och at han den samma i synnerhet ämnat för sådan ungdom, som ifrån Norden kunde dit lockas. Genom en til Sverige år 1730 verkeligen utskickad, vid namn Pater Rinck, Norrbagge, har han skolat notificera, huru han, vid denna inrättning, egenteligen tänkt tjena svensk ungdom. Men Pater Rink kom ej längre än til Malmö, innan han af höga vederbörande blef antydd, at sig ur Riket skyndesammast begifva.

U 5 Pater

Pater Galdenblad var en man af lång statur, mager, och med svartbrunt hår. Ägde stora medel, dem han fått genom arf efter sin äldre Broder Lars Galdenblad, som på äldsta Broderens kallelse först reste ut, gaf sig i Krigstjenst hos Venediska Republiken, blef på slutet Öfverste och Commendeur på en fästning i Italien, och dödde ogift. Pater Galdenblad dog i Lintz 1736.

(Se Sv. Mercurius Jan. M. År 1760. p. 39.)

GEDDA (VON) PETTER NICLAS, Friherre och *Præsident* i Cammar-Revision, R. och C. af K. N. O. Föddes i Visby stad 1675, af Fadren, Rådmannen och Kämnärs-Præses, *Jacob Gedda*, och dess hustru *Catharina Lönn*. År 1702 blef han Extra-Ordinarius uti K. Cancelliet samt i Rikssens Archivo. 1706 Ord. Cancellist. 1707 Commissions-Secreterare vid Kgl. Franska Hofvet. Adlades 1719. Resident i Paris 1721. Hof-Råd 1723. Cancellie-Råd och Envoyé Extra-Ordinaire vid högbemälte Hof. Gjordes 1727 af K. Ludvig XV i Frankrike til Friherre. År 1728 Ambassadeur Extra-Ordinaire och Minister plenipotentiaire til Congressen i Soisons. Svensk Friherre 1730, och s. å. Minister plenipotentiaire vid Kongl. Franska Hofvet. Stats-Secreterare vid utrikes Expedition 1736, och 1739 Hof-Canceller. Sist 1742 President i Cammar-Revision. 1748 R. och Com. af Kl. Nordst. Ord. Fick afsked 1755 och dog 1758.

Var

Var en skickelig Statsman och ägde på sin tid mycken högaktning af allmänheten. Gift 1. g. 1707 m. Fr. *Elisabeth Klingsporre*. 2. g. m. Fr. *Hedvig Charlotta von Düben*. 3. g. m. Fr. Fredrica Strömfelt.

(Se von Stjernm. Geneal. Matr. — Item om Hrr Hof-Cancellererne - p. 123. —)

GERA JÖRAN, Friherre til Ollonö och Björkvik, *Sveriges Rikes Råd*, samt *Ståthållare* på Calmare-Slott. Son af R. R. och Östgötha Lagmannen *Holger Carlsson Gera* och Fru *Beata Nilsdotter Grip*. Blef Friherre vid K. Eric XIV:s kröning 1561. Lagman i Vestmanland och Dalarne 1569, sedan han redan år 1554 var blefven Riks-Råd. År 1561 var han Prinsessan Catharina, Gref Edvards Gemål i Öst-Friesland, genom Dannemark följaktig. Afsändes 1563 med Jacob Bagges Flotta til Lybeck, at därifrån resa til Hessen, för at afhämta Konung Erics tilämnade Brud, men blef, i anseende til de Danskes stämplingar emot detta giftermål, snöpligen ifrån Landtgrefven afvist. År 1568 afsänd ifrån Konungen til Hertigarne Johan och Carl, med bref om förlikning. Samma år skickad med bref til Hertig Carl, hvaruti Konungen, ibland annat, utmanade Hertigen til enviges kamp. År 1570 sändebud til Stettinska Mötet, då fred skulle slutas emellan Dannemark och Lybeck. Han berömmes mycket för sin lärdom uti *Erasmi Læ-*

ti

ti Rebus Danicis. Dödde barnlös 1588, och var den siste af denna gamla Svenska ätten. Gift med Fru *Märta Bengtsdotter Gylta* til Påtorp.

(Se *Girs* K. Joh. Hist. — *Tegels* K. Eric XIV:s Hist. — *Broomans* Beskr. öfv. Östergöthland.)

GEZELIUS JOHANNES G. *Theol. Doctor* och *Biskop* i Åbo. Han var född år 1615 uti Gezala By och Romfärtuna Sokn i Vestmanland, där Fadren *Göran Andersson* var en förmögen Rusthållare. Blef Magister i Dorpt 1641, och samma år Græcæ Lingv. Professor; 1643 Theol. Prof. Extra-Ord. År 1649, kallades han af Drottning Christina ifrån Lifland, för at brukas uti någon angelägen förrättning angående Kyrko-väsendet i de Tyska Provincier; men som denna förrättning blef overkställd, emottog han stora Skedvi Pastorat i Dalarne 1650. Därifrån flyttades han 1660 til Dorpt såsom Superintendent, Academiæ Pro-Canceller och Præses uti Öfver - Consistorio. Blef ock 1661 Theol. Doctor i Upsala. 1664 Biskop i Åbo. Han var en ganska arbetsam man, skref mycket, och hade i Åbo sit eget Boktryckeri. Hans Bibel - verk är allmänt bekant. Början härmed gjorde han, sedan han kom til Åbo, men han det icke sjelf fullborda, utan måste lämna dess fortsättning åt sin Son och efterträdare. Honom har det icke oförtjenta loford blifvit tillagdt, at han var O-

ra-

rator, Historicus, Philosophus, Philologus, Theologus et Episcopus consummatissimus. Han afsomnade i Åbo 1690, där han i Dom-Kyrkan inom et prydeligt Graf-Chor hvilar.

Gift f. g. 1644 med J. *Gertrud Gutheim* Rigiska Super-Intendenten *J. Gutheims* dotter. A. g. 1684 med Fr. *Christina Bergenstierna*. Dess ende Son blef efter Fadren Biskop, och Döttrarne adlades af K. Carl XI 1675.

Det stora antal af lärda arbeten och böcker, som denne förtjente Biskopen dels sjelf såsom Auctor utgifvit, dels med egen kostnad låtit trycka, finnes fullständigt anfördt uti v. Stjernm. Aboa Lit. pag. 71 och følj. Här måga följande dess arbeten nämnas: *Grammatica Græca* - Åbo 1647, flera gångor sedan uplagd. — *Grammatica Hebræa*, Dorpt 1647. — *Versio Græca Januæ Linguarum Comenii* - 1648 — *Lexicon Græcum* 1649. — *Vade mecum, s. Memoriale Biblicum* 1669. — *Sulpitius Severus cum notis brevibus*. 1669. — *Historia Confessionis Augustanæ &c.* - 1671. — *Encyclopædia Synoptica* - 1672. — *Lexicon Pentaglotton*. — *Didactica Sacra*. — *Disputationer*. — *Predikningar*. m. m.

(*Rhyzelii* Episc. Sv. — *Scheff.* Sv. litt. p. 169. — v. *Stjernm.* cit. Ab. lit. —)

GEZELIUS JOHANNES, F. eller den yngre, Son af den förenämde Biskopen Dr. *J. Gezelius*, och född i Dorpt 1647. Efter väl an-

lag-

lagde studier vid inrikes Lårosåten, reste han utomlands 1670. Återkom 1674, så mogen Theologus, at han straxt blef extr. ord. Theol. Professor i Åbo. 1676 Theol. Doctor. Ord. Professor 1679. Super-Intendentens i Narven 1684, och efter Fadrens död *Biskop* i Åbo 1690. Det af Fadren påbegynta vidlyftiga Exegetiska Bibel-verket fullfölgde han. År 1713 nödsakades han öfvergifva Land och Stift för Ryssarnes härjande, och begaf sig då til Stockholm. Han bodde därefter på sin gård Vigbyholm i Roslagen, hvarest han slöt sina dagar den 10 Apr. 1718.

Gift med J. *Hedvig Lietzen*, Assessorens i Kongl. Åbo Hof-Rått *N. Lietzens* Dotter. Barnen adlades 1719. Hans Son af samma namn vardt Biskop i Borgo 1721, Theol. Doctor i Upsala 1732, och affomnade 1733. Sone-sonen *Johannes Gezelius* adlades 1751 med namnet *Olivecreutz*.

Biskop Johan Gezelius junior år i koppar stucken i folio.

Dess utgifne tryckte skrifter åro: *Nomenclator Adami* - Ab. 1667. — *Jubilæum Anti-Christi* - Ab. 1675. — *Dispositiones Concionatoriæ, Predikningar* och *Disputationer*.

(Se *Rhyz.* Episc. Sv. — Personalierna vid Likpred. hållen af *G. A. Humble* Stockh. 1719 — *Dan. Juslenii* Parentation Stockh. 1718. — *Scheff.* Sv. litt. p. 246. — *v. Stjernm.* Ab. lit. p. 87. — *Strickers* Holm. Bibl. p. 52.)

GIRS

GIRS EGIDIUS, *Assessor* i Kongl. Sv. Hof-Rått. Var fődd i Sődermanland, och kallas Magister. 1628 Under-Secreterare i Riks-Archivo, och dårifrån befordrad til Secreterare i Kgl. Sv. Hof-Rått, hvarest han ock 1635 blef Assessor. Dődde vid slutet af år 1639 och låmnade efter sig et lofvårdigt namn, så főr sin bekanta frågd och råttvisa, som főr åtskilliga lårda och vackra arbeten han utgifvit, nåml. *Tractat om en sann ådelhet* - Stockh. 1627 — *Konung Gustaf I:s* och *K. Erik XIV:s Krőnikor*, Stockh. 1674. — *K. Johan III:s Krőnika*, utgifven af von Stjernman med historiska anmårkningar, Stockh. 1745. — *Svensk-őfversåttning af Francisci Mariæ de Rovere Discursus militaris.* — Stockh. 1626.

Assessor Girs Krőnikor blifva af Prof. Scheffer uti dess *Dissertation, de Informatione Juvenis Generosi literaria*, hőgeligen berőmde, och deras låsning főr ungdomen påyrkad.

(Se *v. Stjernm.* Bibl. Sv. Goth. — Ejusd. Főretal til K. Johans Krőnika. — *Scheff*. Sv. literata.)

GRILL ANTON, Svensk *Riks-Gvardien*. Var Sone-son af en på sin tid hőgt ansedd Borgare uti Riks-Staden Augsburg, vid namn *Anders Grill*, åt hvilken år 1571 beviljades adelig skőld och vapn, med alla de råttigheter, som Tyska Adels-ståndet åtfőlja. Denne Anders Grills Sons barn flyttade alla til Holland, och af

af dem gaf sig Anton Grill, uti Konung Gustaf Adolphs tid, med hela sit hus til Sverige, och blef således här den förste af Grilliska namnet. Han var så väl öfvad uti Prober-konsten, at han, efter Konungens död, förordnades til Riks-Guardien; hvarjämte han likafullt ägde frihet, at på sätt, som han förut gjordt i Holland, förfärdiga och sälja allahanda gull- och silfver-arbete, samt idka utrikes handel. At denne Anton Grill icke kommit medellös til Sverige, kan dömas däraf, at en af hans Söner Anton Grill junior, hvilken följde sin Fader, både uti ofvannämde Kronans ämbete och hans enskildta rörelse, lämnade efter sig en så ansenlig förmögenhet, at hvardera af hans 7 barn ärfde en summa af 25000 Specie Riksdaler, efter den tidens myntfot och värde. Denne Anton den yngre var desutom förläggare af Söderfors Ankar-Bruk, det enda af den arten i Riket, hvilket ännu är Grilliska huset tilhörigt.

(Se Com. R. *J. Fr. Krygers* Åminnelse-Tal öfver Direct. och R. Cl. Grill. Stockh. 1768.)

GRILL ABRAHAM, *Grosshandlare* i Stockholm, Son af *Anton Grill* den yngre. Han är minnesvärd för sin utmärkta Patriotismus. Ofta förstråckte han Kronan, utan minsta egennytta, både stora penninge-summor och spannemål. Det senare skedde i synnerhet vid de tilfällen, då bristen på bröd var så stor, at den til förtviflan bragte menigheten måste, genom

Krigs-

Krigsfolkets handräckning, afhållas ifrån våldsamheters utöfning. Konung Carl XII erkände, med tacksamhet en så redelig undersåtes nit, då han, i sällskap med flere Deputerade ifrån Stockholm, fick den nåden, at upvakta Hans Maj:t under dess vistande i Lund. Jämväl bör til denna Mannens förtjenta heder nämnas, at han ej allenast gifvit den första anledningen til Borgerskapets Ånkehus i Stockholm, utan ock med et besynnerligit nit, och rikeliga tilskott af egna medel, främjat dess upkomst. Denne hedervärde Borgesman dödde 1729.

Gift 3 gånger: f. g. med Fru *Helena Vittmack*, a. g. med Fr. *Johanna Catharina Grön*, tr. g. m. Fr. *Catharina Rosélia.*

(Se Com. R. *J. F. Krygers* Åminnelse-Tal öfver framl. Direct. m. m. Cl. Grill. Stockh. 1768.)

GRILL CLAES, *Directeur* och Riddare af Kongl. Nordst. Ord., född 1705 i Stockholm. Fadren var Grosshandlaren i Stockh. *Abraham Grill* och Modren Fru *Helena Vittmack*. Vid 17 års ålder antogs han på sin Faders Contoir, vid en vidsträckt Handels- och Bruks-rörelse. Tio år tilbragte han i denna tjenst, innan han tänkte på någon utländsk resa. Den anträdde han 1732. Mästa tiden därvid uppehölt han sig i Amsterdam, denna all handels rätta Hög-Schola. Återkom til Sverige, och fortsatte sin handels-rörelse, sist i bolag med sin yngre bro-

der Herr Johan Abr. Grill. Valdes år 1753 til Directeur vid Ostindiska Compagniet; och samma år behagade Hans Maj:t i nåder förunna honom, jämte de öfrige då varande Directeurer, lika heder och rang med Råden uti Kongl. Collegierne. Förordnades 1748 til Borgare-Ståndets Fullmägtig vid Rikfens Ständers Banque. Var Ledamot af Kongl. Försäkrings Öfver-Rätten, så ock en af Borgerskapets 48 äldsta. Ifrån 1736 Med-Directeur vid Borgerskapets Änke-hus i Stockholm. 1739 Ledamot af Kongl. Vet. Academien, til hvilkens upkomst och förkofran, han vid alla tilfällen hade både omtanka och kostnad ospardt. Uti en viss Conjuncture, frälste han Rikets och Banquens Credit utomlands, med en ansenlig kostnad af egna medel. För denna ädelmodiga gärning vardt han 1747 i Secreta Utskottet upkallad, då Landt-Marskalken för honom förklarade Rikfens Ständers välvilja och tacksamhet, för den tjenst han häruti gjordt Riket; med försäkran om Konungens nåd, samt Rikfens Ständers ynnest och hjelp, i hvad mål han det kunde behöfva: hvarjämte faststältes, at en så hederlig gärning, til en tacksam ihogkomst, skulle uti Secreta-Utskottets Minnes-böcker antecknas. Til Danneviks Hospitalet skänkte han en ansenlig summa penningar. Lika så gaf han både sjelf, samt utverkade ifrån sina anhörige, så väl inom som utomlands, stora och hederliga gåfvor til Änke-huset i Stockholm.

holm. Förskött 1748, af egna medel, så myc-ket penningar som fordrades til Observatorii byggnaden i Stockholm, utan någon rånta för denna nog betydeliga summan. Utnåmdes til Riddare af Kongl. Nordst. Orden 1767. Dödde samma år d. 6 Nov. Direct. Grill har såsom en vårdig medborgare, en ådel månniskovån, gjordt sig högt förtjent til sénaste efterkommandes åhogkomst. Af sin Öfverhet var han altid med nåd omfattad. Folk uti alla stånd ålskade och hedrade honom. Tusende nödstålte och behöfvande, som njöto hans hjelp och undsåttning, prisade hans ådelmod, vålsignade hans hus, och beklagade hans bortgång.

Gift 1737 med *Anna Johanna Grill*, Dotter af hans Farbroder, Grosshandlaren *Carl Grill*.

Directeuren Claes Grill år graverad i 4:to af *Moitte*: Öfver honom år ock 1759, genom Kgl. Sv. Vet. Acad. förforg, en Medaille slagen.

(Se Åminnelse-Talet för Kgl. Vet. Acad. hållit af Commissarien *J. F. Kryger*. Stockh. 1768.)

GRIM HERMAN, *Medicus*, född i Visby stad 1641. Fadren *Nils Grim* var Konung Gustaf Adolphs Chirurgus. Studerade hemma, innan han reste utomlands, och efter behorig Examen i Holland, uti Medicine och Chirurgie, åntogs år 1663 til Fåltskår på et Hollåndskt Skepp, som gick til Nova Semla, efter hvars å-

återkomst han gjorde samma tjenst uti kriget emot Ångland. Var 1666 Pest-Medicus i Holland, och följde 1671 med til Ostindien. Vid återkomsten practicerade han några år uti Holland. Blef 1680 inskrifven ibland Medici i Nürnberg och reste å nyo 1682 til Ostindien. Kom tilbaka 1683 til Sverige, vardt Provincial-Medicus i Södermanland, men reste åter ut 1685, blef Grefvens af Ost-Friesland Lif-Medicus, och därefter, några år, Garnizons-Medicus i Töningen. Kom så hem til sin Födelseort Gothland och vistades där hela 5 åren, reste til Stockholm, antogs 1706 til Ledamot i Coll. Medico, och practicerade någon tid. Blef omsider 1710 til Pest-Medicus i Stockholm förordnad, och dog 1711. Hvarest han blifvit promoverad år obekant, men uti dess utgifne *Compendium Medico-Chymicum* kallas han Doctor. Utom denna bok, har han ock utgifvit *Laboratorium Cejlonicum*, s. *Thesaurus Cejlonæ.* Prof. Dr. Roberg har yttrat sig uti et dess tryckta Tal: "at ibland Svenska Medici har ingen rest "längre än Grim, som i flera år med mycket "beröm vistats i Ostindien, och förestått, så väl " sjukhuset i Batavia, som Guld-grufvorne på "Sumatra".

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. — *v. Der Hardts* Holm. litt. —)

GRIPENHIELM EDMUND, Friherre til Örneholm, Herre til Espeholt, Zimmerhoff och Ske-

Skėdiga, *Sveriges Rikes Råd.* Föddes år 1622 uti Sköfde, där Fadren *Nicolaus Edmundi* då var Rector Scholæ. Sonen kallade fig efter Mödernet *Figrelius.* Studerade förft vid Lindköpings Gymnafium och fedan i Upfala. Informator för Hr. Guftaf Carlfon Baner, gjorde han med honom 1645, förft en refa til Lifland, och fedan, ifrån år 1646 til 1650, en refetour genom Tyfkland, Holland, Frankrike och Italien. Vid hemkomften fiftnämnde år, blef Figrelius Hiftoriarum Profeffor i Upfala. 1657 Secreterare i Kgl. Cancelliet. Refte 1658 Konung Carl Guftaf til mötes til Götheborg, dit Konungen efter den ryktbara Danfka Expeditionen anlände. Sin Konung följde han federmera til Holften, hvarifrån han hemfkickades uti et vigtigt ärende til Rådet. Ägde hos Konung Carl Guftaf det fullkomliga förtroende, at han altid fick öfvervara de hemligafte rådflagen, och därvid föra Protocollet. Vid fin Konungs fida var han, när marchen 1659 fkedde öfver ftora Belt åt Nyborg på Fyen. Vid detta tilfälle, hade han den lyckan at dechifrera et fiendens bref fom fallit Konungen i händer. Bivistade fedan Freds underhandlingen i Dannemark år 1660. Samma år undfick han Konungens bref at komma til Götheborg, där Konungen infallit uti en fvår fjukdom. Figrelius vardt då utnämd til Informator för Arf-Prinfen Carl, fom då var på fit 5 år. Til denna beftällning, fkal Konungen hafva

va ärnat honom, hela de 2 åren, han hos Hans Maj:t tilbragte, och härom äfven öfverlagt med flera af Rådet. Jämte Kron-Prinsens Information, skulle Figrelius äfven behålla sin plats vid Cancelliet. Konungen, som dog den 12 Febr. 1660, hade för sin död ärnat benåda honom med adelskap, men Adelsbrefvet utföll ej förän d. 1 Martii samma år, underskrifvit af Änke-Drottningen och Kongl. Regeringen. År 1661 blef vården öfver Kongl. Bibliotheket honom anförtrodd, och förestod han detsamma sedan til sin död.

År 1662 vardt han Stats-Secreterare och år 1665 Hof-Råd af Staten. År 1673, blef han kallad til Riks-Råd och Cancellie-Råd, då han lämnade den unge Konungens Information. Samma år d. 1 Jan. Friherre. År 1674 tillika Häradshöfdinge öfver Österbottn. Afled 1675 d. 15 Dec. och ligger begrafven i Upsala Dom-Kyrka.

En Anecdote, angående rätta orsaken til Gripenhielms uphöjelse, läses uti Nya Sv. Bibliotheker 2 B. Stycket XVI p. 225, och uti Sv. Merc. för Junii månad år 1764. "Figrelius var, heter det, som bekant är, en lärd "man, född af en Skolemästare i Sköfde. Med "mycken egen förtjenst, hade han dock et ringa hopp, at göra någon lysande lycka. Men "huru underligit händer icke ibland? Ärke-Bi-"skop Lenæus hade en Dotter, benämd Bar-

"bro,

"bro, ſom var på det ena Kindbenet förſtäld "af ett märke, ſom liknade en liten råtta, faſt "än annars hvarken behagligheter eller dygd fe- "lades henne. Fadren bekymrad, huru han mät- "te förſe denna ſin dotter med någon godt gif- "termål, hade gärna lämnat henne åt en be- "ſkedelig Kyrkoherde på landet, om någon ſå- "dan vågat ſig, eller velat henne begära. De "andre Döttrarne voro med hederliga män redan "förſörgde, och det grämde Fadren, at denna, "föraktad af et fel, hvartil hon ej var orſaken, "ſkulle upoffra ſin jungfrudom åt döden. Un- "der det han häröfver oroades, kom Edmund "Figrelius, en man af bepröfvad lärdom, och "anmälte ſig til ofvanbemälte hans dotter. Bi- "fall härutinnan ſtod lätt at erhålla, både för "Flickans lyte och Friarens ſkicklighet. Straxt "därpå blef han, genom Arke Biſkopens befor- "dran, Profeſſor i Upſala, och då denne Pre- "laten befaltes gifva förſlag på en tjenlig man "til ledare i ſtudier för den unge Kron-Prinſen, "Konung Carl Guſtafs Son, var helt naturligt, "at ingen til denna vigtiga ſyſſla kunde hos "honom komma i närmare åtanka, än hans "Måg, Prof. Figrelius. När han nu förſt vun- "nit detta ſteget, var honom icke ſedan ſvårt, "at efter hand träda ſå högt up på äretrappan, "ſom ſke kunde; hvarigenom ock hans Fru, "churu i ſin ungdom vanvördad, kom til heder "öfver alla ſina ſyſkon —.

[b] Riks-Rådet Bar. Edm. Gripenhielm var 2 g

gift, f. g. 1651 m. förenämde Fru *Barbro Clo*, a. g. 1673 m. Fru *Anna Rålamb*, Riks-Rådet *Claes Rålambs* Dotter.

Dess tryckta skrifter äro: *Comparatio Rei-Publicæ Suecanæ cum Romana* Ups. 1642. 4 — *Sylloge Quæstionum miscellanearum ad L. A. Florum* Ups. 1654 fol. — *De Statuis Illustrium Romanorum* Holm. 1655 8. En sällsynt bok, hvarpå utlänningar satt mycket värde. *Tabulæ Grammaticæ in usum Caroli XI Regis* - Holm. — Åtskilliga vackra Latinska Poëmer, såsom: *Consolatio super Morte Christierni Posse Vestmanniæ Præfect.* Ups. 1643. — *Epicidion Manibus Dominæ Christinæ Sigrid Bielke*, Ups. 1645 — *De ultimo Mundi Die - ad L. B. Gust. Baner in itinere apud Exteros*, Paris 1648 — *Epitaphium in funere D. Com. Jacobi De la Gardie* - Holm. 1652, med många flera. Academiska Disputationer äro äfven under hans Præsidio utgifne.

(Se Stockh. Hist. Biblioth. pag. 161. — *Nigri* Vest. B. Krönika. — *Schefferi* Sv. lit. p. 176. — v. *Stjernmans* handskrefna Samlingar.)

GRIPENHIELM N:10, Friherre m. m. och *Landshöfdinge*. Var Son af förenämde R. R. *Edmund Gripenhielm* med Fru *Barbro Clo*, och född 1653. I barndomen hade han den nåden, at vara Studer-Page, under det at Konung Carl XI af dess Fader undervistes. Började

1671

1671 sina utrikes-resor, och skattades vid hemkomsten värdig at blifva Hof-Råd. År 1676 vardt han, jämte sin förra beställning, Director öfver det Kgl. Bibliotheket; uti sin Faders ställe. Förordnades 1681 til Lagman på Öland, flyttades 1682 därifrån til Östergöthland och år 1686 til Upland. 1692 blef han Landshöfdinge i stora Kopparbergs Lån, och vid Riksdagen 1697, då Konung Carl XII krönies, til Landt-Marskalk utnämd. Han ägde solida studier, vidsträckt insigt uti Lagfarenheten, mycken kundskap uti Bergs-väsendet och de Vetenskaper, som därmed gemenskap hafva, samt ogemen kännedom af gamla både Romerska och Svenska Mynt. Lemnade verlden år 1706.

Gift med Fru *Maria Elisabeth Bonde*, R. R. och Riks-Skattmästaren Frih. *Gustaf Bondes* Dotter.

Dess skrifter äro utgifne under namn af *Mysticophantes Theophilus: Gensvar emot den nya Fontange förföljaren* Hamb. 1691. — *Oratio in natal. Regis Caroli XI septimum.* —

(*v. Stjernm.* Landt-Marsk. Hist. — *Brenners* Thesaurus Nummor. —)

GRIPENHIELM CARL, Friherre; Son af Riks-Rådet Frih. *Edmund Gripenhielm* och Fru *Barbro Clo.* År 1683 förordnad til Directeur öfver Svenska Landtmäteriet och Geographien, samt kort därefter til *General-Directeur*. I hans

tid blef Landt-mäteri-Contoiret et särskilt verk, som förrtags med egen stat, och igenom dess underdåniga föreställningar hos K. Carl XI, bekom eget hus, som det ännu innehafver. Före Gripenhielms tid, hade Landtmäteriet merendels blifvit som et handtverk öfvadt, men nu lockade han studerande personer innom verket, lät undervisa dem, som där förut voro, och anstälte sedermera med dem Examina. Hå igenom fick Contoiret både skickliga Landtmätare och mera hyfsade samt pålitligare Chartor. En ny Instruction utkom år 1688, och åtskillige Mätnings-Commissioner i Lands-orterne börjades. Under denne Contoirets skicklige Styresman, blef, utom flere Geometriska Chartor, författade, Charta öfver Nissa strömmen i Halland och Charta öfver sjön Mälarn, hvarvid Gripenhielm sjelf lade handen; Charta öfver Uplands och Stockholms Skärgård, General-Charta öfver hela Riket, samt en del af Rikets Provincer, af hvilka likvål ingen under hans lifstid utgafs. Han afled 1694, til Svenska Landtmäteriets och Geographiens stora skada och förlust på den tiden.

(Se *Faggots* Hist. Tal om Svenska Landmäteriet och Geographien.)

GRIPENSTIERNA JOEL, til Kiersö, *Riks-Kammar-Råd*, född uti Östergöthland och Klockrike Församling år 1633. Fadren var Capellan i samma Församling. Vid 16 års ålder nödsa-

ſökades han at öfvergifva Academien, och blef af då varande Pfaltz-Grefven Carl Guſtaf, vid dess reſa ifrån Öland 1652, uti Rikſens Cancellie antagen. Han hette til denna tiden efter Fadren *Dryſander*, men kallade ſig nu *Ekman*. Biviſtade Konung Carl Guſtafs kröning, och följde Konungen, ſåſom Canceliſt, ſå väl på dess Eriks-gata igenom Riket år 1655, ſom til Tyſkland och Polen, och afſlöt, tillika med Secreteraren Schwalcken, Accord om Staden Crakows öfvergång til de Svenſka. Var äfven år 1656 ſin Konung följaktig vid flera ſvåra och äfventyrliga tilfällen både i Preuſſen och Polen. Närvarande vid Svenſka Arméens marche på iſen öfver Bälterne år 1658. Biviſtade äfven de alla därpå följande eröfringar af Danſka Land och Öar, och öfvervar på Konungens befallning den Freds-underhandling, ſom i Toſtrup träffades emellan de Svenſke och Danſke, läggande ſedan grunden til den uti Roſkild ſamma år afſlutne Freds-Tractaten, hvilkens original, ſom i Dannemark förvaras, är med Ekmans egen hand ſkrifvit. Vid Konungens reſa til Skåne och Götheborg, ſamt vid det nya infallet i Dannemark ſamma år, följde han altid Cancelliet och tjente ſin Konung med yterſta trohet intil dess död 1660. År 1662 tog han afſked ifrån Cancelliet, med K. Regeringens befallning til Kgl. Kammar-Collegium, at honom under Ziffer-ſtaten befordra. Han gjorde därpå en reſa til Holland, Frank-

ri-

rike ock Tyskland, och blef, vid hemkomsten om hösten, år 1663, til Kammar-Förvant i K. Stats-Contoiret antagen. År 1666 Inspector öfver Avestads Krono-Bruk och Mynt, samt Garpenbergs Koppar-bruk. Åren 1668 och 1669 vardt han af Regeringen anlitad om ansenliga penninge-förskotter, dem han promt årlade. 1669 adlad med namnet Gripenstierna, och samma år Directeur, med Kongl. Fullmagt, öfver alt Kronans Kopparväsende i Riket. År 1670 d. 19 Nov. slöt han på 4 år med Kronan Contract om all Kopparen, på det sättet, at en Riksdaler på hvarje skeppund mer årlades än förut blifvit betaldt, samt införde i dess ställe silfver i omyntade barer. Han gaf ock förslag, til at hämma Koppar-Tulls försnillningen, hvilken omsorg honom af Konungen 1671 sedan updrögs, och hvarigenom Kronan årligen vunnit vid 50000 Dal. S:mt. Utnämdes år 1673 til Riks-Räntemästare, och årholt s. å. Kongl. Maj:ts nådiga Fullmagt på Latin, at anticipera och beräkna 100000 Riksdaler af de Fransyske Subsidierne. År 1674 förordnad til General-Tullförvaltare vid stora Sjö-Tullen i Sverige med alla dess incorporerade Provincier. 1675 försträckte han, i anledning af Konung Carl XI:s öpna bref, och emot underpant af Salbergs Silfver-Grufva med underliggande 12 Soknar, Kongl. Maj:t och Kronan en summa af 97142 Riksdaler. Då Svenska Skeps-flottan, år 1676 i Januario, låg fastfrusen i Dalerö

skå-

ſkären, och ingen viſte utvåg at få den i ſjön, til at agera emot Rikets fiender, uptänkte Gripenſtierna den invention, at igenom iſen utſåga Skeppen, hvilket innom 3 veckor, med deſs egen lifsfara, ſå verkſtältes, at 18 Örlogs-ſkepp 4 mil frambragtes. Vid detta tilfälle, föräradè han jämvål 300 Dal. S:mt til de ſjuke Krono-Båtsmåns ſkötſel, ſamt til Kgl. Maj:ts tjenſt ſamma år til Skåne nedſände 50 ſtycken af honom nyvärfde och monderade Ryttare. 1676 i October månad, kallad til Riks-Kammar-Råd; och ſom Sveriges Förſvars-verk med alt hvad dårtil hörde, jämte penninge-verket, befants uti den vådeligaſte belägenhet; ty blef Gripenſtjernas biträde ſå mycket nödigare, ſom han ~~alltid var rådig och viſſte nyttja en vidſträckt Credit. Utom alt annat ſom~~ uträttades vid Skeps-hvarfven, värfningar, Stycke- ~~och~~ Krutbruken, införſkrefvos för 1200 Riksd. Specie 166 utrikes viſtande Svenſke Båtsmån, ſom på Örlogs-Flottan emplojerades. 1677 ſkänkte han 2100 Dal. K:mt til Örlogs-Flottans preſante utredande, ſamt vid 14000 Riksdalers indragande af Franſke Subſidierne, godtgjorde Kronan högre Cours, än hvartil ſamme våxlar då kunde utbringas, och hvarmedelſt Kronan vant 15750 Daler S:mt. Århölt ſamma år förnyad fullmagt, at alt framgent indrifva och ſvara för Franſyſka Subſidie-medlen.

Riks-Kammar-Rådet Gripenſtierna hade, ifrån år 1668 til 1680, förſkutit Kronan 6700500 Dal. S:mt, och ehuru 38 Kgl. Bref ut-

utgöra ojäfaktiga vitnesbörder om dess trohet och myckna arbete; och Kongl. Kammar-Collegium uti flera dess til Konungen aflåtne skrifvelser utlåter sig: "At han var den endaste; "man om något penninge-förskott kunde anlita, och af sådane stora summor, som han tid "ifrån annan måste anskaffa och förskjuta, hår "inrikes då icke stodo at upbringas, fast man "hafr guld och silfverpant at sätta;" Blef han dock ej allenast år 1678 af Konung Carl XI, på dåvarande Kammar-Rådet Ehrenskiölds föreställning, depossederad ifrån sina lagliga panter, Salbergs Silfververk och Falu Afrads-Koppar, äfven som han ock igenom Reductionen miste sina gods; utan är största delen af denna fordran hos Kronan ännu innestående, och obetald.

Gammal och trött, på medel utblottad, af arbete utmattad, afled han i Stockholm 1697, och begrofs i Ekerö Kyrka i Upland. Var gift 1666 med *Elisabeth Hansson*, Grosshandlaren i Stockholm *Petter Hanssons* Dotter. Dess Sone-söner blefvo år 1755 uti Friherre-ständ uphögde.

(Se Assess. *Gjörwells* Sv. Bibl. 2 Delen.)

GRISBACH GEORG, til Salneck, Sund och Tormsjö, Öfver-Bergmästare. Född i Brunsvig 1587, af *Georg Grisbach* och *Catharina Brechtel*. Ifrån år 1599 til 1622, arbetade han

han vid åtskillige Guld- och Silfververk i Tyskland, och blef sistnämde år Capitaine öfver Mineurerne hos Gref Ernst af Mansfeldt. År 1624 vardt han Capitaine för Mineurerne i Sverige, och Öfver-Bergmästare. Han lät 1625 i Falu Grufva igenombränna en pelare utan Grufvans skada, och inrättade där en vattu-~~konst, hvarigenom~~ 7000 Riksdaler årligen be-~~spardes : gjorde ock samma år Pollake grafven~~ vid Salberget, ~~hvarigenom vants~~ 15400 Riksd. besparing. Var år 1625 Konung Gustaf Adolph til Lifland följaktig, och bidrog til Kakenhusens och Mitaus intagande. Lefvererade Birsen igenom en mina, jämte Selburg och Partzke igenom sappieren. Var år 1626 högstbemälte Konung til Preussen följaktig, och förledde Svenska Lägret vid Dirschau med 11 minor, at de Polske icke vågade angripa det: Contraminerade Marienburg med 28 Tunnor krut under Kyrkorne, jämte 3 minor, hvarföre fienden ej eller vågade belägra den orten. Språngde 1627 med 8 tunnor krut Vormit, och 1628 et Torn och åtskillige redouter vid Strasburg, hvarigenom dessa orter fölle i de Svenskas händer. Likaledes blef Neuburg genom dess förslag intagit. Var 1630 med Konungen i Pomern, gjorde 5 contra-minor under Staden Stetin, och bidrog samma år därtil, at Damgarten och Ribbnitz genom minerande blefvo åröfrade. År 1631 skickades han til Sverige, för de förfallne Bergverkens uphjelpande. Han anlade då

då det nya Schachtet i Salberget, afskaffade vind-spels-verket, och i det stället inrättade en vattukonst. 1634 ledde han, igenom en gjord graf af 6000 steg lång kring grufvan Makalös vid Salberget, vatnet, som igenom vindspels-verk kunde afhållas. Genom sådana anstalter gjorde han en årlig besparing för Kronan af 26000 Riksdaler. Til Orgel-verket i Sala Stads-Kyrka skänkte han 3 pipor af silfver, som tilsammans väga 224½ mark. Vid branden som år 1736 staden öfvergick, blefvo desse Orgelpipor bärgade och sedermera insatte, uti det år 1758 af 27 stämmor förfärdigade Orgel-verket. För sina redbara förtjenster emot Riket vardt Grisbach år 1641 adlad. Han dödde på Salnecke i Upland 1651, och blef året efter uti Sala Stads-Kyrka begrafven.

Gift 1632 med *Anna Sibilla Schmidt* ifrån Tyskland.

(Se v. *Stjernm.* Matr. — Disp. de Sala.)

GROOTH (VON) CARL, Friherre, *Præsident* uti Kongl. Commerce-Collegio, Com. och Riddare af Kongl. Nordst. Orden, född 1684. Fadren var Kammar-Rådet *Anton v. Grooth*, som til Husfru ägde Fru *Sara Pohl*. Trådde i Rikets tjenst 1700, i Commerce-Collegium, som den tiden med Kammar-Collegium var förenadt. Hans framsteg gingo tågligt under träget arbete, altid saktare än hans förtjenster och

det

det förtroende som gjorde, at han blef brukad uti flera högvigtiga ärender. 1703 Cancellist vid Referendarie - Contoiret i Kammar-Collegio. 1710 Actuarius och Registrator uti Kongl. Defensions-Commissionen. 1712 satt til Protocollet i den Division af Kgl. Senaten, som bestyrde Rikets försvars-verk. 1714 Proto-Notarius i Cancellie Collegio. 1718 förordnad at inrätta den nya Postföringen och Gästgifvare-ordningen, emellan Stockholm och Torneå. 1719 Kgl. Protocolls-Secreterare. 1727 erhölt han säte och stämma i Kammar-Collegio, såsom Kammar-Råd. Ledamot af Amiralitets-Commissionen, ifrån år 1727 til år 1738, af Oeconomie-Commissionen, af Mynte-Commissionen, uti den så kallade Pomerske Commissionen, uti General-Tull-Arrende-Societeten, samt uti Koppar-handels-Contoiret; äfven som han, vid fyra Riksdagar efter hvarannan, var Ledamot af Secreta-Utskottet. Riddare af Kgl. Nordst. Orden, när den uprättades. Blef 1743 Landshöfdinge i Upland. Friherre 1751 vid Konung Adolph Fredrichs kröning. Sedan Commendeur af Kgl. Nordst. Orden, Præsident i Kgl. Commerce-Collegio 1757. Dödde i Stockh. 1758 efter en äfven så trogen, nyttig och verkelig, som lång tjenste-tid, för Konung och Fädernesland.

Gift 1722 med Friherrinnan *Eva Helena Ehrenkrona.*

(Se Åminnelse-Talet vid dess graf, hållit af Frih. *Axel G. Reuterholm*, Stockh. 1758.)

GROTHUSEN, CHRISTIAN ALBRECHT, Friherre, och *General-Major.* Fadren var General-Lieutenanten och Öfver Commendanten i Hamburg, Friherre *Otto Johan Grothusen*, och Modren Fru *Margareta von Behr.* Han öfvade sig ifrån yngre åren i Krigs-vettenskapen, visade uti de smärre tjenster, mycken behjertenhet, och bivistade såsom Öfverste-Lieutenant Svenska Armeens träffning med Saxerne vid Posen 1704. Såsom Öfverste vardt han 1710 af Konung Carl til Constantinopel affärdad, uti en vigtig förrättning, hvarifrån han til Konungen, som då var i Bender, lyckligen återkom. 1714 fick han sin Konungs befallning, at såsom Envoyé Extraordinarie åter gå til Constantinopel, för at, så väl anmäla Konungens faststälta afresa ifrån Turkiet, som ock tillika, at å Hans Maj:ts vägnar, aflägga vederbörlig tacksägelse för all den höflighet och välvilja, som var Konungen och dess Svite dessa åren vederfaren. Han skulle ock af Stor-Vizieren utverka så säkra ordres til vederbörande Bassar och Befälhafvande i Turkiska Gebietet, där de Svenske kommo at passera, at de allestådes måtte äga en fri och obehindrad resa. Vid ankomsten til Constantinopel, blef han med sin svite, som bestod af öfver 70 personer, med mycken högtidlighet emottagen, hvarpå han, efter några dagars förlopp, fick audience hos Stor-Viziren Ali Pascha, och sedermera hos Kejsaren sjelf. Sultan visade denna Svenska be-

skick-

skickning utmärkt heder och ynnest, hvaribland såsom märkvärdigt kan nämnas, at Grothusen med sin svite fick frihet, at gå in uti St. Sophiæ Kyrka, och bese dess förträffliga byggnad, hvalf, pelare af porphyr och marmor, Bibliska Historier, och annat mera dylikt, som ifrån de fordna Christne Kejsares tid ännu var i behåll: En ynnest, som eljest aldrig blifvit någon Christen vederfaren. Sedan Grothusen haft en senare Audience hos Kejsaren, och åfven, på denna beskickning, i Constantinopel negotierat en betydelig penninge-summa för Konungen af Sverige, reste han tilbaka til Bender, och blef af Konung Carl med mycken solennité emottagen, i affeende på det Turkiska Kejsarens bref til Konungen, som han med sig återförde. År 1715 vardt han Commendant i Ysedom, och fick samma år General-Majors fullmagt, jämte Öfverste-beställningen för Bohus Låns Dragoner; men han hant icke öfverlefva detta året, utan vardt skuten i träffningen emot de Danske på Landt-Rügen. Såsom ogift slöts med honom den Friherrliga Grothusse-ätten.

(Se Dr. *Nordbergs* Konung Carl XII:s Historia.— *v. Stiernm.* Geneal. Matr. —)

GRUBBE GUSTAF, *Præsident* och Commend. af Kongl. Sv. Ord. Var född 1669. Hans Fader *Pehr Grubbe* var Capitaine vid Kongl. Jagt-hvarfvet i Stockholm. Modren

hette *Elisabeth Forbus.* Sedan han 1684 blifvit antagen såsom Volontaire vid Capit. Ankarfeldts Compagnie i Calmar, vardt han år 1687 commenderad til Riga och blef samma år Arkli-måstare. Gjorde flera resor utrikes, var med på kryssningar i Nordsjön, och avancerade emedlertid til Öfver-Lieutenant. År 1700 commenderade han såsom Capitaine Svenska Örlogs-Skeppet Halland, vid Konung Carl XII:s landstigning på Seland. År 1701 öfverförde han från Norrköpings skåren Östgötha Cavallerie och Öfverste Pudbuschs Infanteri-Regemente til Revel, och seglade därifrån til Narva, hvarifrån han lyckligen til Stockholm återförde de Tropheer af Metall-Canoner, Standarer och Fanor, som Konung Carl XII tagit ifrån Ryssarne, efter deras stora nederlag vid nysnämde Stad. 1707 kryssade han med Skeppet Norrköping i Finska viken. 1714 commenderades han, at med Skeppet Prins Carl kryssa i Östersjön under Amiralen Baron C. H. Wachtmeister, men om hösten öfverföllos de af en ovanlig stark storm, så at Skeppen skingrades och han efter största mödi fick hamn i Calmare sund. År 1715 gick han tätt under Revel och bombarderade Staden, hvarefter han bivistade sjöslaget med de Danske. Samma år blef han Commendeur. 1719 Schoutbynacht. Öfverförde 1721, ifrån Uplands skåren, första Svenska Transporten, sedan den blifvit af R. R. m. m. Gref Dücker förut mönstrad, til det genom

nom freden återkomne Finland, och satte den lyckligen i land vid Åbo. År 1728 blef han Vice-Amiral, 1736 Amiral och 1742 Præsident i Amiralitets-Collegio. År 1748 Com. af Kgl. Sv. Orden. Affomnade i Carlscrona 1759, sedan han lefvat inemot 90 år, och tjent Riket troget i 75 år. Kåck sjöman, men af et stilla väsende. Hade bivistat flera sjöslag utan at blifva blesserad, ansört åtskilliga besvårliga höst-commenderingar, utan skada til sin hälsa, och haft den lyckan, at under så långvarig tjenst aldrig förlora det minsta fartyg, mindre något af Kronans större Skepp. De sista lefnads-åren tilbragte han i stillhet och ro, sedan han til sin eftertrådare öfverlämnat hela förvaltningen af det åmbete, han med så mycken wärdighet förestått.

(Se Sv. Mercurius för år 1760, Martii månad p. 268.)

GYLDENKLOU ANDERS, til Skånelaholm, Ekeby, Hyllinge och Hultersta, *Præsident.* Son af Lands-Cammareraren i Östergöthland *Måns Persson* och *Gertrud Hansdotter*, föddes han år 1602, och kallade sig *Gylle*, såsom han ock härstammade ifrån den gamla adeliga Gylle-ätten i Norrige. Sedan han vid Upsala Academie öfvat sig i bokvett, reste han til utrikes Lärosäten, vid hvilka han 5 år sig uppehölt. Återkommen, utnämdes han 1627 til Philosophiæ Lector vid det nyss inrättade Gymnasi-

um i Lindköping. Blef 1630 Poëseos Professor i Upsala och samma år *Referendarius Correspondentiarum* i Kongl. Cancelliet, med befallning et följa K. Gustaf Adolph til Tyskland, led skeppsbrott i Österjön, men kom dock lyckligen til Tyskland, och förestod et års tid Referendarie = syslan. Som dess hälsa mycket lidit af nyssnämde olyckliga sjöresa, erhölt han 1631 på begäran afsked, med tilstånd at få fara hem. Blef andra gången Poeseos Professor i Upsala. 1635 Secreterare i Kongl. Cancellie-Collegio och 1636 tillika Häradshöfdinge öfver Hwen i Vestergöthland. Adlades 1639 med namnet *Gyllenklou*. Nämdes 1641 til Häradshöfdinge öfver Lyhundra med flera Härader i Roslagen. 1645 Secreterare af Staten. Begärte och erhölt, för sin svaga syn skull, 1654 nådigt afsked, men utnämdes likväl samma år til Landshöfdinge i Östergöthland, hvilket ämbete han aldrig tilträdde. Blef 1657 Præsident uti Pomerska Regeringen och Hof-Rätten, 1659 Legat til Freds-Tractaten i Elbingen och 1660 til den i Oliva Kloster. År 1661 afskedad, dödde på Skånelaholm 1665, och begrofs i St. Jacobi Kyrka i Stockholm. Han ägde vidsträckte kunskaper. Hade et stort Mynt-Cabinett. Dess Portrait skal vara graverat, med denna underskrift:

Svecia, qvem celebrat, magnus quem præcolit orbis,
Præsens ecce virum parva tabella capit.

Gift

Gift f. g. med *Maria Ryk*. a. g. m. *Anna Bure*, Biskop *Zebrozyntii* Dotter.

Dess Skrifter äro: *Oratio in funere Episcopi Kylandri*. — *Demonstratio de Livonia, quo Jure a Svecia possidetur*, M:spt. — *Animadversiones in Responsum Regis Poloniæ de renunciatione prætensi in Sveciam juris* M:scpt. — *De Justitia armorum Svecicorum contra Polonos* M:scpt. — *Literæ ad Generalem* Würtz. 1660. — *Disputationer* och *Verser* öfver Konung Gustaf Adolphs död.'

(Se *v. Stiernm.* Bibl. Sv. Goth. — och Höfdinga-Minne. — Ejusd. Geneal. Matr. — *Gjörwells* Sv. Bibl. IV D. p. 106.)

GYLLENBORG JACOB, Grefve och *Kgl. Råd*. Son af Apothequaren i Upsala *Simon Volimhaus* och *Helena Nilsdotter*, Rådmans-dotter i Upsala, föddes han här i staden 1648. Blef år 1674 Commissarius och 1676 Assessor i Kongl. Kammar-Revision; och som han under dessa tu åren, til sin Konungs högsta nöje, vist en besynnerlig flit och färdighet vid Kammar-sysslorne, ty förordnades han, at jämte General-Lieutenanten Gref Vittenberg recrutera och i stånd bringa Östgötha och Smålands Regementer til häst, hvilka genom Danska kriget blifvit mycket försvagade. 1677 befald at anställa en noga undersökning öfver Östergöthland och Södermanland, huru så väl de ordinarie med-

len, fom alla extra-ordinarie gårder blifvit upburne, och til deras utfedde bruk använde. Hölt 1678 en lika ranfakning i Upland och Veftmanland, famt vid flutet af famma år en färdeles Commisfion uti Nerike och Vermelands Bergslager. At han, under alt detta, förvårfvat fig mycken kunfkap angående Rikfens Råntors och inkomfters befkaffenhet, fom vid flera tilfällen kunde användas til Rikets tjenft och defs interesfes iakttagande, vifte han nogfamt, vid den af Riks-Skattmäftaren Sten Bielke år 1679 hållne Commisfion i St. Kopparbergs Höfdingedöme. 1680 adlad, förut kallad Vollimhaus. Vid då varande Riksdag, utnämd ibland Ridd. och Adelens Utfkott, til at rätta et och annat vid Rikfens Stånders Banque inritadt misfbruk, hvarvid han fig få väl förhölt, at Ridderfkapet och Adelen föreflogo honom til Ledamot i Reductions-Commisfion. År 1681 förordnade honom Kongl. Maj:t, at utföra Action emot Kongl. Regeringen, hårrörande af Regementets och medlens förestående under K. Carl XI:s minderårighet. År 1681 Director i Kammar-Revifion, och tillika Commisfarius i Liquidations-Commisfion, hvarpå han vid 1682 års Riksdag, i Secreta Utfkottet, framgaf de rådflag, hvarigenom det höga Kongl. våldet, Kronans rätt och Fäderneslandets välfärd famt fäkerhet befråmjades. Förrättade år 1683, jämte Landshöfdingen Wrede, Indelningen af Uplands Infanterie-Regemente, och ftraxt därefter

un-

undersökningen öfver de reducible Godsen i Upland, och jämte Gouverneuren Gyllenstierna uti Enke-Drottningens Lifgeding. Förordnades sedan til Actor emot Kongl. Kammar- och Reductions-Collegiernes Ledamöter uti det, som de emot Kongl. Resolutioner och befallningar sig förfedt. 1685 anförtroddes honom Kammar-Råds ämbetet; och vid Kongl. Rådet Friherre Claes Flemings dödeliga frånfälle, Direction uti Liquidations-Commission, samt år 1687 öfver hela Reductions-verkets fullkomliga afslutande. År 1689 Landshöfdinge öfver Stockholms och Upsala Lån. Samma år Friherre. Var Landt-Marskalk vid den märkvärdiga Riksdagen 1693, då Ständerne updrogo Konung Carl XI Envåldet, och Sveriges Stora Drottning Ulrica Eleonora blef begrafven. Utnämdes 1695 til Kongl. Råd, och uphögdes tillika uti Grefveligt stånd. Dödde i Stockholm 1701, och begrofs i Upsala.

Gift med Friherrinnan Fru *Anna Thegner.*

(Se *v. Stjernm.* Landt-Marsk. Hist.)

GYLLENBORG JOHAN, Grefve, *Sveriges Rikes Råd*, och *Academie-Canceller* i Lund, f. i Upsala år 1682, hvarest Fadren Friherre *Jacob Gyllenborg* den tiden var Landshöfdinge, sedermera Grefve och Kongl. Råd. Modren Fru *Anna Thegner* var dotter af Landshöfdingen Friherre *Olof Thegner.* Den unge Gyllenborg

fick en sådan upfostran, som svarade emot hans födsel. Åmnad til Civil-Stånder, måste han likväl af Konung Carl XII emottaga en Cornets Fullmagt vid Grefve Stenbocks Dragon-Regemente. Nu skulle han straxt i fält. Tågade med Regementet 1701 til Riga, och fick flera tilfällen at ådaga lägga det oförskräckta mod, som i hjertat bodde. Uti Littoven vid Dubena, förefölI en träffning emellan 60 Svenska Dragoner under Capitaine Ramfeldts anförande, och 500 Ryska Dragoner, som förtjenar i synnerhet anföras, til den unga Grefve Gyllenborgs heder. De Svenske blefvo här af Ryssarne oförmodeligen kringrände. Man fordrade at de skulle gifva sig fångna på nåd och onåd. Men den Svenska lilla trouppen beslöt, at i sista stunden vårja sig. De tågade ut ifrån Dubena, sina fiender til mötes, och Corneten Gyllenborg fick den äran, at vara i spetsen för detta lilla manskap. Ryssarne gåfvo en stark eld, men funno sig snart öfverrumplade af de Svenske, som med vårjan i handen bröto in i deras rotar och leder, kastande i et ögnablick alt öfver ända. Segren blef fullkomlig på den Svenska sidan; och då de öfverblefne fiender sökte rädda sig uti en badstuga, gaf Capitainen befallning, at sätta eld på badstugan, hvarest desse eländige, emot Cornetten Gyllenborgs alfvarliga föreställning til Capitainen Ramfeldt, ömkeligen blefvo innebrände. En Rysk Major kom springandes ur elden, nappade om Gref Gyllenborgs

borgs hålshals och begärte nåd, eller ock en annan död. Capitainen ville straxt vråka honom tilbaka i lågan, men Gref. Gyllenborg satte sig med en hjeltemodig ifver däremot, och skänkte denne fången lifvet. När alt var förbi, märkte först Cornetten Gyllenborg, at han sjelf var sårad i nacken, men på et alt för underligit sätt. Håret, som varit upbundit, var tillika med halsduken afbrändt, halsen hel svart, och mera svullen och styf än blodig. Det såg obegripeligit ut, men ännu sällsamare förekom det, när han vid afklädandet fann, at 3 stora pistol-kulor tilrat ned emellan lintyget och kroppen. Annan uträkning kunde ej häröfver göras, än at någon af hans egna följeslagare, under rabusen, när rök och dam, rop och skri hindrade all upmärksamhet, satt pistolen på dess hals, och det så när, at kulorne ej fått någon kraft af luften, utan allena elden och den brinnande förladdningen kunnat göra verkan. Därefter bivistade Cornett Gyllenborg en skarp attaque af Ryssarne vid Posvals pass. Befordrades til Lieutenant 1703, sjuknade illa, och fördes til Riga. Därifrån hem til Stockholm, sedan han emottagit tidningen om sin Herr Fars död. Seglade året efter til Lifland, för at ytterligare bivista fälttogen. Vid Selburg blef han illa sårad i vänstra axlen. Bivistade det märkeliga och blodiga slaget vid Gemeureter-Hoff d. 16 Jul 1705. Anförde et parti Ryttare och Dragoner, som på åtskilliga

vå-

vägar skulle indrifva pålagor, och uträttade oförskräckt, samt under många hårda motstånd, detta sit anförtrodda värf. Förordnades genom Kongl. Fullmagt at vara Capitaine, då han var vid pass 24 år gammal. Under mödosama fram- och återtog uti Lifland, Curland och däromkring, klådde han, åren 1707 och 1708, många skott, och genomgick snart sagt oräkneliga farligheter. Miste vid Lesna i Littovern sin rustvagn, hvaruti alla hans kläder och penningar voro. Bivistade det olyckliga slaget vid Pultava. Här var han 2 gångor på vägen at blifva fången, men högg sig tappert och lyckligt igenom. Efter detta slaget, kom han til Svenska Lägret, som då var vid Nieper-strömmen. Konung Carl ärnade härifrån taga Capitaine Gyllenborg med sig åt Turkiska Länderna, men General-Major Creutz utbad sig i underdånighet, at få behålla honom qvar vid hären, såsom omistelig. Nu blef hans lycka oblidare än han förtjent. Fången, tillika med sina landsmän, hvilka hittils så tappert sig försvarat, släpades han til Ryska Lägret. Blef af fältsjukan svårligen angripen, vräktes obarmhertigt ibland de andre fångarne, och led på en gång brist på penningar, kläder, mat och drick, skötsel och omvårdnad. Han kunde omöjeligen annat, än föreställa sig döden i detta jämmerfulla tilstånd. Men Försynen sände honom en underlig hjelp. Han hade en dag med största möda släpat sig utom sjukhuset, för at taga frisk luft.

lefa. Just vid detta tilfälle kom en Rysk väl klädd Herre ridandes, som efterfrågade vid lägret, om en Capitaine Gyllenborg icke vore ibland de Svenske fångarne? Om han icke var sjuk? Man gaf den Ryske Herren anvisning på Grefven. Officeraren steg til honom och frågade, om icke Grefven var med vid Dubena för 7 år sedan? På bejakandet häraf, sade han ytterligare: kännen J mig icke? Jag är den Officeraren, hvars lif J då frälste. Jag var då Major, är nu Öfverste, och gläder mig öfver denna lägenhet, at kunna tjena Eder igen. Han lät straxt bära den sjuka Grefven i sit Tält, och drog den omsorg för sin välgärningsman, at han snart återvant hälsan.

Gref Gyllenborg fördes med de öfrige Svenske fångarne ifrån Muskou, til Tartariske Staden Casan. De hade här, omkring et år, et någorlunda drägeligt fånghärberge. Men ödet blef dem sedan så mycket svårare, när de för mellankommande ordsaker måste vandra til Siberien, och där undergå de största olägenheter. Gr. Gyllenborg blef med sit sällskap förlagd uti Solicamskoj, en liten Stad, belägen utmed de Werchaturiska bergen. Här förnötte han bedröfliga 9 år, i förakt och försmädelse, i hunger, törst och nakenhet, utan hopp om någon förlossning. Anteligen slapp han lös 1718, hvarföre han, näst Guds försyn, hade at tacka sin Broder Stats-Secreteraren Gr. C. Gyllenborg, som var med vid den beramade Freds-

hand-

handlingen emellan Sverige och Ryssland. Med snålla dagsresor hastade han til Petersburg; därifrån til Åbo, hvarest han å nyo blef fången och hotad med återskiuts til Siberien, genom en tro- och ärelös Landsmans tilställning. Men han räddades ur faran, blef frigifven på Czarens befallning, och fick tilstånd at fortsätta sin hemresa; då han vid hemkomsten hugnades af Dr. Ulrica Eleonora med General-Adjutants fullmagt. Efter freden år 1721, blef trängslen stor uti Krigstjensten, genom den myckenhet Officerare, som då ifrån fångenskapen hemkommo. Vid 1723 års jämkning, eller så kallade placering, måste Grefve Gyllenborg hålla til godo Capitains indelning vid Östgötha Fot-Regemente. 12 år därefter, fick han först Öfverste-Lieutenants indelning vid samma Regemente, då lönen i det närmaste svarade emot den sylla, som han år 1719, det var för 20 år sedan, beklädde.

Gref Gyllenborg såg länge sine vederlikar och jämnårige klifva sig förbi, up til åra och högher. Hans egen Öfverste hade utomlands, såsom Lieutnant, stått under hans befallning. Men på en gång kom den förtjente belöningen, ty vid 1741 års Riksdag blef han ifrån Öfverste-Lieutenant til Riks-Råds ämbetet kallad och utnämd. I denna heders-syslan, hade han tillika med R. R. Grefve von Rosen, at besörja om Krigshären, som til Finland öfverför-

fördes. Äfven om Christna Religionens utbredande ibland de omkring Nordiska fjällen boende Lappar. Åtog sig ockſå år 1742 Cancellers-åmbetet vid Lunds Academie, hvars båsta han vid alla tilfällen bevakade. Ålſkad, hedrad och vördad af Konung, medbröder och Landsmän, upfylte han ſåſom Råds-perſon alla ſina plikter, til ſiſta ſtunden af ſin ärefulla lefnad. Deſs lifs-ljus ſläcktes d. 22 Maji 1752.

Gift år 1720 med Fröken *Margareta Eleonora Beijer*, Dotter af Öfverſte-Lieutenanten Beijer och Dotter-dotter af Gr. E. Dalberg.

(Dr. *J. Corylanders* Åminnelſe-Tal öfver denne Herre. — År 1752 infördt uti Sv. Bibliotheket 2 Delen.)

GYLLENBORG CARL, Grefve, *Svea Rikes Råd, Cancellie-Præſident* och *Upſala Academie Canceller*. Var en Broder til R. R. Grefve *Johan Gyllenborg* och föddes 1679. Vid Upſala Hög-Schola viſtades han med lärgirighet, aflade där de brukelige Lärdoms-profven, och blef *Rector Illuſtris*. När tiden var inne, at den unge Gref Gyllenborg borde för ſig utſe en viſs lefnads-art, valde han Fält-lefnaden, ſom på denna tiden var i måſta aktning. Han reſte 1701 til Konung Carls Läger, ſom nu var i Lifland, och blef genaſt Adjutant hos Generalen ſedermera Fält-Marſkalken Grefve Carl Guſtaf Mörner; men Konungen flyttade honom

nom kort därefter ifrån Arméen til Ministeren; Grefve Gyllenborg utnämdes til Commissions-Secreterare vid Angelska Hofvet, där han ock 1710 blef Resident och 1715 Ministre. När Drottning Anna i Ångland, Sveriges uprigtiga vän, dog, och Kurfursten Georg af Hannover på Ångelska Thronen uphöjdes, skedde som bekant är en stor Stats-hvälfning. Grefve Gyllenborg, misstänkt för mindre tilgifvenhet för Konung Georg, och för hemliga underhandlingar med dem, som voro Hannoverska huset emot, blef då af den nye Ånglands Konung i sit hus arrresterad, och alla sina papper beröfvad. Dock ställdes han efter 24 veckors arrest på fri fot och reste därefter til Stockholm. Utnämdes til Stats-Secreterare och år 1718 til Ministre Plenipotentiaire vid det Åländske freds-verket. Blef 1720 Hof-Canceller, 1723 Riks-Råd, 1739 Cancellie-Præsident och samma år Upsala Academie-Canceller. Han var oemotsägeligen en af de stora människor, som hedrat sit slägte och sin tid. Skicklig Ministre, redelig Patriot, vis Råds-Herre och ägde Professors-studier; var äfven lycklig Poet. Vid alla tilfällen bevakade han sit Fäderneslands heder, anseende och sjelfbestånd. I alla Conjuncturer sig lik. Denne berömvärde Rådsherren dödde i Stockholm 1746, och blef i Upsala Domkyrka begrafven.

Gifte sig i Holland 1710, med en rik Ån-

Ängelsk Adels-Dame och Änka, vid namn *Sara Wrigt*; men hade i detta ägtenskap inga barn.

Dess utgifna skrifter, dels såsom Auctor, dels såsom Öfversättare, upräknas i olim Lit. p. 68. och uti v. Stjernm. Cent. Anonym. P. 1. p. 39. 44. 51. P. 2. p. 64.

Riks-Rådet Grefve Carl Gyllenborg är i 4:to och 8:vo graverad.

(Se Bibl. *Ol. Celsii* Åminnelse-Tal. Ups. 1747 — Prosten *P. Arrhenii* Hist. Acad. Ups. P. III. — Sv. Bibliothequet I D. p. 7 seqq. —)

GYLLENBORG FREDRIC, Grefve och *Præsident* i Kongl. Bergs-Collegio, född i Stockholm 1698, yngst af Kongl. Rådet Grefve *Jacob Gyllenborgs* och Fru *Anna Thegners* 14 Barn. Antogs 1707 til Page hos Änke-Drottningen Maria Eleonora, och var under pestetiden Hofvet följaktig til Salberget. I unga åren, och under det han en gång var med sin Fru Moder vid Baggå Bruk i Westmanland, föll han i strida strömmen, men frälstes af en kolare, hvilken just i detsamma kom at gå stället förbi. Blef 1716 Auscultant i Kongl. Svea Hof-Rätt. 1717 utnämdes til Capitaine vid Amiralitetet, men antogs 1719 af Drottning Ulrica Eleonora til Hof-Junkare. Följde sin Broder Gref Carl Gyllenborg 1721 til Hamburg, hvarifrån han med vigtiga depêcher återskickades til Stockholm. 1722 Kammar-

herre[illegible] 1733 Lagman på Gottland. Hade 1725 den olyckan, at en afton, på vägen emellan Baggå Bruk och Veſterås, rida miſte om bron och komma i ån, hvilken af vårvatnet flödat öfver. Frälſtes dock af en obekant man, ſom följt honom ifrån Gäſtgifvare-gården. 1736 Lagman i Nerike. 1741 Fullmägtig i Banquen. Var 1744, ſåſom Vice-Landshöfdinge, dåvarande Arf-Furſten, ſedan Konung Adolph Fredric, följaktig på en reſa igenom Nerike och Vermeland. Århölt 1747 Præſidents Caractere, och utnämdes 1750 til Præſident i Kongl. Bergs-Collegio. Öfvervar den 1752 i Falun och Sala förordnade Kongl. Commisſion, ſom ſkulle underſöka åtſkilliga Stora Kopparberget och Silfververket rörande mål. 1754 Fullmägtig i Järn-Contoiret. Biviſtade ifrån 1731 alla Riksdagar, til ſin död, ſom inföll d. 25 Aug. 1759. Deſs bekanta patriotiſka tänkeſätt, deſs nit om Fäderneslandet, deſs drifvande vård om Rikets bäſta, ſå väl vid almänna möten, ſom deſs emellan, och deſs muntra umgänges-gåfvor, förvärfvade honom en faſt allmän högaktning och kärlek; men han lefde ock på en tid, uti hvilken han omöjeligen kunde undgå at tillika hafva fiender. Det berättas, at han en gång nödgats i 3 dagar hålla ſig inne i ſit hus, för at icke falla uti en mördares händer. Vid Allmogens-reſning 1743, måſte han, för at undvika en ſkock bönders våld, ſom åſtundade honom til ſin anförare, flykta

en

en half mil ifrån sin egen gård Thorsåker, och gömma sig undan uti en notbod.

De första rådplägningar vid Kongl. Vetenskaps-Academiens inrättning, hôllos uti dess hus. Såsom vedermåle af dess månnisko-kärlek må nämnas, den inrättning han vid Ra gå Bruk 1748 gjorde, genom et Fattighus i hvilket 14 personer hederligen underhållas. Grefve Fredric Gyllenborg gifte sig 1720 med Friherrinnan *Elisabeth Stierncrona*. Öfver honom äro tvånne skådpenningar slagne.

(Se Sv. Mercurius för Sept. År 1760.)

GYLLENCREUTZ CARL, *Lagman* i Upland, född 1630, och Son af Lieutenanten *Alf Gyllencreutz* med *Catharina Wets*. Var Häradshöfdinge i Vallentuna med flere Härader i Upland, samt Assessor i Kongl. Reductions-Collegio och Commission, när han 16[illegible]2 blef til Lagman i Upland utnämd. Uti Skriften *Ärlig Svensk* p. 202, finnes införde det märkeliga Memorial han, förmodeligen vid Riksdagen 1693, til Ridderskapet och Adelen inlämnat, då frågan var om Souverainitetens bortgifvande til Konung Carl XI. Det berättas äfven, at då Ständerne vid 1710 års Riksdag, kort efter Konung Carl XII:s död sammanträdde, har han infunnit sig på Riddarhuset, sjelf beropat sig på detta Memorial, och at det hade inträffat, som han förut spått, då han ock i

dje skal hafva brukat Simeons ord. På förenämde ställe säges ocksä, at så snart Drottning Ulrica Eleonora fått höra tidningen om denna besynnerliga händelsen, har hon ärbudit Gyllencreutz Riks-Råds fullmagt, hvilken han sig i underdånighet undanbedt, anhållandes allenast, at få afträda Lagmans-sysslan til sin Son, hvilket äfven i näder bifölls. Uti v. der Hardts Holm. Litterata p. 18, säges han vara född 1638; studerat i Upsala, rest i 5 år; blifvit antagen til Hof- och Cancellie-Junkare, och brukad vid flera beskickningar, innan han 1674 vardt Häradshöfdinge. Han dödde 1720.

Gift f. g. med — *Lenck*; a. g. med *Elisabeth Prytz*.

(Se *v. Stjernm.* Höfdinga-Minne.)

GYLLENHIELM CARL, Friherre til Berqvara, Herre til Sundbyholm, Carlberg och Caseby, *Svea Rikes Råd* och *Riks-Amiral*. Var naturlig Son af Konung Carl IX, med *Karin Nilsdotter* *), och föddes i Nyköping år 1574. Sedan han väl användt ungdoms-åren, utsändes han 1594 til Frankrike, at tjena under militien. Vid återkomsten därifrån blef han såsom sändebud til Grefven af Friesland affärdad. Hemkom, och åtfölgde Hertig Carl til Finland, där han bivistade Åbo Slotts intagande. Blef 1597 Amiral på den Flottan, som skulle

*) Von Dalin skrifver, med *Brita Silfversparre*.

ſkulle föra Konung Sigismund ifrån Dantzig til Sverige. Befälhafvande öfver Stockholms Stad och Slott 1598, men blef gripen af Konung Sigismunds parti och i fängelſe ſatt. Undankom förklädd och anlände til Hertig Carls Läger vid Mem i Öſtergöthland, hvarifrån han til Dalarne afſändes, at i den Landsorten berätta Hertigens ſeger vid Stångebro, och den emellan Konungen och Hertigen träffade förening. Samlade ſedan Krigsfolk emot Sigismunds anhang. Vardt år 1600 Krigs-Öfverſte i Lifland, och ſamma år General-Lieutnant. Eröfrade år 1601 Städerna Felin, Dorpt och Kockenhuſen, och tog Voivoden Dembinſki til fånga. Då Kockenhuſen ſamma år af de Polſke belägrades, undſatte han Fäſtningen; men ſom Krigsfolket icke gjorde ſin ſkyldighet, blefvo de Svenſke af Pollakarne ſlagne. Gyllenhielm drog väl tilhopa den förſtrödda Arméen, förlade den i Volmar, och förſvarade ſig tappert emot en tre månaders belägring; men nödgades ſluteligen upgifva Fäſtningen, och därvid ſe ſig ſjelf fången, tillika med dåvarande Öfverſten Friherre Jacob De la Gardie. Han fördes til Polen, kaſtades i et ſvårt fängelſe, ſlöts i järnfjättrar och måſte, ſåſom en uſel fånge, räkna hela 12 åren. Lösgifven 1613, reſte han til Sverige och förde med ſig ſina bojor. Under fängelſe-tiden ſkickade Prinſeſſan Anna honom både linne och penningar. Drotning Conſtantia lät ock tilſtälla honom penningar,

gar, ſkånkte honom ſorgklåder vid Konung Carl IX:s död, och förärade honom ſluteligen, vid deſs afreſa ifrån Polen, 100 Riksdaler. År 1616 förordnade Konung Guſtaf Adolph Gyllenhielm til Fält-Marſkalk uti et tog emot Ryſſen. Han utnåmdes 1617 til Riks-Råd, och ſamma år til General-Stathållare öfver Narven, Ivanogrod, Jama, Caporie och Augdou. Riks-Amiral blef han 1620, och atſåndes ſamma år at håmta Konung Guſtaf Adolphs Brud, Prinſeſſan Maria Eleonora. Gjorde dårefter en lycklig expedition til Lifland, dår han på ſjö-ſidan belågrade Riga. Kallades 1637 til Kongl. Maj:ts förmyndare för den unga Drottning Chriſtina, och vardt 1634 Lagman i Tiohårads-Lagſagu. Det berättas, at Jeſuiterne under Gyllenhielms fångenſkap, ehuru förgåfves, användt all möda, at få honom til Catholik. Han adlades 1592, blef Friherre 1615, och dödde på Carlberg barnlös den 17 Martii 1650. Uti Strångnås Domkyrka år han begrafven, och ſer man, uti deſs prågtiga Graf-Choor, de bojor uphångde, ſom han uti Polen burit.

Riks-Amiral Gyllenhielms Caracter år ſinrikt målad, uti den Parentation, ſom *Esbern Gothovius* öfver honom i Upſala år 1651 hållit. Et ſtycke dåraf förtjenar hår ſit rum. *Tanta comitas in vultu, ingenuitas in verbis, in familiari conſvetudine humanitas, et quædam quaſi Venus habitabat, ut nemo tam humilis eſſet, cui ad eum non aditus pateret. Adulatio-*

nem

nem et jactantiam, diversitati morum, et plerumque, vel silentio, vel vultu castigabat; nam quæ levitatem præ se, aut futilitatem ferebant, non tam oderat natura quam detestabatur: Si quid moliretur, lentus, atque ad omnia intentus, et tam rigidus exactor sui, ut suffragium fortunæ nunquam post virtutem exspectaret. In dicendo brevis et succinctus, ut necessitatem raro, nunquam dignitatem alicujus excederet, plurima accurate, nihil unquam frustra dixit. Non delicias, non odium ab eo expectares; irasci quam nocere honestius putabat. Affectus suos, tametsi et ipsis illum mortalitatis sors non eximit, ita temperans, ut si eum videres, potius quæreres, ubi invenire possent, quam invenires ubi reprehenderentur. — Gyllenhielmius cunctis fuit benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus. — Severior judicio quam sermone; vita quam vultu; clementiæ cultor, sævitiæ detestator. — Gyllenhielmius occultator virtutum, sicut alii vitiorum. — Vanæ gloriæ contemtor. — Plenus virtute, plenus pietate ac constantia, vitam et animam Deo restituit. — Parentationen är egenteligen hållen i anledning dåraf, at Friherre Gyllenhielm skänkte åt Upsala Academie en Fond til vissa Stipendier, hvilka nu för tiden utdelas af Friherrliga Ribbingska slägten. Han var gift med Fru *Christina Ribbing.*

Gyllenhielms af trycket utgifna skrifter åro: *Schola Captivitatis*, tr. 1632 i 4:to och 8:o, på Latin och Svenska. — Dess eget Lefverne

på Svensk vers, under Titel: *Nosce Te ipsum*, tr. 1644 in 8:vo. — Psalmen N:o 26 uti vår Svenska Psalmbok. — De flåste Psalmer, uti det verk som trycktes i Stockh. 165., och utgafs af Abrah. Kempe med Titel: *Konung Davids Psaltare efter vanlig melodie*, skola vara Gyllenhielms öfversättning ifrån Tyskan utaf Lobvassers Poëtiska skrifter. Dessutom förvaras efter honom följande Manuscripter, uti Riks-Archivo: *Berättelse* om Hertig Carls landstigning 1597, och hvad där sedan passerat, och hvilka där blefvo aflifvade. — *Relation* om Konung Sigismunds inkomst här i Riket med Krigsfolk och fiendskap emot sin Farbroder, då varande Hertig Carl af Södermanland. *Relation* om Hertig Carls infall uti Finland andra gången. — *Relatio de Kockenhusano prælio et obsidione Volmariæ.* —

(Se v. *Stjernm.* Företal til *Girs* K. Joh. Hist. — Ejusd. Biblioth. Sv. Goth. II. T. — *Werwings* K. Sigismunds och K. Carl IX Historia. — *Arkenholtz* Memoires de la Reine Christine, — *Högmarks* Psalmopoeographia. —)

GYLLENSTIERNA ERIC, Friherre til Uleåborg, Herre til Nynås, Steninge och Åhrås, *Svea Rikes Råd.* Han var Son af Herr *Carl Gyldenstierna* til Nynås, Assessor i Kongl. Hof-Rätten i Stockholm, och Fru *Anna Ribbing*, och föddes på sin mödernes gård Limmared 1602. Studerade så väl hemma som i Leiden,

Helm-

Helmstädt och Oxfort, samt efter några års reser igenom Dannemark, Tyskland, Ångeland och Frankrike, gjorde ifrån år 1626 til 1629. Campagne vid Fransyska Arméen. Blef vid hemkomsten 1630 Konung Gustaf Adolphs Kammarherre. 1631 befald, at följa Drottning Maria Eleonora til Volgast, därifrån affärdad i angelägna ärender til Chur-Fursten Johan Georg af Saxen, bivistade det segerrika slaget vid Leipzig, samt sedan afskickad at beledsaga Drottningen til Franckfurt am Mayn, där Konungen då vistades. År 1632 åter brukad i beskickningar til åtskillige Chur- och Furstelige Hof; följde Konungens Lik til Volgast, men kort därefter af Drottningen skickad til Chur-Furstarne i Saxen och Brandenburg. 1633, då det Kongl. Liket skulle föras ifrån Volgast, Marschalk för Chur-Fursten af Brandenburg och dess Son, Prins Fredric Vilhelm, samt uti sjelfva Lik-processen Marskalk för Svenska och Tyska Ridderskapet. 1634 fullmyndigt sändebud til Ryssland, at förnya det gamla förbundet. Vid återkomsten därifrån 1635, på befallning, Fransyske Gesanten Herr D'Avaux til Danzig och därifrån til Stumsdorff i Preussen följaktig, hvarest handlades om fred emellan Sverige och Polen, samt efter 14 dagars därvaro hemskickad med vigtiga depecher. 1636 utnämd til Riks-Kammar-Råd. 1637 til Landshöfdinge i Carelen, Viborgs och Kymmenegårds Län. 1642 Häradshöfdinge öfver

Jäſki Härad, och ſamma år General-Gouverneur öfver Ingermanland, Kexholms Lån, Narven och Alentacka. 1645 Riks-Råd, och ſamma år jämte R. R. Philip Scheiding och Gouverneuren i Eſtland Grefve Guſtaf Oxenſtierna, förordnad til Commiſſarius emellan Ridderſkapet och Adeln på den ena, och Borgerſkapet i Refle på den andra ſidan. Vid årets ſlut, åter Riks-Kammar-Råd. 1647 andra gången ſåſom Legat affänd til Ryſsland, då han til Hennes Maj:ts högſta nöje, ſamt Fäderneslandets ſäkerhet, utförde den honom updragne angelägenhet, och blef hos Ryſſarne med en ovanlig och ohörlig pragt, af 700 til häſt väl prydde Bojarer, til Muſcou införd, där 12000 Strelitzer, på bägge ſidor om vägen, ſtälde i ordning, med ſtyckens och handgevärens loſſande, honom emottogo, ſamt ſedermera, i väl utſtofferade rum, på det härligaſte tracterade. Efter hemkomſten 1648 förordnad, at ſamma år med Riks-Rådet Eric Rynning reſa til Stetin, at därifrån med Kronans Örlogs-Skepp beledſaga Drottning Maria Eleonora til Sverige. År 1651 Friherre, århållande til Friherreſkap åtſkilliga Kronans Hemman och gårdar i Ulo Sokn. 1652 Hof-Rätts-Råd i Svea Hof-Rätt. 1654 Præſident i Åbo Hof-Rätt. 1655 Præſident i Reductions-Collegio. 1657 Lagman i Tio-Härads Lagſagu, ſamt General-Gouverneur öfver Finland, hvilken ſenare fullmagt likvål ej blef utgifven. Vid Riksdagarne i Stockholm

1641

1641 och 1642 Landt-Marſkalk. Afſomnade 1657 på Nynås gård i Södermanland, dit han ſig för den hårjande peſten begifvit. Blef 1658 begrafven i Riddarholms Kyrkan i Stockholm.

Gift med Fru *Beata Yxkull*, och uti detta gifte blef igenom ſina Söner, ej allenaſt Stamfader för Friherrar *Gyllenſtjernor* til Uleåborg, utan ock för Grefvar *Gyllenſtjernor* til Ericsberg och Steninge, alleſammans redan utdödde.

(Se *v. Stjernm.* Landt-Marſk. Hiſtoria. — Svenſka Biblioth. 7 D. p. 300.)

GYLLENSTIERNA NILS, Friherre til Lundholm; Herre til Fogelvik och Nygård, *Riks-Canceller*, Son af Riddaren och Riks-Rådet Herr *Jöran Ericsſon* til Fogelvik och Fru *Chriſtina Nilsdotter-Grip*, och var den förſta ſom kallade ſig Gyllenſtierna. Född 1526. Riks-Råd 1555. Hertig Erics Canceller 1558. Riks-Canceller 1561. Vid Konung Erics kröning ſlagen til Riddare. 1569 Friherre, århållande til Friherreſkap Lundholms Sätesgård med underliggande tvånne Socknar, ſamt flera Biſkops-Kloſter och Kyrkogods i Småland, och kallas han i Friherre-Brefvet Öfverſte-Canceller. 1575 Lagman i Öſtergöthland. 1577 Ståthållare öfver hela Småland. Uti 1590 års Regiſtratur kallas han Riks Drotz, Öfverſte-Canceller och Ståthållare i Småland; men uti Upſala

sala Mötes - Beslut 1593, nämnes han allena Drotz. Förordnad af Hertig Carl 1593 til Ståthållare i Stockholm. 1594 erhölt han K. Sigismunds fullmagt, at vara Lagman i Tio-Härad och Häradshöfdinge i Ambörs Härad, Ståthållare öfver alt Småland och Ståthållare på Calmare. Få Svenske Män hafva, med det beständiga förtroende hos Öfverheten och den aktning i Nation, snart uti 50 år, under 5 Konungars regering, beklädt Rikets yppersta ämbeten, ock tillika blifvit brukade i flera viggtiga vårf; hvarföre efterverldens omdöme om Riks-Drotsen Gyllenstierna ofelbart blifver, at han ägt stora kundskaper i Stats- och Regerings-ärender, hvilka han altid förstådt afpassa efter de regerande Herrars tänkesätt och böjelser, samt dymedelst vid alla tilfällen blifvit ansedd såsom oumbärlig i de allmänna ärender. Vid Drottning Catharina Månsdotters kröning 1568, svimnade han under måltiden på Rikssalen och släpte den Kongl. Kronan på gålfver, hvaraf Konung Erics sedan följande fall straxt spåddes.

Dess utländske vårf äro i korthet följande: 1558 afsändes han til Ångeland at fria för Konung Eric til Drottning Elisabeth. 1561 andra gången ditskickad tillika med Nils Sture och Dionysius Beureus, då honom befaltes, hvarje gång han skref ifrån Ångeland, at författa tvänne Relationer; i den ena skulle han berätta sanningen, men i den andra altid försäkra,

at

at Negotiation vorde aflöpande til Konung E-rics nöje, hvilken senare Konungen uplåste för Riksens Råd. År 1564 Legat til Savoyen och Lottringen. 1566 afsänd til Ryssland, at sluta förbund med Stor-Fursten, då honom tillika af Konung Eric gafs hemlig befallning, at låfva Stor-Fursten Hertig Johans Furstinna Catharina Jagellonica. 1570 Såndebud til mötet i Stettin, dår han slöt fred med Dannemark och Lybeck. 1580 Commissarius och fullmyndigt såndebud til mötet med de Danska vid Knåryd. Då hela Svenska Rådet biföll Hertig Sigismunds val til Konung i Polen, var han och Riks-Amiralen Clas Fleming de endaste, som lade sig dåremot. Underskref 1593 den emellan Hertig Carl och en del af Rikfens Råd upråttade inbördes förening. Bivistade samma år det namnkunniga Upsala möte, hvilket han öpnade med et mårkeligt tal, hvarutinnan han förmanar Prästerskapet til tolerance och enighet, samt säger sig för egen del gilla Augsburgiska Confession, jämte den Christeliga Forma Religionis, Årke-Biskopen Lars den äldre författat, hvarefter han sedermera underskref Mötets beslut. Reste dårifrån til Stockholm at besörja om Flottans utredande, som skulle afhämta Konung Sigismund, och då Hertigen vid samma tid begårte genom bref hans betånkande öfver Konungens hemresa, bad han Hertigen håröfver inhämta de gode Herrars yttrande, som måst hade låtit sig bruka i de Polske affairerne,

hvil-

hvilka han i hela sin lifstid undflydt, "anhållan-"des således ödmjukast, at Hans Furstеliga Nå-"de täcktes hafva honom för sit stillatigande "ursägtad". Vid Konung Sigismunds kröning 1594, bar han kronan, och då Konungen vid afresan til Polen, samma år, låtit nedföra Regalierne på Skeppet, blefvo de på Drotsens föreställning återhämtade. Flere Hertig Carls bref, med Riks-Drotsens svar, särdeles det som rörer Arboga Riksdag, bevisa Riks-Föreståndarens nit för Religion och Riket, men ock icke mindre Drotsens varsamhet vid alla tilfällen, där medbröders upförande ofta befants så tvetydigt, at svårt var at skilja emellan lagligheter och lagstridiga beslut. Af Päfven Gregorii XIII:s Bref til då varande Riks-Cancelleren Gyllenstierna dat. Rom d. 15 Martii 1581. (efter Original införd uti Svenska Mercurius för år 1760.) vore väl anledning at sluta, det denne Herre gynnat Romerska Catholska Religionen, hälst Påfven förmanar honom, at blifva ståndaktig i denna Lära; men då dess Tal vid Upsala möte häremot sättes, blir full anledning at befria Friherre Gyllenstierna ifrån et tilmäle, som hos efterverlden skulle kasta mycken skugga på dess i öfrigt lofvärda och gagnande lefverne. Troligt är, at Påfven haft sig bekant Drotsens stora anseende, jämte Konungens synnerliga nåd för dess person, och som Liturgien få år förut blifvit antagen, ansågs nödigt för Catholska Lärans och Mässebokens ytterligare styr-

styrka, at vinna en så betydelig Man, genom hvars efterdöme Påfvens affigter märkeligen kunde befästas. År 1602 afled denne store Rådsherre på sin gård Fogelvik i Småland.

Gift 1568 med Fru *Ebba Bielke*, Riks-Rådet *Axel Ericssons* Dotter til Häradssäter.

(Se *von Stjernm.* Höfdinga-Minne — *Petri Nigri* Historia om Vesterås Biskopar, med *v. Stiernm.* Förtekning på Riks-och Hof-Canceller. — *Werwings* K. Sigism. och Carl IX:s Hist. — *Brings* Handl. i Sv. Historien. —)

GYLLENSTIERNA JÖRAN, Friherre til Lundholm och Biörkesund, *Riks-Råd* och *Riks-Amiral*, Son af Riks-Drotsen Friherre *Nils Gyllenstierna* och Fru *Ebba Bielke*. Blef 1602 på Riksdagen i Stockholm til Riks-Råd utnämnd, och samma år Amiral. Fick 1604 fullmagt at vara Amiral öfver de Skepp som skulle löpa ut, at förhindra de Rigiske all tilförsel. 1607 Amiral under Riks-Amiralen Ryning. Bivistade samma år Konung Carl IX:s kröning, och då Hertig Carl Philip hade af Konungen emottagit Södermanlands fanan, blef Hertigen, såsom ännu ganska ung, af Friherre Gyllenstierna hulpen at den bära. 1610 om våren lopp han ut i Östersjön med Rikets Skepps-flotta, men blef kort efter hemkallad, för at icke gifva de Danske anledning til krig. Samma år utnämnd til Riks-Amiral, och 1612 til Lagman i Tiust.

Fick

Fick under de Danskas infall i Götha Rike 1612 befallning, at åter löpa ut med Flottan; men utstod så många svårigheter af stormar, motvind och dödande sjukdomar ibland besättningen, at han icke ens kunde hindra Danska Flottan, at med 34 Örlogs-skepp löpa in uti Elfsnabben. Sedan han år 1615 öfverfört Konungen med Skepps-Flottan til Narven, kryssade han utan för Dantzig långt inpå hösten, i tanka at träffa Polskt krigsfolk som ämnade sig til Sverige, och måste uthärda en stark storm, innan Flottan ankom til Svensk hamn. Slagen til Riddare vid Konung Gustaf Adolphs kröning 1617. Afled 1618, och blef i Bålinge Kyrka i Södermanland begrafven.

Gift med Fru *Ingebor Clasdotter Bielkenstierna* til Årstad.

GYLLENSTIERNA SIGISMUND, Friherre och *Polsk Senator.* Var förmodeligen född i Sverige, emedan Fadren *Johan Gyllenstierna*, gift med Grefvinnan *Sigrid Brahe*, vid år 1600 lämnade sit Fäderneslands och gick til Polen, af trohet emot Konung Sigismund. Den unge Sigismund Gyllenstierna studerade vid Gymnasium i Thorn och vid Academien i Strasburg, och lade sig, på senare stället, i synnerhet på Stats-klokheten. Han besökte flera Länder, återkom til Polen och erhölt 1633 Indigenatet af Polsk Adelsman. Hade varit Ståthållare i Stum och Skattmästare i Marienburg, då han blef

blef Polsk Senator och Castellan i Dantzig. Var Ledamot af Religions-mötet i Thorn 1645, och bistod de Lutherske, hvilkas tro han bibehölt, fastän han hörde til Polska Rådet och ägde K. Uladislai synnerliga nåd. Vid Olivişka freden 1660 anmältes han at återfå sina Fåderne-gods i Sverige, som dock blef utan verkställighet. Han dödde 1666 och ligger i Hufvud-Kyrkan i Danzig begrafven. Där han vistades, var han mycket hedrad, och af de Lärde särdeles firad.

Gift med - - *von Zehmen* och ägde med sin Fru tvånne söner.

(Se *Gjörwells* Biograph. Sviogoth. — Ejusd. Hist. och Polit. Mecurius, 6 Delen. —)

GYLLENSTIERNA JOHAN, Grefve och Friherre til Lundholm, Herre til Ståket, Biörkesund och Hällerö, *Svea Rikes Råd* m. m. Föddes på Elfsjö i Brännkyrka Sokn 1635. Dess Herr Fader var Amiralen och Landshöfdingen öfver Upsala Län Friherre *Jöran Gyllenstierna*. Dess Fru Moder Friherrinnan *Anna Skytte*. I ungdomen studerade han väl och reste mycket. Han hugfältes för Militairen, men Konung Carl Gustaf utnämde honom til sin Kammarherre, med tilstånd at bivista rådplägningarne i Senaten och Cancelliet. Sin Konung följde han jämt, så länge Konungen lefde. Blef 1660 Cancellie-Råd och 1666 Hof-Canceller.

Utſeddes vid Riksdagen i Stockholm 1668 til Landt-Marſkalk, och kallades ſamma år til Svea Rikes Råd. 1674 Grefve. Ankom år 1676 på Kongl. befalning til Skåne, at där vara til hands vid de dageligen förefallande ärender och rådſlag. Uppå Konungens befallning gick han år 1677 med et commando af 500 man för Chriſtianopel, ſom efter 10 dagars belägring intogs, hvarefter Carlshamn, med lika tapperhet, efter 2 dagars beſkjutning ifrån de Danſke återtogs. Samma år förordnades han til Lagman öfver Norra Finland. Utnämdes 1679 til Ambaſſadeur och fullmägtig Commiſſarius, jämte Stats-Secreteraren Örnſtedt, til Tractats- och Underhandlings-orten Lund, med de Danſke, hvareſt ock d. 26 Sept. ſamma år freden emellan Sverige och Dannemark af honom ſlöts och underſkrefs. 1679 förordnad til General-Gouverneur öfver Skåne, Halland och Blekinge. 1680 i Febr. månad affänd ſom Ambaſſadeur til Kongl. Danſka Hofvet, til at utväxla ſtadfäſtelſe-ſkrifterna öfver freden, och det emellan Konung Carl XI och Prinſeſſan Ulrica Eleonora ſlutna giftermålet; men i ſynnerhet at göra närmare aftal, om et och annat til Hennes Maj:ts reſa ifrån Dannemark til Sverige. Sedan han incognito några veckor uppehållit ſig i Köpenhamn, och emedlertid alla nödiga anſtalter til dess intåg blifvit gjorde, hölt han det ſamma med ſtor pragt d. 3 Apr. på ſätt ſom den härom tryckte relation utviſar. Den 5 hade han

Au-

Audience hos Konungen och den Kgl. Familien, beledsagade d. 4 Maji den Kongl. Bruden öfver til Sverige, och biwistade d. 6 därpåföljande Deras Majestäters Biläger på Skottorp. Gref Johan Gyllenstierna var af Konung Carl XI mycket älskad. Dess långa växt, myndiga anseende och förträffeliga vältalighet, gjorde honom i sin tid vida namnkunnig. Han säges äfven ägt en så ogemen styrka, at han med blotta händerna kunde draga ut en hästsko och klämma tilsammans den största silfver-bägare. De grofva beskyllningar Auctor til *Les Anecdotes de Svede* Gref Johan Gyllenstierna gi vit, torde man få anse såsom mera updiktade än sanningsfulla, särdeles sedan flere uplyste Män bemödat sig at dem grundeligen vederlägga. I Landscrona slöt han sina dagar d. 10 Jul. 1680 ogift, och sveptes i samma klädebonad, som han hade på sig vid dess publique Audience i Köpenhamn. Liket fördes sjöledes til Stockholm och begrofs i Kongl. Riddarholms Kyrkan uti den graf, där Brodrens, Kongl. Rådet och Öfver-Ståthållaren Grefve *Jöran Gyllenstiernas* stoft hvilar.

(Se v. *Stiernmans* Landt-Marsk. Hist.)

GYLLENSTIERNA CARL, Grefve til Steninge, Friherre och Herre til Limmared, Bielkestad, Aljö och Örnås, *Kongl. Råd* och *Præsident* i Kongl. Svea Hof-Rätt. Född 1649. Son af Riks-Rådet Frih. *Eric Gyllenstierna* och

Fru *Beata Yxkull.* Efter förrättade utrikes re-ſor, antogs han 1668 til Kammarherre hos Ånke-Drottningen Hedvig Eleonora. Blef 1670 Öfver-Kammarherre och 1672 Öfver-Stallmäſtare hos Högſtbemälte Drottning. Biviſtade Kriget i Skåne, och var Konung Carl XI följaktig, ſå väl i Action vid Lund, ſom vid attaquen af Helſingborg, affändes ockſå til Stockholm, med berättelſe om den vid Lund århållna ſtora ſegren. Efter freds-ſlutet, affärdades han af Ånke-Drottningen til Köpenhamn med præſenter til K. D. Prinſeſſan Ulrica Eleonora, ſedermera Konung Carl XI:s Gemål. Förordnades 1680 til Gouverneur öfver Ånke-Drottningens Lif-Geding, och blef 1687 Kongl. Råd och Kammar-Råd. Samma år Grefve. 1697 Præſident i Kongl. Kammar-Reviſion, och för någon tid Præſident uti Kongl. Stats-Contoiret. Århölt Konung Carl XII:s befallning ifrån Bender, at uti Kongl. Senaten andraga och befordra ſju Regementers angelägenheter. År 1718 Præſident uti Kongl. Svea Hof-Rätt, och 1719 Canceller vid Academien i Åbo. Dödde i Stockholm 1723.

Gifte ſig 1706 med Friherrinnan Fru *Anna Maria Soop,* Kongl. Rådets Gref Axel Wachtmeiſters Ånke-Fru.

(Se Lik-Predik. med Perſonalier, tryckt i Stockh. 1723, fol.)

GYL-

GYLLENSTIERNA NILS, Grefve til Fogelvik, Herre til Wittvik, Stjerneberg m. m. *Kongl. Råd* och *Fält-Marskalk.* Fadren var Öfversten och Commendanten i Vismar Friherre *Carl Gyllenstierna*, gift med Fru *Sidonia Mannerskiöld.* Af desse Föråldrar föddes han i Vismar 1648. Sin krigstjenst började han 1666, och var redan 1668 Capitaine. Som nu öfver hela Tyska Riket var fred och stillhet, ty började han 1669 en utländsk resa igenom Holland, Tyskland, Italien, til och med Neapel, Sicilien och Maltha, sedermera genom Spanien, Portugal, Ångland och Frankrike, anländandes til Brehmen år 1672. Då Kriget kort därefter börjades emellan Frankrike och Holland, var han närvarande vid Staden Gröningens belägring, och blef sedan Öfverste-Lieutenant i Holländsk tjenst. Sedan Sverige blifvit inveckladt i krig, ej allenast med Chur-Fursten af Brandenburg, utan ock med Dannemark, blefvo alle i utländsk tjenst varande Svenske Officerare hemkallade. Gyllenstierna steg därföre i Nov. 1675 på et Skepp, i tanka at därmed komma öfver til Sverige; men Fartyget drefs til Norrige, och som här ingen säkerhet var, måste han igenom flykten söka sig våg til Fredrichsstadt. Kom där på et annat Fartyg, som åter strandade vid Jutländska vallen, och blef med mycken möda utur vatnet dragen, hvarefter han, ehuru med yttersta lifsfara, ankom til Hamburg. Förklädd uti bonde-kläder, slapp

han in uti Staden, som då af de Allierade belägrades. Grefvinnan Vittenberg var där nyligen död, och pass lämnadt af de Danske til Likets öfverförsel til Sverige igenom Lübeck. Friherre Gyllenstjerna följde altså med som Laquay; men lyckligt vis fick han i Travemynde den underrättelsen, at de Danske missträngte en del af den medföljande betjeningen för Svenske Officerare. Han steg därföre med sin resekamrat Meatstack på et Ängelikt Skepp, som förde honom til Götheborg. 1676 i Maji månad, upvaktade han Konungen i Kongsbacka, som förordnade honom i nåder til Öfverste vid Cavalleriet, och följande året at upråtta et eget Regemente Ryttare. Detta Regemente commenderade han under hela Skånska kriget, och sedan det samma, efter slutad fred, blef stuckit under Norra Skånska Cavalleriet, förordnades han åtven til dess Chef. År 1693 blef han General-Major och Landshöfdinge i Jönköping. 1696 General-Lieutenant och Gouverneur i Wismar. Konung Carl XI hade redan år 1696 utsedt honom til Landt-Marskalk vid nästföljande Riksdag; Konungens oförmodade död 1697 blef orsaken til samma års Riksdag, och som Friherre Gyllenstierna var af sjukdom hindrad at sig insinna, blef Baron Nils Gripenhielm til Landt-Marskalk utnämd. År 1698 vardt han General af Cavalleriet och Gouverneur öfver Hertigdömerne Brehmen och Verden, hvartil år 1699 lades befälet öfver alla Kongl.

Kongl. Maj:ts i Tyſkland varande Troupper. En Danſk Arméeс invaſion uti det Hertigliga Holſten, föranlåt Konung Carl XII, at befalla Generalen gifva akt på deſſa rörelſer och tilſe, huruvida Altonaiſke Tractaten å Danſka ſidan efterlefdes. Friherre Gyllenſtierna låt altſå en del af Pomerſke Troupperne ſlå Läger vid Altona, utgaf Manifeſt om ordſaken til detta ſteg, ſkårmytslade med de Danſke några gångor, och förmådde dem därigenom at uphäfva den för Tönningen började belägring. Ryktet om några nya rörelſer af de Danſke föranlåt Konungen, at ifrån Polen befalla Generalen formera et Läger vid Stetin af 18000 man, ſom år 1701 verkſtåltes. På ſamma höga befallning, marcherade han år 1702 om ſommar-tiden med 12000 man Ryttare och Soldater utvaldt manſkap, jämte Fält-Artillerie, til Polen, ankom d. 19 Aug. til Cracau, var Konungen någon tid följaktig, och återvände ſedan i ſlutet af ſamma år til Pomern. År 1705 då Konungen i Dannemark ärnade depoſſedera Hertig Chriſtian Auguſt af Holſtein utur Biſkops-ſtiftet Lybeck, låt General Gyllenſtierna, enligt Konungens ordres, 6000 man rycka in Holſtein, til at bibehålla Hertigen vid ſin rätt. Krigslågan, ſom var hart når at utbriſta, förekoms genom Anglands och Hollands mediation, hvartil Konung Carl XII:s ännu ſegrande vapn äfven mycket bidrogo. År 1705 kallades han til Kongl. Råd, och uphöjdes 1706 i Grefveligt ſtånd. Som

Konungen af Sverige blifvit anmodad af Arfvingarne efter framl. Hertiginnan Friderica Amalia af Holstein, at afgöra de dem emellan upkomne Arf-tvister; så blef General Gyllenstierna, jämte då varande vice-Præsidenten Liljenstedt, härtil på Konungens vägnar förordnad år 1707. En i Riks-Staden Hamburg år 1708 af en del Borgerskap emot Magistraten börjad oro, fordrade Kejsarens åtgärd, som updrog Directeurerne af Neder-Sachsiske kretsen, at styra de orolige. Konung Carl XII, såsom Cretens förste Directeur, tilkom altså at stilla detta buller. 11000 man Crets-troppar sammandrogos ifrån Sverige, Brandenburg, Hanover och Wolffenbüttel, öfver hvilka Gr. Gyllenstierna erhölt befälet. Efter flere dagars underhandling, nödgades änteligen Staden intaga 2500 man Crets-troppar; En Commission förordnades därpå at underföka om ordsakerna til oron, hvarvid, inom kort tid, de brottslige straffades och nödiga författningar för framtiden stadgades. För denna och flera vårdiga förrättningar, hvilka Gref Gyllenstierna til sin Konungs fulla nöje utfört, öfversände Konung Carl til honom ifrån Bender Fält-Marskalks fullmagt daterad d. 30 Nov. 1709, jämte absolut befäl öfver alla Kongl. Maj:ts i Tyskland stående troupper. I början af år 1711 emottog han Konungens egenhändiga bref, med befallning at begifva sig til Stockholm, för at bivista rådplägningarna i Senaten och præsidera i Krigs-

i Krigs-Collegium. Detta var just ej den angenåmaste Commission under en ganska nådig men envåldig Konung. Kongl. Rådet Grefve Gyllenstierna, som kånde Rikets tarfvor, jåmte underſåtarnes utblottade tilstånd, blef altså för sin vålvilja emot medborgare mera ån en gång illa beryktad, sårdeles af dem som omgingo med stora planer uti Defensions-verket, hvilka icke altid vunno en påsyftad framgång, så vål i brist af medel som folk, til deras utförande. At Gref Gyllenstierna detta oaktat jåmt ågde sin Konungs nåd och förtroende, dårpå gifvas många otvifvelaktiga bevis. År 1717 fick han tilbringa til större delen uti sin Konungs höga sållskap, som då måstadels vistades i Skåne, och ofta meddela sina underdåniga trogna råd. Efter Arméens marche til Norrige hade han befålet öfver de i Skåne qvarblefne Regementer. Konungens död och Regerings-såttets förändring lät han igenom et Circulaire af d. 18 Decembr. 1718 förkunna den Skånska Arméen, reste sedan til Stockholm, at bivista Konungens begrafning och Drottning Ulricæ Eleonoræ kröning, vid hvilka bågge höga tilfållen, han var den åldste ibland de nårvarande Herrar Riksens Råd. Han affomnade d. 30 Martii 1720, och blef med högtidelighet, uti Deras Kongl. Majeståters nårvaro, i Kongsholms Kyrkan i Stockholm begrafven.

Gift med Grefvinnan *Anna Christina Gyllenstierna* til Biörklund. Tvånne dess Portraiter finnas graverade, et in fol. och et in 8:vo. (Se

(Se *Lönboms* Fält-Marsk. Gr. N. Gyllenstiernas Lefverne. — Personalierne efter Likpr. tryckt i Stockh. 1720. —)

GYLLENSTOLPE, MICHAEL WEXIONIUS, til Jaeula, Kårreshem, Ingoisberg och Heinefors, *Assessor* i Åbo Hof-Rätt. Född i Småland 1609, af Kyrkoherden i Pietteryd *Olaus Olai Angermannus* och *Gunnila Erlandsdotter.* Efter tvänne i Upsala år 1627 och 1631 hållne Orationer *de Laude Philosophiæ, et de Munificentia L. B. et Senatoris Caroli Gyllenhielm,* samt samma år förswarad *Gradual Disputation, exhibens Positiones quasdam philosophicas,* blef han därstädes 1632 Philosophiæ Magister. Följde Riks-Amiralen Friherre Gyllenhielm til Volgast, hvarifrån han begaf sig först til Fält-Herren Baner, och sedan til Riks Cancelleren Gref Axel Oxenstierna, af hvilken sistnämde Herre han år 1633 fick et fyra års anseenligit understöd til en utrikes resa. Resan anträddes genom Tyskland och Holland, hvars Academier besöktes under bekantskap med desse orters lärdaste män. Efter hemkomsten år 1636 blef Wexionius Secreterare hos Riks-Amiralen Gyllenhielm. 1638 Rector Scholæ i Vexiö. År 1640 Polit. och Histor. Professor i Åbo och år 1647 tillika Juris Professor. Adlades år 1650 d. 19 October med namn af *Gyllenstolpe.* Såsom en nog besynnerlig omständighet uti denna Mannens lefverne kan anföras, at

han

han samma år 1650, vid det i Åbo anstälte Pråstemöte, utgaf och såsom Præses förswarade, *Theses Synodales de Magistratu et Potestate Ecclesiastica*. År 1651 blef han Juris Utr. Doctor i Åbo. År 1657 Assessor i Åbo Hof-Rätt. Dödde i Åbo 1670.

Gift 1637 med *Susanna Crusimontana*, en Prost-dotter ifrån Algutsboda i Småland.

Wexionius Gyllenstolpe var en grundlärd man, särdeles hemma med många språk. Utom de förenämde *Orationer* och *Disputationer*, har han utgifvit följande skrifter: *Discursus de Academiis, earumque statu. Natales Academiæ Aboënsis. Discursus de prudentia legislatoria. Synopsis Oeconomiæ. Præcepta Ethices. Quæstiones Ethicæ. Rota Fortunæ in Promotione Magisteriali. Oratio in nat. Reginæ Sveciæ* 1649. *Collegium Ethicum. Descriptio Sveciæ, Gothiæ &c. Expositio Juris Civilis Sveco-Romani. Philosophia practica. Paratitla in Jus Sveciæ Provinciale. Politica. Libellus de Regibus Svio-Gothicis. Encomium Upsaliæ.*

(Se von *Stiernmans* Bibl. Sv. Goth. och Geneal. Matr. —)

GYLLENSTOLPE NILS, Grefve til Noor, Herre til Segerstad, Jackula, Lidingenås och Attu, *Kongl. Råd.* Son af Assessoren i Kongl. Åbo Hof-Rätt Doctor *Michael Wexionius Gyllenstolpe* och *Susanna Crusimontana*, född i Åbo

år

år 1642 d. 5 Nov. Efter vål anlagde ſtudier, blef han år 1663 Cancellie-Junkare. 1664 Secreterare i Kongl. Juſtitiæ-Reviſionen. År 1669 affårdad til den i Polen varande Svenſka extraordinarie Ambaſſadeuren uti vigtiga årender, ſom rörde Polſka Konunga-valet. Hårifrån reſte Gyllenſtolpe, efter erhållit tilſtånd, at beſe de flåſta Riken och Lånder i Europa, hvarunder han år 1672 brukades ſåſom Ambaſſade-Secreterare, ſå vål vid Franſka Hofvet, ſom vid Cölniſke Freds-Tractaten. År 1674 afſåndes han, uti en vigtig Negociation, til General-Staterne, då han åfven under vågen, til ſin Konungs nöje, utråttade et betydeligit vårf hos Chur-Furſten af Pfaltz. År 1675 blef han Envoyé extra-ordinaire til Dannemark, för at dår öfvervara Heyrats-Contractets upråttande med den Kongl. Prinſeſſan, ſedermera Drottning Ulrica Eleonora. Efter återkomſten ifrån Köpenhamn, brukad ſå vål uti Juſtitiæ ſom utrikes årender. I ſynnerhet viſade han ſin drift och ſkicklighet, uti det förbund, ſom emellan Holland och Sverige förnyades, omkring 1686. Hemkallad ifrån den ſiſta Hollåndſka beſkickningen, blef Gyllenſtolpe år 1687 Hof-Canceller och Kongl. Maj:ts förnåmſte Ombudsman. Samma år uti Friherre ſtånd uphögd. År 1688 deputerad, at emellan Konungen af Dannemark och Hertigen af Holſtein Gottorp medla fred. Jåmte flere Herrar och Mån, blef honom anförtrodt, at öfverſe Svenſka Lagen,

och

och däröfver afgifva sina påminnelser. Vid Riksdagen i Stockholm år 1689 Landt-Marskalk. År 1690 kallad til Kongl. Råd, Cancellie-Råd, Hans Kongl. Höghets Prints Carls Gouverneur, samt ordförande i Lag-Commissionen. Sistnämde år Grefve d. 4 Oct. samt d. 20 i samma månad Lunds Academie-Canceller. Enligt Konung Carl XI:s förordnande, ibland Konung Carl XII:s Förmyndare. År 1705 Præsident i Kongl. Cancellie-Collegium, afled år 1709 d. 4 Maji.

Gift första gången med *Christina Vernskiöld*, andra gången med Fru *Margareta Ehrensten*, Kongl. Rådet *Ehrenstens* Dotter.

Utgaf år 1655 i Åbo, *Declamatio gratulatoria in honorem Domini Erici v. der Linde Gubernatoris Finlandiæ.*

Et Portrait in 4:to, graveradt af Brenner, har man öfver Gref N. Gyllenstolpe.

(Se *von Stiernmans* Landt-Marsk. Hist. — *Nigrt.* Hist. om Vesterås Bisk. — *Ziervogel.* Afhandl. om Sv. Mynt.)

HA-

H.

HABERMAN JOHAN, *Prost* och *Kyrkoherde* i Perno, född 1686 i Perno Sokn, Fadren var Svarfvare. Han gick i yngre åren på Gymnasium i Viborg, men då Staden 1710 intogs af Ryssarne, blef han fången och förd til Siberien, hvarest han i 5 år var dräng hos en hederlig man i Svenska arméen, men upförde sig därunder med den beskedlighet, at han sattes til Lärare, i den af de Svenske fångarne uprättade Scholan i Tobolski. Efter freden och hemkomsten 1722, ville den bekante Capitaine Wreech hafva honom med sig til Tyskland, men Haberman ville icke skiljas vid födelse-orten, och årnade i stillhet sätta sig neder i Perno Sokn. Hans vänner i Borgo öfvertalte honom at resa til Åbo, til hvilken resa de ock gjorde sammanskott af penningar. Haberman lydde deras råd, och blef där år 1723 student, 37 år gammal. Detta skedde endast för ordningens skull, ty hans gåfvor at tjena Guds Församling voro redan kände och bepröfvade. År 1724 blef han i Borgo prästvigd, förestod där i Stiftet åtskilliga syslor, vardt Regements-Pastor vid Nylands Infanterie och därpå 1740 Pastor i Perno Sokn. År 1742 måste han flykta undan för Ryssen, hvars hårda medfart han så väl försökt, til Stockholm, hvarest han brukades såsom Hof-Predikant hos Riks-Rådet Grefve ~~Nils~~ Bielke. Efter freden, for han tilbaka
Thure

til

til Finland, blef 1747 hedrad med Proste-titul, och lemnade verlden 1756.

(Se Sv. Mercur. 2 Del. för 1758 p. 139.)

HADORPH JOHAN, *Secreterare i Kongl. Antiquitets-Archivo*, föddes 1630 på gården Haddorp i Slaka Sokn och Lindköpings Stift. Fadren *Nils Johansson* hade i yngre åren varit Hertig Carls Kammererare, och var af gammal Adelig hårkomst. Modren hette *Anna Mathsdotter*. Hennes Fader *Johannes Matthiæ*, först Hof-Pråst hos Hertig Carl, blef sedan Pastor i Norrköping. Den unge Hadorph studerade i Lindköping och i Upsala. Fick Stipendium i Politiska Classen, emedan Historien och Lagkundskapen i synnerhet voro hans Låro-yrken. Hans flit blef så ansedd och belönt, at Consistorium Academicum utnämde honom til Academiens Secreterare år 1660. Men han tröttnade snart vid denna besvårliga sysla och gjorde försök, at få någon beståٖllning uti Jönköpings Hof-Rätt. Som man icke gårna ville mista honom ifrån Academien, upmuntrades han, at där stadna qvar, medelst något understöd af Cancellie-medlen 1665. Följande året ville man ock gifva honom den efter Laur. Bureus lediga Riks-Antiqvarie-sysla; men han undanbad sig den, och önskade häldre at den måtte updragas Professor Olof Verelius. Höga vederbörande funno ånteligen för godt, at bägge, med

med bibehållande af sina förra syslor, skulle emellan sig så dela denna syslas lön, och därföre bägge arbeta på Fornhäfdernas uplysning, hvilket äfven sedermera, på nöjaktigt sätt, emellan Hadorph och Rehnhielm i akt togs. År 1679 fick Hadorph ensam detta ämbetet at bestrida. Då 1666 en högtidelig beskickning föranstaltades til Ångelska Hofvet, tilbõds Hadorph at följa med, för at där updaga gamla Sveo-Göthiska minnesmärken, men han undanbad sig ock detta, och föreslog i stället Nils Hyltén, som sedermera blef Professor i Lund, och sluteligen, adlad med namnet Silfverskiöld, Assessor i Götha Hof-Rätt, såsom den där förut varit och bättre kände språket. En så stor modestie kunde icke lämnas ohugnad. När Antiquitets-Collegium 1667 i Upsala inrättades, fick väl Hadorph yttersta rummet ibland de 7 Män, som därtil utkorades; men också drygaste arbetet, såsom: at utgifva Rim-Krönikorna, at förklara Forntidens begrafnings-sätt, Myntväsende och Sigiller; at äfven bestrida Collegii Oeconomiska affairer; at föra Bref-växlingen å dess vägnar öfver hela Riket; at ofta göra Cancelleren redo för alla förefallande mål m. m. Följande året, beslöts vid Riksdagen, at til Antiquitets-Collegium skulle öfverlämnas åtskillige Monument-Register och gamla Böcker, samt förre Antiquariens Samlingar, genom Kgl. Archivi Secreteraren Eric Runell (Palmskiöld). Sedan Hadorph 1669 blifvit Secreterare vid

An-

Antiquitets-Archivum, tog han dem emot, förde dem på et Skepp til Upsala, och inrymde dem där uti Paulinska huset, hvarest han, understödd af 4 studerande, i behörige Classer och vederbörlig ordning dem indelte. År 1671 förordnades han af Kongl. Regeringen, til resors förrättande å Antiqviteternes vägnar, och följde han til en början samma år om sommaren med Riks-Cancelleren Grefve De la Gardie til Vestergöthland, där han besåg och aftecknade Höjentorps, Leckö och Varnhems minnes-märken. Följande året, fick han anträda en mycket ärofullare resa med den store Riks-hushållaren Konung Carl XI, til Östergöthland, för at underrätta sin Konung, om denna Provinces märkvärdigheter, såsom i Lindköping, Skeninge, Bjällbo och Vreta. Sedermera nyttjade han, i sit ämne, de stora Bokförråder, som Grefvarne Brahe och De la Gardie samlat. I det förra, som nu, från flera gods hopsamladt, finnes på Skokloster, afskref han 1669 Alexandri Magni Historia på Svenska rim, som utgafs af trycket på Visingsborg 1672. I De la Gardieska Bibliothequet, fick han lägga å sido alla de Böcker, som gåfvo uplysning i Antiquiteterne, hvilka denne Herren sedermera 1669 och 1670 skänkte til Academien i Upsala och Antiquitets-Collegium. Dessutom förvärfvade han åt sit Collegio, efter Grefvens död, flera kostbara böcker af dess förråd 1676. I anseende til Hadorphs å da-

galagde flit vid Rikfens Lagverk, hvarom en ftor famling af Acta Publica redan bar vittne, fick han ej allenaft af Kongl. nåd det vedermåle, at "under Frällemanna-rätt befitta Landtegendom, utan ock fullmagt at vara Häradshöfdinge öfver Hanekinds Härad efter afl. Borgmaftaren i Lindköping Joh. Ulf. 1673 hände honom åter den náden, at få följa fin Konung på defs Äriks-gata genom Veftmanland, Nerike, Veftergöthland, Bohus, Halland, Skåne, Blekinge Småland, Öland, Öftergöthland och Södermanland; då han altid måfte vara tilhands, at gifva Hans Maj:t en kort Præcis om alla förefallande märkvärdigheter. Vid detta tilfälle, befökte han ockfå på Dannemark och defs Lärde, ibland hvilka Profeffor Thom. Bartholin nu blef hans fynnerliga vän. Efter hemkomften började han genaft at utgifva hvad han med få mycken flit famlat. Rim-Krönikorna utkommo 1674 til en begynnelfe, hvartil fogades 1676, fåfom bevis, en anfenlig Samling af Acta Publica. 1675 utgaf han *Olof den heliges Saga på Svenfka rim*, hvartil äfven bilades åtfkillige märkelige Handlingar. Därpå företog han fig Lagarne, af hvilka Dale- och Skåne-Lagarne blefvo de förfte, fom af trycket 1676 utkommo. Detta famma år, fick han äfven Kongl. bekräftelfe på fin Secreterare-Beftällning i Antiquitets-Archivo, med ytterligare auctorifation til Antiquiteters famlande. Til följe hårat, refte och famlade han alt vidare

hvad

hvad han trodde kunna tjena til Antiquitets-Collegii pröfning och förråd. Runstenarne blefvo i synnerhet af honom sökte och vårdade, hvarpå Fårentuna Runstenar, som 1680 utkommo, gåfvo första profvet. Hvad han för öfrigt om desse Monumenter samlat, lemnade han åt sin efterträdare at fullkomna, såsom Svenska Mynt-beskrifningen. Björkö- och Gotlands Lagen, samt Visby Sjö-Lag, 1687. — 89, ökade mera hans förtjenster, äfven som Afhandlingen om 3 kronor, vid Scheffers Latinska Tractat; vitnar om hans vackra historiska penna för den tiden. Det led snart til slut med Antiquitets-studium i Upsala, och Collegium måste reduceras til et Archivum. Dess början såg Hadorph 1692, men följande året slöt han sina dagar.

Med sin Fru *Elisabeth Dalin*, Prostens och Kyrkoherden i Skenninge *Dan. Dalins* Dotter, hade han 7 barn; En af Sönerne, *Samuel Hadorph*, blef Landshöfdinge.

Antiquarien *Joh. Hadorph* är i koppar stucken i 4:to af *Hatom*. Dess utgifne skrifter, af hvilka de förnämste redan blifvit nämde, finnas upräknade til Titlar och åretal, uti Scheff. Sv. literata p. 285 - p. 436. —

(Se *Nic. Dals* Specimen Biograph. de Antiqq. Sv. Stockh. 1724.)

HAHN CNUT, *Biskop* i Lund, var född 1633 uti Småland. Fadren het *Abraham Cnuts-*

 son

son Hahn och Modren *Gunnila Pehrsdotter*. Sedan han lagdt god grund til sina studier uti Calmar och Vexiö, reste han 1652 til Greifswalds Academie, hvarest han af Communitetet njöt understöd. Efter et års vistande därstädes lade han följe med några andre, som reste omkring uti Tyskland, i tanka at förblifva vid Lärosätet i Vittenberg, men af fruktan för pesten for han därifrån 1654 til Rostock, hvarifrån pesten åfven nödgade honom begifva sig, då han, efter en äfventyrlig resa, kom til Stockholm. Därifrån begaf han sig til Upsala Academie, disputerade och blef där 1661 Philos. Magister. Samma år förordnades han til Philosophiæ Professor vid Lunds Gymnasium samt Canonicus Capituli. Han gifte sig 1664 med Jungfru *Anna Lunderbergia*, Domprosten i Vexiö D. *Lunderbergii* Dotter. Då detta nygifta paret samma år midt i vintren skulle begifva sig til Lund, råkade de ut för et svårt urväder, i hvilket de nödgades tilbringa en hel natt på öpna fältet vid Fielkinge i Villands Härad, då han, mindre mån om sig sjelf, såsom starkare, än om sin maka, tog en oöfvervinnerlig stöt til sin hälsa. När sedermera Gymnasium förvandlades til Academie, blef han Logices och Metaphysices Professor vid Academien, samt första året Decanus uti Philosophiska Faculteten, det andra Rector Magnificus, det tredje Pro-Rector, och år 1670, den första Promotor i Philosophiska Faculteten. För åtskillig emellan

lan Academici upkommen twift och oenighet fökte han fig hädan, och blef 1671 Paftor i Rönneby i Blekinge och Proft. Efter 10 års förlopp, blef honom, ehuru nödigt han det ville, pålagdt at biträda den ålderftegne Bifkopen Vinftrup i dess åmbete. Och då denne fenare f. å. (1679) dog, blef han i dess ftälle Bifkop öfver Skane och Blekingen, famt Carolinfka Academiens Pro-Cancellarius. i denna vårdighet fick han ftora och fvåra faker at utföra. Man fkulle införa en likhet uti Kyrko-Ceremonierna, Svenfka fpråket fkulle öfveralt och altid talas, vördnad för Öfverheten inplantas uti Skånfke invånare, och Academien, famt mycket annat, fom under Kriget förfallit, uphjelpas. Men han gick alt med heder igenom, fåfom de tiders handlingar utvifa. År 1687 fick han Kongl. fullmagt på Vexiö Bifkopsdöme, men han kom icke at famma Stift tilträda, utan dödde famma år i Carlscrona, hvareft han blef begrafven, af Bifkopen i Calmar Henning Schütte, hvilken öfver honom hölt en Likpredikan, fom är tryckt i Malmö.

De, under honom utkomne Difputationer, nämnas uti von Döbelns Hift. Acad. Lund. 2 Delen.

(Se Prof. G. *Sommelii* Skånfka Clericiets Hiftor. 3 Delen p. 71. —)

HALDIN OLOF, *Kyrkoherde* vid Kgl. Riddarholms Församlingen i Stockholm. Han föd-

des af hederlamme Bonde-Föräldrar uti Norrland, på Hemmanet Hall, i Ullångers Sokn år 1671. Besökte i unga åren både Upsala och Lunds Academier, och blef vid den senare 1695 Philosophiæ Magister. Prästvigdes i Stockholm 1696, och antogs året efter til Hus-Predikant uti Kongl. Råders och Öfver-Stathållarens Grefve Christopher Gyllenstiernas Hof. Erhölt år 1698 Kongl. fullmagt på Nosaby Pastorat i Skåne, hvarjämte han bestridde Sacellanien i Christianstad uti 9 års tid. Flyttades år 1706 til Engelholms, Össjö, Tössjö och Munkalynby Pastorat, hvilka Församlingar han som en rättskaffens Lärare skötte, til dess de Danske, efter sista Landstigningen vid Helsingborg 1709, uti Engelholms Stad inlade 800 man, och honom, som var Prost i Contractet, tilltalte et öppet orättmätigt Patent, om hvars uplåsande utaf alla predikstolar i Häradet, han skulle besörja. Som han fant en sådan fordran aldeles stridande emot sin ed och ämbets-plikt, fördölgde han detta Patent några Söndagar öfver, reste til Stockholm, och aflemnade Originalet på vederbörlig ort. Under det han i Stockholm denna gången sig uppehölt, blef Kongl. Riddarholms Försämlingen ledig, hvarpå han undfick nådig fullmagt 1711. Såsom Pastor vid denna Församling, præsiderade han vid et Prästmöte i Upsala med utmärkt beröm. Han var en grundlärd Man, och hvad man i sin egenteligaste bemärkelse kallar en Läskarl. En ibland

bland de förste Orientalister fom Sverige haft. Genom fin ftändiga läfning, förfvagade han fin hälfa och förkortade fina dagar. Den fifta af dem infölt d. 10 Sept. 1713.

Gifte fig 1697 med *Margareta Hult.*

Defs tryckta fkrifter äro: Trenne Difputationer: *De complimentis Societatis* Lund 1694. — *De Loquela homini propria* Lund 1695. — *Difp. Synod. de Statu integritatis in Imagine divina* Upf. 1713.

På defs Likften, fom finnes på Kgl. Riddarholms Kyrkogården, ftår denna fkrift:

Hic fitus eft
Magn. Hyperbor. Philologus.
B. Magift. Ol. Haldinus, Norlandus,
Myfta Chriftianop. et Nofabyceus. p. IX ann.
Antiftes Öfiöd. in Scan. per IV ann.
Paftor Ridderh. per III ann.
Fuit fincerus Theologus.
Præfidio Synod. Upfal. inclutus.
Faftus, avaritia et adulationis hoftis,
Chrifti imitator, fui victor:
Antefignanus gregis, pater pauperum,
Bonus vir, bonus civis, bonus Chriftianus.

Extingvitur vigiliis Holmiæ X Sept.
Anno MDCCXIII.
Ætat. XLII.

(Se Perſonalierne efter Likpr. hållen af *G. A. Humble*, Stockh. 1713. — Florerande Stockh. —)

HALENIUS ENGELBERT, *Theol. Doctor* och *Biſkop* i Skara. Föddes år 1700 d. 8 Oct. i Helſingland och Söderala Förſamling. Fadren var Kyrkoherden och Proſten därſtädes Mag. *Lars Halenius*, en grundlärd man, ſom i ſynnerhet är känd för den fullſtändiga Concordants-Bibel, hvilken af honom i lifstiden utarbetades, men förſt efter hans död vardt utgifven. Modren var Fru *Catharina Kram*. Efter nödig grundläggning, ſå vid Gefle Schola ſom Gymnaſium, reſte han 1719 til Upſala. Här hugfåltes han i ſynnerhet för de Orientaliſke ſpråken, och utgaf 1727 ſåſom ſin förſta Läroſpån, under den grundlärde Profeſs. Dr. Olof Celſii præſidio, det VI Cap. på latin öfverſatt och med anmärkningar uplyſt, af den ſtore Rabinen, *Moſis Maimonidis Tractat*, *de Miſcellis*. Blef följande året Magiſter. Kort efter ſkedde honom den förtjenta heder, at han af Philoſophiſka Faculteten blef ſåſom Docens extra-ord. antagen. År 1729 ſökte och erhölt han Con-Rectors ſyſlan vid Trivial-Scholan i Gefle; men det dröjde icke länge, innan han återkallades til Upſala, där han året efter

blef

blef Philoſophiæ Adjunct. 1736 upfördes han ock på förſlag til den då ledige Logices och Metaphyſices, ſamt år 1737 til Eloquentiæ Profesſionen; och ehuru han icke hade den lyckan, at til någondera af deſſa njuta nådig befordran, hugnades han likvål i nåder på det ſätt, at han genom Kongl. fullmagt förordnades til extra-ord. Philoſophiæ Profeſſor vid Upſala Academie. Förordnades 1741 til Theol. Adjunct, lät ſamma år ſig pråſtviga, fick Börje Præbende-Paſtorat och emottog året efter Proſte-ſyſſlan uti det ſå kallade Ulleråkers Contract. Hårpå följde 1745 Kongl. fullmagt på en Theologiæ Profesſion, med hvilken Dannemarks Præbende lägenhet förenades. Utnåmdes 1751 til Doctor Theologiæ, och 1753 til Biſkop i Skara. Biſkop Halenius var, utan genſågelſe, en af de ſtörſte den Lutherſka Förſamlingens Theologer. Såſom Biſkop biviſtade han 1755 och 1760 års Riksdagar, vid hvilka båda, han ſom oftaſt företrådde Talemans ſtället i Ståndet, åfven ſom han ſtädſe blef nyttjad vid de betydeligaſte deſſa Riksdagars rådplägningar. År 1764 hade han et rum på Årke-Biſkops-Förſlaget. Han ägde ſtora naturs-gåfvor. Et eldigt och genomtrångande begrep, et lyckligt minne, en förträffelig lätthet, at med ſtyrka och redighet, både tala och ſkrifva. Hans umgänge var otvunget och glättugt. År 1767 d. 14 Febr. uti en ålder af något öfver 66 år, ſlöt han ſina dagar.

Gifte sig 1731 med J. *Ulrica Dinrberg*, en Dotter af Dom-Prosten i Upsala Dr. *Daniel Dinrberg*. Barnen adlades med namnet *Hallencreutz*.

Dess af trycket utgifne arbeten äro: Academiska Disputationer och Programmer, samt Predikningar upräknade i Strickers Homilet. Bibliothek.

Biskop Halenius är efter sin död i koppar stucken af *J. Gillberg*.

(Se Likpred. med Personalier och Parentation tr. i Upl.)

HAMBRÆUS JONAS, *L. L. O. O. Professor* i Paris, född 1588 i Helsingland, Bollnäs Sokn och Hambre By, af fattiga Föräldrar. Redan i barndomen framlyste hos honom et ovanligen qvickt förstånd. Sedan han hemma njutit den undervisning, som af Föräldrarne kunde åstadkommas, försändes han 1604 til Gefle Schola därifrån til Upsala 1608. Efter tre års vistande här, och med vackra kundskaper underbygd, företog han sig en lärd utrikes resa. Vid återkomsten 1614 blef han prästvigd i Upsala, och tjente flere Församlingar i Helsingland med sina upbyggeliga prädikogåfvor. Reste åter ut, præsiderade med berömi Greifsvald för en lärd Disputation, *de Accentibus Hebraicis*, for därifrån til Rostock, och kom sedan åter til Sverige. Kallades til Profes-

fessor Lingv. Hebrææ i Upsala. År 1626 til Kongl. Hof-Predikant. Reste tredje gången utrikes, och kom til Paris, dår han, som Konung Ludvic XIII:s fullmagt lyder, blef *Correcteur de la grande Bible Syriaque et Arabique en notre Université de Paris*. Lingvarum Oriental. Professor i Paris, och tillika Svensk Kgl. Hof-Predikant, samt Hof-Predikant hos den i Paris varande Svenske Ambassadeuren Hugo Grotius. Doctor Juris Canonici år 1656 genom Konung Ludvics fullmagt. Råkade illa ut, för det han gått i borgen i Paris för några Svenske Herrar, hvilka dår gjordt mycken giåld, och som emedlertid rest sin vag, och vid betalnings-tiden lemnat sin Landsman i sticket. Hambræus blef för denna sin hjelpsamhet til håkte dömd i Paris 1658, och hade då ingen annan utvåg, ån at flykta undan denna hotande faran. Sluteligen råkade han åndå uti de obarmhertiga Creditorers händer, kastades af dem i fängelse i Paris, och afled dår i största uselhet. Han var en grundlård man, hade dråpeliga samlingar in Orientalibus, ågde et godt hjerta, och hade, för sina många sållsynta egenskaper, förtjent et långt båttre öde, ån det som honom sluteligen öfvergick.

Hambræi lårda arbeten åro många. De finnas alle uppråknade uti v. Stiernm. Bibl. Svigoth. 2 D. p. 313. Af dem må hår några nämnas; *Ethica Christiana Lamberti Danæi* på Sven-

Svenska öfversatt, Greifsw. 1616. *En summa öfver hvart och et helt Evangelium* Rostock 1617. *Institutio Hebraica compendiosa* Rost. 1618. — *Loci Theologici*, på Latin och Svenska Stockh. 1622. — *Histoire de la passion, mort et sepulture de notre Seigneur J. C. mise en François et en Allemand à Paris* 1662. — *Relation uti gemen, til Hans Kgl. Maj:t Konung Carl XI, om den giäld, som några Svenske Herrar i Paris giordt hafva* Paris 1662. — *En liten klageskr. som de Fransyske Creditorerne i Paris öfver de Svenske Giäldenärer gjordt hafva* Paris. *Tröste-spegel til den ädla och välborna Fru, Fru Beata Sparre.* Paris 1664. —

(Se *Schefferi* Svecia Litterata. — *Jacobi* Le Long. Bibl. Sacra. — Dissertationes 2 de Meritis et fatis Mag. Jonæ Hambræi Ups. 1743. —)

HAMILTON HUGO, Friherre, *General och Fältmarskalk*, född 163- Son af *John Malcomsson Hamilton*, härstammande ifrån en gammal adelig ätt i Skottland, af *Jeanna Sommerwell af Cannethon.* Var Capitaine vid Öfverste Gustaf Maklers Regemente, när han tillika med en äldre Broder, *Malcom Hamilton*, som sist vardt General-Major och Landshöfdinge öfver Vester-Norrland, uti Friherre-stånd 1689 uphöjdes. Uti Actionen vid Narven 1700 commenderade han såsom Öfverste-Lieutenant, och uti slaget vid Clissou 1702 som Öfverste. 1705 escorterade han K. Stanislai Drottning och Fru Moder

til

til Stettin. Commenderade Lif-Dragonerne uti Actionen vid Frauenstadt 1706. Var uti en het drabbning med Ryssarne 1708, och blef samma år General-Major af Cavalleriet. 1709 gjorde han et stort nederlag på et starkt partie Cossaker, och hade samma år en lycklig expedition emot Ryssarne. Vid Niepern vardt han af Ryssarne fången, men släptes sedermera på fri fot. Efter krigets slut och vid hemkomsten til Sverige vardt han General af Cavalleriet 1722 och sist Fältmarskalk 1734. Dödde 17—.

Gift första gången 1699, med Fru *Eva Catharina Falkenberg*, andra gången med Grefvinnan *Anna Fleming.*

(Se Konung Carl XII:s Hist. af Dr. *Norberg* — *von Stiernm.* Geneal. Matr.)

HASSELGREN HARALD, *Professor, Prost* och *Kyrkoherde.* Föddes år 1676 i Lixberg vid Mariestad, där hans Fader af samma för- och til-namn, som sedan blef Prost och Kyrkoherde i Alingsås, den tiden var Rector Scholæ. Hans Moder hette *Anna Engelbrechtsdotter.* Sedan han i Skara Trivial-Schola och Gymnasium fått nödig undervisning, ansågs han 1696 värdig, at försändas til Upsala Academie. Här använde han sin tid med en särdeles omsorg, under ypperlige mästares handledande, i alla vetenskaper. På de Orientaliska språken lade han sig i synnerhet. Var äfven i flera år til-

sam-

sammans med en omvänd Jude ifrån Cracov, Rabbi Moses Ben Aaron, eller, som han efter den Christna Lärans antagande kallades, Johan Kemper, en man af aldeles ovanliga insigter i den Österländska Litteraturen, och öfvade sig med honom uti Hebreiskan, Chaldaiskan, Rabbinska och Thalmudiska skrifterna, så at han ej allenast lärde sig förstå dem, utan ock kunde både tala och skrifva Hebreiskan och Rabbinskan. Och at han jämvål för sig sjelf var outtröttelig, at arbeta i dessa saker, vitnar hans Latinska öfversättning af hela *Rabbi Saadiæ Gaonis Commentarius in Prophetiam Danielis*; som han författade år 1707. Det var därföre med all förtjenst, som han det följande året 1708 förordnades til Græcæ och Orientalium L. L. Professor i Greifsvald. Men hans tid blef icke där lång. När fienden år 1711 föll in i Pommern, nödgades han med flera flytta därifrån, och begifva sig tilbaka til sit Fäderneshand, där han i hela 18 år måste uppehålla sig, utan någon beställning, fastän han därunder, år 1724, fick Kongl. Maj:ts nådigste föreskrift, at blifva vid de inhemske Kongl. Academier föreslagen. En annan hade kunnat blifva missnögd och nedslagen, af et sådant upskof af den förtjentaste befordran, men Professor Hasselgren tänkte på intet annat än sina Rabbiner, til låtande i hvilka den längsta tid syntes honom kort. Änteligen vardt han 1726, efter sin svågers död, af Broddatorps Försam-

ling til Kyrkoherde kallad, hvarpå Profte-fullmagt äfven 1730 följde. Här afled han 1755, uti sit 79 ålders år. Han var en gudfruktig, alfvarsam, stilla och anseelig Man, stark Läsare och ägde vidsträckt lärdom. Af hans arbetsamhet skulle man, utom det som redan därom är anfördt, hafva funnit stora bevis, i en vidlyftig Commentarius öfver Jobs Bok, som han utarbetat, och i dylika Commentarier öfver Propheterna Hezekiel och Daniel, om en vådeld, som öfvergick Prästegården, icke lagt dem alla i aska, jämte större delen af hans vackra Bibliotek. Han gick kan hända för långt, i sin kärlek för sine Österländske vänner och i sin indragenhet, åtminstone om det är sant, som med helt besynnerliga omständigheter berättas om hans frieri, såsom utfördt i en aldeles ovanlig och egen smak. Han ägde til hustru *Gunnila Brun.*

(Se Nya Svenska Biblioteket T. 1. St. 1. p. 62.)

HASSELQVIST FREDRIC, *Med. Doctor,* född i Törnevalla Sokn vid Lindköping 1722, Kom med trånga vilkor til Upsala 1741, och nyttjade under mycken flit en Herr Nils Rosens och Herr C. Linnæi undervisningar i Medicinen och Natural - Historien. Disputerade 1745 *de viribus plantarum,* och fattade 1747 lust, at göra en resa, för Natural - Historiens riktande, til Palæstina. Fick ock understöd til denna resan. Sedan han för Doctors-graden

ut-

utgifvit *Theses medicæ*, vardt han 1751 frånvarande promoverad til Med. Doctor i Upsala. Reste 1749 sjöledes ifrån Sverige til Smirna, hvarest han i 5 månader vistades, och for då öfver til Egypten, dår han tilbragte hela 9 månader, sårdeles i Ståderne Alexandria, Rosette, Cairo och Damiata. For så öfver Jaffa til Palæstina, och bevandrade en del af steniga Arabien, Samarien, Galileen och Syrien, seendes med det samma Joppe, Rama, Jerusalem, Bethanien, Jericho, Zions berg, Jordans flod och döda hafvet. Besökte ock Bethlehem, Acre, Nazareth, Thaborgs berg, m. m. och for sedan tilbaka åt Smirna, dit han ankom i slutet af Augusti månad 1751. Under alt detta hade han aldrig varit fåfång, utan med all möjelig upmårksamhet i akt tagit och anteknat alt hvad mårkvårdigt förekommit, men sårdeles riktat Natural-Vetenskapen med de noggrannaste beskrifningar och rön. Han årnade vål ånnu göra mycket mera til den lårda verldens båtnad och nöje, men han dödde af hectik i Byen Budga utmed Smirna d. 9 Febr. 1752. Hennes Maj:t Ånke-Drottningen behagade sjelf, af ömhet för Natural-Vettenskapens upkomst, åtaga sig den anseenliga skulds betalande, som Hasselqvist dårute nödgats sig ådraga, och för hvilken all dess qvarlåtenskap i Smirna håftades. Sedan det skedt, kommo alla dess samlingar 1753 hit til Sverige, och förvaras ånnu på Kongl. Lust-Slottet Drottningholm. Kongl.

Ve-

Vettenskaps-Academien och Vettenskaps-Societeten i Upsala hafva äfven blifvit riktade med åtskilliga rön af Dr. Hasselqvist, af hvilken senare han blef Ledamot 1750, och af den förra 1751. Dess tidiga död var en stor förlust för Natural-Vettenskapen.

Genom Archiat. von Linnés försorg, är Hasselqvists *Iter Palæstinum* år 1757 af trycket utkommen.

(Se Åm. Talet hållit af Arch. *Abr. Bäck.*)

HEDRÆUS BENEDICTUS, *Math. Professor* i Upsala. Född på Dals Land 1608 af fattiga Föräldrar. Studerade vid flera Scholar i orten, innan han 1630 kom til Upsala. Här lade han sig i synnerhet på Mathematiquen, och vardt, i affeende på sin kundskap häruti, af Kongl. Regeringen utsedd 1638, til åmne-svån hos Joh. Rotenburg, hvilken kallas *summus Urbium Munitor*, och med hvilken han arbetade på Nymyndes befästande i Lifland. År 1641 årholt Hedræus Kongl. Rese-Stipendium, för at ännu vidare utrikes öka sin Mathematiska kundskap. 6 år vistades han utomlands, hemkom och befordrades 1649 til Math. pract. Professor vid Kgl. Academien i Upsala. Han dödde år 1659.

Gifte sig första gången 1650, med *Barbro Bergsmansdotter* ifrån Falun, andra gången 1655 med *Barbro*, Kyrkoherdens i Tenstad *Anders Torstens* Dotter.

Några dess Disp. äro tryckte. Flera Mathematiska skrifter lämnade han efter sig uti Manuscript.

(Se *Sandels*. Progr. Exeq. — *v. Stiernm*. Bibl. Sv. Goth. T. III M:scpt.)

HEGARDT MARTIN, *Theol. Doctor* och *Domprost* i Lund. Född i Malmö 1685, och Son af Rådmannen därstädes *Peter Hegardt* med *Margareta Faxe*. Kom til Lunds Academie 1702. Reste 1705 til Rostock, och blef där Magister. Besökte därpå Greifsvalds Lärosäte, i synnerhet för at nyttja den berömde Doctor Mayers grundeliga undervisningar i Theologien, under hvars Præsidio han också 1708 utgaf *Theses Theologicas pro gradu Baccalaureatus*. Återkom 1709 til Sverige, men utreste samma år til Ängland, där han 1710 blef Pastor vid Svenska Församlingen i London. Samma år utnämdes han til extra-ordinarius Professor *Hist. Eccles. et Chronolog. Sacræ* vid Academien i Lund. Uppehölt sig likvål någon tid i London och lade grunden til en djup de Orientaliska Språkens kännedom, under den lärde Tyska Pastorens Ezdræ Edzardi handledande. År 1712 lämnade han London, tog vägen åt Amsterdam, hvarest han köpte sig et skönt Bibliotheque, kom til Greifsvald 1714, utgaf där en Disputation under Dr. Brandh. Henr. Gebhardi Præsidio, *de temperamento justitiæ et misericordiæ Dei*, och blef til Doctor The-

Theologiæ creerad. I slutet af år 1714 hemkom han til Lund, emottagandes sin Profession. Det var nu, som honom den lyckan hånde, at Konung Carl XII, efter sin återkomst ifrån Norrige, nåstan hela 2 åren bodde uti hans hus i Lund. Och så blef han af Konungen år 1716 til Tertius, och 1718 til Secundus Theol. Professor utnämd. 1728 vardt han Primarius Theol. Professor och Domprost i Lund. Men denne lärde, förtjente och älskade Mannen lefde icke länge uti samma värdighet. Et honom d. 4 Apr. 1732 åkommit slag lade honom i grafvén.

Gifte sig 1714 uti Greifsvald med *Liboria Corsvant*, Öfver-Directeurens vid Pomerska Landt-Cassan, Kongl. Commissariens och Borgmästarens därstädes, *Christopher Corsvants* Dotter. Barnen adlades 1717.

Dess af trycket utgifne skrifter äro, *Disputationer* och några Academiska *Programmer*.

(Se *von Döbelns* Hist. Acad. Lundensis. — *v. Stjernmans* Geneal. Matr. — Prof. *Dav. Nehrmans* Parentation. —)

HELMFELDT SIMON GRUNDEL, Friherre, *Svea Rikes Råd*, *Fältmarskalk* och *Lagman* öfver Norra Finne Lagsagu. Föddes til verlden 1617 i Stockholm, där Fadren *Jacob Grundel*, gift med *Elisabet Döpkens*, var Borgmästare. Reste i yngre åren såsom Page til Ång-

land, med Svenska Ambassadeuren R. R. Johan Skytte. Åter til Holland 1637, med Kongl. Svenska Residenten Spiring Silfverkrona, för at gå honom uti Cancellie-årender tilhanda. Efter återkomsten därifrån, gaf han sig under Krigs-staten, och följde 1641 med Fältmarskalkan L. Torstenson til Svenska Arméen i Tyskland, engagerade sig vid Fortification, och sedan han visat prof af mandom och skicklighet under flera belägringar, fick han Majors fullmagt vid Artilleriet. Ifrån Hollstein skulle han sjöledes gå til Holland, at påskynda de 22 Örlogs-skepp, som därifrån voro betingade at bispringa Svenska Örlogs-Flottan, men hade då den ledsamheten at blifva fången och til Köpenhamn förd, hvarifrån han likvål efter 12 veckors tid, såsom fri, återkom til Arméen. Emottog 1644 General-Adjutants tjensten vid Infanteriet, och vardt efter slaget vid Janckowitz 1645 Öfverste-Lieutenant vid Lif-Regementet, samt af Drottning Christina adlad året efter. 1646 General-Qvartermästare öfver Svenska Hufvud-Arméen i Tyskland, och Öfverste för et Regemente Dragoner. Därefter Öfver-Commendant uti flere intagne Bremiske Fästningar. 1649 Öfverste öfver alt Sveriges in- och utländske Artillerie, och hemkom vid denna tiden til Fäderneslandet, efter slutad fred. Förordnades 1650 til Krigs-Råd. Gick åter ut, när Polska kriget började, efter Konung Carl Gustafs anträde til Regementet, görande tjenst så-

såsom verkelig General-Major af Infanterier. Försändes af Konungen 1656 ifrån Polen til Riga; hvilken stad han manligen förvarade emot Ryssarnes anfall. Under denna Stadens belägring, och då han på en Bastion var upstigen at observera fiendens upråttade Batterier och approcher, blef han af et bråd-stycke, som af en Lavet spilrades, så illa för hufvudet slagen, at hufvud-skålen bråcktes. Öfverlefde ock, såsom Commendant i Riga, en svår pest, hvarunder både Garnizonen och invånarne i Staden, til en betydelig myckenhet, utdödde, och han sjelf på en gång i sit hus hade 21 lik, hvaribland 3 egne söner voro. Efter en ärerik seger öfver fienden, som så länge bloquerat Riga, blef han 1659 af Konungen utnåmd til General-Lieutenant, och kort efter til General-Gouverneur öfver Ingermanland och Kexholms Lån. Kallades 1665 ifrån detta Gouvernement til Riks-Tygmåstare-åmbetet. Och som vid samma tid tiender inlupo om nya krigsoroligheter ifrån Ryska sidan, ty blef honom General-befälet öfver Militien och Garnizonerne uti hela Finland updragit. Desse oroligheter slötos sedan med den Moskovitiske Tractaten 1666, hvilken han såsom Caput Legationis ifrån Sverige bivistade. 1668 anförtroddes honom Fält-Marskalks-åmbetet, jämte General-Gouverneurskapet öfver Narven och Ingermanland. Uphögdes 1673 til Riks-Råds vårdigheten, och, under en dess expedition til Pomern 1674, benådades med Fri-

Friherre-Stånd. At ſkőta ſin hälſa reſte han til Hamburg, hvareſt många förſåt för honom ſattes af de Danſke, och ifrån hvilkas händer han med yttersta lifsfara blef räddad, då han måſte taga vägen därifrån åt Ångland, innan han återkom til Fäderneslandet. Ännu ſkulle han fäkta för ſin Konung och Fädernesland. Han beordrades at reſa til Arméen, ſom var ſammandragen i Skåne, och ehuru både hans hälſa och ålder fordrat en ſtillare lefnad, ville han dock hafva all möda ja ſit lif oſpart i Rikets tjenſt. Midt under den ſtarkaſte drabbningen vid Landscrona, fick han uti vänſtra bröſtet et ſkott, ſom gjorde ſlut på hans ärefulla lefnad. Detta ſkedde d. 14 Julii 1677. Han är begrafven uti Stockholms Storkyrka, där man på deſs Marmor-Epitaphium läſer denna ſkrift;

Regna Senatorem quem Svecica quemque crearunt
Virtutum meritis Martia caſtra ducem:
Helmfeldt hic recubat, qui Marte illuſtris et arte,
Parque toga et ſago, mente manuque valens;
In Scaniæ occubuit campis poſt prælia trina,
Anno queis uno victor erat Carolus;
Æternum manet inde decus: quæ gloria major,
Quam Regi et Patriæ ſic cecidiſſe ſuæ?

Riks-

Riks-Rådet Helmfeldt gifte sig första gången 1647 i Leipzig med Jungfr. *Margareta v. Truchses*, andra gången 1655 i Marck-Brandenburg, med Fru *Margareta Hedvig v. Parr.* Af sju barn, som han med desse bägge Fruar hade, var intet, som denna värda Fadren öfverlefde.

Til Upsala Academie skänkte han 17000 Riksdaler, såsom fond til flere betydelige Stipendier, för skickelige ämnen innom samma Lärosäte.

(Se Personalierne efter Likpredikan, hållen af *Olof Svebilio*, Stockh. 1678. — Flor. Stockh. — Testamenterliga Förordningar om Stipendier vid Upsala Acad. —)

HELMFELDT GUSTAF, Friherre och *Assessor* uti Vismariska Tribunalet. En Son af den namnkunnige Fält-Marskalken Friherre *Simon Grundel Helmfeldt* med Fru *Margareta v. Truchses*, och född 1651. Om honom berättas, at han vid 12 års ålder förstod och färdigt kunde tala Hebræiska, Grekiska, Latin, Fransyska, Italienska, Spanska, Ängelska, Holländska, Tyska, Ryska och Polska. Han skal ock hafva ägt vidsträckta insigter uti flera Vettenskaper. En utlänning har om honom skrifvit: *Gustavus ab Helmfeldt e Suecia, L. B. in Nyenhausen &c. multa is laudis argumenta mihi suppeditat, ut non solum inter doctos præcoces atque*

que polyglottus sit rif rendus, sed etiam Græc. et Hebr. Ling. non perfunctorie didicit. — Neque hoc reticendum esse arbitror, quod in Theologia puer X annorum, et opponendo et interrogando, totam Synodum Narvensem fatigaverit simul et oblectaverit. Anno ætatis XIIX, magna cum laude, Lugduni Batavorum, Præside Domino v. Thien, de Occupatione *disputavit, atque cum Angliam visitaret, in Regiam Societatem fuit receptus.* Vid 19 års ålder, blef han Assessor uti Vismariska Tribunalet. Bivistade en Riksdag i Polen, och dödde i Thorn i Preusen, d. 27 Martii 1674, på sit 23 ålders år. Et så stort genie förtjenar onekeligen at räknas ibland minnesvärde Svenske Män. En Parentation är öfver honom hållen år 1674, af Martinus Lippenius, Rector & Prof. Gymnasii Sedinensis.

Efter B. G. Helmfeldt är tryckt: *Relatio status Barbarorum, duabus Orationibus A.o 1668 Lugduni habitis. — Disp. Juridica de Occupatione*, Leid. 1669.

(Se *Ol. Plantins* Hellas sub arcto. p. 48. — *von Stjernm.* Bibl. Sv. Goth. T. III. M:scpt.)

HERMELIN OLOF, *Cancellie - Råd* och *Secreterare af Staten.* Var Son af *Nils Månsson* Borgmåstare i Philippstad, med dess förra hustru *Anna Skragge*, och född uti Philipstad 1658. Underbygd med vackra kundskaper, giorde han en utrikes resa, och blef vid återkom-

komsten Extra-Ordinarius i Kgl. Archivo, samt någon tid därefter Secreterare hos Riks-Rådet och Drotsen Gref Magnus Gabr. De la Gardie. År 1689 förordnades han til Eloquentiæ Professor vid Academien i Pernau, samt år 1691 til Juris Rom. et Svetic. Professor ibid. År 1699, vardt han Kongl. Secreterare och Historiographus, då han, utom andra nyttiga arbeten, företog sig at fortsätta det påbegynta Verket: *Svecia antiqua et hodierna.* Vid det år 1700 af Sveriges fiender påbegynta krig, vederlade han, uppå befallning, de då utkomne menlige Manifester och skrifter, som af det fiendteliga partiet voro utspridde, och gjorde det, ej mindre til sin Konungs nöje, än til hela den oförledda verldens allmänna bifall, i anseende hvartil han år 1701 adlades, hvarvid han behölt sit förra namn Hermelin. År 1702 kom han på nådig befallning til Konung Carls Läger, då han straxt började hålla en Dagbok öfver alla Krigs-förrättningarne, hvarmed han til Pultava slag fortfor. Af denna Dagbok har Dr. Norberg sedermera, efter dess egen berättelse, sig mycket betjent, vid sammanskrifningen af Konung Carl XII:tes Historia. År 1705 vardt Hermelin Cancellie-Råd och Secreterare af Staten. I det olyckliga fältslaget vid Pultava 1709, omkom han, eller blef åtminstone så borta, at ingen med säkerhet vet, hvad hans öde blef*). Uti Disp. *de Poëtis in*

*) Doctor Nordberg anför i Företalet til Konung

Sv. Goth. Latinis P. I. p. 31 fäges om honom, at han var, *in omni scientiarum genere vir versatissimus, in Poësin tum Latinam tum etjam Sveticanam tanto studio actus, ut inter medios armorum strepitus maximamque negotiorum molem, musis tamen vacaverit.* Han var en ibland de största mästare i Latinska vältaligheten och Skaldekosten som Sverige egt.

Gifte sig första gången 1689 med *Helena Brehmskiöld*, andra gången 1700 med *Margareta Åkerhielm*.

Flera Disputationer äro under dess præsidio i Dorpt utkomne, hvilka uti Holm. Lit. p. 68 finnas uppräknade. År 1693 utgaf han i Stockholm en Svensk öfversättning af *Sylvester du Fours Sedobok* ifrån Fransyskan, som för språkets renhet räknas ibland mästerstycken.

Carl XII:s Historia p. 28, at en Tysk Öfverste, som varit i Czarens tjenst, med dyr ed försäkrat Dr. Fechtius i Rostock, at, efter sist inkomna rapport, hade Hermelin ännu lefvat vid slutet af förra året. Han hölles uti et Kloster in emot Astracan; Han finge ej tala med någon annan än Ryska Munkarne; han hade hvarken papper, penna eller bläck; Hans enda tidsfördrif vore, at läsa Novum Testamentum pure Græcum, som han han haft hos sig, när han blef fången. Doctor Nordberg styrkes at tro denna berättelsen däraf, at han af egen ärfarenhet kunde intyga, at Novum Testamentum pure Græcum in 1710 var en bok, som Stats-Secreteraren Hermelin aldrig gick förutan.

ken. — Flera Latinska verser har man ock efter denna vittra mannen, tid efter annan tryckte. En liten del deraf är införd i P. Schyllbergs *Prodromus Deliciarum Svecorum Poëtarum* Upf. 1722. 8:vo; men de flefte åro ännu ej af trycket utgifne.

Hans tryckta och otryckta arbeten åro uppräknade uti *Nova Litteraria Maris Balthici* för Novembr. 1699 p. 338 följ.

Man har äfven några Svenska verser efter honom. — Dess Politiska skrifter finnas til Titlar och antal uti v. Stiernmans *Centur. Anonymorum* uptagne.

Ibland hans otryckta skrifter förtjenar nämnas *Hecatompolis Sveonum*, innehållande vackra Epigrammer öfver Städerna i Sverige på Latinsk vers.

(Se *von Stjernm.* Geneal. Matr. — Holm. Lit. — Dr. *Nordbergs* Företal til Konung Carl XII:s Hist. — L. L. citt. —)

HIÆRNE URBAN, *Landshöfdinge.* Son af Prosten och Kyrkoherden i Ingermanland och Staden Nyen, *Erland Hiärne*, med *Christina Schmidt*, och född år 1641. Studerade först vid Dorpts Academie, men måste fara undan för fienden hit til Sverige, då han dels i Strångnås Gymnasio, dels vid Upsala Academie fortsatte sina studier. Han började först 1660 at lä-

lissa Medicinen, i Upsala under en Rudbecks och Hoffwenii, och i Stockholm under en Vattrangs och en Durietz handledning. Var sedan så lycklig, at vinna ynnest hos Gref Cl. Tott, hvilken ej allenast tog honom med sig til Lifland, såsom sin Hof-Medicus; utan ock 1668 giorde honom til Garnizons-Medicus i Riga, och tillika til Inspector öfver Fält-Barberarne i de Lifländske Garnizonerne, samt hade honom med sig 1669, såsom Legations-Medicus, til Polen. På bemälte Grefves bekostnad, fick han samma år först resa til Ängland, där han vardt Ledamot af Kongl. Societeten, och sedan året därpå fara öfver til Frankrike, och i tvånne år förkofra sig i Paris, uti Anatomie, Chymie och Chirurgie. Emedlertid for han 1670 til Angers, och blef Med. Doctor. När Gref Tott kom sedan 1672, såsom Ambassadeur, til Paris, blef han åter hans Medicus, och följde honom därifrån til Aken 1673. Reste sedan öfver Holland, Bremen, Hamburg och Köpenhamn tilbaka til Sverige, och ankom til Stockholm 1674. Började då straxt practicera, och halp, ibland andra lyckliga curer, Kongl. Rådet Gripenhielm från en svår magsjuka, hvilken däremot utverkade hos Konungen, at han 1675 vardt extra-ord. Assessor i Bergs-Collegio. Året efter förordnades han til Ledamot i Commissionen öfver Troll-väsendet. 1678 upfant han och proberade Medevi Mineral-vatn, bragte det i rop, och föreståod

ſtod i 4 ſomrar bruns-curen, under et anſenligt tillopp af Bruns-gäſter. 1682 giorde han en utrikes reſa, förſt til Lüneburg, för Saltbrunnarnes ſkull, därifrån för Bergverkens ſkull til Saxen, Böhmen, Heſſen, Hannover, Dannemark och flere orter. Återkom 1683, vardt ſå Ord. Aſſeſſor i Bergs-Collegio, ſedermera Director öfver det af honom föreſlagna Laboratorium Chymicum i Stockholm, och därpå 1684 Konung Carl XI:s och 1685 Änke-Drottningens Lif-Medicus. Reſte 1689 tredje gången ut til Tyſkland, och adlades ſamma år med förbättring på deſs Förfäders vapn, hvilka härſtammade af en gammal adelig ätt i Norrige. Vardt 1696 Archiater och Præſes i Coll. Medico, och 1713 vice-Præſident i Bergs-Collegio. 1719 fick han afſked med Landshöfdinge namn. Han ändade ſina dagar 1724 i Stockholm, och ligger begrafven i Bromma Kyrka.

Gifte ſig förſta gången 1676 med *Maria Svahn*, andra gången 1692 med Friherrinnan *Catharina Eliſabet Bergenhielm*, och tredje gången 1703 med *Eliſabet Cederſtröm*.

Landshöfdingen Hiærne var et ſtort ljus i ſin tid i Medicinen, uti hvilken Vettenſkap han ägde mycken kundſkap och förfarenhet. Han var äfven ſå god Bergsman ſom Medicus, och giorde Sverige mycken nytta med den färdighet han ſig utrikes förvärfvat i Mineraliers handtering.

Uti

Uti Act. Lit. Svec. Vol. I. p. 545. läses öfver honom detta förtjenta loford: *Vir experientia artis suæ incomparabilis, variæ eruditionis gloria præstantissimus, et scriptis non Medicinam modo, et Historiam Patriæ Naturalem, rem Metallicam et Mineralem, Philosophiam, Oeconomiam, sed et Linguæ vernaculæ genium et Poësin Svecanam illustrantibus.* — Öfver honom är en vacker Medaille slagen. Hans bild är också i koppar graverad af *Elias Brenner.*

Han har utgifvit af trycket: *Vattuprofvaren,* Stockholm 1683. — *Bergslyktan* Stockh. 1694. — *Acta Laboratorii Chymici* - Stockh. 1706. — *Tract. om Medvi Brunn.* Stockh. 1679 — *Orthographia Svecana* -- 2:ne Flocker Stockh. 1716. — En Oeconomisk skrift om vedsparande. Stockh. 1696.

(Se v. *Stjernmans* Gen. Matr. — *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. — Holm. Lit. p. 22. —)

HILDEBRAND HENRIC JACOB, *Kammererare uti Kongl. General Commerce Collegio.* Var född i Wolffenbüttel midt uti 17 Sec. och hade ifrån ungdomen, uti handels-vålendet, skaffat sig mycken kundskap, giordt vidlyftiga resor, samt därunder förvärfvat sig credit hos de förnämste köpmän, så at han med fördel sjelf kunde börja sin egen handel. År 1658 och 1659, under då varande Danska kriget, gjorde han ifrån Hamburg tilförsel af allehanda nödvändigheter

i Ko-

i Konung Carl Gustafs Läger, med mycken fara och äfventyr. Vardt äfven, med sit medfölje, af de Danske öfverfallen, då han, efter flere undfångne blessurer, med plats kom undan deras händer. Kom 1660 til Stockholm, och blef där borgare och handlande. 1673 Kammererare i General Commerce-Collegio. Uti det af Dannemark 1675 återbegynta krig, gjorde han til Kronan ansenliga penninge-förskott utan någon pant. Dref sedermera stark handel, uptog i Finmarken, med egna medel, Rotkops grufva, och inrättade där en masugn, hvarigenom et hitintils aldeles öde ställe ansenligen vardt peupleradt, til mycken förökning uti Kronans inkomster. Ägde många Skepp, och var Directeur samt med-interessent uti Tjäru-Compagniet. Vardt af Konung Carl XI. anbefald, jämte flere, at undersöka om de skador och våldsamheter, som kapare under ofreds-tiden, emellan Frankrike och de allierade, de Svenska hade tilfogat. Adlades 1698. Denne nyttige och förtjente medborgaren dödde i Stockholm 1715.

Var 2 gångor gift, senare gången 1663 med *Maria Sophia Amia.*

(*v. Stjernm.* Geneal. Matr. p. 991. —)

HJORTER OLOF, *Kongl. Observator*, född i Jämteland år 1696. Fadren var *Pehr Hjorter*, Auditeur vid Jämtlands Regemente, och Mo-

Modren *Margreta Geſtrin.* Hvartil han af Förſynen enkannerligen var ämnad, yttrade ſig ovanligt bittida, genom en beſynnerlig händelſe. Den unge Hjorter var uti ſin Morfaders Kyrkoherden *P. Geſtrins* hus, när han, ännu allenaſt 7 år gammal, år 1703 d. 13 Decemb. om morgonen i förſta dagningen, kom at kaſta ſina ögon, under en klar himmel, på månan, hvilken pilten fant hafva et helt ovanligt och mörkt utſeende. Häpen däröfver, ſkyndar han ſig til Morfadren, beder honom komma ut och ſe, huru illa det ſtod til med månan. När nu mannen gjorde honom til viljes och gick ut, blef han ſnart varſe, at månan var förmörkad, bad därföre pilten gifva ſig til freds, emedan månan ſnart ſkulle komma ſig före igen. Til at ſå mycket mer förviſſa honom därom, viſar han honom uti Almanachen, at en ſådan förmörkelſe til den dagen var förebodad. Den unge Hjorter afbidade månans förloſsning med mycken otålighet, och när han fick ſe, at den efter Almanachans ſpådom fått ſit ſken igen, förvandlades hans förra fruktan i en otrolig förundran, at någon dödelig kunde ſäga en ſå ſtor händelſe förut, och i en häftig begärelſe at få veta orſakerna härtil. Ifrån den dagen, läſte den unge Hjorter ingen bok med ſtörre nöje än Almanachor, uti hvilka han trodde ſig finna en mer än månſkelig viſhet, och hvilka han både gamla och nya til et ſtort antal ſamlade. Af himlens beſkådande kunde han aldrig

måt-

måttas. Smög ſig ofta ut om nätterna, och klängde ſig up på et högt tak, där man vid efterſökandet fant honom ſittande och med mycken andagt betrakta himmelen. Roade ſig åfven at i ſin barnſlighet upfinna och anſtälla flera förſök, angående himla-kropparnes ſtällning och rörelſer. Öfvade ſig ſedermera vid en mognare ålder uti all ſlags vitterlek, och reſte vål underbygd til Upſala 1713. Här fick han et vida fält för ſin lärgirighet, och ytterligare år 1715, då han hade en hederlig Condition i Nerike, en ny anledning at med full förſtånds-ſtyrka lägga ſig på Aſtronomien, af den ſtora förmörkelſen i Solen, ſom då inföll, vid hvars uträkning man förmärkte någon briſt, härrörande af för mycket förtroende til några äldre Aſtronomiſke Taflor. Hjorter började ifrån denna tiden ſjelf, at noga och jämt hålla obſervationer. Med hvad ifver han omkring deſſe åren måtte hafva arbetat, kan däraf dömmas, at han allaredan år 1722 trodde ſig hafva nog ämne til et helt Aſtronomiſkt verk, ſom han var ſinnad at i ljuſet framgifva, under Titel af *Aſtronomia Atlantica.* År 1722 begaf han ſig til Stockholm, i affigt at låta trycka förenämde verk. Här fick han tilgång på de anſenligaſte Bok-ſamlingar, läſte flitigt, och ändrade emedlertid ſit upſåt at blifva Auctor, åtminſtone för denna gången. Ö-det lämpade ſig ſnart efter hans längtan, den han länge haft, at få göra en utrikes reſa. Den

anstältes år 1723, i sällskap med en ung Svensk Adelsman Herr de Geer. I Utrecht uppehölt han sig då hela 4 åren, och lade sig med all flit ömsom på Astronomien, Physiquen och Historien. Under återresan til Sverige, hölt han i Amsterdam 1726, för unge Holländske Sjömän, föreläsningar i Astronomiske grunderna och Styrmans-konsten. Hedrades ock här med de fördelaktigaste tilbud, om han aldeles ville sätta sig där neder, och åtaga sig inseendet öfver en Styrmans-Schola. Hjorter kom hem til sit Fädernesland, glömd eller okänd af alla, som kunde sätta värde på hans förvärfvade skicklighet. Nödgades således åter gripa til det tunga medlet, at hjelpa sig fram, genom barnaundervisning. Fem års fåfäng väntan på befordran kom honom at ångra, at han försakat Holländska tilbudet. Han började därföre laga sig tilreds, at färdas åter til Holland. Men lyckligt vis vardt han i det samma känd af den vittre General-Majoren Gref Axel Gabr. Oxenstierna. Denne Herren utrustade Hjorter til Upsala Hög-Schola, som snart kändes vid sin gamla Foster-Son. Han förordnades til Docens i Astronomien. Innom kort tid fick han ock et önskeligit tilfälle at här visa sin skicklighet och insigt, genom en utgifven *tydelig underrättelse*, huru hvar och en upmärksam åskådare borde bära sig åt, för at noga kunna observera på den stora Sol-förmörkelsen, som år 1733 inföll, och som skulle blifva total för en

del

del af de Södre Lands-orter här i Riket. Samma underrättelse tryckes på Vettenskaps-Societetens i Upsala bekostnad, och utdeltes til en stor myckenhet omkring hela riket. Hade ock den makalösa verkan, at mer än 140 observationer blefvo ifrån åtskilliga orter til Societeten insände, hvaraf 60 pröfvades vårdiga, at i Societetens Handlingar för år 1735 införas. Hjorter giorde år 1739 på egen, och 1749 på Landtmäteri-Contoirets kostnad, resor omkring Upland, Vestmanland, Nerike, Dalarne och Gestrikland, at taga de förnämsta orters Pol-högder. Det är i stöd af desse, som nya fullständiga Chartor öfver förenämde Landskaper sedermera blifvit utgifne. Förordnades änteligen år 1746, at, såsom Astronomiæ Observator Regius, förestå Observatorium i Upsala, sedan han äfven 1744 blifvit vald til Ledamot uti K. Vettensk. Acad. i Stockholm. År 1751 dödde han, til mycken skada för Astronomien, på hvars uphjelpande han användt sina måsta dagar.

Gift 1742 med Fru *Sara Märta Celsia*. Med denna sin vårda Makas, och dess Moders Fru *Gunnila Spoles* samtycke, skänkte Observator Hjorter i lifstiden, til Upsala Observatorium, icke allenast af sin egen och dess Svågers Prof. *And. Celsii* efterlemnade kostbara Bok-samling, alla de böcker, som angå Mathematiska och Physiska Vetenskaper, til et antal af inemot 1500 Volumer, jämte alla dem sär-

ſkildt tilhörige Inſtrumenter; utan ock til ſamma Bibliotheks vid magt hållande 6000 Daler K:mts Capital, en lika ſumma, hvarmed General-Majoren Grefve Axel Gabr. Oxenſtierna begåfvade Hjorter, ſåſom til ſägnads betygelſe, då han blef Obſervator.

Hjorter har för 15 år, i eget namn, utarbetat Almanachor. Sedan Almanachs-verket blef af Kongl. Maj:t anförtrodt åt Vet. Acad. har ock han, för åren 1748, 1749 och 1750, uträknat alla Almanachor. Har desſutom utgifvit Aſtronomiſke Calendrer för 5 år. Obſervationer införde i Upſ. Vet. Societ. Handlingar för åren 1734, 1735, -36 och -37. — Flere *Rön* uti Kongl. Vettenſk. Acad. Handlingar.

(Se Åminnelſe-Talet, hållit för Kgl. Vet. Acad. af Secr. *P. Vargentin* - Stockh. 1751.)

HOF JOHAN, *Proſt* och *Kyrkoherde* i Fogelås och Skara Stift. Fadren var *Sven Corylander*, Proſt och Kyrkoherde i Hofva, och Modren *Ingrid Andersdotter*. Sonen kallade ſig med Fadrens namn *Corylander*, så väl vid Gymnaſium i Skara, ſom efter ankomſten til Upſala Academie: men ſom han, af ſine Landsmän, ej annat fick heta, än Hoof eller Hof, af födelſe-orten, antog han, med Fadrens ſamtycke, detta namn, hvilket hans ſyſkon åfven läto ſig behaga. Länge viſtades han uti Riks-Rådet Ba-

ron

ron Edmund Gripenhielms hus, förft såfom Informator för dess Söner, och sedan som Secreterare. Han förvårfvade sig en grundelig insigt i lärda saker, och lade sig åfven på den Latinska Skaldekonsten. Disputerade med utmårkt beröm i Upsala. Under det han, i Gripenhielms hus, våntade på befordran, hålst til någon civil tjenst, fick han bref af sin Fader, at Fogelås Pastorat var ledigt, och at han sig dårtil skulle anmåla. Fadren giorde honom vågen hårtil lått, dels genom sin höga gynnares underftöd, dels ock genom et proponeradt giftermål, med den nyligen afledne Kyrkoherdens dotter. Sonen tog Fadrens vålmenta råd i nårmare öfvervågande, och beslöt at det efterfölja. Vid ansökningen om Pastoratet och Förslaget hårtil, gjordes honom ingen svårighet. Men i ståller för Pråst- och Kyrkoherde förhör i Dom-Capitlet ålades honom, eller ock årböd han sig, at, genom offentelig Disputation i Gymnasium, visa prof af sin Theologiska kundskap. Til den åndan sammanskref han några Theses, dem han til Biskopens och Dom-Capitlets öfverseende och gillande aflemnade. Ibland desse var en så lydande: *Resurrectionem Christi non pertinere ad opus redemtorium, multa mihi videntur argumenta evincere;* hvilken Thesis af Biskopen Omœnius och Dom-Capitlet, såsom stridande emot den Lutherska Låran, aldeles förkastades, med förmaning til Hof, at han en sådan kåttersk mening åndra och återkalla ville. Men som han, långt ifrån at kunna

na förmås til andra tankar härutinnan, med många skäl sökte bevisa denna satsens likformighet med Guds Ord och våra Symboliska Böcker, fann Biskopen och Dom-Capitlet sig föranlåtne, at icke allenast hindra honom vid ansökningen om Pastoratet, utan ock genom skrifvelse til Riks-Drotsen, Grefve Pehr Brahe, såsom den förnämste Ledamot af Fogelås Församling, i anseende til det gods han där ägde, berätta hela sakens sammanhang, och anhålla om dess utlåtande häröfver. Denne Herre, intagen af Dom-Capitlets föreställning, svarade, at "han ha-"de en afsky för en sådan Lära, samt at Hof "icke borde komma i åtanka vid det af honom "begärte Pastoratet, om han icke den förmenta "kätterska Läran sig aldeles afsade". Som Hof väl märkte, at Dom-Capitlet ville göra honom sin befordran i Stiftet stridig; sökte han omskantska sig med alla de försvars-verk, som möjelige voro. Fördenskull anhölt han hos Theologiska Faculteten i Upsala, om dess yttrande öfver sin Thesis, hvilken Facultet likväl icke skal hafva velat rätt ut med talet, och det, som man då trodde, i fruktan för Biskoparne, dem man förnummit hålla ofvanberörde Thesis för irrig. Men Theologiska Faculteten i Wittenberg, samt åtskillige andre Theologer, både i Tyskland och Sverige, lämnade honom sit intygande, at de ansågo hans mening om Christi uppståndelse för rättlärig. Utom detta, sammanletade han, af de bästa Lutherska Lära-

res

res ſkrifter, alt hvad til hans menings ſtyrkande, i berörde mål, tjena kunde. Dock var det förnämſta, at icke allenaſt hela Foglås Förſamling, undantagande Riks-Drotſen, arbetade för honom, utan ock at Riks-Cancelleren Grefve Magnus Gabr. De la Gardie och Arke-Biſkopen Johan Bazius honom gynnade, hvilka gillade hans ſats, *quatenus redemtio ſtricte accipitur, pro ſola ſatisfactione, in pasſione et morte abſoluta.* På detta ſättet kraftigt underſtödd, ingaf Hof til Dom-Capitlet ſin omſtändeliga förklaring, och ſkref äfven til Riks-Drotſen härom, vinläggande ſig at betaga honom alla vidriga tankar angående ſit upförande och ſin läroſats. Icke deſs mindre blef ſaken andragen hos Konungen, förmodeligen genom Riks-Drotſens berättelſe, och i anledning häraf utfärdade Konungen til Dom-Capitlet et mycket alfvarſamt bref. Et näſtan lika lydande, af ſamma dag, afgick til alla de öfriga Biſkopar och Dom-Capitel i Riket. Med alt detta, blef likväl intet ſlut i ſaken, ſom ej deſs mindre vid 1680 års Riksdag, hos Präſte-ſtåndet, eller det ſå kallade Conſiſtorium Regni, androgs. Således kom Hof at af de förſamlade Biſkopar förhöras, hans inſigt i Theologien vardt bepröfvad, den beſtridde läroſatſen, med ofvanberörde inſkränkning, blef gillad, och han därpå, ſåſom en grundeligen lärd man, hos Konungen af det Högvördiga Ståndet, til nådig befordran, genom underdånig ſkrifvelſe, i bäſta måtton anmäld.

må'd. I betraktande håraf förordnade Konungen honom til Kyrkoherde i Fogelås. Sedan vigdes han til Pråst i Stor-Kyrkan af Årke-Biskopen: och når Domprosten Laurentin, som då var Riksdagsman, sig inställde, at göra i Vignings-Acten biträde, bortvistes han af Årke-Biskopen med dessa orden: "Huru vil det "passa sig, at J, genom hånders påläggande, skola välsigna den, som J utropat för en kättare? Han skal ordentligen blifva pråstvigd, "utan eder tilhjelp. På sådant sätt, hade han nu med heder gådt igenom sin svårighet, och vunnit sit föresatta åndamål. Någon afvoghet rönte han likvål af Dom-Capitlet, hvilken så slöts, at han, genom Kongl. befallning, år 1682 förordnades til Prost, öfver åtskillige angrånsande Församlingar. Han lefde sedan i frid, ålskad af sina ahörare och vördad af Stiftets Pråsterskap, intil år 1709, då han afsomnade.

Gifte sig med sin Företrådares Dotter, *Berta Kempe.*

(Se Nya Sv. Bibl. T. 2. p. 231. — Sv. Mercurius Jun. M. 1764.)

HOFFVENIUS PETTER, *Med. Professor* i Upsala. Född i Biörklinge i Upland 1630. Sedan han i Upsala disputerat 1651 *de Oculo*, och 1656 *de Symptomatibus*, reste han til Holland och antog Doctors-graden, efter en i Leiden utgifven Disput. *de Atheta Hippocratico.*

co. Under vistandet i Holland, slog han sig med alla krafter på Anatomien, så at en Thomas Bartholin kunde sedermera räkna honom ibland *Prosectores Europæ clarissimos, exterorum ad se studia allicientes.* Efter hemkomsten blef han genast 16'1 Med. Professor i Upsala, hvilken sysla han med mycken heder i 21 år förestod, tils han 1682 lemnade verlden. Han var en stark förfäktare af Carthesianska Philosophien, när den samma af Prästerskapet förföljdes. Ibland dess arbeten är *Synopsis Physica* i synnerhet bekant, hvilken i ganska lång tid hölts för en upbyggelig Schole-bok. Under dess vistande i Leiden, skall han 1660 gjordt et konstigt Sceleton af järn och stältråd, på hvilket venæ, arteriæ, nervi och vasa lymphatica varit tydeligen och i naturlig ordning til seendes, med sina särskildta färgor utmärkte. Han var en ganska förmögen man när han dödde. Ibland andra ordsaker, som han tilskref sin död, var 1) at han så tida öpnade ådren, när han likväl var sangvineus; 2) at han rökte så starkt Tobak, och 3) nimia Venus. Dess utgifna skrifter upräknas uti Scheff. Sv. Lit. p. 219.

(Se Dr. *Bergii* Tal om Stockh. för 200 år.)

HOGHUSEN HENRIC, *Stats-Secreterare* och *Cancellie-Råd.* Son af Borgaren och Handelsmannen i Stockholm, *Johan Hoghusen* och *Gertrud Husman*, samt Broder til Landshöfdin-

gen i Upland; Friherre *Johan Hoghusen*. Föddes i Stockholm år 1624. I Upsala disputerade han 1647, *de Judiciis, five Processu judiciali*, reste sedan utrikes, och vardt vid hemkomsten Secreterare hos Riks-Rådet och Riks-Cancelleren Gref Eric Oxenstierna. 1656 Secreterare vid den Tractaten, som i Königsberg slöts med Kur-Fursten Fredric Vilhelm af Brandenburg, 1657 Kongl. Secreterare, 1658 Commisfions-Secreterare vid Roskildska Freds-Tractaten, 1659 Legations-Secreterare til Dannemark, samma år där fången, men 1660 lösgifven, och detta samma år Secreterare vid Köpenhamnska Freds-verket. 1661 Legations-Secreterare på Ambassaden til Frankrike, 1673 Secreterare af Staten, och sist 1674 Cancellie-Råd, samt tillika 1680 Håradshöfdinge i Helsingland. Adlades 1662. Dödde i Stockholm 1684, och begrofs i St. Nicolai Kyrka, där man, på dess Epitaphium af Marmor, läser följande vackra Inscription:

B. M. S.

Henricus Hoghusen.

Vir pius, Regibus fidus probusque,

prudentia usuque pollens, recti tenax,

procul sordibus, procul pravis aularum

artibus, suæ spartæ diligens,

gratus omnibus, molestus nemini.

Post-

Postquam

juvenilibus annis per literarum domi studia,

et septem annorum apud exteros

Peregrinationem animum formasset,

primam Regi Carolo Gustavo operam,

Bello Polonico et Danico,

mox Legatione in Daniam et Galliam

navavit.

Inde secreta Regni negotia viginti amplius annos

Secretarii status ac Consiliarii Cancellariæ

Dignatione tractavit.

Novissimo cum Danis Bello Regis Caroli XI.

assiduus Comes.

Demum vitam egregie transactam beato exitu

clausit,

ac animam Cœlo, quod mortale in se fuit,

Hoc Templo depos —

Natus Holmiæ d. VII Octobris A:o MDCXXIV.

Pa-

Parentibus
Johanne Hoghusen,
&
Gertrude Husmannia.
Denatus A:o MDCLXXXIV, Kal. Apr.
Ursula Hoghusen
Marito optimo ac desideratissimo,
quicum septem annos sine querela exegit,
affectui testando debitum defuncti meritis
Monumentum posuit.

(Se *von Stiernm.* Gen. Matr. — Flor. Stockh.)

HOLM PETRUS, *Theol. Professor* i Upsala, föddes år 1634 uti Ångermanland. Fadren, *Andreas Holm*, var Officerare, och egde *Elsa Larsdotter* til hustru. Den unge Sonen visade mycken qvickhet och lust för studier. Reste 1651 til Greifsvalds Academie. Återkom därifrån efter 1 års förlopp, och for til Upsala Hög-Schola, där han med utmärkt heder tvånne gångor disputerade. Därpå begynte han sina utrikes resor, besökte flera Tyska Universiteter, och uppehölt sig et helt år uti Jena, där han äfven disputerade under Pr. Joh. Gerhardi junioris Præsidio, och sammanskref sin mycket berömda Bok, om den *Turkiska eller Ma-*

Mahometanska Religionen. Ifrån Tyskland reste han til Frankrike, och var en god tid uti Paris. Til Ångland årnade han sig ock, men afskråcktes i detta upsåt, af de krigs-oroligheter som dårifrån hördes; tog vågen genom Nederlånderna och Dannemark, och återkom, efter 3 års bortovarelse, til Fåderneslandet. Straxt vid hemkomsten, blef han Docens vid Kongl. Academien i Upsala, och kort efter Adjunctus Facultatis Theologicæ. Kånd af utmårkt lårdom och skicklighet, vardt han 1667, genom Kongl. fullmagt, förordnad til Lingvarum Orientalium Professor vid Academien i Lund. Dårpå nåmde honom Konungen 1671 til Extra-Ord. Theol. Professor, med Præbende-Pastorat. Når de Danske år 1676 inföllo i Skåne, nödsakades han låmna både ort och sysla, men blef då af Kongl. Senaten til Professor Theologiæ honorarius uti Upsala föreslagen, hvarpå han sedermera undfick Konungens fullmagt, med Hageby Pastorat til lön och underhåll. År 1679 dödde den berömde Theologiæ Professoren Brunnerus, och denna ledigheten blef för Pr. Holms råkning. Ordin. Professión tilträdde han då, hvartil sedan kom Dannemarks Præbende-Pastorat. Sina Academiska förråttningar sköttc han med vårdighet, och var en grundlård Theologus. Uti en ålder af 53 år, åndades hans jordiska vandring 1688.

Gift f. g. 1666 m. *Barbara Hedræa*, a. g. 1679 m. *Anna Folkera*.

Dess

Dess i Lund och i Upsala utgifne Disputationer upräknas uti von Döbelns Hist. Acad. Lund. Han har ocksä utgifvit *Dispositiones anniverf. in Textus poenitentiales.* —

(Se *Caroli Lundii* Program. funebr. Upf. 1688.— *v. Döbelns* Hist. Acad. Lund. P. II. pag. 88.—)

HOLSTENIUS GABRIEL, *Domprost* i Vesterås. Född i Norbergs Sokn och Kallmora By år 1598. Fadren *Holsten Andersson* var en rik Bergsman, som med sin hustru, *Sigrid Andersdotter*, fortplantade en talrik slägt, både i och utom sit stånd. På 14 året anträdde denne sonen 1611 med sin äldre Broder *Eric Holstenius*, som sluteligen blef Prost i St. Schedvi, en utrikes resa. Kosan ställtes til Tyskland; men då desse bägge bröder kommo på redden utan för Stralsund, hände dem den olyckan, at råka i Danska kapares händer. De handterades illa; dem ifråntogs alt hvad de ägde vid pass 600 Riksdaler: de bortfördes til Köpenhamn och sattes i fänge-tornet. Efter nio veckors förlopp ömsades deras fängelse til Kalundborg på Seeland, dit den äldre Brodren i handklöfvar sluten, och bägge såsom misdädare, under sträng arrest blefvo flyttade. Deras fångenskap varade i 23 veckor på detta senare stället. Lösgifne, fortsatte de sin resa til Helmstad, sedan de mot 50 Riksdalers rançon återvunnit sin frihet. Återkommo til Sverige 1615. Följande året, anträdde desse bägge Bröder en

ny,

ny utrikes resa. De stadnade i Vittenberg, hvarifrån den äldre Eric, efter et års förlopp, reste hem; men Gabriel blef qvar, och fortsatte både studier och resor, med mycken framgång och nytta. I Hall utgaf han en Grekisk Disputation *de sophisticis Elenchis*, och blef äfven utrikes Magister. Återkom 1625 til Fäderneslandet och blef straxt til Extra-Ordinarius vid Vesterås Gymnasium antagen. Här inrättade han et särskilt Collegium Græcum, hvaruti 13 à 14 ynglingar i länder på vissa vilkor intogos. Kort därefter blef han Ord. Græcæ Lingv. Lector. Åtföljde 1627 Biskopen Dr. Joh. Rudbeckius, på en visitation, hvilken samma Biskop, efter Konung Gustaf Adolphs befallning, skulle hålla öfver Församlingarne i Estland, Ingermanland och Lifland. Præsiderade på Prästmötet, som samma år hölts i Revel. Efter visitationens slut, sändes Holstenius til K. Gustaf Adolph, som vistades i Preusen, at för honom berätta, huru alt aflupit. Denna resan skedde dock förgäfves, ty Konungen hade rest hem, innan Hollstenius hann fram. Efter hemkomsten til Vesterås, skötte han sin sysla som förr, til år 1630, då han efter Johannes O. Dalekarlus (Stiernhök) blef satt til Ethices och Politices Lector. 1632 vigdes han til Präst, blef Lector Theologiæ, och försvarade 1633, på Prästmötet i Vesterås, en Disputation: *De Persona Christi*, den likväl Biskopen sjelf, som seden då var, skrifvit och af trycket utgifvit.

1637

1637 Domproſt i Veſterås. Inråttade 1642, med mårkelig ſaknad fór ſig ſjelf, andra Cappellans-ſyſlan i Veſterås. Var Stiftets fullmågtig vid flera Riksdagar. Kallades 1647 af Stiftet med enhålliga róſter til Biſkop. I ſina båſta år, ſlót han ſina dagar 1649 och begrofs i Veſterås Dom-Kyrka. Han var en ſtor Vitterhets-ålſkare, kånde på det nogaſte de lårda ſpråken, i ſynnerhet Grekiſkan, och hade delsutom fórvårfvat ſig mycken inſigt i de fleſta cultiverade Europeiſke ſpråk. Italienſkan talade han, ſom en infódd Italienare. Ågde intagande egenſkaper. Var upriktig, råttvis, drifvande, och outtróttelig i det han tog ſig fóre. I umgånge munter, låttſam och behagelig.

Gift ifrån år 1630 med *Margareta Rudbeckia*, Proſtens i Kióping *M. Petter Rudbeckii* Dotter.

Hans lårda arbeten, meſt Poëtiſka, finnas upteknade vid ſlutet af den Biographie, ſom ófver honom år inford uti 1 Delen af C. C. Gjórwells Biographia Sveo-Goth. p. 51 fólj.

(Se fórenämde Biograph. Sv. Goth.)

HORN EVERT, Herre til Kankas, Porkala och Sonnås, *General-Fåltmarſkalk*, Son af Ridd. och R. R. *Carl Hindricsſon Horn* och Fru *Agneta Delvig*. Kom bittida i krigstjenſt. Vid Konung Carl IX:s króning 1607 bar han Finlands fanan. År 1609 åróſrade han under Fålt-

Fålthetten Jacob De la Gardies befäl, 10 starka fästningar i Ryssland, samt slutligen Kexholm. År 1613 vardt han Ståthållare öfver Narven och Ivanogrod, och samma år Fältherren Jacob De la Gardies Öfverste-Lieutenant öfver alt det Svenska Krigsfolket i Ryssland. Ännu samma år Fältmarskalk vid Armeen i Ryssland. År 1614 fick han Instruction til Freds-handelens afslutande med Ryssland, hvaröfver han äfven hölt et samtal med Ängelske Ministern Johan Merich, dock blef detta utan verkställighet. Året efter (1615) vardt han skuten för Plescou. Ligger i Åbo Dom-Kyrka begrafven, sedan Konung Gustaf Adolph sjelf vid Kankas bivistat dess jordefärd, och högeligen beklagat denne lärde, kloke och tappre Herrens afgång. Huru mycket Fältmarskalken ~~Eric~~ Evert Horn af Konung Gustaf Adolph var älskad, kan dömas af Konungens bref til honom och Jacob De la Gardie, då Svenska Armeen låg för Brunitz: "Där fienden gingo för "hårdt på, skrifver Konungen, skolen J icke "emot Gud och Naturen opiniatrera; thet är "mig mer angeläget om edra personer än om "Nougården. Gödius &c.

Gift med Fru *Margareta Finke* til Porkala och Autis.

(Se *Werwings* Konung Carl IX:s Historia. — *Pi dekindi* Konung Gustaf Adolphs Hist. —)

HORN CLAES CARLSSON, til Kankas, Ingritz, Ekeby Hofgård, Kåggleholm m. m. *Riks-*

 Råd

Råd och *General - Gouverneur* i Fôr-Pomern. Var broder til fôrenämde Fältmarſkalken *Evert Horn.* Reſte i unga åren utrikes, och blef fôrſt Kammar-Page hos Kur-Furſten af Saxen Chriſtian II, ſamt ſedan deſs vice-Stallmåſtare. Efter ſin hemkomſt til Sverige 1605, Hertig Guſtaf Adolphs Stallmåſtare, och dårefter vid Danſka Krigets bôrjan 1611, tillika Ryttmåſtare vid Lif-Compagniet. 1612 Riks-Stallmåſtare, och gjorde de fôljande åren tvånne fält-tog i Ryſsland. 1616 Hofmarſkalk och 1617 Riks-Råd. Afven Ståthållare ôfver Stockholms Slott, och 1622 Ståthållare ôfver en del af Sôdermanland, Veſtmanland och Dalarne. 1624 Landshôfdinge ôfver Upland. 1630 Lagman ôfver Carelen och Ingermanland. 1631, uppå befallning, Drottning Maria Eleonora til Volgaſt fôljaktig, och ſamma år utſedd til reſiderande Legat i Stralſund och General-Gouverneur i Fôr-Pomern. År 1632 i Julii månad, då han årnade upvakta Konung Guſtaf Adolph, affomnade han i Staden Winsheim, begrofs i Stralſund, och fôrdes ſedermera ôfver til Sverige, då Liket i Sture-Grafven i Upſala Dom-Kyrka nedſattes.

Gifte ſig 1618 med Fr. *Ebba Lewenhaupt*, en Dotter af Riks-Drotſen m. m. Grefve *Moritz Lewenhaupt.*

(Se *Werwings* K. Carl IX:s Hiſt. — Hôfdinga-Minnet. —)

HORN,

HORN GUSTAF, Grefve til Biörneborg, m. m. Riddare, *Riks Råd*, Marsk, General-Fält-herre, Præsident i Kongl. Krigs-Collegio, och Lagman öfver Södre Finne Lagsagu. Han föddes på Öhrby 1592. Fadren var Riks-Rådet m. m. Herr *Carl Hindricsson Horn*, och Modren Fru *Agneta Delvik* ifrån Kankas. Tu år gammal miste han sin Fader, men upfostrades under sin Fru Moders och sin äldre Brors Fält-Marskalken *Evert Horns* ömma försorg. Vid 16 års ålder skickades han til Tyskland, för at vid Rostock, Tübingen, Jena och flerestädes fullborda sina studier. Hemkom til Fäderneslandet 1612, reste därpå til Ryssland, och bivistade Kriget under sin Broders Fält-Marskalken Evert Horns befäl. Reste 1614 därifrån til Holland, Frankrike och flere orter, at underrätta sig om desse Länders beskaffenhet, seder och Politie, och at förvärfva sig ytterligare ärfarenhet uti militariska saker. Efter fulländad resa, hemkom han år 1618 och utnämdes af Konung Gustaf Adolph til dess Kammarherre, hvarvid honom äfven updrogs flera viggtiga beskickningar, så väl til Konungen i Danmark, som andre Furstar i Tyskland. Han affärdades 1619 första gången til Kur-Fursten af Brandenburg, at sondera detta Hof öfver den Giftermåls-Alliance, som Konung Gustaf Adolph då i sinnet hade med detta Kur-Furteliga Hus, hvilket sedan slöts och contraherades, når han andra gången såsom Legat ditsändes.

des. År 1621 förordnades han til Öfverste för Norrlands Regemente til fot, med hvilket han marcherade til Riga, under hvars belägring han blef illa sårad i högra handen och högra låret. Ifrån Riga tågade han med sit folk til Lifland och Litoven, at fäkta emot Pollakarne; afsändes därifrån uti en hemlig förrättning til Holland, hvarest han äfven värfvade et Regemente Tyska knecktar, dem han til Sverige med sig öfverförde. 1624 commenderades han til Calmar, at med flera Regementen där vaka emot Danskarnes befruktade anfall. För sit värdiga upförande härvid, så väl som för sina förra trogna tjenster, vardt han samma år af Konung Gustaf Adolph, uti Ständernas närvaro, i Stockholm högtideligen slagen til Riddare, och tillika til Rikfens Råd utnämd. Förordnades 1625 til General öfver hela Finska Militien, och 1628 til General-Fältherre öfver hela Svenska Arméen i Lifland, under hvilken charge han med utmärkt tapperhet förfvarade sig emot den Polske store Fältherren Leo Saphia. Efter slutadt stillestånd 1629, emellan Sverige och Polen, begaf sig Fältherren Horn med sin Armée til Konung Gustaf Adolphs Låger, som nu var för Stettin. Flera rencontrer förefölle här emellan de Svenske och Kejserlige. Därifrån drog han sedermera efter befallning med sit folk omkring Custrin, för at hafva et vakande öga på den Kejserliga Schlesiska Arméen, och at försäkra de

de Svenske qvarteren uti Mark-Brandenburg och Pomern. Vid Leipziger slagtningen, anförde han vänstra flygelen under Konungens eget öfver-befäl, och inlade där et odödeligit beröm. Efter denna bataillen, följde han Konungen åt Franken, och lämnades där, at försvara sig emot General Tilly, och at försäkra ryggen på Konungen, som gick närmare åt Rhenströmmen. Emedlertid bemägtigade han sig Mergenthal, Heilbrun och flera orter i Franken, samt intog Staden och Fästningen Bamberg. Förenade sedan sin Armée med Konungens i Person, och intog Donavert, Staden Augsburg med flera ställen. Commenderades til Svenska Arméen som låg vid Maintz, och eröfrade Coblentz, Gravenburg med många andra orter. Efter Konungens död vid Lützen, gick Fält-Marskalken Horn, med en del af sit folk, til Svaben, och conjungerade sig med Svenska Arméen som där stod. Många och betydeliga attaquer gjordes på fienden, som allestädes måste gifva tapt för de Svenska vapnen, til dess det olyckliga slaget vid Nörlingen inträffade, hvarest Fält-Marskalken Horn blef fången, och måste sedan in på 9:e året, uti Ingolstadt och Burghausen i Beyern, sitta innesluten. Änteligen blef han 1642 emot 3 Generals-personer utväxlad och til Brisach lefvererad. Han tog vägen hem genom Schveitzerland, Frankrike och Holland, under hvilken resa han allestädes, men särdeles i Frankrike, med utmärkt

heder blef ansedd och emottagen. Vid återkomsten til Sverige, visades honom icke mindre heder och nåde-betygelser af Drottning Christina. Nu intog han sit rum, såsom Riksens Råd, sedan han utaf flere regerande Magter haft de fördelaktigaste tilbud, men i synnerhet af Republiken Venedig varit hårdeligen ombuden, at såsom Generalissimus träda uti dess tjenst uti kriget emot Turken. Uti det krig, som sedermera 1644 utbrast emellan Sverige och Danuemark, anförtrodde Drottningen honom öfverbefälet vid Svenska Arméen, hvilket värf han med sit vanliga hjeltemod utförde, til dess freden vid Brömsebro gjorde slut på detta krig 1645. Förordnades åter det följande året at gå til Lifland, för at stilla de Polske oroligheter. Återkom lyckligen til Sverige, och uphöjdes år 1651 af Drottning Christina uti Grefveligit stånd. Affändes på nytt til Lifland, i anseende til de star a krigs-rustningar som Polen åter gjorde Vardt 1652 General-Gouverneur öfver samma Province. Sedermera Riks-Marsk och General-Fältherre, i Gref Jacob De la Gardies ställe, som med döden afgick. Denne förtjente och tappre Herren affomnade den 10 Maji 1657 uti Skara, dit han på Konung Carl Gustafs befallning var rest, för at, med Riksens där församlade Stånder, afgöra flera angelägenheter, som rörde det påbegynta Polska kriget. Hans Lik fördes til Stockholm, och begrofs uti Jacobs Kyr-

kia

ka den 12 Aug. 1660, med alla de högtidlig-heter, som på den tiden voro i bruk.

Gifte sig första gången 1620 med Fr. *Christina Oxenstierna*, Riks-Cancelleren Grefve *Axel Oxenstiernas* äldsta Dotter, andra gången 1643 med Grefvinnan *Sigrid Bielke*. Af Fält-herren Grefve Horn finnas icke mindre än 15 serskilt graverade Portraiter.

(Se Personalierne efter Likpr. h. af Doctor *E. G. Emporagrio*, Stockh. 1660. — Cancellie-Rådet C. *R. Bercbs* Catalogue de Portraits.)

HORN ARVID BERNHARD, Grefve til E-kebyholm, Friherre til Fogelvik; Herre til Vitvik, m. m. *Svea Rikes Råd* och *Cancellie-Præsident.* Son af Öfversten för Österbottns Regemente *Gustaf Horn* och Fru *Anna Helena von Gerthen.* Föddes i Finland 1664, och ef-ter någon tids studerande antogs 1682 vid Kgl. Lif-Gardet. Såsom Fändrik vid samma Rege-mente, anträdde han sina utrikes resor, bivi-stade fälttoget uti Ungern emot Turken, samt slaget vid Mohatz, och ifrån 1690 til 1695 gjorde tjenst vid den allierade Arméen i Ne-derländerna, var ockſå Prinsens af Valdeck General-Adjutant uti slagen vid Leuse, Landau samt belägringen af Huy och Namur. Beför-drades 1693 til Capitaine vid Lif-Gardet och 1696 til Capitaine-Lieutenant vid Lif-Draban-terne, samt 1700 tillika til General-Major.

 Blef

Blef kort därpå Friherre. Under det påföljande Konung Carl XII:s krig var han, dels som Officerare, dels som Befälhavare, uti flera vigtiga expeditioner. Blesserades under slaget vid Clissou, och blef 1704 fången vid Varschau Slotts belägring af Konung August. Var då nyss til General-Lieutnant befordad, och tillika beordrad, at såsom Kongl. Svensk Ambassadeur uppehålla sig i Varschau hos Konung Stanislaus. Utbyttes året efter, emot en Saxisk General, och affärdades åter til Varschau, där han samma år bivistade Konung Stanislai kröning, och hade under samma Act den hedren, at leda Drottningen. Blef 1705 Kongl. Råd och Cancellie-Råd. 1706 Grefve. 1707 Canceller vid Academien i Dorpt. 1710 Præsident i Kongl. Cancellie-Collegio och 1718 Upsala Academie-Canceller. Dimitterades 1719, uppå underdånig begäran, ifrån alla dessa åmbeten. Vid Riksdagen i Stockholm 1720 Landt-Marskalk; och tillträdde samma år, på Rikens Ständers åstundan, på nytt Riks-Råds- och Cancellie-Præsidents-åmbetet, 1723 Canceller vid Kgl. Academien i Åbo. 1728 Præses Illustris vid Upsala Vettenskaps Societeten. Vid 1726 års Riksdag, andra gången, och 1731, tredje gången Landt-Marskalk. Årholt uppå begäran afsked 1738; och dödde på sin gård Ekebyholm d. 18 Apr. 1742.

Gref Horns talens, som Statsman, äro ännu uti Svenske Måns minne, Under snart 30

års tid, som Riket ägde honom til Premier-Minister, var fred med alla grannar. Han följde samma systeme, som Gref Bengt Oxenstierna i sin tid; hvadan ock, då en ny, vid Riksdagen 1738 antogs, Gref Horn fant nyttigast, at lämna denna delen af Riks-styrelsen, och under stillhet framlefva en återstående tid.

Grefve Horns utmärkta anseende i Nationen kan dömmas af den stora Medaille, Ridderskapet och Adelen vid Riksdagen 1720 låto öfver honom slå, hvars avers föreställer dess bröstbild: Reversen Regalierne, de fyra Ståndens kännemärken, Grefvens vapn, med et F och en Kongl. Krona öfver, och med Inscription: *Amabili vinculo juncti.* Under äfset: *Viro immortali, ob res Patriæ dextre, fideliter, feliciterque gestas, Ordo Equestr. R. S. in simpit. memoriam cudi fecit — MDCCXX.* År 1726, är äfven en Medaille öfver honom slagen, som förmenas, vid det tilfälle då Sverige trädde til Hanöverska Förbundet. Averfen är lika, men Reversen föreställer et öfverflödighets horn, liggande på en half glob, med 3 kronor prydd, och hvarutur nedfalla åtskilliga blomster och jordfrukter. Öfverskriften är: *Coelestia munera donat.* Gref Horn är äfven i koppar graverad, 5 särskilte gångor.

Gift första gången 1695, med Fru ~~Maria~~ Anna Beata Ehrenstén, ~~Vallenstedt~~, andra gången 1705, med Fru ~~Hedwi-~~ Helga

Törnflycht 1715. Grefrinan ~~rietta Beata Horn~~, tredje gången med ~~Fr.~~ Margareta Gyllenstierna. 1710. Bremerg Doct.

(Se von Stiernmans Förteckning på Sv. Riks-Cancellerer — Ejusd. Landt-Marsk. Hist. —)

HORN (VAN) JOHAN, *Med. Doctor* och *Svensk Archiater.* Föddes i Stockholm 1662 af Holländske Föräldrar. Reste 1679 til Leiden, och studerade där flera år, hvarefter han sedan 1687 for til Frankrike och lärde i Paris Accoucheur-konsten. Reste därpå til Ängland. Kom 1690 til Leiden igen och antog Doctorsgraden i Medicinen, efter aflagdt prof *de Partu præternaturali.* Begaf sig 1691 hem, blef 1692 Ledamot i Collegio Medico, practicerade Medicinen i Stockholm och förestod Norrcmalms Surbrunn, hållandes dessutom föreläsningar dels uti Anatomien, dels ock i Accoucheur-konsten, i hvilken senare han därpå förordnades at publice informera Barnmorskorna, det ingen förut haft til ordentelig sysla. Vardt sedan Stads-Physicus i Stockholm 1707, och drog sig ej undan när pesten grasserade 1710. Änteligen blef han Archiater 1720, men lefde ej längre än til 1724, då han af hetsig feber dödde. Han lefver än i friskt minne, genom dess utgifna skrifter, ibland hvilka man här vil nämna, dess *Svenska väl öfvade Jordegumma.* Stockh. 1697. — Dess *Siphra och Pua* Stockh. 1719. — Dess *Anatomes publicæ anno MDCCV Stockholmiæ habitæ Lectio tertia.* —

som

som efter dess död 1709 genom Doctor Rö-
bergs försorg utkom.

Van Horn är i koppar stucken i 8:vo.

(Se *Prof. Bergii* Tal om Stockh. för 200 år. —
Robergs Elogium Joh. v. Hornii. —)

HUMBLE GUSTAF ADOLPH, *Theol. Doct.* och *Biskop* i Vexiö. Assessorens *Peter Humbles* och dess Fru *Elisabeth Brunbergs* son, född i Jönköping 1674. På sit 13 ålders år sändes han til Upsala Academie, där han blef så fördelaktigt kånd hos den lärde mannen, sedermera Cancellie-Rådet Olof Hermelin, at han, 1690 förordnad Professor vid Academien i Dorpt, tog honom dit med sig, och där så förde honom an, at han inom sit 20 år fattat de philosophiska vettenskaper, och därpå aflagt vanlige Academiske prof. Konung Carl XI gaf honom 1694, för sin utmärkta qvickhet, 1000 Riksdaler rese-penningar til utländske Academier. Han reste därpå til Rostock, där han et år hörde Doct. Fecht och flere store Lärare. Sedan besökte han Vittenberg, med andra Tyska och Holländska Academier. Hemkom 1697, och vardt 1700, genom Änke-Drottningens Hedvig Eleonoræ fullmagt, förordnad til Kyrkoherde och Prost i Eskilstuna. 1709 kallades han därifrån, at blifva högbemälte Drottnings Hof-Predikant och Biktfader. Detta ämbete förestod han i 10 år, och fick därefter 1719 Drottning Ulricæ Eleonoræ fullmagt

på

på Super-Intendents-åmbetet vid Kongl. Amiralitet i Carlscrona, sedan han samma år, vid Drottningens kröning, blifvit Theol. Doctor. År 1730 flyttades han såsom Biskop til Vexiö Stift. Han ägde dråpeliga prediko-gåfvor, djup lärdom, et ljufligt umgångs-sätt och et behageligt utseende. Bar mycken nit för Lärans renhet, var en förträffelig ordnings-man, och vårdade sig med nitfull hog, om Kyrko- och Schole-väsendet i Stiftet. Hans minne lefver uti dess lärda och vackra skrifter. Dödde d. 29 Nov. 1741, och blef begrafven uti Gårdsby Kyrka, där han sjelf låtit bereda sit hvilostålle.

Gift med sin Företrädares Biskop *David Lunds* Dotter, *N. Ehrenlund.*

Hans tryckta arbeten äro: *Novator ἄτακτος eller om de nygirigas privata Conventicler.* — *Synodal Pred.* i Stregn. 1702. — *Pred. på 3 Adv. Sönd.* 1710. — *Pred. på Dom. 20 p. Trinit.* 172?. — *Betraktelser öfver alla Sön- och Högtidsdagars Evangelier.* Stockh. 1745. — *Likpredikan öfver Inga And. Lysing* 1706. — *öfver Kyrkoherden Olof Haldin* 1713. — *öfver R. R. Gen. Amir. Hans Wachtmeister.* 1714. — *öfver Hof-Mästarin. Marg. Bonde* 1717. — *öfver Bisk. Dr. Joh. Gezelius* 1718. — *öfver Bisk. Dav. Lund.* 1729. — *öfver Kyrkoherden P. Floderus.* 1741. —

Biskopen G. A. Humble är in 4:to graverad af *Bergquist.*

(Se *Rhyz.* Episc. Sv. Goth. — *Strickers* Homil. Bibl.)

HU-

HUMERUS BONDE, *Theol. Doctor*, *Prof. prim.* och *Domprost* i Lund. Föddes 1659 i Småland, af Fadren Gästgifvaren *Johannes Humerus* och Modren *Gunila Bondesdotter*. Kom 1680 til Upsala, och lade sig i synnerhet på det Physico-Mathematiska studium. Disputerade äfven här. Reste 1690 utrikes, och uppehölt sig längst i Jena, där han äfven uti Mathematiken tvånne gångor disputerade, och vardt prydd med Lager-kransen. Återkom til Sverige 1693, och reste därpå andra gången ut til Tyska Academier. Kom tilbaka 1695, och blef Bibliothecarius i Lund 1696. Extraord. Professor 1697. 1703 Mathematum Professor. Låt 8 år därefter prästviga sig, och vardt därpå Pastor öfver Stefvie och Lackalånga Församlingar, samt Contracts-Prost. 1712 utnämdes han til Lingv. Orient. Professor i Lund och 1716 til Theol. Professor. När han til denna senare syslan hölt sit Inträdes-Tal, hade han den nåden, at hafva Konung Carl XII til åhörare. 2 år därefter, blef han primarius Theol. Professor och tillika Domprost. Utnämdes til Doct. Theol. vid Drottning Ulricæ Eleonoræ kröning. På ålderdomen gjorde han, såsom barnlös, af sin förmögenhet et ansenligt Testamente til skicklige ynglingars och fattige Ånkors underhåld. Denne lärde, hedervärde och almänt älskade Mannen afsomnade uti en ålder af 68 år, 1727.

Gif-

Gifte sig 1699 med *Anna Steuch*, en Dotter af då varande Skånska Biskopen, sedermera Ärke-Biskopen Doct. *Matthias Steuch.*

Dess Academiska arbeten uppräknas uti von Döbelns Hist. Acad. Lund, hvarutur äfven denna Biographie är tagen.

(Se L. cit. P. 3. p. 96.)

HUNTERUS JACOB, eller som han rätteligen hette *Hontherus*. Födde i Upland, men dess födelses-år vet man icke. Redan i unga åren lemnade han Sverige, for til Holland och därifrån til Ångeland. Man har all anledning tro, at Hunterus, under sit vistande i Ångeland, affade sig Lutherska läran, och blef Catholique. Ifrån London reste han år 1623 til Paris, och kom där i bekantskap med Hugo Grotius, vant äfven tilträde hos Herr v. Werteman, Riks-Hof-Råd och Kåjserlig Minister vid Franska Hofvet, med hvilken han år 1628 gick til Vien. Samma år tog Gref Wratislaus af Furstenberg honom i sin tjenst, och satte sin Son Gref Albrecht under hans anförande.

Medan Hunterus genom sin Religions-förändring förlorat alt hopp om befordran i sit Fädernesland, fant han sig nödsakad at hos främmande söka sit uppehälle. Han lät intet tilfälle gå sig förbi, at ådagalägga sin nit och ståndaktighet i Catholska Läran, och at hårdeligen beklaga sig öfver Svenska Lagens stränghet, äfven så väl som de hårdheter, hvilka ej allenast af slägt och anhörige, utan ock af Konun-

ningen sjelf, på honom utöfvades, men med hvad rättighet sådant af honom gjordes, lämnas därhän. Änteligen utnämdes Hunterus til en Kejserlig Secreterare - beställning vid Riks-Conventet i Regensburg. Nu trodde han sig hafva segrat öfver lyckan och alla sina fiender. Men glädjen blef kort. Man föreställte Kejsaren, at det icke vore tjenligit at förtro Rikets angelägenheter uti en Svensk Mans händer, under det at den Svenske Konungen Gustaf Adolph med våpnad hand stod på Tysk botten. Syslan blef såledés til en annan bortgifven. Hans öfriga öden, äfven som hans dödstid och ställe, äro obekante.

Hunterus är i synnerhet känd för sina Latinska Bref, tryckte i Vien 1631, en i Sverige ganska sällsynt bok. Tituln på denna Brefsamling är: *Jacobi Hunteri Epistolæ miscellaneæ, ornatæ sententiarum concinnitate vestitæ, sermonis elegantia gravidæ, et pulchre plenæ, facetæ, lepidæ, lautæ. In quibus res tragicæ pene comice, tristes remisse, severæ hilare, forenses scenica prope venustate tractantur. Qui manus attulerit steriles intro ad illas, gravidas foras exportabit. Lege, vide, ride. Viennæ Austriæ ex Officina Typographica Michael. Rictii Anno MDCXXXI. in Oct.*

Hunters bröstbild i koppar stucken i 4:to föreställer honom, med bart hufvud, långt krusadt hår, knäfvelborrar och litet skägg öfver hakan, stor hvit halskrage, axel-skärp och en guldkedja öfver axlen. — c. Se

(Se Sv. Mercurius 3:dje Årgången för 1757.— 1758. p. 782 it. för år 1758. p. 41.)

HÅRD CARL GUSTAF, Grefve och *Sved Rikes Råd.* Föddes 1674 och var Son af General-Majoren och Landshöfdingen i Halland *Johan Hård Persson*, med dess senare Fru, Friherrinnan *Karin Haraldsdotter Stake*. Uti Actionen vid Punetz emot Saxerne 1704, gjorde han General-Adjutants tjenst, och blef då blesserad. Fick samma år Öfverste Fullmagt vid Lif-Dragonerne, och var uti sviten, når Konung Carl XII 1707 gjorde sin resa til Dresden. Vardt 1708 General-Major af Cavalleriet och sedermera Capitaine-Lieutenant af Drabanterne. Baroniserad 1710. Fick sin Konungs lof 1711, at bivista Turkarnes tilärnade Campagne emot Ryssarne, hvilket likvål icke kom til någon verkstållighet, emedan Stor-Viziren med Czaren gjorde et oförmodadt fredsslut. 1713 blef han General-Lieutenant. Vid Calabaliquen i Bender, fäktade han vid Konungens sida, blef där illa blesserad och slutteligen fången, men köptes straxt lös, tillika med flera Svenske Herrar, som då föllo i Turkarnes händer. 1716 vardt han General af Cavalleriet, och 1717 Gouverneur i Skåne. Sist Riks-Råd 1727 och i Grefve-Stånd uphöjd 1731. Dödde 1744.

Gift med Friherrinnan Fru *Anna Lovisa Fahlström.*

(Se Konung Carl XII:s Hist. af Dr. *Nordberg.* — *von Stiernm.* Matr. —)

HÅR-

HÅRLEMAN CARL, Friherre, *Öfver-Intendent*, Riddare af Kongl. Nordst. Ord. född i Stockholm 1700. Fadren var Hof-Intendenten *Johan Hårleman*, som adlades år 1698. Med en ogemen qvickhet, inhämtade han i unga åren nödiga kunskaper. Anträdde tidigt sina resor til utrikes orter, och lade sig förnämligast på Byggnings-konsten. Hemkom och blef Öfver-Intendent. Upfördes vid tvänne Riksdagar på Råds-förslag, men undanbad sig detta ämbete. Gjorde vidlyftiga resor innom Riket. Blef år 1748 R. af K. N. O. och tillika alla Kongl. Maj:s Ordens Ceremonie-Mästare. Friherre 1747. Svenska Kyrkor och Konunga-Slott, i synnerhet Stockholms Slott, Vetenskaps- och Konst-Academier, många enskildta hus, Slögde-städer, Handels-ställen och beqvämt inrättade igenomfarter, allmänna hushållningen, och en myckenhet upmuntrade snillebragder, äro och blifva i alla tider, innom Sveriges gräntsor, talande vitnesbörder om Öfver-Intendenten Friherre Hårlemans insigter, smak, drift och skickelighet. Han ägde därföre sin Öfverhets nåd och förtroende; sina medborgares agtning, kärlek och tilgifvenhet. Gick 1753 ur tiden allmänt saknad, och med honom hade den Friherrliga och adeliga ätten, både sin början och slut.

Gift 1748 med Grefvinnan *Hindrica Juliana Lieven*, en Dotter af Riks-Rådet Grefve *Hans Hinr. von Lieven*.

Dess skrifter äro: En i Stockholm 1749 in 8:o utgifven *Dagbok* öfver en igenom åtskillige Rikets Landskaper gjord resa, och i samma ämne, följande året tryckta Bref. Äfven *R:n* inlämnade til Kongl. Vet. Academien, hvars värdiga Ledamot han äfven var.

Baron Hårleman är i koppar graverad in fol.

(Se Hans Excellences m. m. Gref *C. G. Tessins* Åminnelse-Tal, hällit för K. V. A. Stockh. 1753.)

HÅSTHUFVUD ANDERS ERICSSON, til Ranacker, Sjöberg, Hårlingstorp och Nyhusen. Gouverneur i Riga, m. m. född i Bålsta prästegård på Dal 1577, af Kyrkoherden *Ericus Olai* och *Gertrud Rasmusdotter.* Antogs i tjenst 1600 hos Fältmarskalken Anders Lennartsson på Forstena, och 1602 uti K. Carl IX:s Cancellie säsom Secretarius Referens. Afsändes 1603 til Vestervik, at som Kgl. Maj:ts Commissarius utreda Småländska krigsfolket til fälttoget i Lifland, och förordnades 1605 til styresman vid Skaraborgs Slotts återupbyggande. Kallad 1611 til Svenska Arméen vid Calmar, och brukades under Fältherren Jesper Mathsson Krus, i åtskilliga krigstjenster, efter hvilka han, för sit välförhållande, fick förläning på några Kronohemman. Utnämdes 1612 til Ryttmästare öfver 300 Vestgöthe Ryttare, med hvilket manskap han samma år nedergjorde, vid Skellinge Kyrka i Halland, 200 Danske Adelsmän af den Corps, som ville anfalla de Svenskas högra flygel, vid hvilket tilfälle Konung Christian allenast sjelf femte til Varberg undkom. Kort-

dår-

därefter, vid bloquaden af staden Nylödesse, twingade han fienden at denna ort öfvergifva, och lämna ifrån sig 8 fanor med alt gevåret. Brukades 1614 i belägringen för Novogrod, och förde 1615 lyckligen et Regemente fotfolk, med deras proviant, öfver Peipus sjön på Lådjor, ehuru fienden använde all sin magt, at hindra denna transport. Adlades 1615 med namnet *Håsthufvud*, och förordnades til Ståthållare öfver Ryska Narva, Ivanogrod, Jamo och Caporie. Samlade krigsfolket i Finland 1620, som öfverfördes til Rigas belägring, och blef, efter Rigas och Curlands intagande, Ståthållare och Commendant i Mitau 1621. Då samma stad, i slutet af s. å. af Furst Radzivill med 12000 man belägrades, blef innom 8 månader besättningen så medtagen af stormar, och i synnerhet af en härjande sjukdom, at af 1000 man, ej flera voro vid lif, än 2 Capitainer och 24 Soldater, af hvilka 16 allenast sluteligen voro friske; detta oaktat behölt Commendanten Håsthufvud Fästningen hela 8 veckors tid, och ända til dess tvånne deserteurer förrådde tilståndet, då han nödsakades capitulera. År 1622 gjordes han til Ståthållare öfver 5 befästningar i Lifland och Estland, och slöt s. å. med Polen et två-årigt stillestånd. Bidrog 1625 med sit underhafvande Finska fotfolk til staden Dorpts intagande. Commenderade 1626 en del af Örlogs-flottan utan för Danzig, och bloquerade samma stad. S. å. tilsattes han såsom Gouverneur öfver en del af Polska Preussen, och försvarade manneligen staden Braunsberg med 3000 mans besättning, emot 8000 Polac-

kar

kar som den belägrade. För detta välförhållande, fick han til evärdelig ägo Fästningen Neuhausen i Lifland. 1627 Gouverneur öfver Marienburg m. m. i Preussen, 1628 Gouverneur öfver Riga med dess tilhörande Län, 1645 äfven Gouverneur öfver Ösel, Arensburg och underliggande Danska öar, hvilka genom Brömsebroiske freden til Svenska Kronan afträddes. Ifrån alla sina Ämbeten tog han afsked 1648, och lefde på sina gods i Vestergötland til år 1655 då han til Ledamot i Reductions-Collegio förordnades. Oaktat en redan hög ålder, begaf han sig s. å. til Stockholm, där han sedermera d. 5 Maji 1657 barnlös afled. Han säges varit en gudfruktig, förfaren och tapper man; god hushållare, men i synnerhet kunnig uti Trägårds-skötseln, som den tiden i Sverige var föga känd. Han hade mycken egendom, och var blefven egare af flera Krono-gods och hemman, dels genom gjorde förskotter, dels för innestående Löner. Han skänkte Altar-taflan til Skara Dom-Kyrka, och några 1000 daler S:mt, til tvenne fattighus i Vestergöthland. Ligger i Skara Dom-Kyrka begrafven, uti et serskilt af honom upbygdt Graf-Chor.

Gift 1 gången med *Anna Ollonskiöld*, 2 gången med *Brita Kafle.*

(Se *Gjörwels* Sv. Bibl. 4 Del. p. 229.)

Stockholm, Tryckt hos And. J. Nordström.

Bjelkenstjerna underst. fjolst.
Eggtenborg fredr. likaså —

Haberman 5 år bonde dräng —
 och student 37 år gl.
Gr. Dahlberg lefde 21 dagar utan mat.
 p. 213.
R. R. adler Salvius gift med en Guld
 smeds änka.
Gen. Major adlersfelt var gift 4 G.
Com: Rådet Alströmer var i ungdom
men uppvartare, sedan Bodbetjent.
ärkeBisk. andreas abraham...
 gick ifrån en liten Kyrkoherde
 sylsla på åland til ärkeB. stolen.
Arcedius hade ej mer än 1 hand NB
Aschenberg gick gradevis från
 Ryttare til RiksRåd —
Banér, johan, likaså.
Bjelke, Thure Gabriel, äfven ledes

Gr. Magn. Gab. de la Gardie hade 11 barn.

Följande tjent Kronan.

Lars Fleming i 50 år.

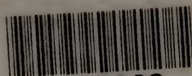
Gustaf Grubbe i 75 —

von Grooth i 58 —

Nils Gyllenstjerna 45 år Riksråd.

Johan Gyllenstjerna bland de starkeste människor.

Fältm. Helmfeldt hade på en gång 21 lik i sitt hus af dem

0110963